

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи
Кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ:

навчально-методичне забезпечення магістерської програми

Луцьк
Вежа-Друк
2018

УДК 378 (078.8)

П 24

*Затверджено вченою радою
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 4 від 6 листопада 2018 року)*

Рецензенти:

Смолюк І. О. – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Луцьок А. М. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки та психології ВППО.

Авторський колектив:

Доктор пед. наук, професор Гусак П. М., доктор пед. наук, професор Гусак Л. Є., доктор пед. наук, професор Лякішева А. В., кандидат пед. наук, доцент Мартіросян Л. А., кандидат пед. наук, доцент Бартків О. С., кандидат пед. наук, доцент Белкіна-Ковальчук О. В., кандидат пед. наук, доцент Гунько С. О., кандидат пед. наук, доцент Дурманенко Є. А., кандидат пед. наук, доцент Корпач Н. І., кандидат пед. наук, доцент Петрук В. В., кандидат пед. наук, доцент Остапйовський І. Є., кандидат пед. наук, доцент Сидорук І. І., кандидат пед. наук, доцент Сушик Н. С., кандидат пед. наук, доцент Чернета С. Ю., кандидат пед. наук, доцент Мартинюк Т. А., кандидат пед. наук, доцент Косинська О. А., ст. викладач Здиховський А. М.

П 24 **Педагогіка вищої школи:** навчально-методичне забезпечення магістерської програми : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. П. Гусака, І. Остапйовського. – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – 336 с.

У навчально-методичному посібнику зібрані інформаційно-дидактичні матеріали, що забезпечують викладання навчальних дисциплін і проведення практик під час підготовки фахівців другого (магістрського) рівня спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», освітньо-професійної програми «Педагогіка вищої школи» з урахуванням особливостей кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Видання розраховане на викладачів і студентів вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації спеціальності «Освітні, педагогічні науки», слухачів закладів післядипломної освіти, педагогічних працівників, які працюють у закладах вищої освіти.

УДК 378 (078.8)

© Гусак П. М., Мартіросян Л. А. та ін., 2018

© Маліневська І. (обкладинка), 2018

© Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2018

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
1. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИКЛУ ДИСЦИПЛІН ЗАГАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ	6
1.1. НОРМАТИВНІ НАВЧАЛЬНІ ДИСЦИПЛІН	6
1.1.1. Навчально-методичне забезпечення курсу «Структурування навчальної дисципліни» (автори: П. М. Гусак, Л. Є. Гусак)	6
1.1.2. Навчально-методичне забезпечення курсу «Методика викладання у ВНЗ» (автор: О. В. Белкіна-Ковальчук)	17
1.1.3. Навчально-методичне забезпечення курсу «Менеджмент вищої школи» (автор: І. Є. Остапйовський)	39
1.1.4. Навчально-методичне забезпечення курсу «Науково-методичний супровід навчального процесу у ВНЗ» (автори: О. А. Косинська, О. В. Белкіна-Ковальчук)	49
1.1.5. Навчально-методичне забезпечення курсу «Методологія і організація наукових досліджень у вищій освіті» (автор: С. О. Гунько)	67
1.1.6. Навчально-методичне забезпечення курсу «Компаративна педагогіка вищої школи» (автор: Л. А. Мартіросян)	84
2. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИКЛУ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ	106
2.1. НОРМАТИВНІ НАВЧАЛЬНІ ДИСЦИПЛІНИ	106
2.1.1. Навчально-методичне забезпечення курсу «Теоретичні основи педагогіки вищої школи» (автори: П. М. Гусак, Л. Є. Гусак)	106
2.1.2. Навчально-методичне забезпечення курсу «Історія педагогіки вищої школи» (автор: Л. А. Мартіросян)	118
2.1.3. Навчально-методичне забезпечення курсу «Дидактика вищої школи» (автори: П. М. Гусак, Л. Є. Гусак, Т. А. Мартинюк)	145
2.1.4. Навчально-методичне забезпечення курсу «Правові аспекти освітньої діяльності у ВНЗ» (автор: С. Ю. Чернета)	160
2.1.5. Навчально-методичне забезпечення навчальної практики «Асистентська практика» (автор: Белкіна-Ковальчук О. В.)	182
2.1.6. Навчально-методичне забезпечення «Переддипломної практики» (автор: О. С. Бартків)	194
2.2 ВИБІРКОВІ НАВЧАЛЬНІ ДИСЦИПЛІНИ	210
2.2.1. Навчально-методичне забезпечення курсу «Педагогічна конфліктологія» (автор: Є. А. Дурманенко)	210

2.2.2. Навчально-методичне забезпечення навчальної дисципліни «Професійна педагогіка» (автор: Н. С. Сушик)	227
2.2.3. Навчально-методичне забезпечення курсу «Дидактичні технології у вищій школі» (автори: П. М. Гусак, О. В. Белкіна-Ковальчук)	247
2.2.4. Навчально-методичне забезпечення курсу «Педагогічний практикум» (автор: О. В. Белкіна-Ковальчук)	261
2.2.5. Навчально-методичне забезпечення курсу «Девіантологія студентської молоді» (автори: Т. А. Мартинюк, С. О. Гунько)	280
2.2.6. Навчально-методичне забезпечення курсу «Самовиховання і самореалізація особистості» (автори: Т. А. Мартинюк, О. А. Косинська)	296
2.2.7. Навчально-методичне забезпечення курсу «Організація виховної роботи у ВНЗ» (автори: А. В. Лякішева, Н. І. Корпач, В. В. Петрук, І. І. Сидорук)	310
2.2.8. Навчально-методичне забезпечення курсу «Організація дозвілля в освітніх закладах» (автори: В. В. Петрук, А. М. Здіховський)	321
3. ДОДАТКИ	332

ПЕРЕДМОВА

Пропоноване видання продовжує запропоновану кафедрою соціальної роботи та педагогіки вищої школи серію книг, що мають на меті представити в повному обсязі зміст підготовки фахівців спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», освітньої програми «Педагогіка вищої школи» та навчально-методичне забезпечення цього процесу.

Навчально-методичне забезпечення магістерської програми розроблено відповідно до Закону України «Про вищу освіту», Постанов Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» від 30.12.2015 р. № 1187, «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» від 20.12.2015 р., методичних рекомендацій «Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації» (2014 р.).

У посібнику представлені матеріали для викладання навчальних дисциплін, передбачених навчальним планом спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», освітньої програми «Педагогіка вищої школи» для здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти. Розкрито навчальне та методичне забезпечення циклу дисциплін загальної та професійної підготовки. Здійснено опис нормативного та вибіркового варіантів змісту підготовки фахівця, сформульованого у термінах результатів навчання та вимогах до оцінки його якості.

Усі матеріали посібника носять інноваційний, авторський характер. Закладені у них ідеї, концепції та положення знайшли апробацію у практичній діяльності викладачів кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи в процесі підготовки фахівців за освітньою програмою «Педагогіка вищої школи».

1. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИКЛУ ДИСЦИПЛІН ЗАГАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ

1.1. НОРМАТИВНІ НАВЧАЛЬНІ ДИСЦИПЛІН

1.1.1. Навчально-методичне забезпечення курсу «Структурування навчальної дисципліни» (автори: П.М. Гусак, Л.Є. Гусак)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1.1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни		
			Денна	Заочна
Денна форма навчання	01 Освіта/Педагогіка, 011 Освітні, педагогічні науки, Педагогіка вищої школи.	Нормативна		–
Кількість годин/кредитів 120/4		Рік навчання	5	–
		Семестр	10	–
ІНДЗ: немає		Лекції	16	–
		Практичні (семінарські) Лабораторні год.	20 –	–
		Самостійна робота Індивідуальні год	76 –	–
		Консультації	8	–
		Форма контролю:	екзамен	–

АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Програма навчальної дисципліни входить до циклу навчальних дисциплін загальної нормативної підготовки навчального плану підготовки магістра галузі знань «01 Освіта/Педагогіка», спеціальності «011 Освітні, педагогічні науки», освітньої програми «Педагогіка вищої школи».

Навчальна дисципліна «Структурування навчальної дисципліни» спрямований на формування професійної компетенції викладача у ЗВО.

Об'єктом вивчення навчального курсу є – дидактична підготовка студентів до майбутньої викладацької діяльності.

Предметом вивчення навчального курсу є – моделювання навчальної дисципліни.

Мета вивчення курсу – сформувані у студентів цілісне уявлення про організацію навчального процесу в контексті навчальної дисципліни як дидактичної моделі.

Головним його завданням є:

- забезпечити наступність теоретичної та емпіричної складових навчального процесу у вищій школі;
- представити навчальний процес як систему у структурно-функціональних зв'язках та залежностях між його компонентами;
- охарактеризувати зміст навчання з орієнтацією на логічне структурування змісту навчального матеріалу;
- сформувати уявлення студентів про багатомірність методів навчання;
- показати варіативність форм організації навчання у вищій школі;
- сформувати вміння будувати навчальну дисципліну за вертикальною, горизонтальною та змішаною версією викладу навчального матеріалу.

КОМПЕТЕНЦІЇ

Інтегральна компетентність (ІК)

Здатність моделювати цілісний навчальний процес к контексті навчальної дисципліни.

Загальні компетентності (ЗК)

Здатність визначати структуру навчальної дисципліни у відповідності до логічної структури змісту навчального матеріалу.

Спеціальні (фахові) компетентності:

1. Здатність демонструвати знання та вміння структурувати зміст навчальної дисципліни
2. Здатність до оптимального вибору методів викладання при підготовці навчального заняття.
3. Здатність цілісно аналізувати ефективність навчального процесу в навчальному занятті.
4. Здатність презентувати метод навчання за варіативною складовою
5. Здатність представити фрагмент заняття в контексті багатомірності та варіативності методів навчання.
6. Здатність моделювати навчальну дисципліну за версіями викладу.

Студенти будуть компетентними у таких питаннях:

- основні підходи до моделювання навчальної дисципліни;
- навчальний процес в його структурній побудові;
- сутність і зміст дидактичних систем концепцій і моделей навчання;
- особливості логічного структурування змісту навчального матеріалу дисципліни;
- структурування змісту лекцій, практично-семінарських занять;
- моделювання навчальної дисципліни як формування індивідуального стилю навчання;
- варіативність застосування багатомірної моделі методів в організації процесу навчання;
- методи, прийоми в організації навчально-пізнавальної діяльності студентів (бесіди, діалогу, дискусії, мозкової атаки, сюжетно-рольової гри, роботи в групах тощо);

- цілісне застосування організаційних форм у вищій школі;
- властивості версій викладу навчальної дисципліни;
- ефективність та оптимальність розробленої моделі навчальної дисципліни.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Структура навчальної дисципліни для денної форми навчання представляється у вигляді таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Лек.	Практ.
		Денна форма		Заочна форма	
Змістовий модуль I. Педагогічне моделювання в педагогіці вищої школи					
Тема 1. Теорія моделювання	4	2	2	–	–
Тема 2. Педагогічне моделювання	4	2	2	–	–
Разом за модулем 1	8	4	4	–	–
Змістовий модуль II. Педагогічне моделювання змісту навчальної дисципліни					
Тема 3. Зміст навчання та освіти за стандартами вищої освіти	4	2	2	–	–
Тема 4. Логічне структурування змісту навчальної дисципліни	6	4	2	–	–
Разом за змістовим модулем 2	10	6	4	–	–
Змістовий модуль III. Варіативні моделі побудови навчальної дисципліни					
Тема 5. Вертикальна модель викладу навчального матеріалу	6	2	4	–	–
Тема 6. Горизонтальна модель викладу навчального матеріалу	6	2	4		
Тема 7. Змішана модель викладу навчального матеріалу	6	2	4	–	–
Разом за змістовим модулем 3	18	6	12	–	–
Всього годин:	36	16	20	–	–

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗМІСЛОВИХ МОДУЛІВ

Змістовий модуль I. Педагогічне моделювання в педагогіці вищої школи

Тема 1. Теорія моделювання.

Поняття моделювання в науці. Аспекти моделювання. Стадії моделювання. Етапи моделювання. Ознаки моделей. Властивості моделі. Функцій моделей. Види моделей за формою відтворювання. Дефініція наукової моделі.

Основні поняття: моделювання, стадії моделювання, етапи моделювання, ознаки моделей, властивості моделі, функцій моделей, види, дефініція.

План практичних занять 1

1. Варіативність моделювання в теорії та практиці
2. Педагогічне моделювання в організації навчального процесу

Індивідуальні завдання для самостійної роботи до теми 1: Провести порівняльний аналіз трактування цілісності навчального процесу у педагогіці вищої школи.

Література для вивчення теми 1: 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 43, 44, 46, 51, 54, 55, 56.

Тема 2. Педагогічне моделювання

Суть педагогічного моделювання. Предмет педагогічного моделювання Сфери застосування педагогічного моделювання.

Основні поняття: педагогічне моделювання.

Практичного заняття до теми 2

1. Характеристика навчальної програми з дисципліни за вимогами логічного структурування

2. Варіативність логічної структури навчальної програми

Індивідуальні завдання для самостійної роботи до теми 2: виконується теж, що за темою 1

Література для вивчення теми 2: 4, 9, 25, 32, 40, 44, 45, 63.

Змістовий модуль II. Педагогічне моделювання змісту навчальної дисципліни

Тема 3. Зміст навчання та освіти за стандартами вищої освіти

Поняття змісту освіти та навчання у вищій школі. Критерії відбору і структурування змісту освіти. Критерії відбору змісту навчання. Зміст освіти в основних документах вищої школи. Навчальний план. Академічні свободи ВНЗ. Педагогічні вимоги до навчального плану. Навчальна програма. Компоненти змісту навчання. Компоненти змісту навчання (за способами діяльності). Компоненти змісту навчання (за результатами формування).

Основні поняття: зміст освіти, критерії відбору, навчальний план, академічні свободи ЗВО, навчальна програма, компоненти змісту навчання.

План практичних занять

1. Характеристика навчальної програми з дисципліни за вимогами логічного структурування

Індивідуальні завдання для самостійної роботи до теми 3: Здійснити варіативний аналіз підходів до структурування змісту навчального матеріалу

Література для вивчення теми 3: 4, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 23, 28, 29, 34.

Тема 4. Логічне структурування змісту навчальної дисципліни

Поняття логічної структури змісту навчального матеріалу. Навчальні елементи (НЕ). Види навчальних елементів. Модель логічної структури змісту навчального матеріалу Побудова навчальної програми за відповідною моделлю викладу навчального матеріалу. Логічна структура навчальної дисципліни. Модульне структурування змісту навчального матеріалу дисципліни.

Основні поняття: структура, навчальні елементи, модуль логічної структури, логічна структура навчальної дисципліни, модульне структурування навчального матеріалу.

План практичних занять

1. Варіативність логічної структури навчальної програми

Індивідуальні завдання для самостійної роботи до теми 5: айонується теж завдання, що до теми 3.

Література для вивчення теми 4: 4, 9, 13, 15, 18, 22, 28, 30, 55, 56, 57, 58.

Змістовий модуль III. Варіативні моделі побудови навчальної дисципліни

Тема 5. Вертикальна модель викладу навчального матеріалу

Характеристика вертикальної моделі викладу навчального матеріалу. Інтерпретація вертикальної моделі викладу навчального матеріалу у відповідності до логічної структури. Логічна характеристика послідовності застосування лекційних занять. Інтегративність практичних та семінарських занять. Місце самостійної роботи та ІНДЗ в моделі навчальної дисципліни. Структура навчальної дисципліни за вертикальної моделі викладу навчального матеріалу. Переваги та недоліки вертикального моделювання викладу навчального матеріалу

Основні поняття: вертикальна модель викладу, навчального матеріалу лекції, практичні заняття, самостійна робота, ІНДЗ.

План практичних занять

1. Характеристика вертикальної моделі викладу навчального матеріалу.
2. Інтерпретація вертикальної моделі викладу навчального матеріалу у відповідності до логічної структури.
3. Логічна характеристика послідовності застосування лекційних занять.
4. Інтегративність практичних та семінарських занять.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи до теми 5: Ознайомитись з науково-методичними джерелами, які змістово-тематично характеризують вивчення навчальної дисципліни.

Література для вивчення теми 5: 4, 9, 11, 24, 27, 37.

Тема 6. Горизонтальна модель викладу навчального матеріалу

Характеристика горизонтальної моделі викладу навчального матеріалу. Інтерпретація горизонтальної моделі викладу навчального матеріалу у відповідності до логічної структури. Логічна характеристика послідовності застосування лекційних занять. Інтегративність практичних та семінарських занять. Місце самостійної роботи та ІНДЗ в моделі навчальної дисципліни. Структура навчальної дисципліни за горизонтальної моделі викладу навчального матеріалу. Переваги та недоліки горизонтального моделювання викладу навчального матеріалу.

Основні поняття: горизонтальна моделі викладу навчального матеріалу, лекції, практичні заняття, самостійна робота, ІНДЗ.

План практичних занять

1. Представити та обґрунтувати горизонтальну модель викладу розробленої логічної структури змісту навчального матеріалу.
2. Визначити основні змістові елементи навчальної програми юридичної дисципліни горизонтальної моделі викладу навчального матеріалу.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи до теми 6: Ознайомитись з науково-методичними джерелами, які характеризують вивчення навчальної дисципліни за рівнями узагальнення.

Література для вивчення теми 6: 4, 9, 41, 42, 44.

Тема 7. Змішана модель викладу навчального матеріалу

Характеристика змішаної моделі викладу навчального матеріалу. Інтерпретація змішаної моделі викладу навчального матеріалу у відповідності до логічної структури. Логічна характеристика послідовності застосування лекційних занять. Інтегративність практичних та семінарських занять. Місце самостійної роботи та ІНДЗ в моделі навчальної дисципліни. Структура навчальної дисципліни за горизонтальною моделі викладу навчального матеріалу. Переваги та недоліки змішаного моделювання викладу навчального матеріалу.

Основні поняття: змішана модель викладу навчального матеріалу, лекції, практичні заняття, самостійна робота, ІНДЗ.

План практичних занять

1. Змішана модель викладу навчального матеріалу Представити та обґрунтувати змішану модель викладу розробленої логічної структури змісту навчального матеріалу.

2. Визначити основні змістові елементи навчальної програми юридичної дисципліни змішаної моделі викладу навчального матеріалу.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи до теми 7: Розкрити особливості традиційного навчання в контексті змішаної моделі викладу навчального матеріалу.

Література для вивчення теми 7: 4, 9, 41, 42, 44.

Завдання для підсумкового контролю

Розробити логічну структуру змісту навчального матеріалу будь-якої дисципліни. На основі логічної структури змісту навчального матеріалу представити логіко-структурну схему її викладу.

4. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Методи навчання: лекція, бесіда, дискусія, проблемний виклад навчального матеріалу, евристичний метод, дослідницький метод, метод проектів, практичні методи (вправи).

Методи та засоби діагностики успішності навчання: усне опитування, самостійні роботи, тестові завдання.

Таблиця 4.1

Розподіл балів для денної форми навчання

Модуль 1 (Поточний контроль)										Модуль 2 (ІНДЗ)	Загальна кількість балів
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	екзамен	
3	3	3	3	4	4	5	5	5	5	60	100

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90–100	Відмінно	Зараховано
82–89	Дуже добре	
75–81	Добре	
67–74	Задовільно	
60–66	Достатньо	
1–59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

Критерії оцінювання знань студента на практичному занятті

В оцінці студентів враховуються наступні моменти: достатність об'єму відповіді (повна, достатньо повна, неповна); ґрунтовність обізнаності з основними поняттями, принципами, правилами; зрозумілість основного завдання запитання; логічність викладу матеріалу; обґрунтованість основних положень власних міркувань; не традиційність підходу до викладу відповіді; уміння інтегрувати та диференціювати знання.

“10–7,9 бали” виставляється студентам, які в повному об'ємі володіють програмовим матеріалом з навчального курсу, обізнані з усіма поняттями та термінами і адекватно оперують ними під час відповідей на поставлені запитання, ознайомлені з спеціальною літературою. Для отримання вищого балу студенти повинні продемонструвати творчу самостійність, здатність аналізувати факти, логічно мислити, ставити запитання та шукати на них відповіді. При оцінці враховуються уміння аргументувати власні судження теоретичними та фактичними положеннями, виконання завдань для самостійної роботи.

“8–5,9 бали” виставляються також за умов достатньо повного володіння знаннями з навчального курсу. Відповідь студента має бути правильною, обґрунтованою зі знаннями основних напрямів і змісту роботи. Студент повинен уміти аналітично працювати з різними концепціями, ідеями, підходами до поставлених проблем. Одночасно в роботі може бути допущено дві-три несуттєві помилки чи деяка неповнота відповіді, кострубатість і скутість у висловленій думці. Не в повній мірі виконані завдання для самостійної роботи.

“6–3,9 бали” виставляється за знання, що продемонстровані в неповному об'ємі. Завдання для самостійної роботи виконані частково.

“4–0 бал” – теоретичні і фактичні знання відтворюються репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу порівняння. Завдання для самостійної роботи не виконані.

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

1. Аванесов В.С. Основы педагогики и психологии высшей школы / [Аванесов В. С., Вербицкий А. А., Ительсон Л. Б. и др.]. – Москва, 1986. – 303 с.
2. Актуальные проблемы вузовской и школьной педагогики / под ред. Н. У. Пискунова. – Минск, 1983. – 176 с.
3. Александров Г. Н. Основы теории педагогических систем и педагогических технологий : учеб. пособие / Г. Н. Александров, А. А. Дзарасов, А. И. Науменко; Северо-Осетинский госуд. университет им. К. Л. Хетагурова. – Владикавказ : Издательство Северо-Осетинского государственного университета им. К. Л. Хетагурова, 2001. – 75 с.
4. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Курс лекцій : модульне навчання / Алексюк А. М. – Київ, 1993. – 220 с.
5. Алексюк А. А. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія / А. А. Алексюк. – Київ, 1998.
6. Андреева В. А. Педагогические технологии : метод. пособие для преподавателей / Алексюк А. М. – Москва : НПУ «Профессионал-ф», 2001. – 32 с.
7. Аніщенко О. В. Сучасні педагогічні технології : курс лекцій / О. В. Аніщенко, Н. І. Яковець ; Ніжинський державний університет ім. М. Гоголя. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2005. – 198 с.
8. Аузіна М. О. Інноваційні процеси в освіті : навч. посібник для студентів вищих навч. закладів / М. О. Аузіна, А. М. Возна ; Національний банк України, Львівський банківський університет. – Львів : ЛБІНБУ, 2003. – 103 с.
9. Баштовий В. І. Спецкурс “Сучасні технології навчання і технічні засоби їх реалізації” : навч. посібник для студ. педагогічних вищих закладів освіти / В. І. Баштовий, С. П. Величко, О. М. Царенко ; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова ; Кіровоградський державний педагогічний університет імені В. Винниченка. – Київ, 2000. – 114 с.
10. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / Беспалько В. П. – Москва : Педагогика, 1989. – 190 с.
11. Беспалько В. П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. – М., 1995.
12. Бойко А. Концептуальні засади 12-бальної системи оцінювання у закладах вищої педагогічної освіти / Алла Бойко // Рідна школа. – 2002. – № 2. – С. 12–15.
13. Бондар В. І. Теоретичні основи і технологія педагогічного аналізу : управлінський аспект / Бондар В. І. – Київ, 1996. – 67 с.
14. Васильева Т. В. Модули самообучения (в высшей школе) / Васильева Т. В. // Вестник высшей школы. – 1988. – № 6. – С. 86–87.
15. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / Вербицкий А. А. – Москва, 1991. – 208 с.
16. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : метод. посібн. для студ. магістр. / С. С. Вітвицька. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003.

17. Волков И. П. Цель одна – дорог много. Проектирование процесса обучения / Волков И. П. – Москва : Просвещение, 1990.
18. Гончаренко С. Багаторівневе структурування і методичні особливості його застосування в навчанні фізики / Гончаренко С., Фролова Т. // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 2. – С. 41–50.
19. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997.
20. Гусак П. М. Підготовка учителя : технологічні аспекти / Гусак П. М. – Луцьк : ВДУ, 1999. – 115 с.
21. Гусак П. М. Підготовка учителя: технологічні аспекти : монографія / Гусак П. М. – Луцьк : Видавництво ВДУ, 1996. – С. 204–236.
22. Державна національна програма “Освіта. Україна ХХІ століття”. – Київ : Райдуга, 1994. – 61 с.
23. Державна програма «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006–2010 роки : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 07.12.2005 р. № 1153. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
24. Заводяний Віктор, Заводяний Володимир. Рейтинг – система оцінювання успішності студентів / Заводяний Віктор, Заводяний Володимир // Рідна школа – 2001. – № 1. – С. 45.
25. Зайченко І. В. Педагогіка : навч. посібн. для студ. вищих пед. навч. закл. / І. В. Зайченко. – Чернігів, 2003.
26. Закон України “Про освіту” : прийнятий 05.09.2017 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
27. Зварич Ірина. Реалізація системи контролю і оцінювання знань студентів / Зварич Ірина // Рідна школа – грудень – 2000. – С. 27–29.
28. Інформаційні технології в освіті : метод. посібник / Т. Б. Волобуєва. – Донецьк : Каштан, 2007. – 138 с.
29. Кларин М. В. Педагогическая технология / Кларин М. В. – Москва, 1989.
30. Колеченко А. К. Энциклопедия педагогических технологий : Материалы для спец. образовательных учреждений / Колеченко А. К. – Санкт-Петербург : КАРО, 2001. – 368 с.
31. Коротяев Б. І. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник / Коротяев Б. І., Гришин Є. О., Устенко О. А. – Київ, 1990. – С. 68–78.
32. Корсакова Ольга. Про технологію диференційованого навчання / Корсакова Ольга // Рідна школа – вересень – 2001. – С. 44–46.
33. Костенко Віктор. Модульно-розвивальне навчання: від управління до методичного забезпечення / Костенко Віктор // Рідна школа – липень – 2000. – С. 17–23.
34. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посібн. / А. І. Кузьмінський. – Київ : Знання, 2005.
35. Лазарев М. І. Полісистемне моделювання змісту технологій навчання загально інженерних дисциплін : монографія / М. І. Лазарев. – Харків : Вид-во НФаУ, 2003. – 356 с.

36. Молодь і закон : зб. нормативних актів і документів з проблеми виховання студентської молоді / за заг. ред. Н. І. Косаревої. – Київ : ІЗМН, 1997. – 352 с.
37. Монахов В. М. Технологические основы проектирования и конструирования учебного процесса / Монахов В. М. – Волгоград : Перемена, 1995.
38. Мороз О. Підготовка майбутнього вчителя: зміст та організація : навчальний посібник / Мороз О. – Київ, 1997. – С. 11–20.
39. Мороз О. Г. Навчальний процес у вищій педагогічній школі : навч. посібник / [Мороз О. Г., Сластьонін В. О., Філіпенко Н. І., Гусак П. М. та ін.] ; за заг. ред. О. Г. Мороза. – Київ : НПУ, 2001. – 337 с.
40. Паламарчук В. Дванадцятибальна система: оцінювання знань, умінь і навичок учнів / Паламарчук В. // Рідна школа – 2001. – № 1. – С. 3–6.
41. Пальчевський С. С. Педагогіка : навч. посібник / С. С. Пальчевський. – Київ : Каравела, 2007.
42. Педагогіка вищої школи : навч. посібн. – Одеса : ПДПУ імені К. Д. Ушинського, 2002.
43. Педагогіка вищої школи : навч. посібн. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова [та ін.] ; за ред. З. Н. Курлянд. – 2-ге вид.
44. Педагогічна майстерність / під ред. І. А. Зязюна. – Київ, 1997. – 349 с.
45. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті : монографія / за ред. С. О. Сисоєвої. – Київ : ВІПОЛ, 2001.
46. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті : монографія / за ред. С. О. Сисоєвої. – Київ : ВІПОЛ, 2001.
47. Питюков В. О. Основы педагогической технологии / Питюков В. О. – Москва, 1997.
48. Підготовка майбутнього вчителя: зміст та організація : навчальний посібник. – Київ, 1997. – С. 11–20.
49. Подласый И. П. Педагогика : новый курс : учеб. для высш. учеб. Заведений : в 2 кн. / И. П. Подласый. – Москва : ВЛАДОС, 2002.
50. Прокопенко І. Ф. Педагогічна технологія / Прокопенко І. Ф., Євдокимов В. І. – Харків, 1995. – 105 с.
51. Рейтингова система успішності студентів / під ред. В. А. Казакова. – Київ, 1992. – 204 с.
52. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи / Савченко О. Я. – Київ, 1997. – 416 с.
53. Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах / Савченко О. Я. – Київ, 1997. – 256 с.
54. Селевко Г. К. Альтернативные педагогические технологии / Селевко Г. К. – Москва : НИИ школьных технологий, 2005. – 219 с.
55. Селевко Г. К. Образовательные технологии: учебное пособие / Селевко Г. К. – Москва : Народное образование, 1998. – 256 с.
56. Сікорський П. І. Кредитно-модульна технологія навчання : навч. посібн. / П. І. Сікорський. – Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2004.
57. Слепкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : навч. посібн. / З. І. Слепкань. – Київ : Вища школа, 2005.

58. Сучасні педагогічні технології : навч.-метод. посібник / [Е. І. Федорчук (автор-укладник)] ; Кам'янець-Подільський державний ун-т. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 2006. – 212 с.
59. Теоретичні основи педагогічної технології : навч. посібник / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. – Харків : ХНУ, 2007. – 95 с.
60. Унт И. Индивидуализация и дифференциация обучения / Унт И. – Москва : Педагогика, 1990.
61. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посібн. / М. М. Фіцула. – Київ : Академвидав, 2006.
62. Фурман А. В. Диференційований підхід до учнів під час застосування проблемних ситуацій / Фурман А. В. // У кн. Проблемні ситуації в навчанні – Київ : Радянська школа, 1991. – С. 152–187.
63. Чайка В. М. Основи дидактики : тексти лекцій і завдання для самоконтролю : навч. посібн. / В. М. Чайка. – Тернопіль : Астон, 2002.
64. Чошанов М. А. Гибкая технология проблемно-модульного обучения / Чошанов М. А. – Москва : Народное образование, 1996.
65. Юцявичене П. А. Создание модульных программ / Юцявичене П. А. // Советская педагогика. – 1990. – № 2. – С. 55.
66. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – Київ : Либідь, 2002.

1.1.2. Навчально-методичне забезпечення курсу «Методика викладання у ВНЗ» (автор: О. В. Белкіна-Ковальчук)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1.1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів 4,5	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки Освітня програма Педагогіка вищої школи Освітній ступінь магістр	нормативна
Модулів 3		Денна
Змістових модулів 2		Рік підготовки 5
ІНДЗ є		Семестр 10
Загальна кількість годин 135		Лекції 16
Тижневих годин		Практичні 26
Аудиторних 3,5		Самостійна робота 83
	Консультації 10	
	Форма контролю екзамен	

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Програма навчальної дисципліни «Методика викладання у ВНЗ» складена відповідно до навчального плану підготовки здобувачів другого рівня вищої освіти. Навчальний курс спрямований на теоретико-практичне оволодіння знаннями та вміннями викладання навчальних дисциплін у закладі вищої освіти.

Метою викладання навчальної дисципліни «Методика викладання у ВНЗ» є набуття студентами, на основі опанування теорії і практики педагогічної діяльності, широкого діапазону компетентностей, необхідних для успішного викладання навчальних дисциплін у закладі вищої освіти.

Завданнями вивчення дисципліни «Методика викладання у ВНЗ» є:

- формувати знання про сучасні особливості навчального процесу у вищому навчальному закладі відповідно закону України «Про вищу освіту» (2014 р.) та інших законодавчих і нормативних актів;
- розширити загальні уявлення про тенденції та напрями розвитку вітчизняної вищої освіти у період її інтеграції у європейський освітній простір;
- навчити застосовувати нові європейські парадигми вищої освіти: студенто-центрованого навчання, результатів навчання, компетентнісного підходу у процесі побудови і реалізації навчального процесу у ВНЗ;
- оволодівати понятійним апаратом методики викладання у ВНЗ як науки;
- порівнювати та аналізувати результативність традиційних та інноваційних підходів до викладання;

- виробляти уміння творчо застосовувати педагогічні знання і способи діяльності;
- оволодівати уміннями і навичками підготовки різноманітного методичного забезпечення для проведення різних видів занять та діагностики знань студентів;
- опановувати методикою організації та контролю самостійної роботи студентів, дистанційних різновидів навчання;
- інтегрувати процес становлення студента як викладача, його ціннісні орієнтації та переконання;
- виробляти стиль викладання у кожного студента, домінуючі підходи та методи.

КОМПЕТЕНЦІЇ

Фахові:

- здатність аналізувати теоретичні основи методики викладання педагогіки, демонструвати глибокі знання закономірностей, принципів та методів навчання у вищій школі;
- здатність визначати структуру педагогічного процесу і його закономірностей в різних педагогічних системах та розв'язувати комплексні завдання з проблем методики формування змісту освіти і навчальних дисциплін;
- здатність демонструвати знання та вміння розробки власних методик організації та проведення навчальних занять різних організаційних форм навчання у вищій школі та узагальнювати теоретичні та практичні досягнення шляхом підготовки навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін;
- здатність вивчати та використовувати ефективний науково-педагогічний досвід колег;
- здатність застосовувати набуті педагогічні знання на практиці, адаптувати їх до дій у нових ситуаціях під час викладання.

Загальні:

- здатність бути критичним та самокритичним для розуміння факторів, які мають позитивний чи негативний вплив на комунікацію, та здатність визначити і врахувати ці фактори в конкретних комунікаційних ситуаціях;
- здатність продукувати нові ідеї, виявляти креативність, здійснювати інноваційні наукові підходи до організації, проведення та аналізу науково-педагогічного дослідження;
- здатність здійснювати пошук та аналізувати інформацію з різних джерел;
- здатність розв'язувати поставлені завдання, швидко переключатися з одного виду діяльності на інший та приймати відповідні обґрунтовані рішення, володіти почуттям відповідальності;
- здатність генерувати нові педагогічні ідеї, виявляти і вирішувати навчальні проблеми;
- здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології у процесі викладання;

- здатність шукати, обробляти та аналізувати навчальну та предметну інформацію;
- здатність самонавчатись і цікавитись інноваціями в професійній галузі.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 2.1

Назва змістових модулів і тем	усього	лекції	практичні	консультації	самостійна робота
Змістовий модуль 1. Методологічні та концептуальні засади навчального процесу у вищій школі					
Тема 1. Методика викладання як наука та навчальна дисципліна	4	2	2	1	10
Тема 2. Концептуальні напрями розвитку вищої освіти в Україні	4	2	2	1	10
Тема 3. Роль викладача вищої школи в досягненні визначених результатів навчання	4	2	2	1	10
Разом за модулем 1	12	6	6	3	30
Змістовий модуль 2. Методичні основи реалізації завдань освітнього процесу у ВНЗ					
Тема 4. Форми, засоби, методи і прийоми навчання у вищій школі	6	2	4	2	11
Тема 5. Методика підготовки і проведення навчальних занять у вищому навчальному закладі	12	2	10	2	11
Тема 6. Методика організації самостійної роботи студентів	4	2	2	1	11
Тема 7. Методика організації практичної підготовки	4	2	2	1	10
Тема 8. Методика проведення контрольних заходів	4	2	2	1	10
Разом за модулем 2	30	10	20	7	53
Всього годин	42	16	26	10	83

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗМІСЛОВИХ МОДУЛІВ

Змістовий модуль 1. Методологічні та концептуальні засади навчального процесу у вищій школі

Тема 1. Методика викладання як наука та навчальна дисципліна

Поняття про науку та її особливості. Роль і значення науки в розвитку суспільства. Педагогічні науки та наукові дисципліни. Педагогіка та похідні науки і наукові дисципліни як цілісна система. Методика як предметна дидактика. Методика викладання у ВНЗ у системі наук. Категоріально-понятійний апарат методики викладання у ВНЗ. Навчальна дисципліна. Її сутнісні характеристики. Значення навчальної дисципліни у вищому навчальному закладі. Методика викладання у вищому навчальному закладі. Предмет, мета, завдання навчальної дисципліни «Методика викладання у ВНЗ».

Основні поняття: наука; професійна наукова діяльність; педагогіка; система педагогічних наук; педагогічні науки (галузі); наукова дисципліна; дидактика; навчальна дисципліна; навчальний предмет; навчальний курс; академічна дисципліна; методика; методика викладання

План практичних занять

1. Роль і значення науки в розвитку суспільства
2. Педагогічні науки та наукові дисципліни
3. Навчальна дисципліна. Її сутнісні характеристики
4. Методика як складова дидактики
5. Роль методики викладання у педагогічній освіті

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Підберіть інформацію, яка б підтверджувала чи спростовувала характеристики науки як продуктивної сили, соціального інституту.

Опишіть дидактику через призму усіх атрибутів, притаманних науці

Складіть структурно-логічний ланцюг основних понять вивченої теми, розпочавши з терміна «наука» →...

Література для вивчення теми: 3; 6; 10; 19; 27; 36; 42; 45; 50; 54

Тема 2. Концептуальні напрями розвитку вищої освіти в Україні

Цінності вищої освіти для прогресу суспільства. Процеси розвитку вищої освіти відповідно змін у суспільстві. Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.) як правова основа реформування вищої освіти в Україні. Основні парадигми європейської освітньої інтеграції і їх відображення у процесі побудови і реалізації навчального процесу у ВНЗ. Студентоцентроване навчання. Сутність формувань результатів навчання. Компетентністний підхід. Вплив Болонського процесу на модернізацію навчального процесу. Традиційний та інноваційний підходи до побудови навчального процесу у ВНЗ. Домінуючі типи навчання у вищій школі як усталені цілісні системи. Репродуктивне, програмоване, проблемне, інтерактивне, професійно-орієнтоване, позиційне, смарт-навчання. Тенденції інтегрування компонентів різних типів навчання.

Основні поняття: Болонський процес, академічна свобода, академічна мобільність, кредит Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи, заклад вищої освіти, типи навчання.

План практичних занять

1. Роль і значення Болонського процесу на реформування системи освіти України.
2. Нові зміни в системі освіти згідно Закону України «Про вищу освіту» 2014 р.

3. Традиції та інновації в побудові освітнього процесу у закладах вищої освіти.

4. Характеристика домінуючих типів навчання у ЗВО.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Охарактеризувати позитивні та негативні тенденції впливу Болонського процесу на систему освіти України

Підготуйте презентацію про один із типів навчання у ЗВО, охарактеризуйте позитивні та негативні сторони.

Література для вивчення теми: 1; 12; 13; 14; 24; 29; 31; 39; 51; 58; 61; 62; 68

Тема 3. Роль викладача вищої школи в досягненні визначених результатів навчання

Викладач як провідний учасник процесу навчання у ВНЗ. Характеристика функціональних обов'язків викладача. Основні складові діяльності викладача в процесі навчання. Загальні та специфічні компетентності викладача. Інструментальні компетентності (когнітивні, методологічні, технологічні та лінгвістичні здатності). Міжособистісні компетентності (навички спілкування, соціальна взаємодія та співпраця). Системні компетентності (поєднання розуміння, сприйнятливості до знань, здатність планування змін для удосконалення систем, розроблення нових систем). Проектування та реалізація завдань викладання фахових навчальних дисциплін на основі компетентісного підходу. Розробка контенту навчальних та робочих програм навчальних курсів. Особистісні якості викладача, стиль викладання. Методики професійного самовдосконалення викладача: саморозвиток, самоосвіта, самовиховання, самоорганізація, орієнтованість на інноваційну діяльність.

Основні поняття: викладач ВНЗ; суб'єкт педагогічної діяльності; функціональні обов'язки; загальні та фахові компетенції викладача; педагогічна майстерність; студент; об'єкт педагогічної діяльності; культура педагогічного спілкування; педагогічний такт; типи домінуючих установок; стиль керівництва; авторитарний; демократичний; ліберальний; соціально-педагогічна підтримка студентів.

План практичних занять

1. Характеристика функціональних обов'язків викладача.
2. Вимоги до обізнаності викладача ВНЗ.
3. Основні уміння, якими він має володіти.
4. Особистісні якості викладача.
5. Його педагогічна майстерність.
6. Професійний портрет викладача ВНЗ.
7. Студент як об'єкт навчального процесу.
8. Студент як суб'єкт навчального процесу.
9. Взаємовідносини викладачів і студентів

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Заповніть таблицю про основні характеристики діяльності викладача як суб'єкта педагогічної діяльності.

Види педагогічної діяльності викладача	Функціональні обов'язки	Обізнаність	Уміння та компетентності	Особистісні якості, риси характеру	Професійно-специфічні здібності
Проектувальна					
Організаційна					
Інформаційна					
Методична					
Корекційна					
Аналітична					

Підшукайте тести для визначення основних професійних здібностей, необхідних для викладача. Проаналізуйте їх, визначте власний потенціал.

Запропонуйте власну типізацію студентів. Обґрунтуйте її критерії

Література для вивчення теми: 19; 40; 41;42; 48; 56

Питання для самоконтролю до модуля 1

1. Роль і значення науки в розвитку суспільства.
2. Педагогіка та похідні науки і наукові дисципліни як цілісна система.
3. Методика як предметна дидактика.
4. Методика викладання у ВНЗ у системі наук.
5. Категоріально-понятійний апарат методики викладання у ВНЗ.
6. Сутнісні характеристики навчальної дисципліни.
7. Значення навчальної дисципліни у професійній підготовці.
8. Предмет, мета, завдання навчальної дисципліни «Методика викладання у ВНЗ».
9. Цінності вищої освіти для прогресу суспільства.
10. Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.) як правова основа реформування вищої освіти в Україні.
11. Основні парадигми європейської освітньої інтеграції і їх відображення у процесі побудови і реалізації навчального процесу у ВНЗ.
12. Вплив Болонського процесу на модернізацію навчального процесу.
13. Традиційний та інноваційний підходи до побудови навчального процесу у ВНЗ.
14. Домінуючі типи навчання у вищій школі як усталені цілісні системи.
15. Тенденції інтегрування компонентів різних типів навчання.
16. Характеристика функціональних обов'язків викладача.
17. Основні складові діяльності викладача в процесі навчання.
18. Загальні та специфічні компетентності викладача.
19. Інструментальні компетентності викладача.
20. Міжособистісні компетентності викладача.
21. Системні компетентності викладача.
22. Проектування та реалізація завдань викладання фахових навчальних дисциплін на основі компетентнісного підходу.
23. Розробка контенту навчальних та робочих програм навчальних курсів.

24. Особистісні якості викладача, стиль викладання.
25. Методики професійного самовдосконалення викладача: саморозвиток, самоосвіта, самовиховання, самоорганізація, орієнтованість на інноваційну діяльність.

Змістовий модуль 2. Методичні основи реалізації завдань освітнього процесу у ВНЗ

Тема 1. Форми, засоби, методи і прийоми навчання у вищій школі

Форми навчання як зовнішнє відображення цього процесу. Сутність понять «форми навчання», «форми організації навчання», «форми організації пізнавальної діяльності студентів». Методика організації фронтальної, групової, колективної, парної, індивідуальної та індивідуалізованої роботи студентів. Засоби навчання, їх функції, різновиди, напрями розширення у вищій школі. Умови оволодіння викладачем словесними, наочними, електронними засобами та успішного їх використання в навчальному процесі. Методи навчання, їх сутність і взаємозв'язок з формами і засобами навчання. Багаторакурсний розгляд методу за джерелом отримання знань, рівнем пізнавальної активності, логікою розгортання змісту. Методика підготовки, моделювання і використання основних методів навчання у вищій школі: розповіді, інструктажу, бесіди, обговорення, презентації, дискусії, методу проектів, мозкового штурму, ілюстрування, демонстрації, спостереження, моделювання, різновидів навчально-педагогічної гри, методу кейсів. Сутність прийомів у навчанні. Їх допоміжний та творчий характер. Педагогічні умови добору оптимальних форм, засобів, методів та прийомів навчальної діяльності.

Основні поняття: форми навчання, форми організації навчання, форми організації пізнавальної (навчальної) діяльності (ФОПД): фронтальна, групова, колективна, парна, індивідуальна, індивідуалізована робота; засіб навчання; різновиди засобів навчання; функції засобів навчання; метод навчання; багатомірність методів навчання; класифікація методів навчання; прийоми навчання; класифікація прийомів навчання.

План практичних занять

1. Сутність понять «форми навчання», «форми організації навчання», «форми організації пізнавальної діяльності студентів».
2. Роль різноманітних форм організації пізнавальної діяльності студентів у здійсненні навчального процесу
3. Умови використання ФОПД під час викладання соціально-педагогічних дисциплін
4. Засоби навчання, їх функції та різновиди
5. Методи навчання, їх сутність і взаємозв'язок з формами і засобами навчання.
6. Сутність прийомів у навчанні.
7. Педагогічні умови добору оптимальних форм, засобів, методів та прийомів навчальної діяльності.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте основні форми організації пізнавальної діяльності студентів у ВНЗ, вказуючи при цьому їхні позитивні та негативні сторони.

Підготуйте, запишіть і проведіть (як мікровикладання) фрагмент практичного (семінарського) заняття з використанням колективної (групової чи парної) ФОПД студентів із вказівкою дидактично-методичної доцільності. Вибір навчальної дисципліни й теми заняття довільний.

Проаналізуйте мікровикладання, яке спостерігалось та запропонуйте шляхи удосконалення проведення рецензованого виду навчальної діяльності.

Складіть опорну схему «Основні методи та прийоми навчання під час вивчення соціально-педагогічних дисциплін».

Література для вивчення теми: 2; 8; 16; 19; 26; 36; 42; 44; 45; 50; 55; 70; 71; 72

Тема 2. Методика підготовки і проведення навчальних занять у вищому навчальному закладі

Навчальні заняття як організаційна форма контактної аудиторної взаємодії суб'єктів навчальної діяльності. Різновиди навчальних занять за домінуючою роллю учасників процесу навчання (викладача, студентів), за характером діяльності (традиційні, активні). Основні види навчальних занять: лекційне, семінарське, практичне, лабораторне, індивідуальне, консультація. Особлива роль кожного з видів навчальних занять у досягненні результатів навчання у вищій школі. Проектувальна діяльність викладача у підготовці навчального заняття. Моделювання способу проведення навчального заняття за традиційною чи активною схемою. Відображення порядку, логіки та змісту навчального заняття у плані-конспекті. Творчість викладача у його конструюванні та реалізації. Умови успішного проведення навчального заняття. Навчально-методичне забезпечення навчальних занять.

Основні поняття: лекція; функції лекції; різновиди лекцій; докомунікативна та комунікативна фази лекції; дидактичні вимоги до лекції; семінар; просемінар; різновиди семінарів; практичне, лабораторне заняття; тренінг; план-конспект; таблична й текстова форми конспекту; логічне структурування навчального матеріалу; цілетворення.

План практичних занять

1. Лекція як основна форма викладу навчального матеріалу у ВНЗ
2. Основні етапи підготовки лекції
3. Способи вдосконалення лекції як основної форми організації навчання у ВНЗ
4. Семінарське заняття як форма організації навчання. Методика підготовки та проведення різних видів семінарів
5. Практичні заняття як основна форма домінуючої діяльності студентів. Методичні основи проведення практичних занять
6. Специфіка проведення лабораторних занять
7. Вимоги до складання плану-конспекту практичного, семінарського, лабораторного занять

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Підготуйте фрагмент лекції з довільно вибраної соціально-педагогічної дисципліни. Оформіть табличний (за поданим зразком) і текстовий короткий конспект одного з питань. Вкажіть тему, мету, план, основні змістові дані зі

вказівками, що буде подано для запису, де відбудеться обговорення, заповнення таблиці і т. д.

Основні питання лекції	Орієнтовне дозування часу	Основні поняття, які викладаються	Основні методи викладання	Основні засоби навчання	ФОПД

Розробіть орієнтовний сценарій семінарського заняття (навчальний диспут, оксфордські дебати, мозковий штурм) за обраною навчальною дисципліною. Тема заняття довільна. Підготуйте і проведіть мікрОВикладання за цим сценарієм.

Складіть орієнтовний сценарій практичного заняття (кейс-навчання, тренінг, розробка соціально-педагогічного проекту) за обраною навчальною дисципліною. Тема заняття довільна. Підготуйте і проведіть мікрОВикладання за розробленим сценарієм.

Проаналізуйте мікрОВикладання, які спостерігалися за поданими схемами. Запропонуйте шляхи удосконалення проведення рецензованих форм організації навчання.

Література для вивчення теми: 7; 16; 19; 27; 28; 36; 42; 45; 50; 54; 55; 57; 60; 72; 73

Тема 3. Методика організації самостійної роботи студентів

Самостійна робота студентів (СРС) як провідна форма організації навчального процесу у ВНЗ. Її функціональні особливості у вищій школі, різновиди (навчальна та науково-дослідна). Тенденції та причини зростання питомої ваги самостійної роботи студентів у сучасній вищій освіті. Нормативне обґрунтування тривалості самостійної роботи студентів. Види та рівні самостійної навчальної роботи. Роль викладача в організації дидактично-керованої самостійної роботи студентів. Інноваційні методи та засоби забезпечення продуктивної праці студента з інформаційними потоками. Ефективність використання електронних освітніх ресурсів у процесі вивчення навчальних дисциплін. Сучасні методи, технології, платформи організації та здійснення самостійної навчальної роботи студентів: веб-квести, кібергіди, Moodle тощо. Роль науково-дослідної роботи студентів у фаховій підготовці. Індивідуальні завдання та написання рефератів й есе як початок науково-дослідної роботи студентів. Особливості курсової як науково-дослідної роботи. Етапи підготовки випускних кваліфікаційних робіт. Проведення науково-практичних студентських конференцій, семінарів, вебінарів та олімпіад. Організація діяльності проблемних груп студентів.

Основні поняття: самостійна робота студентів (СРС); види самостійної роботи; форми організації самостійної роботи; організація СРС.

План практичних занять

1. Особливості самостійної роботи студентів у ВНЗ.
2. Види самостійної навчальної роботи студентів.
3. Роль викладача в організації дидактично-керованої самостійної роботи студентів.

4. Роль науково-дослідної роботи студентів у фаховій підготовці
5. Особливості курсової як науково-дослідної роботи.
6. Етапи підготовки випускних робіт

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Представте інструктаж до різних видів завдань самостійної роботи студентів за обраними темами практичних занять.

Розробіть психолого-педагогічну пам'ятку для студентів щодо організації СРС.

Запропонуйте тематику рефератів (есе, індивідуальних завдань) по 5 із кожної обраної навчальної дисципліни. Вкажіть мету їх написання, місце в загальній структурі вивчення курсу.

Запропонуйте тематику дипломних і магістерських робіт (5 тем) для студентів вашої спеціальності

Література для вивчення теми: 8; 17; 18; 19; 20; 22; 32; 36; 42; 43; 45; 46; 47; 50; 66; 72.

Тема 4. Методика організації практичної підготовки

Практична підготовка як провідна форма організації освітнього процесу у вищій школі, важливий спосіб реалізації завдань студентоцентрованого навчання. Види практик, які існують у професійній підготовці. Їх особливості, роль та специфічні завдання у ході реалізації результатів навчання та формування необхідних фахових компетентностей. Нормативні вимоги до проведення різних видів практик. Відображення змісту практичної підготовки в наскрізній та робочих програмах практик. Основні компоненти та зміст програм. Основні етапи організації практики. Підготовчий етап як зосередження діяльності керівників практики на змістових напрямках та організаційних питаннях. Виконавчий етап як основний період виконання програми та завдань практики. Підсумковий етап як аналіз основних професійних знань, умінь і навичок, набутих студентами у ході практики. Використання сформованих у ході практик студентами компетентностей у вивченні навчальних дисциплін. Методичне забезпечення практичної підготовки.

Основні поняття: практична підготовка; виробнича практика; види практик; наскрізна програма практик; робоча програма практики; структура програми практики; етапи організації та проходження практики; методичне забезпечення практики.

План практичних занять

1. Роль і значення науки в розвитку суспільства
2. Педагогічні науки та наукові дисципліни
3. Навчальна дисципліна. Її сутнісні характеристики
4. Методика як складова дидактики
5. Роль методики викладання у педагогічній освіті

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Напишіть і оформіть програму стажерської (соціально-педагогічної) практики за такими розділами:

- мета й завдання практики; основні бази практики;
- уміння, які мають бути сформовані в студентів у процесі проходження практики;

- основні види діяльності студентів;
- індивідуальні завдання студентам під час проходження практики;
- основні види документації, яку мають оформити студенти після закінчення практики;
- додаткові методичні матеріали для проходження практики.

Література для вивчення теми: 8; 19; 36; 42; 45; 50; 63; 72

Тема 5. Методика проведення контрольних заходів

Контрольні заходи як ключова форма організації навчального процесу у ВНЗ. Поняття про контроль. Його роль у визначенні та моніторингу результатів навчання та набутті професійних компетентностей студентами. Контроль в процесі навчання, його структура та функції. Види, форми, методи та прийоми контролю. Методика організації і проведення контролю під час вивчення навчальних дисциплін. Варіативність підходів до оцінювання знань, умінь, навичок студентів. Психолого-педагогічні проблеми оцінки успішності студентів. Методичні вимоги до оцінювання знань під час вивчення навчальних дисциплін. Роль ЄКТС в реалізації основних завдань контрольних заходів, запровадження цієї системи в практику освітньої діяльності вітчизняних ВНЗ. Шляхи формування у студентів умінь самооцінки і самостійного контролю результатів навчання.

Основні поняття: контроль; структура контролю; об'єкти контролю; перевірка; облік; оцінювання; види контролю у ВНЗ; форми, методи, прийоми контролю; залік; екзамен; оцінювання; дидактичні тести; критерії та норми оцінювання; оціночна шкала

План практичних занять

1. Поняття про контроль, його структуру та функції
2. Види, форми, методи та прийоми контролю
3. Тестування у ході вивчення навчальних дисциплін
4. Варіативність підходів до оцінювання знань студентів
5. Дидактичні вимоги до застосування контролю й оцінювання знань

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Розробіть завдання для педагогічного диктанту з обраної теми лекційного чи практичного (семінарського) заняття. Вкажіть мету диктанту, місце у структурі заняття.

Розробіть кросворд для перевірки знань із обраної теми лекційного чи практичного (семінарського) заняття. Вкажіть його місце у структурі заняття.

Розробіть психолого-педагогічну пам'ятку для студентів щодо підготовки до складання заліків та екзаменів

Напишіть 10 тестових завдань різних видів із обраної теми лекційного чи практичного (семінарського) заняття. Вкажіть місце тестового контролю у структурі заняття.

Література для вивчення теми: 19; 21; 23; 37; 42; 45; 50; 72

Питання для самоконтролю до модуля 2

1. Сутність понять «форми навчання», «форми організації навчання», «форми організації пізнавальної діяльності студентів».
2. Методика організації фронтальної, групової, колективної, парної, індивідуальної та індивідуалізованої роботи студентів.

3. Засоби навчання, їх функції, різновиди, напрями розширення у вищій школі.
4. Умови оволодіння викладачем словесними, наочними, електронними засобами та успішного їх використання в навчальному процесі.
5. Методи навчання, їх сутність і взаємозв'язок з формами і засобами навчання.
6. Багаторакурсний розгляд методу за джерелом отримання знань, рівнем пізнавальної активності, логікою розгортання змісту.
7. Методика підготовки, моделювання і використання основних методів навчання у вищій школі.
8. Сутність прийомів у навчанні.
9. Педагогічні умови добору оптимальних форм, засобів, методів та прийомів навчальної діяльності.
10. Навчальні заняття як організаційна форма контактної аудиторної взаємодії суб'єктів навчальної діяльності.
11. Різновиди навчальних занять за домінуючою роллю учасників процесу навчання (викладача, студентів), за характером діяльності (традиційні, активні).
12. Основні види навчальних занять: лекційне, семінарське, практичне, лабораторне, індивідуальне, консультація.
13. Проектувальна діяльність викладача у підготовці навчального заняття.
14. Моделювання способу проведення навчального заняття за традиційною чи активною схемою.
15. Відображення порядку, логіки та змісту навчального заняття у плані-конспекті.
16. Творчість викладача у конструюванні та реалізації плану-конспекту навчального заняття.
17. Умови успішного проведення навчального заняття.
18. Навчально-методичне забезпечення навчальних занять.
19. Самостійна робота студентів (СРС) як провідна форма організації навчального процесу у ВНЗ.
20. Роль викладача в організації дидактично-керованої самостійної роботи студентів.
21. Інноваційні методи та засоби забезпечення продуктивної праці студента з інформаційними потоками.
22. Роль науково-дослідної роботи студентів у фаховій підготовці. Індивідуальні завдання та написання рефератів й есе як початок науково-дослідної роботи студентів.
23. Практична підготовка як провідна форма організації освітнього процесу у вищій школі, важливий спосіб реалізації завдань студентоцентрованого навчання.
24. Види практик, їх особливості, роль та специфічні завдання у ході реалізації результатів навчання та формування необхідних фахових компетентностей.
25. Нормативні вимоги до проведення різних видів практик.
26. Основні етапи організації практики.
27. Методичне забезпечення практичної підготовки.

28. Контрольні заходи як ключова форма організації навчального процесу у ВНЗ.
29. Контроль в процесі навчання, його структура та функції.
30. Види, форми, методи та прийоми контролю в навчанні.
31. Методика організації і проведення контролю під час вивчення навчальних дисциплін.
32. Варіативність підходів до оцінювання знань, умінь, навичок студентів.
33. Методичні вимоги до оцінювання знань під час вивчення навчальних дисциплін.
34. Роль ЄКТС в реалізації основних завдань контрольних заходів, запровадження цієї системи в практику освітньої діяльності вітчизняних ВНЗ.
35. Шляхи формування у студентів умінь самооцінки і самостійного контролю результатів навчання.

Індивідуальні науково-дослідні завдання

Тип індивідуального науково-дослідного завдання (ІНДЗ), яке необхідно підготувати кожному студенту, портфоліо. Студенти самостійно відбирають найкращі навчальні зразки, проробленого під час вивчення методики викладання у ВНЗ, демонструючи таким чином набуті знання та уміння. Змістові компонентами портфоліо:

1. Зміст портфоліо
2. План-конспект повного матричного і змістового наповнення одного з видів семінарського (практичного) заняття за передбаченою схемою і структурою
3. Тестові завдання усіх типів за обраною темою лекційного чи практичного (семінарського) заняття. Вказати завдання тестового контролю у структурі заняття.
4. Конспект проведеного мікрОВикладання.

4. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Форми оцінювання: усне опитування у вигляді мультимедійного представлення розроблених по темах проектів, модульна контрольна робота, підсумковий тест.

Таблиця 4.1

Розподіл балів для денної та заочної форм навчання

Поточний контроль (макс = 40 балів)								Модульний контроль (макс = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1					Модуль 2			Модуль 3		
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2					ІНДЗ	МКР 1	МКР 2
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8		10	20
3	3	3	6	6	3	3	3			

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90–100	Відмінно	Зараховано
82–89	Дуже добре	
75–81	Добре	
67–74	Задовільно	
60–66	Достатньо	
1–59	Незадовільно	Не зараховано (з можливістю повторного складання)

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова – К. : Таксон, 2016. – 234 с.
2. Алексюк А. М. Методи навчання і методи учіння / А. М. Алексюк. – К. : Знання, 1980. – 48 с.
3. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи : курс лекцій : модульне навчання : навч. посіб. / А. М. Алексюк. – К. : ІСДО, 1993. – 218 с.
4. Аналіз практичного стану науково-дослідницької діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу університетів: препринт (аналітичні матеріали) / Авторський колектив : О. Ярошенко, Ю. Скиба, Н. Тітаренко; за ред. О. Ярошенко. – Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. – 97 с.
5. Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду розвитку інституційного потенціалу університетів у контексті глобального лідерства (частина I): препринт (аналітичні матеріали) / Авторський колектив: О. Боднарук, К. Жданова та ін.; за заг. ред. С. Калашнікової. – Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. – 153 с.
6. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи : навчально-методичний посібник для викладачів, аспірантів, студентів магістратури / Л. В. Артемова. – К. : Кондор, 2008. – 272 с.
7. Астахова Е. В. Методика организации и проведения семинарских занятий по предметам гуманитарного цикла / Астахова Е. В. – Х. : [б. и.], 2000. – 52 с.
8. Білан Л. Л. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник / Л. Л. Білан. – Ніжин : ПП Лисенко, 2010. – 399 с.
9. Бондар В. І. Дидактика : ефективні технології навчання студентів : навч. посіб. / В. І. Бондар – К. : Вересень, 1996. – 129 с.
10. Вайнола Р. Методика викладання дисциплін соціально-педагогічного циклу : навч. посіб. / Р. Вайнола. – К. : Центр учбової літератури, 2012 – 140 с.

11. Ващенко Г. Загальні методи навчання / Ващенко Г. – К. : Укр. вид. спілка, 1997. – 410 с.
12. Вища освіта і Болонський процес. Курс лекцій для студентів усіх спеціальностей ОКР «магістр» денної та заочної форми навчання. – Полтава : ПолтНТУ, 2013. – 62 с.
13. Вища освіта України: стан та проблеми. Укладачі: І. Б. Жилияєв, В. В. Ковтунець; М. В. Сьомкін. – К. : Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, 2015. – 96 с.
14. Вища школа України в загальноцивілізаційному контексті: соціально-філософський аналіз з позицій світоглядно-компетентнісного підходу: монографія / Рябченко В. І. – К. : Фітосоціоцентр, 2015. – 674 с.
15. Вітвицька С. С. Практикум з педагогіки школи : навч. посіб. за модульно-рейтинговою системою навчання для студ. магістратури / Вітвицька С. С. – К. : Центр навч. л-ри, 2005. – 398 с.
16. Галузяк В. М. Педагогіка : навч. посіб. / В. М. Галузяк, М. І. Сметанський, В. І. Шахов. – Вінниця : Віноблдрукарня, 2000. – 200 с.
17. Гликман И. З. Управление самостоятельной работой студентов (системное управление) : учеб. пособие / И. З. Гликман. – М. : Логос, 2002. – 24 с.
18. Грицюк Л. К. Магістерська робота : навч.-метод. посіб. / Л. К. Грицюк, П. М. Гусак, Л. А. Завацька. – Л. : Стрім, 2002. – 94 с.
19. Грицюк Л. К. Методика викладання соціально-педагогічних дисциплін : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. К. Грицюк, А. В. Лякішева. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – 328 с.
20. Грицюк Л. К. Організація самостійної роботи студентів у навчальному процесі вищого навчального закладу / Л. К. Грицюк, М. В. Сірук // Науковий вісник ВНУ ім. Л. Українки. Сер. «Педагогічні науки». – 2011. – № 17. – С. 9–15.
21. Грицюк Л. К. Тестовий контроль успішності студентів в практиці сучасної вищої освіти / Л. К. Грицюк, А. В. Лякішева // Науково-методичний журнал «Соціальна робота в Україні: теорія і практика» – 2012. – № 2. – С. 18–29.
22. Грищенко С. В. Організація самостійної роботи студентів педагогічного університету / С. В. Грищенко // Волинський національний університет імені Лесі Українки. Наук. вісник. Серія: Педагогічні науки. – Луцьк, 2010. – № 13. – С. 27–31.
23. Гронлунд Норман Е. Оцінювання студентської успішності: практич. посіб. / Норман Е. Гронлунд. – К. : Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. – 312 с.
24. Гусак П. М. Підготовка вчителя : технологічні аспекти : монографія / П. М. Гусак. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1999. – 278 с.
25. Гусак П. М. Технологія засвоєння студентами дидактичної теорії / П. М. Гусак – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1996. – 116 с.

26. Дидактика современной школы : пособие для учителя / под ред. В. А. Онищука. – К. : Рад. шк., 1987. – 350 с.
27. Дроздова І. П. Навчальний осібник із курсу «Методика викладання, педагогіка та психологія вищої освіти» / І. П. Дроздова. – Харків : ХНАМГ, 2008. – 142 с.
28. Дунець Н. М. Тренінг як інтерактивний метод навчання / Н. М. Дунець // Волинський національний університет імені Лесі Українки. Наук. вісник. Серія: Педагогічні науки. – Луцьк, 2010. – № 13. – С. 14–18.
29. Європейська інтеграція вищої освіти України у контексті Болонського процесу. Тематичний випуск часопису «Вища освіта України». – № 3, додаток 2. – Київ, 2015. – 281 с.
30. Жигірь В. І. Професійна педагогіка : навч. посіб.: [для студ. ВНЗ] / В. І. Жигірь, О. А. Чернега. – К. : Кондор, 2012. – 338 с.
31. Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
32. Іванов В. Ф. Сучасні комп'ютерні технології і засоби масової комунікації: аспекти застосування / В. Ф. Іванов, О. К. Мелещенко. – К. : ІЗМН, 2006. – 115 с.
33. Інтерактивні технології навчання : теорія, практика, досвід : метод. посіб. / авт.-уклад. : О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : АПН, 2002. – 136 с.
34. Кларин М. В. Технология обучения: идеал и реальность / М. В. Кларин. – Рига : Эксперимент, 1999. – 180 с.
35. Кліменко В. Університет-факультет-кафедра-студент / В. Кліменко // Вища школа. – 2011. – № 5/6. – С. 91–98.
36. Козлова Г. М. Методика викладання у вищій школі : навчальний посібник / Г. М. Козлова. – Одеса : ОНЕУ, ротапринт, 2014. – 200 с.
37. Концептуально-методологічні основи проектування методів і засобів діагностики освітніх результатів у вищих навчальних закладах: монографія / За заг. ред. В. І. Лугового, О. Г. Ярошенко, 2014. – 234 с.
38. Кучерявий О. Г. Модульно-розвивальне навчання у вищій школі : аспекти проектування / О. Г. Кучерявий – Донецьк : ДонНУ, 2006. – 304 с.
39. Луговий В. І. Ключові поняття сучасної педагогіки: навчальний результат, компетентність, кваліфікація / В. І. Луговий, О. М. Слюсаренко, Ж. В. Таланова // Педагогічна і психологічна науки в Україні / НАПН України. – К., 2012. – Т. 1: Загальна педагогіка та філософія освіти. – С. 23–38.
40. Луговий В. І. Формування ціннісної компетентності науково-педагогічних працівників – важлива умова їх успішної діяльності в сучасній вищій школі / В. І. Луговий // Проблеми освіти : наук. зб. / Ін-т інновац. технологій і змісту освіти МОН України. – К., 2010. – Вип. 63, ч. 1. – С. 3–9.
41. Луговий В. І. Якість викладання, досліджень, публікацій – ключовий фактор у досягненні вищими навчальними закладами світового класу та критерій оцінювання діяльності науково-педагогічних кадрів вищої школи / В. І. Луговий, О. М. Слюсаренко, Ж. В. Таланова. // Проблеми освіти : наук. зб. / МОНмолодьспорту України, Ін-т інновац. технологій і змісту освіти. – К., 2012. – Вип. 70, ч. 1. – С. 3–10.

42. Лякішева А. Методика викладання навчальних дисциплін соціально-педагогічного напрямку студентам ВНЗ : [навч.-метод. посіб.] / Анна Лякішева, Лідія Грицюк. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – 504 с.
43. Мадзігон В. М. Дидактичні вимоги до електронних підручників / В. М. Мадзігон. // Проблеми сучасного підручника: Зб. наук. пр. – Вип. 10. – К. : Ін-т педагогіки НАПН України, 2010. – С. 4–7.
44. Мармаза О. І. Ділова гра у навчальному процесі вищої школи / О. І. Мармаза // Педагогіка і психологія формування творчої особистості : проблеми і пошуки : зб. наук. пр. – К. ; Запоріжжя : Фінвей, 2002. – Вип. 25. – С. 296–301.
45. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник / О. В. Малихін, І. Г. Павленко, О. О. Лаврентьева. – Кривий Ріг : КДПУ, 2010. – 270 с.
46. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі : навч. посіб. / М-во освіти і науки України ; за ред. С. У. Гончаренка, П. М. Олійника. – К. : Вища шк., 2003. – 334 с.
47. Методичні рекомендації щодо структури, змісту та обсягів підручників і навчальних посібників для вищих навчальних закладів / М-во освіти і науки України. – К. : Знання, 2006. – 8 с.
48. Мистецтво бути викладачем : практич. посіб. / за ред. О. І. Сидоренка. – К. : Консорціум із удосконалення менеджменту в Україні, 2003. – 144 с.
49. Навчальний процес у вищій педагогічній школі : навч. посіб. / за заг. ред. О. Г. Мороза. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2001. – 337 с.
50. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі / В. М. Нагаєв – К. : ЦУЛ, 2007. – 232 с.
51. Національний освітній глосарій: вища освіта / 2-е вид., перероб. і доп. Укладачі: В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / За ред. В. Г. Кременя. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. – 100 с.
52. Нові технології навчання: наук.-метод. зб. – Вип. 61 / Ін-т інновац. технологій і змісту освіти МОН України; редкол.: О. П. Гребельник, Я. Я. Болюбаш та ін. – К., 2010. – 185 с.
53. Оптимізація циклу соціально-гуманітарних дисциплін у вищій освіті України в контексті євроінтеграції: монографія / авторський колектив: Г. В. Онкович (керівник), Б. А. Воронкова, Н. М. Дем'яненко та ін.; За заг. ред. Г. В. Онкович. – К., 2014. – 326 с.
54. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посібник / В. Л. Ортинський ; М-во освіти і науки України, Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
55. Основи організації та методики викладання у вищій школі : навч. посіб. / В. Т. Білоус, Л. І. Горюнова, А. В. Цимбалюк, С. Я. Цимбалюк ; Держ. податк. адмін. України ; Акад. держ. податк. служби України. – Ірпінь : Акад. ДПС України, 2001. – 144 с.
56. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. / За ред. І. А. Зязюна. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К. : Вища школа, 2004. – 442 с.

57. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. Пометун. – К., 2007. – 142 с.
58. Постанова КМУ від 23 листопада 2011 р. № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>.
59. Практикум з педагогіки : навч. посіб. / М-во освіти і науки України, Житомир. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка ; за заг. ред. проф. О. А. Дубасенюк. – К. : Центр навч. літ., 2004. – 464 с.
60. Психолого-педагогічні засади проектування інноваційних технологій викладання у вищій школі: Монографія / За заг. ред. В. П. Андрущенко, В.І. Лугового. – К. : «Педагогічна думка», 2011. – 260 с.
61. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : монографія / Ю. М. Рашкевич. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.
62. Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно-аналітичний огляд. Укладачі: Добко Т., Луговий В., Рашкевич Ю., Шаров С та ін.; за заг. ред. С. Калашнікової та В. Лугового. – Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2015. – 84 с.
63. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / Авт.: В. М. Захарченко, В. І. Луговий, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / За ред. В. Г. Кременя. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 120 с.
64. Скок Г. Б. Как спроектировать учебный процесс по курсу : учеб. пособие для преподавателей / Г. Б. Скок, Н. И. Лыгина. – М. : Пед. о-во России, 2003. – 96 с.
65. Слепкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : навч. посіб. / З. І. Слепкань – К. : Вища шк., 2005. – 239 с.
66. Соколовська Т. П. Електронний підручник: особливості структури та функціонування / Т. П. Соколовська // Проблеми сучасного підручника: Зб. наук. пр. – Вип. 3. – К. : Пед. думка, 2003. – С. 162–166.
67. Теоретичні засади науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів: практичний посібник / Авторський колектив: В. Майборода, О. Ярошенко, Ю. Скиба; за ред. О. Ярошенко. – Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. – 174 с.
68. Феномен університету в контексті «суспільства знань»: монографія / авторський колектив: В. П. Андрущенко, В. П. Бех, М. І. Бойченко та ін. – К., 2014. – 256 с.
69. Хамблин Д. Формирование учебных навыков / Д. Хамблин – М. : Педагогика, 1986. – 160 с.
70. Чайка В. Основи дидактики : тексти лекцій і завдання для самоконтролю : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / В. Чайка. – Тернопіль : ТНПУ, 2008. – 305 с.
71. Чередов И. М. Формы учебной работы в средней школе : кн. для учителя / И. М. Чередов. – М. : Просвещение, 1988. – 160 с.
72. Шляхтун П. П. Методика викладання соціально-гуманітарних дисциплін : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / П. П. Шляхтун. – К. : Академія, 2011. – 224 с.

73. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах : навч. посіб. / П. М. Щербань – К. : Вища шк., 2004. – 208 с.
74. TUNING [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu/>.

6. ЗРАЗОК ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Система знань про закони розвитку природи, мислення та суспільства називається: 1) предметом науки; 2) логікою; 3) суспільствознавством; 4) наукою; 5) природознавством; 6) об'єктом науки.

2. Певна сторона дійсності та сукупність реальних явищ і процесів, на вивчення якої спрямована конкретна наука, називається: 1) предметом науки; 2) об'єктом науки; 3) метою науки; 4) завданням науки.

3. Дидактично обґрунтована система знань, умінь і навичок, відібраних із відповідної галузі науки для вивчення в навчальному закладі, називається: 1) освітою; 2) навчанням; 3) навчальною дисципліною; 4) науковою галуззю; 5) науковою дисципліною.

4. Вкажіть найбільш повне визначення. Методика – це: 1) наука, яка вивчає та створює правила й методи викладання навчальних дисциплін; 2) наука про норми тривалості та змісту навчання; 3) сукупність наукових знань, умінь і навичок, світоглядних та морально-естетичних ідей, якими потрібно володіти в процесі навчання; 4) наука, що займається вивченням питань виховання, навчання, освіти підростаючого покоління.

5. Визначте структурні компоненти навчальної програми: 1) пояснювальна записка; 2) графік навчального процесу; 3) структурований план навчального предмета; 4) перелік та обсяг нормативних і вибіркових навчальних дисциплін за циклами; 5) форми проведення навчальних занять; 6) перелік навчально-методичної літератури.

6. Визначте правильні твердження. Робоча навчальна програма: 1) відображає конкретний зміст навчальної дисципліни; 2) нормативний документ ВНЗ; 3) відображає структурно-логічну схему вивчення навчальних дисциплін; 4) нормативний документ МОН; 5) розробляється для кожної навчальної дисципліни; 6) відображає послідовність і методичні форми вивчення навчального предмета; 7) відображає зміст державної атестації.

7. Визначте структурні компоненти робочої навчальної програми: 1) пояснювальна записка; 2) графік навчального процесу; 3) структура залікового кредиту курсу; 4) перелік та обсяг нормативних і вибіркових навчальних дисциплін за циклами; 5) форми проведення навчальних занять; 6) теми практичних (лабораторних, семінарських) занять.

8. Обов'язкові етапи навчального процесу у виші: 1) планування; 2) підготовка; 3) сприйняття; 4) коректування; 5) застосування.

9. Основні функції навчання у ЗВО: 1) організаторська; 2) освітня; 3) стимулювальна; 4) виховна; 5) розвивальна; 6) професійна.

10. Діяльність, спрямована на управління навчально-пізнавальною роботою студентів на основі врахування закономірностей, принципів, методів, форм і засобів навчання, – це: 1) учіння; 2) викладання; 3) навчання.

11. Основні типи навчання: 1) репродуктивний; 2) груповий; 3) парний; 4) проблемний; 5) колективний; 6) програмований; 7) інтерактивний; 8) індивідуальний.

12. Основні форми організації освітнього процесу згідно із Законом України «Про вищу освіту»: 1) очна (денна, вечірня); 2) навчальні заняття; 3) вечірня; 4) самостійна робота; 5) заочна (дистанційна); 6) екстернат; 7) практична підготовка; 8) контрольні заходи.

13. Вкажіть основні відмінності між формами навчання: 1) зайнятість студента у виробництві; 2) державні стандарти; 3) обсяг аудиторного навантаження; 4) вимоги до підсумкового контролю; 5) процес зарахування у ЗВО.

14. Спосіб організації, побудови та проведення навчальних занять, у яких реалізується зміст навчальної роботи, дидактичні завдання та методи навчання, – це: 1) метод навчання; 2) принцип навчання; 3) форма організації навчання; 4) форма організації пізнавальної діяльності; 5) засіб навчання.

15. Основними видами навчальних занять у закладах вищої освіти згідно із Законом України «Про вищу освіту» є: 1) лекції; 2) консультації; 3) колоквіуми; 4) самостійна робота; 5) практичні заняття; 6) семінари; 7) лабораторні; 8) екзамени; 9) контрольні заходи.

16. Сукупність індивідуально-психологічних якостей особистості, які сприяють успішній педагогічній діяльності, – це: 1) педагогічний такт; 2) педагогічна майстерність; 3) професійно-специфічні здібності; 4) педагогічна культура; 5) педагогічна техніка.

17. Певна сукупність стійких прийомів і методів взаємодії зі студентами – це: 1) педагогічний такт; 2) педагогічна техніка; 3) професійно-специфічні здібності; 4) педагогічна творчість; 5) стиль педагогічного керівництва.

18. Переваги фронтальної форми організації пізнавальної діяльності студентів у ВНЗ: 1) пошуковість, урізноманітнення роботи; 2) активна праця кожного студента; 3) продуктивне використання навчального часу; 4) активізація великої кількості студентів; 5) фрагментарний характер навчальної діяльності.

19. Вкажіть ФОПД, у яких використовуються однакові для всіх студентів навчальні завдання: 1) групова; 2) індивідуальна; 3) фронтальна; 4) кооперативна; 5) індивідуалізована.

20. Назвіть основні ознаки групової форми організації пізнавальної діяльності студентів: 1) ставиться однакове або подібне завдання; 2) поєднання кооперації та індивідуалізації навчальної діяльності; 3) викладачеві важко простежити, як відбувається навчальна праця студентів; 4) зміст усіх завдань різний.

21. Вкажіть функцію лекції, яка формує науковий підхід до навчальної дисципліни, орієнтує в потоці надходжень нової наукової інформації: 1) керуюча; 2) методологічна; 3) освітня; 4) пояснювальна; 5) переконуюча; 6) стимулююча.

22. Переваги лекційного викладу матеріалу: 1) подає новітні наукові досягнення; 2) базується на репродуктивному навчанні; 3) здійснюється си-

стемна подача знань; 4) емоційний контакт лектора та студентів; 5) ґрунтується на мовленні.

23. Недоліки лекційного викладу матеріалу: 1) подає новітні наукові досягнення; 2) базується на репродуктивному навчанні; 3) здійснюється системна подача знань; 4) емоційний контакт лектора та студентів; 5) ґрунтується на мовленні.

24. Вкажіть найбільш правильне визначення. Семінар – це: 1) найголовніший вид навчального заняття, який полягає в обговоренні студентами доповідей; 2) вид навчального заняття, який забезпечує розуміння знань, доповнює лекцію; 3) вид навчального заняття, який передбачає обговорення самостійно підготовлених студентами доповідей, рефератів, повідомлень, суджень; 4) вид навчального заняття, на якому розглядаються самостійно підготовлені студентами доповіді, реферати, повідомлення, судження, забезпечується перевірка знань.

25. Вкажіть послідовність структурних компонентів тренінгового заняття: 1) інформаційний блок; 2) прийняття правил; 3) з'ясування очікувань учасників; 4) актуалізація проблеми та визначення поінформованості учасників; 5) завершення роботи.

26. Вкажіть найбільш точне та повне визначення. Лабораторне заняття – це заняття, в основі якого лежить: 1) самостійне експериментальне вивчення теорії, підготовка студентів до практичної діяльності; 2) самостійне експериментальне оволодіння теорією, методами наукового дослідження, збагачення досвіду та підготовка студентів до практичної роботи; 3) експериментальне вивчення теорії і методів, збагачення досвіду й підготовка студентів до практичної діяльності.

27. Основні джерела засобів навчання: 1) зорове сприйняття; 2) практичне застосування; 3) емоційне сприйняття; 4) слухове сприйняття; 5) електронне забезпечення.

28. Вкажіть методи навчання за джерелом інформації: 1) словесні; 2) наочні; 3) частково-пошукові; 4) дослідницькі.

29. Вкажіть методи, які належать до продуктивних: 1) пояснювально-ілюстративний; 2) репродуктивний; 3) проблемного пошуку; 4) часткового пошуку; 5) дослідницький.

30. Вкажіть види самостійної роботи студентів за змістом і формою: 1) систематична; 2) написання рефератів, доповідей, звітів; 3) акордна; 4) виконання вправ, розв'язання задач; 5) кодування інформації; 6) репродуктивна; 7) пошук, вивчення додаткової літератури.

31. Виділяють такі компоненти процесу організації СРС: 1) пошуковий; 2) репродуктивний; 3) систематичний; 4) реконструктивний; 5) процесуальний; 6) контрольнo-корегуючий; 7) методичний.

32. Зазначте основні напрями здійснення НДРС у позанавчальний час: 1) участь конкурсах наукових робіт; 2) написання випускних робіт; 3) рекламна, лекторська діяльність із поширення соціально-педагогічних знань; 4) дослідження під час соціально-педагогічних практик; 5) участь у виконанні госпрозрахункових наукових робіт.

33. Розмістіть у правильній послідовності етапи підготовки курсових робіт:
1) написання тексту; 2) складання плану курсової роботи; 3) вибір теми;
4) підготовча робота.

34. Вкажіть основні види практик, які використовуються у ЗВО: 1) технологічна; 2) навчальна; 3) виховна; 4) виробнича; 5) соціально-педагогічна.

35. Вкажіть правильні твердження. Змістом робочої програми практики є:
1) обов'язки студента щодо бази проходження практики; 2) рекомендована література; 3) перелік індивідуальних завдань студентам; 4) тривалість усіх видів практик; 5) пояснювальна записка.

1.1.3. Навчально-методичне забезпечення курсу «Менеджмент вищої школи» (автор: І. Є. Остапйовський)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Галузь знань 01 «Освіта / Педагогіка» Спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки» Освітня програма «Педагогіка вищої школи» магістр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 120/4		Рік навчання: 6
		Семестр: 11
ІНДЗ: немає		Лекції: 20 год.
		Практичні (семінарські): 20 год.
		Лабораторні: - Індивідуальні: -
		Самостійна робота: 72 год.
		Консультації: 8 год.
		Форми контролю: екзамен

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Менеджмент вищої школи є нормативно навчальною дисципліною. Метою навчального курсу передбачено засвоєння студентами теоретико-методологічних засад управління ВНЗ, формування основних умінь і навичок, необхідних для управлінської діяльності.

Основними його завданням є:

- сформуванню поняття про освіту в Україні як цілісну систему, розкрити ієрархію основних рівнів управління освітою, визначити їх основні характерні особливості;
- розкрити теоретико-методологічні засади управління ВНЗ;
- ознайомити з основними положеннями директивних і нормативних документів, що регламентують діяльність вищої школи;
- показати особливості управління ВНЗ в умовах соціально економічних перетворень у країні.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні *знати* :

- генезу, закони, принципи, функції, методи менеджменту вищої школи;
- нормативно-законодавчу базу створення та функціонування ВНЗ;
- теорію та практику управління персоналом та власною кар’єрою;
- інноваційні підходи до управління ВНЗ.

вміти :

- прогнозувати діяльність закладу, установи;

- моделювати процеси створення та функціонування навчального закладу;
- розробляти критерії оцінки діяльності закладу, установи, групи, працівника тощо;
- ефективно організовувати діяльність підлеглих;
- розробляти стратегію діяльності;
- працювати над підвищенням рівня професійної компетентності (власним і своїх підлеглих)

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

Загальні компетентності: абстрактно мислити, аналізувати, застосовувати знання у практичних ситуаціях; розуміти предметну область та професійну діяльність; виявляти, ставити та вирішувати проблеми; приймати обґрунтовані рішення, працювати в команді; демонструвати навички міжособистісної взаємодії; мотивувати людей та рухатися до спільної мети; здатність діяти на основі етичних міркувань, соціально відповідально і свідомо.

Фахові компетентності: вміння взаємодіяти з соціальними партнерами, в тому числі з іноземними, щодо створення системи забезпечення якості освіти; здатність до професійної самоосвіти, особистіснопрофесійного зростання, проектування подальших освітніх траєкторій; готовність до створення методичного забезпечення освітнього процесу; готовність визначати рівень особистісного і професійного розвитку: вивчати сучасні методи управління; вміння підтримувати й стимулювати пізнавальну активність персоналу закладів вищої школи; володіти методичними прийомами індивідуальної педагогічної взаємодії, створення сприятливих умов в діяльності персоналу закладів вищої освіти.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лекції	Практичні	Консультації	Самостійна робота
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. «Теоретико-методичні засади менеджменту вищої школи»					
Тема 1. Теоретичні витоки менеджменту вищої школи	16	4	4		8
Тема 2. Менеджмент організацій	12	2	2		8
Тема 3. Система освіти України та особливості управління ВНЗ.	12	2	2		8
Тема 4. Сутнісні характеристики менеджменту вищої школи	12	2	2		8

1	2	3	4	5	6
Тема 5. Управлінське рішення	14	2	2	2	8
Тема 6. Управлінська праця менеджерів вищої школи	12	2	2		8
Тема 7. Інформаційне забезпечення управління	12	2	2		8
Тема 8. Ділове спілкування в управлінні закладами вищої освіти	14	2	2	2	8
Тема 9. Імідж організації та персоналу вищої школи	18	2	2	4	8
Контрольна робота					
Разом за змістовим модулем 1	120	20	20	8	72

5. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ

Змістовий модуль 1. «Теоретико - методичні засади менеджменту вищої школи»

Тема 1.1. Теоретичні витоки менеджменту вищої школи Визначення категорій управління, менеджмент, освітній менеджмент та менеджмент вищої школи. Розвиток наукових шкіл менеджменту та їхній вплив на становлення і розвиток менеджменту вищої школи. Аналіз процесного, системного та ситуаційного підходів в управлінні вищою школою. Менеджмент людських ресурсів. Сутність та значення самоменеджменту в управлінні закладами вищої освіти.

Практичне заняття 1.1. Теоретичні витоки менеджменту вищої школи

1. Визначення категорій управління, менеджмент, освітній менеджмент та менеджмент вищої школи.

2. Розвиток наукових шкіл менеджменту та їхній вплив на становлення і розвиток менеджменту вищої школи.

3. Аналіз процесного, системного та ситуаційного підходів в управлінні вищою школою.

4. Менеджмент людських ресурсів.

5. Сутність та значення самоменеджменту в управлінні закладами вищої освіти.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи. Розробити анотації з 3–5 першоджерел з проблеми розвитку менеджменту як науки.

Література: 2, 12, 16, 18.

Тема 1.2. Менеджмент організацій Поняття організації та її функції. Закони організації. Типи організаційної структури управління складними системами. Управлінські моделі менеджменту вищої школи.

Практичне заняття 1.2. Менеджмент організацій

1. Поняття організації та її функції.
2. Закони організації.
3. Типи організаційної структури управління складними системами.
4. Управлінські моделі менеджменту вищої школи.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи Визначити внутрішнє і зовнішнє середовище ЗВО (за вибором студентів)

Література: 11, 12, 16, 23.

Тема 1.3. Система освіти України та особливості управління ВНЗ Система освіти України, її складові. Структурно-функціональна модель вищого навчального закладу. Принципи управління вищим навчальним закладом. Структура управління ВНЗ. Органи громадського самоврядування у вищих навчальних закладах. Студентське самоврядування.

Практичне заняття 1.3. Система освіти України та особливості управління ВНЗ

1. Система освіти України, її складові.
2. Структурно-функціональна модель вищого навчального закладу.
3. Принципи управління вищим навчальним закладом.
4. Структура управління ЗВО.
5. Органи громадського самоврядування у вищих навчальних закладах.
6. Студентське самоврядування.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи Проаналізувати ефективність та розробити рекомендації покращення діяльності студентського або громадського самоврядування (за вибором студента).

Література: 4, 5, 9, 23.

Тема 1.4. Сутнісні характеристики менеджменту вищої школи. Закони управління. Принципи менеджменту. Рівні управління. Суб'єкт та об'єкт менеджменту вищої школи. 4 Функції менеджменту. Методи менеджменту вищої школи.

Практичне заняття 1.4. Сутнісні характеристики менеджменту вищої школи

1. Закони управління.
2. Принципи менеджменту.
3. Рівні управління.
4. Суб'єкт та об'єкт менеджменту вищої школи.
5. Функції менеджменту.
6. Методи менеджменту вищої школи.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

1. Розробити порівняльну таблицю реалізації функцій управління в діяльності менеджера та працівника ЗВО.

2. Проаналізуйте наукову літературу і зробіть порівняльний аналіз методів менеджменту.

Література: 1, 12, 19, 23.

Тема 1.5. Управлінське рішення Сутність, основна мета та класифікація управлінських рішень в менеджменті вищої школи. Модель та підходи до розробки та реалізації управлінських рішень в менеджменті вищої школи. Вимоги до розробки та реалізації управлінських рішень в менеджменті вищої школи. Функції менеджера та умови успішності розробки та прийняття управлінських рішень.

Практичне заняття 1.5. Управлінське рішення

1. Сутність, основна мета та класифікація управлінських рішень в менеджменті вищої школи.

2. Модель та підходи до розробки та реалізації управлінських рішень в менеджменті вищої школи.

3. Вимоги до розробки та реалізації управлінських рішень в менеджменті вищої школи.

4. Функції менеджера та умови успішності розробки та прийняття управлінських рішень.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи. Зробити анотацію 4–5 джерел з проблеми прийняття та реалізації управлінського рішення у менеджменті вищої школи

Література: 11, 14, 15, 23.

Тема 1.6. Управлінська праця менеджерів вищої школи. Управлінська праця та її особливості. Менеджер ключова фігура закладу вищої освіти. Управлінські ролі менеджерів. Вимоги до професійної компетентності менеджерів закладів вищої освіти.

Практичне заняття 1.6. Управлінська праця менеджерів вищої школи

1. Управлінська праця та її особливості.

2. Менеджер ключова фігура закладу вищої освіти.

3. Управлінські ролі менеджерів.

4. Вимоги до професійної компетентності менеджерів закладів вищої освіти.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи. Зробити анотацію 4–5 джерел з проблеми управлінської праці в менеджменті вищої школи

Література: 11, 14, 23.

Тема 1.7. Інформаційне забезпечення управління. Визначення інформації. Види соціальної інформації. Соціально-педагогічна інформація. Управлінська інформація, види та властивості. Вимоги до інформації. Методи збору інформації. Методи аналізу інформації. Система інформаційного забезпечення управління закладами вищої освіти.

Практичне заняття 1.7. Інформаційне забезпечення управління

1. Визначення інформації. Види соціальної інформації.

2. Управлінська інформація, види та властивості.

3. Вимоги до інформації.

4. Методи збору інформації. Методи аналізу інформації.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи. За результатами практики з метою створення системи інформаційного забезпечення управління можна передбачити наступні блоки інформації:

Література: 11, 14, 23.

Тема 1.8. Ділове спілкування в управлінні закладами вищої освіти. Сутність та значення ділового спілкування в управлінні закладами вищої освіти. Основні функції ділового спілкування. Стили спілкування. Структура ділового спілкування. Форми ділового спілкування.

Практичне заняття 1.8. Ділове спілкування в управлінні закладами вищої освіти.

1. Сутність та значення ділового спілкування в управлінні закладами вищої освіти.

2. Основні функції ділового спілкування.

3. Стили спілкування.

4. Структура ділового спілкування.

5. Форми ділового спілкування.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи. Розробіть, за вибором, одну із форм ділового спілкування

Література: 11, 16, 21, 23.

Тема 1.9. Імідж організації та персоналу вищої школи. Сутність феномену іміджу. Складові іміджу керівника та закладів вищої освіти. Принципи формування іміджу. Рейтинг закладів вищої освіти як важлива складова їхнього іміджу.

Практичне заняття 1.9. Імідж організації та персоналу вищої школи

1. Сутність феномену іміджу.

2. Складові іміджу керівника та закладів вищої освіти.

3. Принципи формування іміджу.

4. Рейтинг закладів вищої освіти як важлива складова їхнього іміджу.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи. За вибором студента розробити рекомендації, спрямовані на формування іміджу ЗВО, лідера або персоналу.

Література: 10, 17, 20, 24.

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Розподіл балів для денної форми навчання										
Поточний контроль (мах = 40 балів)									Модульний контроль (мах = 60 б)	Загальна кількість балів
Модуль 1									Модуль 2	
Змістовий модуль 1									МКР	
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	60	
5	5	5	5	5	5	2	3	5		100

Критерії поточного тематичного оцінювання студента

Загальне оцінювання навчальних досягнень студентів з курсу «Менеджмент вищої школи» здійснюється за 100-бальною шкалою. Воно включає поточне оцінювання студента за кожен модуль (згідно розподілу кількості балів по змістових модулях), підсумкову за МКР. МКР проводяться у формі письмової роботи (відкриті тести).

Критерії оцінки студента (підсумковий контроль)

Підсумковий контроль здійснюється у формі екзамену.

Максимальна кількість балів, що може бути отримана – 60.

У випадку проведення підсумкового контролю загальна кількість балів складається із суми балів за виконання практичних завдань (мах = 40 балів), та кількості балів набраних студентом за МКР (мах = 60 балів).

При визначенні кількості балів за екзамен викладач керується такими критеріями:

60 (максимальна кількість) балів ставиться у тому випадку, коли студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, вирішує складні проблемні завдання, вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, вирішує складні проблемні завдання, самостійно виконує науково-дослідницьку роботу; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої обдаровання і нахили, самостійно виконує 100% від загальної практичних завдань.

50–59 балів ставиться, коли студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може робити часткові висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює понад 80 % навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання при розв'язуванні задач за зразком; користується додатковими джерелами, виконує не менше 90 % від загальної кількості практичних завдань.

40–49 балів ставиться, коли студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, з допомогою викладача може робити часткові висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює понад 70 % навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання при розв'язуванні задач за зразком; користується додатковими джерелами, виконує не менше 75 % від загальної кількості практичних завдань.

20–39 балів ставиться, коли студент має початковий рівень знань; знає половину навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, повторити за зразком певну операцію, дію; описує явища, процеси без пояснень причин, із допомогою викладача здатен відтворити їх послідовність, слабо орієнтується у поняттях; має фрагментарні навички в роботі з підручником; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі; здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу, виконує до 45 % від загальної кількості практичних завдань.

5–20 балів ставиться тоді, коли студент відтворює менш як половину навчального матеріалу; з допомогою викладача виконує елементарні завдання, здатен усно відтворити окремі частини теми; має фрагментарні уявлення про роботу з джерелами, не має сформованих умінь та навичок; виконує 30 % від загальної практичних завдань.

1–4 балів ставиться студенту, коли він може розрізнити об'єкт вивчення і відтворити деякі його елементи; мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності; виконує не більш як 20 % від загальної кількості практичних завдань.

Шкала оцінювання		
Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90–100	Відмінно	Зараховано
82–89	Дуже добре	
75–81	Добре	
67–74	Задовільно	
60–66	Достатньо	
1–59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

7. ЛІТЕРАТУРА

1. Василенко О. М. Функції та методи управління освітнім процесом / О. М. Василенко // Наука і сучасність: збірник наукових праць Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. – К. : Логос, 2000. – Вип. 1., Ч. 2. – С. 25–36.
2. Гаєвський Б. А. Основи науки управління : навч. посібник. / Б. А. Гаєвський. – К. : МАУП, 1997. – 112 с.
3. Даниленко Л. І. Модернізація змісту, форм та методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи: монографія / Л. І. Даниленко [2-е вид.]. – К. : Логос, 2002. – 140 с.
4. Загальні відомості про вищу освіту в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua>
5. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – № 37–38. – ст. 2004. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
6. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38–39, ст.380 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n1235>
7. Конспект лекцій з дисципліни «Менеджмент освіти» (для студентів-магістрів всіх форм навчання спеціальностей “Українська мова і література”,

- «Історія», «Педагогіка вищої школи») / Укл.: Коробович Л. П. – Р.: МЕНГУ, 2012. – 68 с.
8. Крижко В. В Менеджмент в освіті. Навч.-методичний посібник / В. В. Крижко, Є. М. Павлутенков. – К., 1998. – 192 с.
  9. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи / А. І. Кузьмінський. – К. : «Знання», 2005. – 486 с.
  10. Ларина Р. Р. Имидж вуза как фактор повышения его конкурентоспособности / Р. Р. Ларина // Гуманітарні науки. – 2012. – № 2. – С. 114–119.
  11. Луначек В. Е. Педагогічний менеджмент : навчальний посібник / В. Е. Луначек. – 2-е вид., випр. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2015. – 512 с.
  12. Мармаза О. І. Менеджмент в освіті: секрети успішного управління / О. І. Мармаза. – Х. : Вид. група «Основа», 2005. – 176 с.
  13. Мармаза О. І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом. – Х. : Основа, 2004. – 240 с.
  14. Маслов В. І. Теоретичні основи педагогічного менеджменту : навч. посібник / В. І. Маслов, В. П. Драгун, В. В. Шаркунова. – К. : УПКККО, 1996. – 88 с.
  15. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія Управління: Посібник / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2003. – 568 с.
  16. Освітній менеджмент: Навчальний посібник / За ред. Л.Даниленко, Л. Карамушки. – К., 2003. – 400 с.
  17. Остапйовський І. Є. Рейтинг закладів вищої освіти як важлива складова їхнього іміджу / І. Є. Остапйовський, Т. П. Остапйовська // Педагогічний часопис Волині. – 2018. – № 1(8). – С. 29–34.
  18. Остапйовський Ігор. Розвиток самоменеджменту у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського / І. Остапйовський, Т. Остапйовська // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. № 2 (375) Серія: Педагогічні науки, 2018. – С. 18–24.
  19. Остапйовський І. Є. Взаємообумовленість та взаємозв'язок функцій управління / І. Є. Остапйовський, Т. П. Остапйовська // Педагогічний пошук. Науково-методичний вісник. – 2016. – № 2 (90). – С. 33–35.
  20. Остапйовський І. Є. Теоретичне обґрунтування феномену іміджу / І. Є. Остапйовський, Т. П. Остапйовська // Науковий вісник СНУ ім. Лесі Українки. Сер. Пед. наук. – 2015. – № 1 (302). – С. 95–99.
  21. Управління навчальним закладом: Навчально-методичний посібник: У 2-х ч. / О. І. Мармаза, О. М. Касьянова, В. В. Григора та ін. – Х. : Ранок, 2003. – 312 с.
  22. Шамова Т. И. Управление образовательными системами: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Т. И. Шамова, П. И. Третьяков, Н. П. Капустин; под ред. Т. И. Шаковой. – М. : Гуманит. изд. центр «ВЛАДОС», 2002. – 320 с.
  23. Шоробура І. М. Менеджмент вищої освіти: Навчальний посібник / І. М. Шоробура, Є. В. Долинський, О. О. Долинська [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://pidruchniki.com/86515/menedzhment/menedzhment_vischoyi_osviti

24. Щекин Г. В. Практическая психология менеджмента: Как делать карьеру. Как строить организацию: Научно-практическое пособие. – К. : Украина, 1994. – 399 с.

8. ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Управління це ....
2. Менеджмент це ....
3. Менеджмент вищої школи це...
4. Організацією є .....
5. Існують такі школи управління ....
6. Існують такі підходи в управлінні ....
7. Систему освіти України складають ...
8. Структурно-функціональна модель вищого навчального закладу це...
9. Є такі принципи управління вищим навчальним закладом ...
10. Структура управління ВНЗ формують ....
11. Органами громадського самоврядування у вищих навчальних закладах є ....
12. Студентське самоврядування у закладах вищої освіти представлене ....
13. Є такі закони управління.....
14. Суб'єктом менеджменту вищої школи є...
15. Існують такі рівні управління....
16. Існують такі функції менеджменту....
17. Методами менеджменту вищої школи є....
18. Управлінським рішенням є ....
19. Управлінською інформацією є ...
20. Діловим спілкуванням є ...
21. Іміджем закладу вищої освіти є ...

1.1.4. Навчально-методичне забезпечення курсу «Науково-методичний супровід навчального процесу у ВНЗ» (автори: О. А. Косинська, О. В. Белкіна-Ковальчук)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.

Таблиця 1.1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів 4,5	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки Освітня програма Педагогіка вищої школи Освітній ступінь магістр	Нормативна
Модулів 3		Рік підготовки 5
Змістових модулів 2		Семестр 10
ІНДЗ є		Лекції 22
Загальна кількість годин 135		Практичні 20
Тижневих годин Аудиторних 3,5		Самостійна робота 83
		Консультації 10
		Форма контролю екзамен

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Програма навчальної дисципліни «Науково-методичний супровід навчального процесу у ВНЗ» складена відповідно до навчального плану підготовки здобувачів другого рівня вищої освіти. Навчальний курс спрямований на вивчення основних теоретико-методологічних та нормативних положень, вимог щодо організації науково-методичного супроводу навчального процесу у закладах вищої освіти.

Метою викладання навчальної дисципліни «Науково-методичний супровід навчального процесу у ВНЗ» є набуття студентами компетентностей щодо організації навчального процесу у вищому навчальному закладі.

Завданнями вивчення дисципліни «Науково-методичний супровід навчального процесу у ВНЗ» є:

- формувати знання про законодавчо-правові акти, які регулюють організацію діяльності закладів вищої освіти;
- визначити роль основних положень Болонського процесу на організацію навчання у вітчизняних закладах вищої освіти;
- формувати знання про особливості навчального процесу у сучасному закладі вищої освіти;
- ознайомити з різними напрямками діяльності закладів вищої освіти;
- здійснити аналіз основних факторів, що зумовлюють ефективну організацію навчального процесу у ВНЗ;

- проаналізувати роль різних структурних підрозділів закладів вищої освіти у організації навчальної діяльності;
- виробити уміння складати всі необхідні для організації навчального процесу у закладі вищої освіти документи і матеріали;
- виробити уміння знаходити, отримувати, систематизувати, письмово оформляти і використовувати інформацію з усних, друкованих і електронних джерел.

КОМПЕТЕНЦІЇ

Фахові:

здатність демонструвати глибокі знання структури системи вищої освіти України, аналізувати вплив різних факторів на її розвиток та становлення;

здатність аналізувати прогресивні концепції і сучасні системи управління навчальним закладом, освітою;

здатність демонструвати знання сучасних підходів, методів та засобів управління, планування й організації освітнього процесу у ЗВО;

здатність аналізувати основні фактори, що зумовлюють ефективну організацію навчального процесу у ВНЗ;

здатність визначати структуру освітнього процесу, розуміти його закономірності та характеристики структурних елементів та розв'язувати комплексні завдання з проблем супроводу освітнього процесу у ЗВО;

здатність аналізувати права та обов'язки усіх учасників освітнього процесу у ЗВО;

здатність демонструвати знання та вміння складати навчальні плани, навчальні графіки, робочі навчальні плани, розклади та іншу документацію щодо організації освітнього процесу у ЗВО;

здатність вивчати та використовувати ефективний науково-педагогічний досвід колег;

здатність застосовувати набуті педагогічні знання на практиці, адаптувати їх до дій у нових ситуаціях.

Загальні:

здатність здійснювати пошук та аналізувати інформацію з різних джерел;

здатність продукувати нові ідеї, виявляти креативність, здійснювати інноваційні наукові підходи до організації, проведення та аналізу науково-педагогічної та методичної діяльності;

здатність розв'язувати поставлені завдання, швидко переключатися з одного виду діяльності на інший та приймати відповідні обґрунтовані рішення, володіти почуттям відповідальності;

здатність використовувати нові інформаційні та комунікаційні технології у процесі навчання;

здатність бути критичним та самокритичним для розуміння факторів, які мають позитивний чи негативний вплив на комунікацію, та здатність визначити і врахувати ці фактори в конкретних комунікаційних ситуаціях;

здатність критично оцінювати результати діяльності та робити висновки;

здатність до самоаналізу та коригування особистої діяльності, самоменеджменту, саморозвитку.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 2.1

Назва змістових модулів і тем	усього	лекції	практичні	консультації	самостійна робота
Змістовий модуль 1 Нормативно-правові основи та менеджеріальні підходи до організації навчального процесу у закладах вищої освіти					
Тема 1. Нормативно-правові основи організації діяльності вищого навчального закладу	13	2	2	1	8
Тема 2. Система управління у сфері вищої освіти	13	2	2	1	8
Тема 3. Основні характеристики вищих навчальних закладів	13	2	2	1	8
Тема 4. Освітня діяльність вищого навчального закладу	14	2	2	1	9
Тема 5. Управління вищим навчальним закладом	13	2	2	1	8
Тема 6. Кадрова організація діяльності ВНЗ	13	2	2	1	8
Тема 7. Роль деканату в організації навчального процесу на факультеті	13	2	2	1	8
Тема 8. Планування навчального процесу у ВНЗ	17	4	2	1	10
Тема 9. Роль кафедри в організації навчального процесу	13	2	2	1	8
Тема 10. Оптимізація навчальної діяльності у ВНЗ	13	2	2	1	8
Разом за модулем	135	22	20	10	83
Всього годин	135	22	20	10	83

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗМІСЛОВИХ МОДУЛІВ

Змістовий модуль 1. Нормативно-правові основи та менеджеріальні підходи до організації навчального процесу у закладах вищої освіти

Тема 1. Нормативно-правові основи організації діяльності вищого навчального закладу

Традиції вищої освіти в Україні. Етапи розвитку вищої освіти у період незалежної української держави. Вплив Болонського процесу на зміст рефор-

мування вищої школи в Україні. Суб'єкти законодавчо-нормативного забезпечення діяльності ЗВО. Основні положення та норми Закону України «Про вищу освіту», як основа реформування вищої освіти в Україні. Рівні та ступені вищої освіти, Національна рамка кваліфікацій, зовнішнє незалежне оцінювання, ЄКТС та академічна мобільність, додаток до диплому європейського зразка, забезпечення якості вищої освіти.

Основні поняття: Болонський процес; заклад вищої освіти; Національна рамка кваліфікацій; Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (ЄКТС); академічна мобільність; якість вищої освіти

План практичних занять

1. Традиції вищої освіти в Україні
2. Роль і значення Болонського процесу у реформуванні системи освіти України
3. Основні положення та норми Закону України «Про вищу освіту»

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Проаналізуйте позитивні та негативні тенденції розвитку вищої освіти в Україні.

Охарактеризувати позитивні та негативні тенденції впливу Болонського процесу на систему освіти України.

Проаналізуйте основні терміни та їх визначення у новому Законі України «Про вищу освіту».

Тема 2. Система управління у сфері вищої освіти

Система вищої освіти в Україні. Система управління вищою освітою. Державна політика у сфері вищої освіти. Роль Кабінету Міністрів у здійсненні управління вищою освітою. Повноваження центрального органу виконавчої влади у сфері освіти та науки щодо управління вищою освітою. Структура міністерства освіти і науки, завдання та функції департаменту вищої освіти. Моніторинг імплементації Закону України «Про вищу освіту».

Основні поняття: система вищої освіти; суб'єкти управління у сфері вищої освіти.

План практичних занять

1. Нові зміни в системі освіти згідно Закону України «Про вищу освіту» 2014 р.
2. Система вищої освіти
3. Система управління вищою освітою
4. Повноваження органів влади, місцевого самоврядування, інших органів, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Підготуйте узагальнену презентацію про систему управління у сфері вищої освіти.

Схарактеризуйте державні органи управління вищою освітою (Міністерство освіти і науки України; Центральні органи виконавчої влади України, яким підпорядковуються ВНЗ тощо) та їх функції.

Тема 3. Основні характеристики вищих навчальних закладів

Заклад вищої освіти, його особливості та правовий статус. Типи вищих навчальних закладів. Особливості національного ВНЗ та дослідницького університету. Основні завдання вищого навчального закладу. Принципи діяльності вищого навчального закладу. Види автономії ВНЗ. Статут ВНЗ. Структура ВНЗ. Порядок утворення, реорганізації та ліквідації ВНЗ.

Основні поняття: заклад вищої освіти; типи вищих навчальних закладів (університет, академія, інститут, коледж); автономія вищого навчального закладу; статут вищого навчального закладу.

План практичних занять

1. Характеристика домінуючих типів вищих навчальних закладів
2. Види автономії ВНЗ
3. Принципи діяльності, основні права та обов'язки вищого навчального закладу
4. Структура вищого навчального закладу

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Проаналізуйте Статут навчального закладу, у якому навчаєтесь. Охарактеризуйте його структуру.

Проаналізуйте сучасні основні проблеми в реалізації автономії вищого навчального закладу.

Тема 4. Освітня діяльність вищого навчального закладу

Професійна підготовка у ВНЗ. Галузі знань професійної підготовки. Спеціальності та спеціалізації, їх основні характеристики. Перелік основних галузей знань та спеціальностей. Стандарти освітньої діяльності ВНЗ. Стандарти вищої освіти. Освітні (освітньо-професійні чи освітньо-наукові) програми. Вимоги до їх змісту. Процедури ліцензування та акредитації освітньої діяльності. Зміст ліцензії. Зміст сертифікату.

Основні поняття: галузь знань; спеціальність; спеціалізація; стандарти освітньої діяльності; стандарти вищої освіти; освітньо-професійна (освітньо-наукова програма); ліцензування; акредитація.

План практичних занять

1. Галузь знань, спеціальність, спеціалізація: їх сутність та основні характеристики
2. Стандарти вищої освіти та вимоги до освітніх програм
3. Особливості процедури ліцензування та акредитації освітньої діяльності

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Опрацюйте стандарти вищої освіти. Визначте їх характерні ознаки та функції, їх роль у стандартизації вищої освіти та розвитку автономізації закладів вищої освіти.

Проаналізуйте державний стандарт вищої освіти освітнього рівня Магістр вашої спеціальності (за наявності).

Розкрийте структуру та зміст освітньо-професійної програми, порівняйте з навчальним планом підготовки фахівців.

Тема 5. Управління вищим навчальним закладом

Керівник вищого навчального закладу. Основні повноваження керівника ВНЗ. Система управління вищим навчальним закладом. Органи управління ВНЗ. Наглядова рада ВНЗ. Збори (конференція) трудового колективу. Вчена рада університету, її повноваження. Дорадчі і робочі органи ВНЗ. Основні структурні підрозділи ВНЗ, їх діяльність. Формування органів управління і структурних підрозділів ВНЗ. Факультет як основний структурний підрозділ ВНЗ. Фактори, що впливають на створення необхідних кафедр ВНЗ. Адміністративні відділи ВНЗ. Діяльність навчального відділу ВНЗ. Паспорт ВНЗ, його призначення. Критерії визначення ефективності управління ВНЗ.

Основні поняття: ректор; директор; декан; органи управління вищим навчальним закладом.

План практичних занять

1. Система управління вищим навчальним закладом
2. Зміст діяльності основних структурних підрозділів вищого навчального закладу
3. Критерії визначення ефективності управління ВНЗ

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Складіть структурно-логічну схему «Система управління вищим навчальним закладом».

Охарактеризуйте зміст діяльності основних структурних підрозділів вищого навчального закладу.

Розробити алгоритм прийняття управлінських рішень на прикладі окремого структурного підрозділу вищого навчального закладу.

Якби керівником ВНЗ були б ви, то які зміни внесли до структури організації навчального процесу у вищій школі?

Тема 6. Кадрова організація діяльності ВНЗ

Формування студентського контингенту ВНЗ всіх форм навчання. Необхідне оформлення рівнів та ступенів вищої освіти у навчанні студентів. Переведення, відрахування та поновлення студентів ВНЗ. Кадрова автономія ВНЗ. Кількісне визначення ставок професорсько-викладацького складу ВНЗ. Статистичний облік руху контингенту викладачів і студентів. Статистичний облік діяльності ВНЗ. Статистична звітність ВНЗ. Основні форми статзвітності ВНЗ, головні завдання, які вони виконують.

Основні поняття: контингент студентів; умови прийому на навчання; кадрова автономія

План практичних занять

1. Кадрова політика у вищій школі та освітній моніторинг
2. Формування студентського контингенту. Права і обов'язки студентів вузів
3. Статистичний облік діяльності ВНЗ та статистична звітність

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Проаналізуйте ризики формування студентського контингенту в умовах змін прийому до вищих навчальних закладів.

Тема 7. Роль деканату в організації навчального процесу на факультеті

Характеристика факультету як основного структурного підрозділу ВНЗ. Система управління на факультеті. Роль декана в діяльності факультету. Напрями діяльності деканату: організаційний, навчальний, методичний, науковий, виховний. Перелік документації деканату, її необхідність і спрямованість. Основні принципи управління на факультеті. Роль заступника декана з навчальної роботи в організації навчального процесу на факультеті.

Основні поняття: факультет; декан; заступники декана

План практичних занять

1. Факультет як основний структурний підрозділ ВНЗ
2. Основні напрями діяльності деканату
3. Роль заступників декана в організації навчального процесу на факультеті

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Проаналізуйте Положення про факультет, визначте структуру та органи управління факультетом, його основні завдання.

Ознайомитись із посадовими інструкціями декана та його заступників. Охарактеризувати зміст діяльності кожного.

Тема 8. Планування навчального процесу у ВНЗ

Навчальний план як основа організації навчального процесу. Основні вимоги до навчального плану. Методика розробки навчального плану. Складання графіку навчального процесу. Роль робочого навчального плану в організації навчального процесу. Розробка робочого навчального плану. Поняття про розклад, його різновиди та необхідні структурні компоненти. Методика складання розкладу навчальних занять. Розклади контрольних робіт, консультацій, індивідуальних занять. Сесійний контроль, вимоги до його організації. Основні етапи організації державної атестації. Алгоритм планування навчального процесу на факультеті.

Основні поняття: навчальний план, робочий навчальний план, графік навчального процесу, розклад

План практичних занять

1. Система планування у закладі вищої освіти
2. Поняття про розклад, його різновиди та необхідні структурні компоненти
3. Алгоритм планування навчального процесу на факультеті

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Ознайомитись із методичними рекомендаціями до складання навчальних планів вищих навчальних закладів.

Встановіть різницю між нормативними і вибічковими навчальними дисциплінами.

Користуючись діючим навчальним планом складіть робочий навчальний план на поточний рік за обраною спеціальністю (курс обирається самостійно).

Тема 9. Роль кафедри в організації навчального процесу

Кафедра як базовий структурний підрозділ ВНЗ. Завідувач кафедри, його функціональні обов'язки. Основні напрями діяльності і завдання кафедри.

Організаційна, навчальна, методична, наукова, виховна діяльність кафедри. Обов'язкова документація кафедри. Формування розрахунків навчального навантаження кафедри. Роль кафедри в проведенні навчальних занять, консультацій, індивідуальних занять. Роль кафедри в організації і проведенні практик. Роль кафедри в організації підсумкового контролю. Складання індивідуальних планів і навчального навантаження викладачів. Звітність кафедри та викладачів про пророблену роботу. Показники оцінки діяльності кафедр. Ранжування кафедр ВНЗ.

Основні поняття: кафедра, завідувач кафедри, графік навчального процесу, розклад

План практичних занять

1. Структура кафедри
2. Основні напрямки діяльності та завдання кафедри
3. Організація роботи кафедри

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Проаналізуйте Положення про кафедру, визначте структуру, основні напрями діяльності та основні завдання кафедри.

Ознайомитись із основними видами документації кафедри.

Ознайомитись із посадовими інструкціями завідувача кафедри, членів кафедри. Охарактеризувати основні вимоги та посадові обов'язки.

Розробити план роботи кафедрального науково-методичного семінару (на поточний навчальний рік).

Тема 10. Оптимізація навчальної діяльності у ВНЗ

Логіка прийняття рішень у здійсненні навчального процесу. Автоматизовані робочі місця підрозділів, посадових осіб та викладачів. Значення автоматизованих робочих місць керівників підрозділів, посадових осіб, викладачів, студентів в організації навчальної діяльності у ВНЗ. Наукова організація праці викладача. Наукова організація праці студента. Психогігієна розумової діяльності викладачів і студентів.

Основні поняття: наукова організація розумової праці, психогігієна розумової діяльності, фізіологічні ресурси, психічні ресурси, професійна підготовка, ефективність,

План практичних занять

1. Сутність, зміст, структура наукової організації праці (НОП) студентів та викладачів

2. Основні ресурси підвищення якості розумової праці та працездатності

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Розробити орієнтовну тематику курсу «Наукова організація праці» для студентів педагогічних факультетів (інститутів).

Розробити пам'ятку першокурснику з виконання самостійної роботи.

Питання для самоконтролю до модуля

1. Етапи розвитку вищої освіти у період незалежної української держави.
2. Вплив Болонського процесу на зміст реформування вищої школи в Україні.

3. Основні положення та норми Закону України «Про вищу освіту», як основа реформування вищої освіти в Україні.
4. Рівні та ступені вищої освіти, Національна рамка кваліфікацій.
5. ЄКТС та академічна мобільність, додаток до диплому європейського зразка.
6. Забезпечення якості національної вищої освіти.
7. Система вищої освіти в Україні.
8. Система управління вищою освітою.
9. Державна політика у сфері вищої освіти.
10. Роль Кабінету Міністрів у здійсненні управління вищою освітою.
11. Повноваження центрального органу виконавчої влади у сфері освіти та науки щодо управління вищою освітою.
12. Вищий навчальний заклад, його особливості та правовий статус.
13. Типи вищих навчальних закладів. Особливості національного ВНЗ та дослідницького університету.
14. Основні завдання вищого навчального закладу.
15. Принципи діяльності вищого навчального закладу.
16. Види автономії ВНЗ.
17. Статут ВНЗ. Структура ВНЗ.
18. Порядок утворення, реорганізації та ліквідації ВНЗ.
19. Перелік основних галузей знань та спеціальностей професійної підготовки.
20. Стандарти освітньої діяльності ВНЗ. Стандарти вищої освіти.
21. Освітні (освітньо-професійні чи освітньо-наукові) програми.
22. Процедури ліцензування та акредитації освітньої діяльності.
23. Основні повноваження керівника ВНЗ.
24. Система управління вищим навчальним закладом.
25. Органи управління ВНЗ.
26. Дорадчі і робочі органи ВНЗ.
27. Формування органів управління і структурних підрозділів ВНЗ.
28. Адміністративні відділи ВНЗ. Діяльність навчального відділу ВНЗ.
29. Паспорт ВНЗ, його призначення.
30. Критерії визначення ефективності управління ВНЗ.
31. Формування студентського контингенту ВНЗ всіх форм навчання.
32. Переведення, відрахування та поновлення студентів ВНЗ.
33. Кадрова автономія ВНЗ.
34. Кількісне визначення ставок професорсько-викладацького складу ВНЗ.
35. Статистичний облік руху контингенту викладачів і студентів.
36. Статистичний облік діяльності ВНЗ. Статистична звітність ВНЗ.
37. Характеристика факультету як основного структурного підрозділу ВНЗ. Система управління на факультеті.
38. Роль декана в діяльності факультету.
39. Напрями діяльності деканату: організаційний, навчальний, методичний, науковий, виховний.
40. Перелік документації деканату, її необхідність і спрямованість.
41. Роль заступника декана з навчальної роботи в організації навчального процесу на факультеті.

42. Навчальний план як основа організації навчального процесу. Методика розробки навчального плану.
43. Складання графіку навчального процесу.
44. Роль робочого навчального плану в організації навчального процесу. Розробка робочого навчального плану.
45. Поняття про розклад, його різновиди та необхідні структурні компоненти. Методика складання розкладу.
46. Сесійний контроль, вимоги до його організації.
47. Основні етапи організації державної атестації.
48. Алгоритм планування навчального процесу на факультеті.
49. Кафедра як базовий структурний підрозділ ВНЗ, основні завдання і напрями діяльності.
50. Завідувач кафедри, його функціональні обов'язки.
51. Обов'язкова документація кафедри.
52. Формування розрахунків навчального навантаження кафедри.
53. Роль кафедри в проведенні навчальних занять, консультацій, індивідуальних занять.
54. Роль кафедри в організації і проведенні практик.
55. Роль кафедри в організації підсумкового контролю.
56. Складання індивідуальних планів і навчального навантаження викладачів.
57. Звітність кафедри та викладачів про пророблену роботу.
58. Показники оцінки діяльності кафедр. Ранжування кафедр ВНЗ.
59. Логіка прийняття рішень у здійсненні навчального процесу.
60. Роль автоматизованих робочих місць керівників підрозділів, посадових осіб, викладачів, студентів в організації навчальної діяльності у ВНЗ.

Індивідуальні науково-дослідні завдання

Тип індивідуального науково-дослідного завдання (ІНДЗ), яке необхідно підготувати кожному студенту, портфоліо. Студенти самостійно відбирають найкращі навчальні зразки, проробленого під час вивчення організації навчального процесу у вищій школі, таким чином демонструючи набуті знання та уміння. Змістові компонентами портфоліо:

1. Зміст портфоліо
2. Графік навчального процесу обраної спеціальності на поточний навчальний рік.
3. Робочий навчальний план обраної спеціальності на поточний навчальний рік.
4. Розрахунок навчально-педагогічного навантаження кафедри на поточний навчальний рік.

4. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Форми оцінювання: усне опитування у вигляді мультимедійного представлення розроблених по темах проектів, модульна контрольна робота, підсумковий тест.

Таблиця 4.1

**Розподіл балів для денної та заочної форм навчання
Шкала оцінювання (національна та ECTS)**

Поточний контроль (макс = 40 балів)										Модульний контроль (макс = 60 балів)	Загальна кількість балів	
Модуль 1										Модуль 2	Модуль 3	
Змістовий модуль 1										ІНДЗ	МКР	
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	20	60	100
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2			

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Таблиця 4.2

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90–100	Відмінно	Зараховано
82–89	Дуже добре	
75–81	Добре	
67–74	Задовільно	
60–66	Достатньо	
1–59	Незадовільно	Не зараховано (з можливістю повторного складання)

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова – К. : Таксон, 2016. – 234 с.
2. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти / Я. Я. Болюбаш. – К. : ВВП «Компас», 1997. – 64 с.
3. Вища освіта і Болонський процес. Курс лекцій для студентів усіх спеціальностей ОКР «магістр» денної та заочної форми навчання. – Полтава : ПолтНТУ, 2013. – 62 с.
4. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посібник / За ред. В. Г. Кременя. Авторський колектив : М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. – 348с.
5. Вища освіта України: стан та проблеми. Укладачі : І. Б. Жилияєв, В. В. Ковтунець; М. В. Сьомкін. – К. : Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, 2015. – 96 с.

6. Державна національна програма «Освіта» (Україна 21 століття) [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>
7. Довідник користувача європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС) Брюссель, 6 лютого 2009 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/299/55a722c7bcfc1849c60db15171167c91.pdf>
8. Європейська інтеграція вищої освіти України у контексті Болонського процесу. Тематичний випуск часопису «Вища освіта України» № 3, додаток 2. – Київ, 2015. – 281 с.
9. Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
10. Закон України про вищу освіту : наук.-практ. комент. / М-во освіти і науки України ; за заг. ред. В. Г. Кременя. – К. : СДМ-Студіо, 2002. – 328 с.
11. Закон України про освіту : (станом на 23 березня 1996 р. № 100/96 : зі змінами і допов. // Відом. Верх. Ради України. – 1996. – № 21. – С. 253–278.
12. Кипень В. Викладачі вузів: соціологічний портрет / В. Кипень, Г. Коржів. – Донецьк, 2001. – 87 с.
13. Кліменко В. Університет-факультет-кафедра-студент / В. Кліменко // Вища школа. – 2011. – № 5/6. – С. 91–98.
14. Лемко Г. Організаційні засади виробничої практики студентів IV курсу спеціальності «Соціальна педагогіка» / Г. Лемко // Наук. часоп. НПУ ім. М. П. Драгоманова. – Сер. 1. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління : зб. наук. пр. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. – Вип. 5. (Ч. II). – 317 с.
15. Ліцензія на надання освітніх послуг СНУ імені Лесі Українки [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://eenu.edu.ua/uk/page/licenziya-na-padannya-osvitnih-poslug-snu-imeni-lesi-ukrayinki>
16. Луговий В. І. Якість викладання, досліджень, публікацій – ключовий фактор у досягненні вищими навчальними закладами світового класу та критерій оцінювання діяльності науково-педагогічних кадрів вищої школи / В. І. Луговий, О. М. Слюсаренко, Ж. В. Таланова // Проблеми освіти : наук. зб. / МОНмолодьспорту України, Ін-т інновац. технологій і змісту освіти. – К., 2012. – Вип. 70, ч. 1. – С. 3–10.
17. Лякішева А. Методика викладання навчальних дисциплін соціально-педагогічного напрямку студентам ВНЗ : [навч.-метод. посіб.] / Анна Лякішева, Лідія Грицюк. – Луцьк : Східноєвроп. Нац. Ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – 504 с.
18. Навчальний відділ Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://eenu.edu.ua/uk/structure/navchalniy-viddil>
19. Навчальний процес у вищій педагогічній школі : навч. посіб. / за заг. ред. О. Г. Мороза. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2001. – 337 с.
20. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі / В. М. Нагаєв – К. : ЦУЛ, 2007. – 232 с.
21. Наказ Міністерства освіти і науки від 30.12.2005 р. № 774 «Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу»

- [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/higher-education/normativno_pravova_baza/
22. Наказ МОН від 07.08.2002р. № 450 «Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової, й організаційної роботи педагогічних, науково-педагогічних працівників ВНЗ» [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/higher-education/normativno_pravova_baza/
  23. Національний освітній глосарій: вища освіта / 2-е вид., перероб. і доп. Укладачі: В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / За ред. В. Г. Кременя. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. – 100 с.
  24. Нормативні документи СНУ імені Лесі Українки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ed.eenu.edu.ua/documents/type/normativni-dokumenty-snu-imeni-lesi-ukrayinky>
  25. Одерій Л. П. Основи системи контролю якості навчання / Л. П. Одерій. – К. : ІСДО, 1995. – 112 с.
  26. Основи організації та методики викладання у вищій школі : навч. посіб. / В. Т. Білоус, Л. І. Горюнова, А. В. Цимбалюк, С. Я. Цимбалюк ; Держ. податк. адмін. України ; Акад. держ. податк. служби України. – Ірпінь : Акад. ДПС України, 2001. – 144 с.
  27. Положення про академічні відпустки та повторне навчання вищих закладах освіти Наказ Міністерства освіти і Міністерства охорони здоров'я України від 6.06.1996 року № 191/153 [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/higher-education/normativno_pravova_baza/
  28. Положення про організацію екстернату у вищих навчальних закладах Наказ Міністерства освіти України від 8.12.1995 року № 340 [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/higher-education/normativno_pravova_baza/
  29. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах Наказ Міністерства освіти від 2.06.1993 року № 161 [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/higher-education/normativno_pravova_baza/
  30. Положення про порядок переведення, відрахування і поновлення студентів вищих закладів освіти Наказ Міністерства освіти України від 15.07.1996 р. № 245 [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/higher-education/normativno_pravova_baza/
  31. Положення про проведення практики студентів вищих закладів освіти України Наказ Міністерства освіти України від 8.04.1993 року № 93 [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/higher-education/normativno_pravova_baza/
  32. Постанова Кабінет Міністрів України від 31 березня 2015 р. № 193 “Про документи про вищу освіту (наукові ступені) державного зразка [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/320/8ee70a839bf329100f61d19582686a64.pdf>

33. Постанова КМУ від 23 листопада 2011 р. № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>.
34. Про затвердження Положення про дистанційне навчання Наказ Міністерства освіти і науки від 25.04.2013 № 466 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/247/efd98eaf27d47eb024a5c6a0ef2c1355.pdf>
35. Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси Наказ Міністерства освіти і науки від 01.10.2012 № 1060 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/248/5cad0b3368a72fb119d0a3e53464ddb9.pdf>
36. Про затвердження Положення про підвищення кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів Наказ Міністерства освіти і науки від 24.01.2013 № 48 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/243/7505fcd3775fe735b42a67189bd47fe5.pdf>
37. Про затвердження Положення про порядок створення та організацію роботи державної екзаменаційної комісії у вищих навчальних закладах України Наказ Міністерства освіти і науки від 24.05.2013 № 584 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/68/4e84b3bd56bb525a445ac826cc24584c.pdf>
38. Про затвердження Порядку присвоєння вчених звань науковим і науково-педагогічним працівникам Наказ Міністерства освіти і науки від 14 січня 2016 року № 13 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/466/c396f54d37.pdf>
39. Про методичні рекомендації щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів у вищих навчальних закладах Наказ Міністерства освіти від 26.02.2010 № 1/9-119 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/300/172c6cea37f9ba474c4e44b44eb60a68.pdf>
40. Про організацію навчального процесу у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки у 2016/2017 н. р. Наказ ректора СНУ імені Лесі Українки від 30 серпня 2016 р. № 204-з [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/510/efef5161c0a7cc92c975eae9296fa7e7.pdf>
41. Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266 Наказ Міністерства освіти і науки від 06 листопада 2015 року № 1151 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/391/c0090e859402fd6ff15b860f90ed62a4.pdf>
42. Про перелік основних видів методичної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів Наказ Міністерства освіти і науки від 07.08.2002 № 450 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/239/2dc524c.pdf>

43. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : монографія / Ю. М. Рашкевич. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.
44. Рекомендації про порядок створення, організацію і роботу державної екзаменаційної (кваліфікаційної) комісії у вищих навчальних закладах України від 29.12.1993 р. № 83-5/130. [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/higher-education/normativno_pravova_baza/
45. Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно-аналітичний огляд. Укладачі: Добко Т., Луговий В., Рашкевич Ю., Шаров С. та ін.; за заг. ред. С. Калашнікової та В. Лугового. – Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2015. – 84 с.
46. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / Авт.: В. М. Захарченко, В. І. Луговий, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / За ред. В. Г. Кременя. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 120 с.
47. Скок Г. Б. Как спроектировать учебный процесс по курсу : учеб. пособие для преподавателей / Г. Б. Скок, Н. И. Лыгина. – М. : Пед. о-во России, 2003. – 96 с.
48. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : навч. посіб. / З. І. Слєпкань – К. : Вища шк., 2005. – 239 с.
49. Статут Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://eenu.edu.ua/uk/statut-snu-imeni-lesi-ukrayinki>
50. Теоретичні засади науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів: практичний посібник / Авторський колектив: В. Майборода, О. Ярошенко, Ю. Скиба; за ред. О. Ярошенко. – Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. – 174 с.
51. Управління університетом: проблеми та шляхи їх вирішення : Матеріали міжнародного семінару 23-24 листопада 20001 року м. Львів. – Дрогобич : Коло, 2002. – 216 с.
52. Щодо затвердження Примірного положення про академічну мобільність студентів вищих навчальних закладів України Наказ Міністерства освіти від 29.05.2013р. № 635 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/67/02febc7dfa7.pdf>
53. TUNING [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu/>.

6. ЗРАЗОК ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Укажіть суб'єкти управління у сфері вищої освіти України: 1) Кабінет Міністрів України; 2) центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки; 3) Президент України; 4) Верховна Рада; 5) засновники вищих навчальних закладів; 6) НАЗЯВО; 7) органи місцевого управління

2. До повноважень центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки належать: 1) участь у реалізації державної політики у сфері вищої освіти, науки, професійної підготовки фахівців; 2) участь у ліцензуванні освітньої діяльності ВНЗ; 3) затвердження загальнодержавних програм розвитку вищої освіти; 4) затвердження форм документів про вищу освіту (наукові ступені) державного зразка; 5) забезпечення функціонування Єдиної державної електронної бази з питань освіти

3. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти здійснює такі повноваження: 1) координує роботу центральних органів державної виконавчої влади; 2) здійснює контроль за дотриманням норм статуту ВНЗ; 3) аналізує якість освітньої діяльності вищих навчальних закладів; 4) формує єдину базу даних запроваджених ВНЗ спеціалізацій; 5) проводить акредитацію освітніх програм; 6) проводить ліцензійну експертизу

4. Вкажіть причини анулювання ліцензії ВНЗ на провадження освітньої діяльності: 1) зміною найменування чи місцезнаходження вищого навчального закладу; 2) у разі втрати чи пошкодження ліцензії; 3) подання вищим навчальним закладом заяви про припинення освітньої діяльності; 4) виявлення недостовірних відомостей у документах, поданих для ліцензування

5. Спеціальність – це: 1) діяльність ВНЗ, що провадиться з метою забезпечення здобуття вищої, післядипломної освіти і задоволення інших освітніх потреб здобувачів вищої освіти та інших осіб; 2) сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою у процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти; 3) процедура визнання спроможності юридичної особи провадити освітню діяльність за певною спеціальністю на певному рівні вищої освіти відповідно до стандартів освітньої діяльності; 4) складова галузі знань, за якою здійснюється професійна підготовка

6. Виберіть з переліку ступені вищої освіти: 1) спеціаліст; 2) молодший бакалавр; 3) старший спеціаліст; 4) бакалавр; 5) магістр; 6) доктор філософії; 7) доктор наук; 8) молодший спеціаліст

7. Стандарт освітньої діяльності – це: 1) сукупність мінімальних вимог до кадрового, навчально-методичного, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення освітнього процесу вищого навчального закладу і наукової установи; 2) сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності; 3) сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою у процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти; 4) максимальна кількість осіб, яким вищий навчальний заклад може одночасно забезпечити здобуття вищої освіти за певною спеціальністю і рівнем вищої освіти

8. Особи, які навчаються у вищих навчальних закладах, мають право на: 1) вибір форми навчання під час вступу до вищого навчального закладу; 2) безпечні і нешкідливі умови навчання, праці та побуту; 3) дотримання вимог

законодавства, статуту та правил внутрішнього розпорядку вищого навчального заклад

9. Загальний обсяг державного замовлення для підготовки фахівців ступенів молодшого бакалавра, бакалавра на поточний рік становить не менш як: 1) 51% кількості випускників загальноосвітніх навчальних закладів, які у поточному році здобули повну загальну середню освіту; 2) 55% кількості випускників загальноосвітніх навчальних закладів, які у поточному році здобули повну загальну середню освіту; 3) 75% кількості випускників загальноосвітніх навчальних закладів, які у поточному році здобули повну загальну середню освіту

10. У сертифікаті про акредитацію зазначаються: 1) найменування та адреса навчального закладу; 2) спеціальність і рівень вищої освіти, за якими акредитована освітня програма; 3) дата видачі сертифіката; 4) ліцензований обсяг; 5) строк дії сертифікату

11. Вивчення попиту на окремі спеціальності на ринку праці відносяться до основних завдань ВНЗ: 1) так; 2) ні; 3) за вибором ВНЗ

12. Типи ВНЗ в Україні: 1) університет; 2) ПТУ; 3) коледж; 4) академія, інститут; 5) ліцей; 6) технікум

13. Статус дослідницького університету надається Кабінетом Міністрів України строком на: 1) 3 роки; 2) 5 років; 3) 7 років; 4) 10 років

14. Підставами для відрахування здобувача вищої освіти є: 1) переведення на іншу форму навчання; 2) власне бажання; 3) переведення до іншого навчального закладу; 4) невиконання навчального плану; 5) порушення умов договору, укладеного між ВНЗ та особою, яка навчається; 6) переведення на іншу спеціальність; 7) завершення навчання за відповідною освітньою (науковою) програмою

15. Положення про організацію освітнього процесу відповідно до законодавства затверджується: 1) колегією МОН України; 2) вченою радою вищого навчального закладу; 3) Кабінетом Міністрів України; 4) Верховною Радою України; 5) Президентом України

16. Основними видами навчальних занять у ВНЗ, відповідно Закону України «Про вищу освіту» є: 1) лекція; 2) лабораторне, практичне, семінарське, індивідуальне заняття; 3) тренінг, бесіда, обговорення ситуацій; 4) консультація

17. Робочий час науково-педагогічних працівників на тиждень становить: 1) 72 год.; 2) 48 год.; 3) 36 год.; 4) 54 год.

18. Здобувачами вищої освіти у ВНЗ є: 1) студент; 2) бакалавр; 3) аспірант; 4) ад'юнкт; 5) докторант; 6) курсант; 7) магістр

19. До робочих органів ВНЗ належать: 1) ректорат; 2) приймальна комісія, 3) студентське містечко; 4) деканати; 5) бази практик; 6) адміністративна рада

20. Одна і та сама особа не може бути керівником відповідного ВНЗ більше ніж: 1) один строк; 2) два строки; 3) три строки; 4) чотири строки

21. Керівник кафедри обирається: 1) вченою радою ВНЗ; 2) зборами трудового колективу ВНЗ; 3) таємним голосуванням; 4) відкритим голосуванням; 5) з урахуванням пропозицій трудового колективу факультету

22. Визначте структурні компоненти навчального плану: 1) кількість годин на контрольні заходи; 2) графік навчального процесу; 3) структурований план навчальної дисципліни; 4) перелік й обсяг нормативних та вибіркових навчальних дисциплін за циклами; 5) форми проведення навчальних занять; 6) кількість годин на атестацію

23. Укажіть основні форми організації освітнього процесу у ВНЗ: 1) очна; 2) навчальні заняття; 3) вечірня; 4) самостійна робота; 5) заочна (дистанційна); 6) екстернатна; 7) практична підготовка; 8) контрольні заходи

24. Укажіть основні види практик, які використовуються у ВНЗ: 1) технологічна; 2) навчальна; 3) виховна; 4) виробнича; 5) превентивна

25. У документі про здобуту професійну підготовку кваліфікація визначається через назву: 1) спеціальності; 2) спеціалізації; 3) професії; 4) узагальненого об'єкту діяльності; 5) компоненту галузевого стандарту

26. Вкажіть основні ознаки поняття «розклад»: 1) послідовність; 2) норма; 3) план; 4) час виконання; 5) місце виконання

27. За призначенням розкладу поділяються на такі різновиди: 1) зі спеціальності; 2) семестровий; 3) комплексного викладання; 4) кафедральний; 5) тижневий; 6) моно викладання; 7) «мигаючого» викладання; 8) викладацький (індивідуальний); 9) контролю

28. Вкажіть основні показники правильної наукової організації праці викладачів і студентів: 1) створення сприятливих умов праці і відпочинку; 2) збільшення тривалості самостійної роботи студентів; 3) збереження здоров'я і різнобічний розвиток всіх учасників трудового процесу; 4) максимальна економія і ефективне використання часу

29. Вкажіть основні повноваження деканату: 1) облік руху студентського контингенту; 2) складання графіків навчального процесу; 3) складання робочих програм; 4) складання розкладів навчальних занять; 5) облік студентів пільгових категорій; 6) облік успішності студентів; 7) складання карток навчального навантаження викладачів; 8) ведення науково-методичного семінару

30. Укажіть, ким затверджується Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти: 1) Верховною Радою України; 2) Міністерством освіти і науки України; 3) народними депутатами України; 4) Кабінетом Міністрів України

1.1.5. Навчально-методичне забезпечення курсу «Методологія і організація наукових досліджень у вищій освіті» (автор: С. О. Гунько)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1.1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна	
Денна форма навчання	01 Освіта/Педагогіка, 011 Освітні педагогічні науки Педагогіка вищої школи	Нормативна	
Кількість годин/кредитів: 5/150		Рік навчання	1
ІНДЗ: <u>немає</u>		Семестр	9
		Лекції (год.)	26
		Практичні (год.)	28
		Самостійна робота (год.)	86
		Консультації (год.)	10
		Форма контролю:	екзамен

АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Програма навчального курсу «Методологія і організація наукових досліджень у вищій освіті» складена відповідно до навчального плану підготовки здобувачів другого рівня вищої освіти. Навчальний курс спрямований на формування у студентів компетентності в області проектування, організації та проведення наукових досліджень.

Метою викладання навчальної дисципліни курсу «Методологія і організація наукових досліджень у вищій освіті» є формування в майбутніх викладачів ВЗО культури та навичок проведення наукових досліджень, упровадження їх результатів у практику професійної діяльності.

Завданнями курсу є:

- підвищення рівня практично-прикладної готовності майбутнього викладача ВЗО до професійної діяльності;
- забезпечення засвоєння студентами сучасних технологічних підходів до проведення емпіричних досліджень;
- формування у студентів цілісної системи знань з методології, організації, технології проведення прикладних наукових досліджень у вищій освіті;
- формування у студентів технологічних умінь та навичок проведення пошукових наукових досліджень та представлення результатів цих досліджень у різних формах.

У результаті вивчення курсу «Методологія і організація наукових досліджень у вищій освіті» у студентів мають бути сформовані такі **компетенції**:

Загальні, які проявляються у здатності:

- до абстрактного мислення, аналізу, застосування знань у практичних ситуаціях;
- виявляти, ставити та вирішувати проблеми;

- до пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел.
- Фахові**, які проявляються у здатності:
- використовувати сучасні методологічні та технологічні підходи до вивчення конкретних об'єктів, явищ чи процесів у вищій освіті;
  - до вивчення проблеми за допомогою загальнонаукових, конкретно-наукових та спеціальні методів наукових досліджень в умовах конкретної ситуації;
  - проектувати наукове дослідження, практично застосовувати методи збору первинної інформації, здійснювати аналіз емпіричних даних та статистичне обґрунтування результатів науково дослідження, представляти одержані результати у різних формах;
  - генерувати нові ідеї та проявляти креативність у професійній сфері;
  - оцінювати результати та якість професійної діяльності у сфері вищої освіти.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Структура навчальної дисципліни:

Таблиця 2.1

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.
		Денна форма	
Змістовий модуль I. Теоретичні основи організації та проведення наукових досліджень в галузі вищої освіти			
Тема 1. Методологія наукових досліджень	2	2	–
Тема 2. Планування та організація наукових педагогічних досліджень	2	2	–
Тема 3. Розробка проекту та програми емпіричного дослідження	8	4	4
Тема 4. Обґрунтування підходів до відбору учасників дослідження	6	4	2
Тема 5. Класифікація та особливості використання методів наукових досліджень	8	4	4
Разом за змістовим модулем 1	26	16	10
Змістовий модуль II. Обробка даних та представлення результатів наукових досліджень у вищій освіті			
Тема 6. Сутність та процедури I рівня аналізу емпіричних даних.	6	2	4
Тема 7. Оцінка статистичної достовірності результатів наукових досліджень.	8	2	6
Тема 8. Представлення результатів наукових досліджень у вигляді тез наукової доповіді (повідомлення), наукової доповіді (повідомлення), наукової статті.	4	2	2
Тема 9. Технологія виконання курсової роботи з навчальних дисциплін	4	2	2
Тема 10. Технологія виконання випускної кваліфікаційної роботи	6	2	4
Разом за змістовим модулем 2	28	10	18
Всього годин:	54	26	28

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи організації та проведення наукових досліджень в галузі вищої освіти

Тема 1. Методологія наукових досліджень

Процес пізнання, як основа будь-якого наукового дослідження. Поняття методології і методів дослідження. Сучасні наукові підходи до детермінації поняття «методологія». Класифікації методології: описова (дескриптивна), нормативна (прескриптивна), теоретична і практична, змістовна та формальна. Методологія як вчення про систему наукових принципів, форм і способів дослідницької діяльності. Структура методології: фундаментальна, або філософська, загальнонаукова, частково-наукова, або конкретно-наукова, конкретні техніки і методики. Мета, завдання, функції методології.

Основні поняття: методологія, класифікації методології, структура методології, мета, завдання, функції методології

Завдання для самостійної роботи

Здійснити категоріальний аналіз одного із запропонованих понять: «методологія наукового дослідження», «методологія фундаментального наукового дослідження», «методологія прикладного наукового дослідження».

Література для вивчення теми: 2, 10, 11, 18, 19

Тема 2. Планування та організація наукових педагогічних досліджень

Сутність наукового дослідження. Фундаментальні та прикладні дослідження. Класифікація прикладних наукових досліджень: пошукові, науково-дослідні, дослідно-конструкторські. Етапи практичної реалізації прикладного пошукового наукового дослідження; теоретичний етап, етап практичної реалізації дослідницьких процедур, етап обробки, аналізу емпіричних даних та представлення результатів дослідження.

Основні поняття: наукове дослідження, фундаментальне наукове дослідження, прикладне наукове дослідження, пошукове прикладне наукове дослідження, науково-дослідне прикладне наукове дослідження, дослідно-конструкторське прикладне наукове дослідження, етапи прикладного пошукового наукового дослідження.

Завдання для самостійної роботи

Здійснити категоріальний аналіз одного із запропонованих понять: «наукове дослідження», «прикладне наукове дослідження», «пошукове прикладне наукове дослідження», «етапи прикладного пошукового наукового дослідження».

Література для вивчення теми: 10, 16, 18, 22

Тема 3. Розробка проекту та програми емпіричного дослідження

Ескіз проекту дослідження. Процедура уточнення пунктів ескізу проекту дослідження. Проект дослідження. Програма емпіричного дослідження. Функції програми дослідження. Термінологічно-категоріальний апарат дослідження: актуальність, проблема, тема, об'єкт, предмет, мета, завдання, гіпотези, прак-

тичне значення дослідження. Інтерпретація та операціоналізація змісту предмета дослідження.

Основні поняття: проект дослідження, програма дослідження, функції програми дослідження, наукова проблема, об'єкт, предмет, мета, завдання, дослідження, показники предмета дослідження.

План практичних занять 1–2. Розробка проекту та програми емпіричного дослідження

1. Ескіз проекту дослідження та особливості роботи з уточнення його пунктів.

2. Визначення проблеми наукового дослідження, критерії вибору та обґрунтування актуальності теми наукового дослідження.

3. Програма емпіричного дослідження, її функції.

4. Категорії наукового дослідження: об'єкт, предмет, мета, завдання, гіпотеза, теоретичне, практичне значення.

5. Інтерпретація та операціоналізація змісту предмета дослідження.

Завдання для самостійної роботи

1. Здійснити категоріальний аналіз одного із запропонованих понять: «наукова проблема», «актуальність наукової проблеми», «тема наукового дослідження», «об'єкт дослідження», «предмет дослідження», «мета дослідження», «завдання дослідження».

2. Провести інтерпретацію та операціоналізацію змісту предмету дослідження з визначеної теми та розробити структурно-логічну схему його показників.

Література для вивчення теми: 1, 3, 13, 18, 21

Тема 4. Обґрунтування підходів до відбору учасників дослідження

Суть аналітичного підходу до відбору учасників дослідження. Особливості відбору учасників наукового дослідження, спрямованого на вивчення якостей, характеристик, установок, переконань певної категорії людей. Детермінація поняття вибірка. Основні проблеми формування вибірки. Репрезентативність, надійність та владність вибіркової сукупності. Технологічна схема переходу від об'єкта дослідження до одиниць спостереження. Ймовірнісний підхід до відбору елементів вибірки. Принципи класифікації (групування) генеральної сукупності при використанні ймовірнісного підходу до формування вибірки. Цілеспрямований (спрямований) відбір елементів вибірки. Обсяг вибіркової сукупності.

Основні поняття: аналітичний підхід, вибірка, репрезентативність, надійність та владність вибіркової сукупності, генеральна сукупність, основа вибірки, одиниці відбору, одиниці спостереження, ймовірнісний підхід, принцип районування (стратифікації), принцип кластеризації (гніздовий), типовий та квотний відбір, обсяг вибірки.

План практичного заняття 3. Обґрунтування підходів до відбору учасників дослідження

1. Суть та особливості практичної реалізації аналітичного підходу до відбору учасників дослідження.

2. Шляхи розв'язання проблеми оцінки якості вибіркової сукупності.
3. Способи та технічні процедури практичної реалізації випадкового відбору елементів вибірки.
4. Способи та процедури практичної реалізації цілеспрямованого відбору елементів вибірки.
5. Правила та процедури розрахунку обсягу вибіркової сукупності.

Завдання для самостійної роботи

1. Проілюструвати на конкретному прикладі дослідження особливості реалізації аналітичного підходу до відбору його учасників.
2. Розкрити алгоритм роботи з реалізації процедури розрахунку кроку відбору для формування вибіркової сукупності чисельністю 700 осіб з генеральної сукупності, яка має обсяг 11200 осіб.
3. Проілюструвати на конкретних прикладах способи реалізації принципів районування (стратифікації), кластеризації (гніздовий), типового та квотного відбору елементів вибірки.
4. Розрахувати обсяг вибірки з генеральної сукупності 12000 осіб за умови, що реалізовується процедура одношаблевого неповторного механічного відбору.

Література для вивчення теми: 5, 10, 13, 16, 21

Тема 5. Класифікація та особливості використання методів наукових досліджень

Поняття про метод наукового пізнання. Метод, методичний прийом і методика. Класифікація методів, що використовуються в проведенні наукових досліджень. Роль теоретичних методів у науковому дослідженні. Види теоретичних методів дослідження та їх характеристика: індукція та дедукція, аналіз і синтез, порівняння і класифікація, абстрагування та конкретизація. Поняття про модель та моделювання. Призначення моделей у науковому дослідженні. Емпіричні методи дослідження.

Основні поняття: метод наукового дослідження, теоретичний метод наукового дослідження, емпіричний метод наукового дослідження, аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, конкретизація, узагальнення, порівняння, спостереження, анкетування, тестування, інтерв'ю, експертне опитування або метод експертних оцінок, соціометрія, науковий експеримент.

План практичних занять 4–5. Класифікація та особливості використання методів наукових досліджень

1. Сутність і класифікації методів наукового дослідження.
2. Теоретичні методи наукового дослідження.
3. Емпіричні методи наукового дослідження: спостереження, анкетування, тестування, інтерв'ю, соціометрія, експеримент, методи аналізу документів.

Завдання для самостійної роботи

Підготувати і представити презентацію технології застосування одного з методів наукового дослідження: «синтез», «класифікація», «дедукція», «спостереження», «анкетування», «тестування», «інтерв'ю», «експертне опитування або метод експертних оцінок», «соціометрія», «науковий експеримент», «мето-

ди аналізу документів» за такими позиціями (сутність, класифікація, пізнавальні можливості та недоліки, алгоритм застосування методу наукового дослідження, засоби його реалізації).

Література для вивчення теми: 9, 11, 15, 18

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1

1. Обґрунтування теми наукового дослідження в галузі педагогіки вищої освіти та критерії її вибору.
2. Об'єкт і предмет наукового дослідження.
3. Мета і завдання наукового дослідження.
4. Гіпотеза наукового дослідження.
5. Новизна наукового дослідження.
6. Теоретичне та практичне значення наукового дослідження.
7. Принципи організації наукових досліджень в галузі педагогіки вищої освіти.
8. Програма наукового дослідження.
9. Етапи наукового дослідження.
10. Аналітичний підхід до відбору учасників дослідження.
11. Детермінація поняття вибірка.
12. Репрезентативність, надійність та владність вибіркової сукупності.
13. Генеральна сукупність.
14. Основа вибірки, одиниці відбору, одиниці спостереження.
15. Ймовірнісний підхід до відбору елементів вибірки.
16. Принцип районування (стратифікації) та принцип кластеризації (гніздовий) як основні принципи групування генеральної сукупності.
17. Цілеспрямований відбір елементів вибірки (типовий та квотний відбір).
18. Обсяг вибірки.
19. Сутність і класифікація методів наукового дослідження.
20. Теоретичні методи наукового дослідження.
21. Емпіричні методи наукового дослідження.
22. Сутність та особливості практичної реалізації методу спостереження.
23. Сутність та особливості практичної реалізації методу анкетування.
24. Сутність та особливості практичної реалізації методу тестування.
25. Сутність та особливості практичної реалізації методу соціометрії.
26. Сутність та особливості практичної реалізації методу наукового експерименту.

Змістовий модуль II. Обробка даних та представлення результатів наукових досліджень у вищій освіті

Тема 6. Сутність та процедури I рівня аналізу емпіричних даних.

Поняття вимірювання, шкали вимірювання, можливості шкал вимірювання, ознаки, змінні та їх вимірювання. Процедура обробки анкет. Процедури I рівня аналізу даних, отриманих в процесі дослідження: 1) табулювання та представлення даних (представлення даних у вигляді частотного, відсоткового розподілів та розподілу згрупованих частот. 2) Статистична експертиза рядів даних: узагальнюючі характеристики масивів емпіричних даних, за якими

можна судити про наявність чи відсутність центральних тенденцій та про їхню змінливість, величини, які характеризують розподіли емпіричних даних. Інтерпретація величин узагальнюючих характеристик масивів емпіричних даних.

3) Графічне представлення розподілів частот.

Основні поняття: вимірювання у педагогіці, шкали вимірювання, ознаки, змінні та їх вимірювання, частотний розподіл, відсотковий розподіл, розподіл згрупованих частот, мода, медіана, середнє арифметичне, розмах, дисперсія, стандартне відхилення, гістограма, полігон розподілу.

План практичних занять 6–7. Сутність та процедури I рівня аналізу емпіричних даних.

1. Процедура обробки анкет.
2. Характеристика шкал вимірювання та їх можливостей.
3. Сутність та особливості роботи з представлення даних, отриманих у процесі дослідження у вигляді частотного, відсоткового розподілу та розподілу згрупованих частот.
4. Процедури обчислення мір центральних тенденцій, мір змінливості та їх інтерпретація.
5. Графічне представлення даних.

Завдання для самостійної роботи

1. Здійснити редагування масиву анкет, які використовувалися в процесі наукового дослідження.
2. Здійснити табулювання даних, отриманих у процесі наукового дослідження та їхнє представлення у вигляді частотного, відсоткового розподілу та розподілу згрупованих частот.
3. Провести статистичну експертизу сформованих рядів даних.
4. Представити дані, отримані в процесі наукового дослідження в графічному вигляді.

Література для вивчення теми: 4, 5, 18, 21, 26

Тема 7. Оцінка статистичної достовірності результатів наукових досліджень

Сутність оцінки статистичної достовірності результатів наукових досліджень. Класифікація задач з оцінки статистичної достовірності відмінностей чи зсувів у значеннях досліджуваної ознаки. Статистичний критерій, статистичні гіпотези, рівень значимості, непараметричні, непараметричні та багатофункціональні статистичні критерії, основне правило використання статистичних критеріїв для оцінки статистичної достовірності результатів наукових досліджень. Непараметричні статистичні критерії оцінки достовірності відмінностей чи зсувів у значеннях досліджуваної ознаки. Особливості використання багатофункціональних статистичних критеріїв для оцінки достовірності відмінностей чи зсувів у значеннях досліджуваної ознаки, які представлені у вигляді частотних або відсоткових розподілів.

Основні поняття: статистична достовірність результатів наукових досліджень, класифікація задач I та II типів, статистичний критерій, статистичні гіпотези, рівень значимості, непараметричні, параметричні та багатофункціональні

статистичні критерії, основне правило використання статистичних критеріїв для оцінки статистичної достовірності результатів наукових досліджень.

План практичних занять 8–10. Оцінка статистичної достовірності результатів наукових досліджень.

1. Оцінка достовірності відмінностей у рівневі досліджуваної ознаки при порівнянні показників, вимірених у двох групах.

2. Оцінка достовірності відмінностей та тенденцій у рівневі досліджуваної ознаки при порівнянні показників, вимірених у трьох і більше групах.

3. Оцінка статистичної достовірності виявлених змін у значеннях досліджуваної ознаки на основі порівняння результатів двох вимірювань, проведених у одній групі

4. Оцінка достовірності зсувів у значеннях досліджуваної ознаки та тенденцій зростання цих значень при порівнянні результатів трьох і більше вимірювань, проведених у одній групі.

5. Технологія використання багатофункціональних статистичних критеріїв для оцінки достовірності відмінностей у розподілах значень досліджуваної ознаки.

Завдання для самостійної роботи

1. Провести статистичну оцінку достовірності відмінностей у рівневі досліджуваної ознаки на основі порівняння показників досліджуваної ознаки, вимірених у процесі наукового дослідження, за допомогою одного з непараметричних методів.

2. Провести статистичну оцінку достовірності відмінностей у розподілах значень досліджуваної ознаки, сформованих на основі узагальнення емпіричних даних, отриманих у процесі наукового дослідження, за допомогою одного з багатофункціональних статистичних критеріїв.

Література для вивчення теми: 4, 5, 18, 21, 26

Тема 8. Представлення результатів наукових досліджень у вигляді тез наукової доповіді (повідомлення), наукової доповіді (повідомлення), наукової статті

Наукова публікація: поняття, функції, основні види. Методика підготовки та оформлення наукової публікації. Тези наукової доповіді (повідомлення). Наукова доповідь (повідомлення). Наукова стаття: структура, обсяг, вимоги до змісту та оформлення. Мультимедійне забезпечення наукових доповідей.

Основні поняття: наукова публікація, наукова доповідь (повідомлення), тези наукової доповіді (повідомлення), наукова стаття.

План практичного заняття 11. Представлення результатів наукових досліджень у вигляді тез наукової доповіді (повідомлення), наукової доповіді (повідомлення), наукової статті.

1. Наукова публікація: поняття, функції, основні види.

2. Методика підготовки та оформлення наукової публікації.

3. Тези наукової доповіді (повідомлення).

4. Наукова доповідь (повідомлення).

5. Наукова стаття: структура, обсяг, вимоги до змісту та оформлення.

6. Методика підготовки презентаційних матеріалів.

Завдання для самостійної роботи

Підготувати та представити презентацію технології написання одного із видів наукової праці: наукова доповідь, тези наукової доповіді, наукова фахова стаття.

Література для вивчення теми: 9, 17, 18, 31

Тема 9. Технологія виконання курсової роботи з навчальних дисциплін

Загальна характеристика курсової роботи та її місце в системі вивчення навчальних дисциплін. Етапи виконання та структура курсової роботи. Основні вимоги до оформлення курсової роботи. Особливості захисту та критерії оцінювання курсових робіт. Керівництво й рецензування курсових робіт.

Основні поняття: навчальний план, навчальна дисципліна, курсова робота з навчальної дисципліни.

План практичного заняття 12. Технологія виконання курсової роботи з навчальних дисциплін

1. Загальна характеристика курсової роботи та її місце в системі вивчення навчальних дисциплін.

2. Етапи виконання та структура курсової роботи.

3. Основні вимоги до оформлення курсової роботи.

4. Особливості захисту та критерії оцінювання курсових робіт.

5. Керівництво й рецензування курсових робіт.

Завдання для самостійної роботи

1. Представити у формі презентації структурні елементи курсової роботи, яка виконувалася у процесі здобуття освітнього ступеня “Бакалавр”: актуальність теми, об’єкт, предмет, мета, завдання, теоретичне, практичне значення одержаних результатів, методи дослідження, засоби дослідження, список використаних джерел.

Література для вивчення теми: 9, 17, 18, 30.

Тема 10. Технологія виконання випускної кваліфікаційної роботи

Випускна кваліфікаційна робота як різновид державної атестації. Мета і завдання випускних кваліфікаційних робіт. Порядок визначення і затвердження тематики випускних кваліфікаційних робіт. Порядок призначення і затвердження наукових керівників. Організаційні етапи написання випускної кваліфікаційної роботи. Контроль за виконанням випускної кваліфікаційної роботи. Вимоги до структури та змісту випускних кваліфікаційних робіт. Вимоги до оформлення випускних кваліфікаційних робіт. Підготовка, порядок та процедура захисту випускних кваліфікаційних робіт. Сутність та різновиди акад.-мічного плагіату. Система запобігання академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників.

Відповідальність за академічний плагіат і організацію роботи з метою його виявлення.

Основні поняття: освітній ступінь, бакалавр, магістр, випускна кваліфікаційна робота, індекс унікальності твору, цитата, плагіат, академічний плагіат.

План практичного заняття 13–14. Технологія написання випускних кваліфікаційних робіт

1. Сутність, мета, завдання випускних кваліфікаційних робіт.
2. Порядок визначення і затвердження тематики випускних кваліфікаційних робіт.
3. Порядок призначення і затвердження наукових керівників.
4. Організаційні етапи написання випускної кваліфікаційної роботи.
5. Контроль за виконанням випускної кваліфікаційної роботи.
6. Вимоги до структури та змісту випускних кваліфікаційних робіт.
7. Вимоги до оформлення випускних кваліфікаційних робіт.
8. Порядок перевірки наукових і навчально-методичних праць на академічний плагіат.
9. Програмно-технічні засоби для перевірки робіт на унікальність (оригінальність). Критерії перевірки робіт на унікальність та виявлення академічного плагіату.
10. Підготовка, порядок та процедура захисту випускних кваліфікаційних робіт.

Завдання для самостійної роботи

1. Ознайомитися з Положенням про випускні кваліфікаційні роботи Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки від 02.10.2017 року.
2. Ознайомитися з Положенням про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки від 10 лютого 2017 року.
3. Визначити тему та представити у формі презентації структурні елементи випускної кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 011 «Освітні педагогічні науки» освітньої програми «Педагогіка вищої школи»: актуальність теми, об'єкт, предмет, мета, завдання, теоретичне, практичне значення одержаних результатів, апробація результатів дослідження, методи дослідження, засоби дослідження, список використаних джерел.

Література для вивчення теми: 18, 23, 25, 27, 30.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 2

1. Вимірювання у педагогіці.
2. Ознаки, змінні та їх вимірювання
3. Шкали вимірювання.
4. Частотний розподіл, відсотковий розподіл, розподіл згрупованих частот.
5. Мода, медіана, середнє арифметичне.
6. Розмах, дисперсія, стандартне відхилення.
7. Гістограма, полігон розподілу.
8. Процедура обробки анкет.
9. Статистична достовірність результатів наукових досліджень.
10. Класифікація задач I та II типів з оцінки статистичної достовірності відмінностей чи зсувів у значеннях досліджуваної ознаки.
11. Статистичний критерій.

12. Статистичні гіпотези.
13. Рівень значимості.
14. Непараметричні, параметричні та багатофункціональні статистичні критерії.
15. Основне правило використання статистичних критеріїв для оцінки статистичної достовірності результатів наукових досліджень.
16. Загальна характеристика курсової роботи та її місце в системі вивчення навчальних дисциплін.
17. Етапи виконання та структура курсової роботи.
18. Основні вимоги до оформлення курсової роботи.
19. Особливості захисту та критерії оцінювання курсових робіт.
20. Керівництво й рецензування курсових робіт.
21. Мета і завдання випускних кваліфікаційних робіт.
22. Порядок визначення і затвердження тематики випускних кваліфікаційних робіт.
23. Порядок призначення і затвердження наукових керівників.
24. Організаційні етапи написання випускної кваліфікаційної роботи.
25. Контроль за виконанням випускної кваліфікаційної роботи.
26. Вимоги до структури та змісту випускних кваліфікаційних робіт.
27. Вимоги до оформлення випускних кваліфікаційних робіт.
28. Підготовка, порядок та процедура захисту випускних кваліфікаційних робіт.
29. Поняття, функції, основні види наукових публікацій.
30. Тези наукової доповіді (повідомлення): структура, обсяг, вимоги до змісту та оформлення.
31. Наукова доповідь (повідомлення): структура, обсяг, вимоги до змісту та оформлення.
32. Наукова стаття: структура, обсяг, вимоги до змісту та оформлення.
33. Сутність та різновиди академічного плагіату.
34. Система запобігання академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників.
35. Порядок перевірки наукових і навчально-методичних праць на академічний плагіат.
36. Програмно-технічні засоби для перевірки робіт на унікальність (оригінальність).
37. Критерії перевірки робіт на унікальність та виявлення академічного плагіату.
38. Відповідальність за академічний плагіат і організацію роботи з метою його виявлення.

4. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Форми оцінювання: усне опитування, модульна контрольна робота, підсумковий тест.

Таблиця 4.1

Розподіл балів для денної та заочної форм навчання

Поточний контроль (мах = 40 балів)								Модульний контроль (мах = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1								Модуль 3		
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2					МКР 1	МКР 2	100
Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	30	30	
6	4	4	4	6	6	4	6			

Таблиця 4.2

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90–100	Відмінно	Зараховано
82–89	Дуже добре	
75–81	Добре	
67–74	Задовільно	
60–66	Достатньо	
1–59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Бірта Г. О. Методологія і організація наукових досліджень. [текст] : навч. посіб. / Г. О. Бірта, Ю.Г. Бургу– К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 142 с.
2. Бобилев В. П. Методологія та організація наукових досліджень : підручник / Бобилев В. П., Іванов І. І., Пройдак Ю. С. ; Нац. металург. акад. України. – Дніпропетровськ : ІМА-прес, 2014. – 643 с.
3. Важинський С.Е., Щербак Т І. Методика та організація наукових досліджень : Навч. посіб. / С. Е. Важинський, Т І. Щербак. – Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. – 260 с.
4. Гунько С. О. Аналіз даних у соціально-педагогічних дослідженнях (збірник задач) : навч.- метод. посіб. / С. О. Гунько. – Луцьк : Вежа-Друк, 2013. – 220 с.
5. Гласс Дж., Стенли Дж. Статистические методы в педагогике и психологии / Дж. Гласс, Дж. Стенли. – М. : Прогресс, 1976. – 495 с.
6. Джурик Н. Р. Методологія і організація наукових досліджень : кредит.-модул. система орг. навч. процесу : навч. посіб. / Н. Р. Джурик, І. М. Мель-

- ник ; Укоопспілка, Львів. комерц. акад. – Л. : Вид-во Львів. комерц. акад., 2010. – 169 с.
7. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – № 37-38. – ст. 2004. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
  8. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 № 848-VIII [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2016. – № 3. – ст. 25. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-19/page>
  9. Колесников О. В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. – 2-ге вид. випр. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 144 с.
  10. Краус Н. М. Методологія та організація наукових досліджень : навч.-метод. посіб. з кредит.-модул. системи орг. навч. процесу для студ. освіт.-кваліфікац. рівня «магістр» для всіх екон. спец. / Н. М. Краус ; Полтав. нац. техн. ун-т ім. Юрія Кондратюка, Каф. екон. теорії та регіон. економіки. – Полтава : Оріяна, 2012. – 182 с.
  11. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб.: реком. МОН України для ВНЗ / О. В. Крушельницька. – К. : Кондор, 2009. – 206 с.
  12. Лисогор В. М. Методологія та організація наукових досліджень в агропромисловому комплексі: [монографія] / Лисогор В. М., Єленіч М. П., Паладійчук Ю. Б. ; за наук. ред. Г. М. Калетника ; Вінниц. нац. аграр. ун-т. – Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2013. – 279 с.
  13. Методологія та організація наукових досліджень : конспект лекцій / Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича ; уклад.: Н. І. Коновалова, А. Г. Лісовська. – Чернівці : Рута, 2012. – 23 с.
  14. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / Укоопспілка, Львів. комерц. акад. ; [уклад. Ігор Вдовичин]. – Львів : Вид-во Львів. комерц. акад., 2015. – 247 с.
  15. Методологія та організація наукових досліджень: Конспект лекцій / Укладач В. М. Кислий. – Суми: Вид-во СумДУ, 2009. – 113 с.
  16. Мокін Б. І. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник / Б. І. Мокін, О. Б. Мокін. – Вінниця : ВНТУ, 2014. – 180 с.
  17. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 № 40 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17>
  18. Основи методології та організації наукових досліджень : навчальний посібник / за ред. А. Є. Конверського. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
  19. Остапчук М. В. Методологія та організація наукових досліджень : підручник / М. В. Остапчук, А. І. Рибак, О. С. Ванюшкін ; Міжнар. гуманітар. ун-т. – Одеса : Фенікс, 2014. – 375 с.
  20. Палеха Ю. І. Основи науково-дослідної роботи: навч. посіб. / Ю. І. Палеха, Н. О. Леміш. – К. : «Видавництво Ліра-К», 2013. – 336 с.
  21. Паніна Г. І. Технологія соціологічних досліджень / Г. І. Паніна. – К. : [б. в.], 1998. – 198 с.

22. Пехота О. М. Основи педагогічних досліджень: навч. посіб. / О. М. Пехота, І. П. Єрмакова. – Київ : Знання, 2013. – 287 с.
23. Положення про випускні кваліфікаційні роботи Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки від 02.10.2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/760/b0f9b238b443ec8dd279d2fbc811c71f.pdf>
24. Положення про порядок рекомендації навчальної, навчально-методичної літератури, засобів навчання і навчального обладнання до використання в навчальному процесі Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки від 28 вересня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/627/77852fd4f831aa4545c127e974a6d4fd.pdf>
25. Положення про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки від 10 лютого 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eenu.edu.ua/sites/default/files/Files/polozhennia_plagiat_.pdf
26. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии / Е. В. Сидоренко. – СПб. : Речь, 1996. – 212 с.
27. Сисоєва С. О. Методологія науково-педагогічних досліджень: підручник / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук. – Рівне: Волинські обереги, 2013. – 360 с.
28. Чмиленко Ф. О. Посібник до вивчення дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» [Текст] / Ф.О. Чмиленко, Л.П. Жук. – Д. : РВВ ДНУ, 2014. – 48 с.
29. Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник / Ф. Д. Швець. – Рівне : НУВГП, 2016. – 151 с.
30. Шквир О. Л. Опорно-інструктивні матеріали до написання та захисту курсових і дипломних робіт в умовах ступеневої освіти / О. Л. Шквир, Г. І. Дудчак. – Хмельницький : ХГПА, 2012. – 39 с.
31. Юринець В. Є. Методологія наукових досліджень : навч. посібник / В. Є. Юринець. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 178 с.

6. ЗРАЗОК ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Вивчення і аналіз методів, засобів, прийомів, за допомогою яких отримують нові знання в науці як на емпіричному, так і теоретичному рівнях пізнання – це основна мета: 1) методології дослідження; 2) теорії наукового пізнання; 3) концепції дослідження; 4) системи наукових методів.

2. Вид наукової роботи, який має виключно індивідуальний характер, дає можливість виявити ступінь та рівень наукової підготовки студента з чітко означеного фаху, називається: 1) курсовою роботою; 2) випускною кваліфікаційною роботою; 3) індивідуальним навчально-дослідним завданням.

3. Вид опитування, який передбачає збір первинної вербальної інформації під час безпосереднього цілеспрямованого спілкування дослідника з респон-

дентом, в процесі якого він сам ставить запитання, передбачені дослідженням, організовує і спрямовує бесіду з кожною окремою людиною, фіксує одержані відповіді згідно з інструкцією, називається: 1) тестуванням; 2) анкетуванням; 3) інтерв'ю.

4. Вирішальне правило, що забезпечує надійну поведінку, тобто прийняття істинної і відхилення помилкової гіпотези з високою вірогідністю це: 1) статистичний закон; 2) статистичний критерій; 3) статистична процедура; 4) статистичне обґрунтування.

5. Вірогідність помилки, що полягає у відхиленні нульової гіпотези, тобто вірогідність того, що відмінності визнані істотними, а вони насправді випадкові це: 1) рівень надійності; 2) рівень валідності; 3) рівень значимості; 4) рівень репрезентативності.

6. Вчення про систему наукових принципів, форм і способів дослідницької діяльності це: 1) методика дослідження; 2) концепція дослідження; 3) наукова теорія; 4) методологія дослідження.

7. Здатність вибіркової сукупності у повній мірі відтворювати основні характеристики генеральної сукупності називається: 1) валідністю вибіркової сукупності; 2) репрезентативністю вибіркової сукупності; 3) надійністю вибіркової сукупності; 4) потужністю вибіркової сукупності.

8. Здобуття нових наукових знань шляхом проведення наукових досліджень і розробок та їх спрямування на створення і впровадження нових конкурентоспроможних технологій, видів техніки, матеріалів тощо для забезпечення інноваційного розвитку суспільства, підготовки фахівців інноваційного типу, називається: 1) основною метою наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності; 2) технологією наукової діяльності; 3) методом наукової діяльності.

9. Метод наукового пізнання, спрямований на з'ясування причинно-наслідкових зв'язків між педагогічними явищами, узагальнення емпіричних даних на основі логічних припущень від конкретного до загального, називається 1) дедукцією; 2) індукцією; 3) порівнянням.

10. Метод одержання інформації шляхом безпосередньої реєстрації педагогічних явищ, ситуацій, фактів в момент їх безпосереднього виникнення, називається: 1) ранжуванням; 2) реєструванням; 3) спостереженням; 4) фіксуванням.

11. Метод, який дозволяє здійснити дослідження особливостей міжособистісних відносини у малих соціальних групах, називається: 1) анкетування; 2) інтерв'ю; 3) соціометрією; 4) спостереження.

12. Місце індивіда в системі життєдіяльності групи, в розвитку групових процесів характеризує його: 1) соціальну роль; 2) групову позицію; 3) соціометричний статус; 4) лідерські якості.

13. Етап дослідження, на якому всебічно аналізується сучасний стан проблеми, яка вивчається, її актуальність, розробляється концептуальна схема дослідження, яка включає в себе розробку проекту дослідження; його програми; інструментарію; вибір та реалізацію підходів до відбору респондентів класифікується як: 1) етап класифікації та систематизації знань про наукову проб-

лему; 2) пошуковий етап; 3) перший (теоретичний) етап дослідження; 4) підготовчий етап наукового дослідження.

14. Науковий документ, який відображає логічно обґрунтовану схему переходу від теоретичного, концептуального осмислення проблеми, що вивчається, до розробки конкретного інструментарію дослідження називається: 1) ескізом проекту дослідження; 2) проектом дослідження; 3) програмою дослідження; 4) планом дослідження.

15. Об'єкт дослідження – це: 1) галузь науки; 2) процес чи явище, яке породжує проблемну ситуацію і обране для дослідження; 3) те, на що спрямований процес пізнання; 4) навколишній матеріальний світ і його відображення в свідомості людини.

16. Обґрунтоване припущення про можливі способи розв'язання визначеної проблеми дослідження, називається: 1) метою; 2) гіпотезою; 3) концепцією; 4) технологією.

17. Обробка та аналіз зібраних емпіричних даних, де застосовуються методи первинного аналізу даних, математичні методи, вибирається форма представлення інформації, отриманої в процесі дослідження це процедури: 1) першого етапу дослідження; 2) другого етапу дослідження; 3) третього етапу дослідження; 4) четвертого етапу дослідження.

18. Однакова ймовірність кожної одиниці генеральної сукупності потрапити до вибірки це основне правило при: 1) випадковому відборі; 2) квотному відборі; 3) типовому відборі; 4) комбінованому відборі.

19. Основний вид оперативної публікації про нові дослідження з конкретної тематики, мета якої – інформувати про проведену наукову роботу; сприяє поширенню отриманих дослідником науково-практичних результатів, визначенню нових актуальних проблем, що потребують розв'язання, називається: 1) наукова стаття; 2) наукова доповідь; 3) наукове повідомлення.

20. Перевірка повноти заповнення анкети, перевірка правильності заповнення, приведення до однієї форми різних бланків анкет це операції, які передбачає процедура: 1) опрацювання масиву анкет; 2) узагальнення масиву анкет; 3) редагування масиву анкет; 4) систематизації масиву анкет.

21. Перелік пунктів (питань), які необхідно уточнити до початку дослідження це: 1) програма дослідження; 2) ескіз проекту дослідження; 3) проект дослідження; 4) завдання дослідження.

22. Представлення емпіричних даних у вигляді частотних або відсоткових розподілів, статистична експертиза сформованих рядів даних та їх графічне представлення це процедури: 1) узагальнення емпіричних даних; 2) 1 рівня аналізу даних; 3) 2 рівня аналізу даних; 4) 3 рівня аналізу даних.

23. Синтез накопичених наукових знань, що дозволяє забезпечити їх використання з практичною метою – це основне завдання: 1) методології; 2) конкретної науки; 3) наукового напрямку; 4) теорії наукового пізнання.

24. Система алгоритмів застосування науково обґрунтованих методів, прийомів та засобів для проведення будь-якого дослідження, називається: 1) методологією дослідження; 2) технологією дослідження; 3) методикою дослідження.

25. Система прийомів, що застосовуються для досягнення мети та завдань дослідження, і схема, якою керується дослідник у ході організації наукової роботи на її окремих етапах називається: 1) науковим підходом; 2) процедурою наукового дослідження; 3) технологією дослідження; 4) методом дослідження.

26. Стислий виклад основних думок, публікація яких передбачає попереднє ознайомлення учасників конференцій, семінарів, симпозіумів та інших наукових форумів з результатами проведеного дослідження; їх зміст у більш повному обсязі повідомляється автором-доповідачем в усній формі, називається: 1) презентація; 2) тези; 3) доповідь.

27. Цілеспрямоване пізнання, результати якого виступають як система понять, законів теорії, діяльності людей, яка спрямована не тільки на здобуття знань, а й на їх використання у виробництві і в практичних цілях це: 1) концепція дослідження; 2) аналіз наукової проблеми; 3) наукове дослідження; 4) методологія дослідження.

28. Цілеспрямований підхід, який охоплює комплекс внутрішніх і зовнішніх дій дослідника, за допомогою якого досягається певна мета, щось пізнається або вивчається це: 1) науковий метод; 2) науковий підхід; 3) процедура наукового дослідження; 4) технологія дослідження.

29. Частина населення (популяції), яка, власне, і зазнає опитування, з тим, щоб одержані результати можна було б поширити на досліджувану популяцію загалом називається: 1) генеральною сукупністю; 2) вибірковою сукупністю; 3) соціальною групою; 4) соціальною стратою.

30. Який етап дослідження передбачає збір потрібних даних про об'єкт, явище чи процес, які вивчаються?: 1) перший; 2) другий; 3) третій; 4) четвертий.

1.1.6. Навчально-методичне забезпечення курсу «Компаративна педагогіка вищої школи» (автор: Л.А. Мартіросян)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Опис навчальної дисципліни

Характеристика навчальної дисципліни подається згідно з навчальним планом спеціальності і представляється у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1.1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни		
			денна	заочна
Денна форма навчання	Магістр 01 Освіта/Педагогіка 011Освітні, педагогічні науки Педагогіка вищої школи	Нормативна		–
Кількість годин/кредитів (4 кредитів = 120 год.)		Рік навчання	5	–
		Семестр	10	–
		Лекції	16	–
		Семінарські	14	–
		Самостійна робота	82	–
	Форма контролю: залік			

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Процеси глобалізації все більше охоплюють усі сфери життя людей різних національностей, рас і конфесій. Соціальні і культурні моделі поширюються за межі національних границь викликаючи широкий інтерес до аналізу цих явищ. Він здійснюється новими науковими дисциплінами завданням яких є порівняльний аналіз суспільних процесів і соціальних інститутів у різних країнах і культурних регіонах. Порівняльні дослідження основних закономірностей і напрямків розвитку освіти, співвідношення загальних тенденцій і національної специфіки в теорії і практиці навчання і виховання здійснює компаративна педагогіка.

Вивчення компаративної педагогіки актуалізується активними інтеграційними процесами України у європейський та світовий простір, підвищенням цінності людського капіталу у глобальній економіці знань та міграцією робочої сили, яка охопила державу.

Навчальна дисципліна “Компаративна педагогіка” у пропонованій програмі представлена як систематичний огляд порівняльно-педагогічних досліджень еволюції освіти на фоні соціально-економічного, політичного і культурного розвитку країн і регіонів, що вивчаються. Опанування цієї дисципліни збагатить фаховий світогляд і діяльність майбутніх педагогів знанням світових надбань і тенденцій, регіональних та національних особливостей в освіті,

значенні міжнародних освітніх організацій і програм у розвитку навчального середовища тощо.

Метою викладання навчальної дисципліни «Компаративна педагогіка вищої школи» є сформувані знання студентів про особливості освітнього процесу й професійної підготовки у вищих навчальних закладах зарубіжних країн та напрями реформування вищої освіти.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Компаративна педагогіка вищої школи» є :

- обґрунтувати фактори, які визначають стан і напрями розвитку вищої освіти зарубіжних країн;
- визначити моделі управління діяльністю вищих навчальних закладів;
- проаналізувати змістову і процесуальну сторони навчання у ВНЗ зарубіжних країн;
- визначити напрями реформування вищої освіти;
- означити глобальні проблеми вищої освіти;
- проаналізувати шляхи європейської інтеграції вищої освіти;
- сформувані знання про шляхи професійної освіти в зарубіжних країнах;
- опанувати способами аналізу системи вищої освіти окремих країн;
- сформувані вміння користуватися методами досліджень компаративістики;
- виробити вміння аналізувати статистичні дані, факти і явища діяльності вищих закладів, узагальнювати щодо проблеми, яка розглядається;
- навчити здійснювати порівняння зарубіжних освітніх проблем з вітчизняними аналогами і ефективність шляхів їх подолання.

Програма пропонує системний підхід до вивчення курсу: постійне поєднання з іншими навчальними дисциплінами з метою використання їх науково-освітнього потенціалу; глибокого проникнення в сутність компаративної педагогіки.

У програмі представлений інформаційний обсяг навчальної дисципліни (тематика лекцій та семінарських занять), завдання для самостійної роботи, система оцінювання та список літератури.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

В процесі вивчення навчальної дисципліни студент повинен оволодіти фаховими і загальними компетнціями.

Фахові:

- здатність прогнозувати тенденції розвитку освітніх систем у змінюваному соціокультурному середовищі з позицій педагога;
- здатність аналізувати міжнародні освітні системи з позиції учителя національної школи і викладача вищого закладу освіти;
- здатність здійснити порівняльний аналіз і знайти рішення різних освітніх проблем використовуючи знання компаративної педагогіки;
- здатність самостійної організації і проведення компаративних педагогічних досліджень з врахуванням міжкультурного контексту;

Загальні:

- використовувати набуті знання для формування власної громадянської позиції та духовно-моральних якостей;

- застосовувати отримані уміння порівняльного дослідження у професійній діяльності;
- використовувати набуті знання для формування професійно-значимих якостей особистості майбутнього спеціаліста;
- толерантно сприймати соціальні, етнічні, конфесійні і культурні відмінності різних соціальних груп; специфіку національно-культурного простору і характеру життєдіяльності різних національних, статево-вікових і соціально-класових груп;
- усвідомлювати соціальну відповідальність своєї майбутньої професії, володіти високою мотивацією до виконання професійної діяльності.

Оволодіння професійними і загальними компетенціями передбачає оволодіння наступними

знаннями:

- цінності вищої освіти для розвитку суспільства, демократії;
- провідні характеристики Болонського процесу у вищій освіті країн Європи і світу;
- основні характеристики системи вищої освіти зарубіжних країн;
- фактори, що зумовлюють особливості вищої освіти конкретної країни;
- можливі моделі організації і управління у зарубіжних ВНЗ;
- оптимальну змістову і процесуальну сторони навчання у ВНЗ зарубіжних країн;
- ефективні напрями реформування професійної освіти;
- найефективніші методи дослідження проблем компаративістики;

уміннями:

- ефективно використовувати методи дослідження компаративістики;
- аналізувати і порівнювати системи вищої освіти окремих країн, статистичні факти, явища;
- узагальнювати й робити висновки про стан розвитку зарубіжних систем вищої освіти;
- визначати можливості і умови запозичення зарубіжного досвіду у вітчизняну освітню практику;
- виголошувати, обговорювати і відстоювати думку в письмовій і усній формі;
- знаходити, аналітично сприймати, систематизувати письмову інформацію з друкованих і електронних джерел.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна включає в себе один змістовий модуль. Він присвячений вивченню світових, регіональних та національних тенденцій функціонування і розвитку систем вищої освіти зарубіжних країн. По змістовому модулю подано тематичний план лекцій, семінарських занять, самостійної та індивідуальної роботи студентів.

Для самостійного вивчення студентам пропонуються питання, що були недостатньо глибоко розглянуті під час аудиторної роботи (на вибір викладача). Студенти готують реферати, письмові доповіді або відповіді для індивідуальних співбесід на основі запропонованої літератури.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи передбачають опрацювання змісту навчальної дисципліни самостійно але під керівництвом і контролем викладача і розраховані на студентів, які з вагомих причин були відсутні на заняттях.

Контроль за якістю самостійної роботи здійснює викладач протягом навчального року (тести, співбесіди тощо.).

Методика та критерії оцінювання знань студентів здійснюється у відповідності до вимог Болонського процесу.

Структура навчальної дисципліни представлена у вигляді таблиці 2.

Структура навчальної дисципліни

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем лекційних, практичних, занять, консультацій та самостійної роботи	Кількість годин		
	Усього	у тому числі	
		Лек.	Практ. (Семін.)
1	2	3	4
	120	16	14
Змістовий модуль 1. Світові, регіональні та національні тенденції функціонування і розвитку систем вищої освіти зарубіжних країн			
Тема 1. Компаративна педагогіка як наука. Чинники розвитку вищої освіти у сучасних зарубіжних країнах		2	2
Тема 2. Провідні моделі управління діяльністю вищих навчальних закладах		2	2
Тема 3. Форми, методи і технології навчання у вищих закладах освіти зарубіжних країн		2	2
Тема 4. Регіональні особливості розвитку вищої освіти в світі		2	2
Тема 5. Вища освіта північноамериканського регіону		2	2
Тема 6. Вища освіта європейського регіону		2	2
Тема 7. Вища освіта азійського регіону		2	2
Тема 8. Перспективи розвитку вищої освіти в світі		2	
Контрольна (модульна) робота			
Екзамен			
Усього годин	120	16	14

5. ТЕМИ ЗАНЯТЬ

Вимоги до індивідуальної самостійної роботи

(для студентів, які в силу об'єктивних обставин були відсутні на семінарському занятті).

Тип завдання для індивідуальної самостійної роботи, яке необхідно підготувати кожному студенту – *медіа презентація*. За темою семінарського заняття, на основі опрацьованої літератури, студенти готують медіа презентацію з мінімум 20 слайдів. Обов'язковими структурними компонентами презентації є: титульна сторінка (з вказівкою кафедри, навчальної дисципліни, теми, групи, прізвища та імені студента, року виконання), план, основний зміст, висновки, використана література. Слайди крім текстового викладу повинні мати таблиці, схеми, діаграми, фотографії.

Змістовий модуль 1. Світові, регіональні та національні тенденції функціонування і розвитку систем вищої освіти зарубіжних країн

Тема 1. Компаративна педагогіка як наука, етапи розвитку. Чинники розвитку вищої освіти у сучасних зарубіжних країнах

Лекція

Вища освіта як надбання сучасної цивілізації. Цінності та роль вищої освіти у розвитку зарубіжних країн. Фактори, що зумовлюють розвиток вищої освіти. Історико-культурні і освітні традиції країни. Історія появи університетів – перших вищих навчальних закладів. Соціально-економічні, інформаційні та політичні фактори розвитку вищої освіти зарубіжних країн. Соціально-економічний статус країни як умова розвитку вищої освіти. Показники інформаційного прогресу країни як основа забезпечення її освітнього прогресу. Процеси глобалізації та їх вплив на розвиток вищої освіти. Стратегії розвитку освіти у провідних країнах світу. Особливості вищої освіти в полікультурному суспільстві.

Основні поняття: компаративна педагогіка, цінності освіти, глобалізація.

Семінарське заняття

1. Компаративна педагогіка як наука, етапи розвитку
2. Чинники і стратегії розвитку сучасної освіти. Вплив глобалізації на освіту, її економічна ефективність та соціальний запит на освіту
3. Система освіти передових країн світу: США, Великобританії, Франції, Німеччини, Японії, Китаю. Державна політика у сфері освіти у цих країнах, управлінні і фінансування.

Література

для самостійного опрацювання при підготовці до семінарського заняття

1. Вища освіта України: стан та проблеми. Укладачі: І. Б. Жилияєв, В. В. Ковтунець; М. В. Сьомкін. – К. : Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, 2015. – 96 с.
2. Вища школа України в загальноцивілізаційному контексті: соціально-філософський аналіз з позицій світоглядно-компетентнісного підходу: монографія / Рябченко В. І. – К. : Фітосоціоцентр, 2015. – 674 с.
3. Зінченко А. Якісна вища освіта: роль партнерств (Розділ 1 підготовлено в рамках проекту USAID «Доступ до правосуддя та правової обізнаності «Правова країна») / А. Зінченко, М. Саприкіна, О. Янковська, О. Вінніков – К.: 2013 – 20 с.

4. Класичний університет у контексті викликів епохи (Classic University in the Context of Challenges of the Epoch) : матеріали українсько-польської міжнародної наукової конференції (м. Київ, 22–23 вересня 2016 року) / [уклад.: А. С. Філіпенко та ін.]. – К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2016.
5. Капранова В. А. Сравнительная педагогика: прогр.-метод. комплекс / В. А. Капранова. – Минск: БГПУ, 2008.
6. Мандель Б. Р. Сравнительная педагогика: учебное пособие для обучающихся в магистратуре / Б. Р. Мандель. – М.; Берлин: Директ-медиа, 2016. – 573 с.
7. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : монографія / Ю. М. Рашкевич. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.
8. Сбруєва А. А. Порівняльна педагогіка: навчальний посібник. – Суми: Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 1999. – 300 с.
9. Сбруєва Аліна Анатоліївна – Розвиток європейської вищої освіти в умовах глобальної фінансово-економічної кризи [Електронний ресурс] / Аліна Анатоліївна Сбруєва // Український педагогічний журнал. – 2015. – № 4. – С. 228–239. Режим доступу: file:///C:/Users/%D0%90%D1%80%D1%82%D1%83%D1%80/Downloads/ukrpj_2015_4_28.pdf
10. Феномен університету в контексті «суспільства знань»: монографія / авторський колектив: В. П. Андрущенко, В. П. Бех, М. І. Бойченко та ін. – К., 2014. – 256 с.
11. Фініков Т. В. Сучасна вища освіта: світові тенденції і Україна / Т. В. Фініков. – К. : Тансон, 2002. – 175 с.
12. Формирование общества, основаного на знаниях. Новые задачи высшей школы : доклад Всемирного банка. – М. : Весь мир, 2003. – 200 с.
13. Хоружий Г. Ф. Європейська політика вищої освіти. Монографія / Г. Ф. Хоружий. – Полтава : Дивосвіт, 2016. – 384 с.

Тема 2. Провідні моделі управління діяльністю вищих навчальних закладах

Лекція

Традиції організації діяльності європейських університетів. Засади діяльності сучасних зарубіжних ВНЗ. Традиції автономії університетів. Академічні свободи. Академічні чесноти. Академічна мобільність. Різновиди сучасних ВНЗ у зарубіжних країнах. Критерії типізації вищих навчальних закладів. Особливості управління і організації діяльності ВНЗ. Органи управління. Адміністративні підрозділи. Структурні підрозділи вищого навчального закладу. Умови відбору студентів. Системи організації навчання у ВНЗ: курсова, індивідуальна. Викладачі вищих навчальних закладів зарубіжжя: підготовка і вимоги. Наукові дослідження, підготовка і захист дисертацій. Умови навчання в сучасних ВНЗ. Кампуси, їх роль в організації життя студентів. Підходи до уніфікації професійної підготовки в межах країни. Ліцензування і акредитація вищих навчальних закладів. Їх роль в реалізації завдань сучасної вищої освіти. Способи

здійснення ліцензування і акредитації в зарубіжних країнах. Підходи до тривалості професійної підготовки. Моделі цільового призначення класичного університету. Стандартизація професійної підготовки. Курикулум. Його значення в стандартизації змісту професійної підготовки. Навчальні плани підготовки фахівців. Навчальні програми, силабуси як способи презентації змісту студентам.

Основні поняття: автономія університетів, академічні свободи, академічні чесноти, академічна мобільність, наукове дослідження, дисертація, ліцензування, акредитація, стандартизація професійної підготовки, уніфікація, курикулум, навчальні плани, навчальні програми, силабуси.

Семинарське заняття

1. Традиції організації діяльності європейських університетів: академічні свободи, академічні чесноти, академічна мобільність.

2. Різновиди сучасних ВНЗ у зарубіжних країнах. Критерії типізації вищих навчальних закладів. Особливості управління, організації діяльності та структури ВНЗ. Системи організації навчання у ВНЗ.

3. Умови навчання в сучасних ВНЗ. Кампуси, їх роль в організації життя студентів.

4. Викладачі вищих навчальних закладів зарубіжжя: підготовка і вимоги. Наукові дослідження, підготовка і захист дисертацій.

5. Підходи до уніфікації професійної підготовки в межах країни. Ліцензування і акредитація вищих навчальних закладів: вітчизняний і зарубіжний досвід.

6. Стандартизація професійної підготовки. Курикулум. Його значення в стандартизації змісту професійної підготовки.

7. Навчальні плани підготовки фахівців. Навчальні програми, силабуси як способи презентації змісту студентам.

Література

для самостійного опрацювання при підготовці до семінарського заняття

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова – К. : Таксон, 2016. – 234 с.
2. Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду розвитку інституційного потенціалу університетів у контексті глобального лідерства (частина I): препринт (аналітичні матеріали) / Авторський колектив: О. Боднарчук, К. Жданова та ін.; за заг. ред. С. Калашнікової. – Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. – 153 с.
3. Вахріна О. В. Академічні кодекси цінностей у вищій школі Польщі [Електронний варіант] / О. В. Вахріна // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2015, № 4 (48). Режим доступу: file:///C:/Users/%D0%90%D1%80%D1%82%D1%83%D1%80/Downloads/pednauk_2015_4_9.pdf
4. Вища освіта України: стан та проблеми. Укладачі: І. Б. Жилияєв, В. В. Ковтунець; М. В. Сьомкін. – К. : Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, 2015. – 96 с.

5. Вища школа України в загальноцивілізаційному контексті: соціально-філософський аналіз з позицій світоглядно-компетентнісного підходу: монографія / Рябченко В. І. – К. : Фітосоціоцентр, 2015. – 674 с.
6. Ельбрехт О. М. Стандартизація вищої освіти як засіб удосконалення професійної підготовки фахівців [Електронний ресурс] / О. М. Ельбрехт // Педагогіка / Психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Режим доступу: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2011-09/11eomipt.pdf>
7. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи : монографія / за ред. П. Ю. Сауха. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. – 496 с.
8. Класичний університет у контексті викликів епохи (Classic University in the Context of Challenges of the Epoch) : матеріали українсько-польської міжнародної наукової конференції (м. Київ, 22–23 вересня 2016 року) / [уклад.: А. С. Філіпенко та ін.]. – К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2016.
9. Мандель Б. Р. Сравнительная педагогика: учебное пособие для обучающихся в магистратуре / Б. Р. Мандель. – М.; Берлин: Директ-медиа, 2016. – 573 с.
10. Медведєв І. А. Державне управління розвитком університету: теоретично-прикладний аспект: [монографія] / І. А. Медведєв – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011 – 220 с.
11. Національний освітній глосарій: вища освіта / 2-е вид., перероб. і доп. Укладачі: В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / За ред. В. Г. Кременя. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. – 100 с.
12. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
13. Сбруєва Аліна Анатоліївна – Розвиток європейської вищої освіти в умовах глобальної фінансово-економічної кризи [Електронний ресурс] / Аліна Анатоліївна Сбруєва // Український педагогічний журнал. – 2015. – № 4. – С. 228–239. Режим доступу: file:///C:/Users/%D0%90%D1%80%D1%82%D1%83%D1%80/Downloads/ukrpj_2015_4_28.pdf
14. Свириденко Д. Б. Академічна мобільність: відповідь на виклики глобалізації: монографія / Д. Б. Свириденко. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – 279 с.
15. Проблеми інноваційного розвитку вищої освіти у глобальному, регіональному та національному контекстах : монографія / за заг. ред. А. А. Сбруєвої та Г. Ю. Ніколаї. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. – 412 с.
16. Раєвнева О. В. Автономія університету і еволюційні етапи її розвитку [Електронний ресурс] / О. В. Раєвнева, К. А. Стрижиченко // Електронне наукове фахове видання “Ефективна економіка”. Дніпропетровський аграрно-економічний інститут. Вид-во ТОВ «ДЕКС-центр». – № 2, 2016. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5368>

17. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : монографія / Ю. М. Рашкевич. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.
18. Федорова І. І. Академічна мобільність українських студентів сучасного освітнього простору [Електронний ресурс] / І. І. Федорова Я. В. Трофименко // ВІСНИК НТУУ “КПІ”. Філософія. Психологія. Педагогіка. Вип. 2. 2012. – С. 139–144. Режим доступу: file:///C:/Users/%D0%90%D1%80%D1%82%D1%83%D1%80/Downloads/VKPI_fpp_2012_2_20.pdf
19. Феномен університету в контексті «суспільства знань»: монографія / авторський колектив: В. П. Андрущенко, В. П. Бех, М. І. Бойченко та ін. – К., 2014. – 256 с.
20. Фініков Т. В. Сучасна вища освіта: світові тенденції і Україна / Т. В. Фініков. – К. : Тансон, 2002. – 175 с.
21. Формирование общества, основаного на знаниях. Новые задачи высшей школы : доклад Всемирного банка. – М. : Весь мир, 2003. – 200 с.
22. Хоружий Г. Ф. Європейська політика вищої освіти. Монографія / Г. Ф. Хоружий. – Полтава : Дивосвіт, 2016. – 384 с.

Тема 3. Форми, методи і технології навчання у вищих закладах освіти зарубіжних країн

Лекція

Основні (домінуючі) форми навчання. Лекції. Способи проведення лекцій: холізм, редукціонізм, інтерактивність. Семінари. Лабораторні (практичні) заняття. Тьюторіали. Практики. Особливості їх проведення. Провідні способи навчання: веб-квести, кибергіди, презентації, вебінари. Інтерактивні методи: диспути, обговорення, мозкові штурми. Проектування. Керівництво написанням есе, підготовка портфоліо. Ділові ігри, ситуації. Кейс-навчання. Смарт-навчання. Використання контролюючих, навчаючих, моделюючих комп'ютерних програм. Співвідношення аудиторної і самостійної роботи студентів. Умови навчання у ВНЗ. Дидактичне забезпечення навчального процесу. Аудиторне, лабораторне оснащення. Комп'ютерне забезпечення навчання (вай-фай). Бібліотеки ВНЗ, їх фонди, організація і режим роботи. Організація екзаменаційних сесій. Умови відрахувань студентів. Наявність державної атестації. Роль студентів в організації процесу навчання. Взаємовідносини викладачів і студентів. Порадники в навчанні: адвізори, тьютори, асистенти. Соціально-психологічна підтримка студентів у процесі навчання.

Основні поняття: холізм, редукціонізм, інтерактивність, тьюторіали, веб-квести, кибергіди, презентації, вебінари, есе, порт фоліо, кейс-навчання, смарт-навчання.

Семінарське заняття

1. Форми навчання у зарубіжних і вітчизняних ВЗО
2. Дидактичне забезпечення навчального процесу у ВЗО
3. Контроль результатів навчання
4. Взаємовідносини викладачів і студентів.

Література

для самостійного опрацювання при підготовці до семінарського заняття

1. Активізація навчального процесу у сучасній вищій школі: Метод. огляд / Уклад. Л. А. Якимова. – К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. – 32 с.
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова – К. : Таксон, 2016. – 234 с.
3. Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду розвитку інституційного потенціалу університетів у контексті глобального лідерства (частина I): препринт (аналітичні матеріали) / Авторський колектив: О. Боднарук, К. Жданова та ін.; за заг. ред. С. Калашнікової. – Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. – 153 с.
4. Зубченко О. Історичні передумови формування технологічного підходу до навчання в західноєвропейських країнах / О. Зубченко // Рідна школа. – 2006. – № 12. – С. 72–74.
5. Інноваційні технології та реформа змісту освіти в контексті Лісабонської стратегії ЄС. – К. : Освіта України, 2007. – 196 с.
6. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи : Монографія / за ред. П. Ю. Сауха. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. – 496 с.
7. Кошманова Т. Кейс-метод в педагогічній освіті США / Т. Кошманова // Шлях освіти. – 2000. – № 1.
8. Класичний університет у контексті викликів епохи (Classic University in the Context of Challenges of the Epoch) : матеріали українсько-польської міжнародної наукової конференції (м. Київ, 22–23 вересня 2016 року) / [уклад.: А. С. Філіпенко та ін.]. – К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2016.
9. Мандель Б. Р. Сравнительная педагогика: учебное пособие для обучающихся в магистратуре/ Б.Р. Мандель. – М.; Берлин: Директ-медиа, 2016. – 573с.
10. Медведєв І. А. Державне управління розвитком університету: теоретично-прикладний аспект: [монографія] / І. А. Медведєв – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2011. – 220 с.
11. Національний освітній глосарій: вища освіта / 2-е вид., перероб. і доп. Укладачі: В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / За ред. В. Г. Кременя. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. – 100 с.
12. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
13. Сбруєва Аліна Анатоліївна – Розвиток європейської вищої освіти в умовах глобальної фінансово-економічної кризи. [Електронний ресурс] / Аліна Анатоліївна Сбруєва // Український педагогічний журнал. – 2015. – № 4. – С. 228–239. Режим доступу: file:///C:/Users/%D0%90%D1%80%D1%82%D1%83%D1%80/Downloads/ukrpj_2015_4_28.pdf

14. Свириденко Д. Б. Академічна мобільність: відповідь на виклики глобалізації: монографія / Д. Б. Свириденко. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – 279 с.
15. Стойка Олесь Ярославівна Деякі особливості організації навчального процесу у вищих навчальних закладах США // науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». Випуск 28. – С. 159–161.
16. Проблеми інноваційного розвитку вищої освіти у глобальному, регіональному та національному контекстах : монографія / за заг. ред. А. А. Сбруєвої та Г. Ю. Ніколаї. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. – 412 с.
17. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : монографія / Ю. М. Рашкевич. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.
18. Феномен університету в контексті «суспільства знань»: монографія / авторський колектив: В. П. Андрущенко, В. П. Бех, М. І. Бойченко та ін. – К., 2014. – 256 с.
19. Фініков Т. В. Сучасна вища освіта: світові тенденції і Україна / Т. В. Фініков. – К. : Тансон, 2002. – 175 с.
20. Формирование общества, основаного на знаниях. Новые задачи высшей школы : доклад Всемирного банка. – М. : Весь мир, 2003. – 200 с.

Тема 4. Регіональні особливості розвитку вищої освіти в світі

Лекція

Провідні світові рейтинги університетів. Критерії визначення рейтингу вищій навчальних закладів. Найвідоміші університети світу. Популярність зарубіжної вищої освіти. Міжнародні угоди щодо формування регіональних освітніх просторів. Пошук шляхів обміну студентами та трансферу їх навчальних досягнень. Угоди про визнання дипломів. Нострифікація.

Основні поняття: рейтинг, освітній простір, регіональний освітній простір, трансфер навчальних досягнень, нострифікація.

Семінарське заняття

1. Рейтинг університету як ознака якості освіти. Критерії визначення рейтингів
2. Провідні світові рейтинги університетів.
3. Міжнародні угоди щодо формування регіональних освітніх просторів.
4. Обмін студентами та трансфер їх навчальних досягнень.

Література

для самостійного опрацювання при підготовці до семінарського заняття

1. Бойко А. І. Освіта в інформаційному суспільстві: очікування і виклики [Електронний ресурс] / А. І. Бойко // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – № 63, 2015. – Режим доступу: <http://vestnikzgia.com.ua/article/view/57526>
2. Вища освіта України: стан та проблеми. Укладачі: І. Б. Жилияєв, В. В. Ковтунець; М. В. Сьомкін. – К. : Науково-дослідний інститут інформатики і

- права Національної академії правових наук України, Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, 2015. – 96 с.
3. Вища школа України в загальноцивілізаційному контексті: соціально-філософський аналіз з позицій світоглядно-компетентнісного підходу: монографія / Рябченко В. І. – К. : Фітосоціоцентр, 2015. – 674 с.
  4. Довідник користувача європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС) Брюссель, 6 лютого 2009 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/299/55a722c7bcfc1849c60db15171167c91.pdf>
  5. Когут І. Рейтинги університетів: як правильно читати [Електронний ресурс] / І. Когут. – Режим доступу: <https://dt.ua/EDUCATION/reyingi-universitetiv-yak-pravilno-chitati-.html>
  6. Мандель Б. Р. Сравнительная педагогика: учебное пособие для обучающихся в магистратуре / Б. Р. Мандель. – М.; Берлин: Директ-медиа, 2016. – 573 с.
  7. Міжнародні нормативно-правові акти про освіту та їхній вплив на формування держаної політики в галузі освіти України // Віче. – № 14. – 2012.
  8. Проблеми інноваційного розвитку вищої освіти у глобальному, регіональному та національному контекстах : монографія / за заг. ред. А. А. Сбруєвої та Г. Ю. Ніколаї. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. – 412 с.
  9. Сбруєва Аліна Анатоліївна – Розвиток європейської вищої освіти в умовах глобальної фінансово-економічної кризи [Електронний ресурс] / Аліна Анатоліївна Сбруєва // Український педагогічний журнал. – 2015. – № 4. – С. 228–239. Режим доступу: file:///C:/Users/%D0%90%D1%80%D1%82%D1%83%D1%80/Downloads/ukrpj_2015_4_28.pdf
  10. Семів Л. К. Співробітництво освіти, науки, бізнесу в реалізації стратегії регіонального розвитку України / Л. К. Семів // Соц.-ек. проблеми сучас. періоду України. – 2014. – Вип. 3(107). – С. 455–462.
  11. Феномен університету в контексті «суспільства знань»: монографія / авторський колектив: В. П. Андрущенко, В. П. Бех, М. І. Бойченко та ін. – К., 2014. – 256 с.
  12. Хоружий Г. Ф. Європейська політика вищої освіти. Монографія / Г. Ф. Хоружий. – Полтава: Дивосвіт, 2016. – 384 с.
  13. Чиж І. Б. Рівень розвитку освіти в Україні та світі [Електронний ресурс] / І. Б. Чиж // Збірник наукових праць. Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем. – Київ, 2016. – С. 380–398. Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/132545/21Chizh.pdf?sequence=1>

Завдання для індивідуальної самостійної роботи

Тип завдання для індивідуальної самостійної роботи, яке необхідно підготувати кожному студенту – медіа презентація. За темою семінарського заняття, на основі опрацьованої літератури, студенти, які в силу об'єктивних обставин не були присутні на семінарському занятті, готують медіа презентацію з мінімум 20 слайдів. Обов'язковими структурними компонентами презентації є: титульна сторінка (з вказівкою кафедри, навчальної дисципліни, теми, групи,

прізвища та імені студента, року виконання), план, основний зміст, висновки, використана література. Слайди крім текстового викладу повинні мати таблиці, схеми, діаграми, фотографії.

Тема 5. Вища освіта північноамериканського регіону

Лекція

Основні регіони розвитку вищої освіти у світі. Європейський регіон, його особливості. Сучасна соціально-економічна, політична і культурна ситуація у країнах Північної Америки. Основні компоненти сучасної національної системи освіти у США та Канаді. Генезис професійної освіти у США та Канаді. Тенденції розвитку системи вищої освіти у США та Канаді. Організація діяльності вищих навчальних закладів у США та Канаді. Особливості вищої освіти США та Канади, їх позитивні сторони й недоліки.

Основні поняття: світові освітні регіони, північно-американський освітній регіон, інноваційний розвиток вищої освіти

Семінарське заняття

1. Основні регіони розвитку вищої освіти у світі (європейський, північноамериканський, азійський)
2. Особливості розвитку вищої освіти у європейському регіоні.
3. Особливості розвитку вищої освіти у США
4. Особливості розвитку вищої освіти у Канаді
5. Позитивні сторони й недоліки вищої освіти у США та Канаді.

Література

для самостійного опрацювання при підготовці до семінарського заняття

1. Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду розвитку інституційного потенціалу університетів у контексті глобального лідерства (частина I): препринт (аналітичні матеріали) / Авторський колектив: О. Боднарчук, К. Жданова та ін.; за заг. ред. С. Калашнікової. – Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. – 153 с.
2. Антонюк О. В. Інтеграція України в європейський освітній простір // Актуальні питання сучасної музичної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://knmau.com.ua/chasopys/03_NBUV/web/03_Antoniuk-O.pdf
3. Бойко А. І. Освіта в інформаційному суспільстві: очікування і виклики [Електронний ресурс] / А. І. Бойко // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – № 63. – 2015. – Режим доступу: <http://vestnikzgia.com.ua/article/view/57526>
4. Козлакова Г. Вища освіта в Канаді: деякі враження про університети Оттави і Торонто [Електронний ресурс] / Г. Козлакова. Режим доступу: file:///C:/Users/%D0%90%D1%80%D1%82%D1%83%D1%80/Downloads/vou_2011_1_19.pdf20
5. Кнорр Н. Спільні і відмінні риси систем освіти України та США (порівняльний аспект) / Н. Кнорр // Освіта і управління. – 2004. – Т. 7. – № 3–4. – С. 161–165.

6. Костюк С. Твоє навчання в США: секрети підготовки вступних документів / С. Костюк. – К. : Альфа-Прайм, 2004. – 112 с.
7. Кошманова Т. Кейс-метод в педагогічній освіті США / Т. Кошманова // Шлях освіти. – 2000. – № 1.
8. Луценко О. А., Поливана Л. А Основні ступені освітньої системи США [Електронний ресурс] / О. А. Луценко, Л. А. Поливана. – Режим доступу: file:///C:/Users/%D0%90%D1%80%D1%82%D1%83%D1%80/Downloads/90986-191493-1-SM.pdf
9. Мандель Б. Р. Сравнительная педагогика: учебное пособие для обучающихся в магистратуре / Б. Р. Мандель. – М.; Берлин : Директ-медиа, 2016. – 573 с.
10. Миськів Леся. Стан та перспективи реформування вищої освіти в Європейському Союзі / Леся Миськів // Український часопис міжнародного права. – № 1. – 2013. – С. 127–130.
11. Никитюк Т. Система освіти в США / Т. Никитюк // Інфосвіт. – 2002. – № 6. – С. 2–8.
12. Общество и ценности. Колледжи и университеты в Соединённых Штатах. – М., 2005. – 64 с.
13. Проблеми інноваційного розвитку вищої освіти у глобальному, регіональному та національному контекстах : монографія / за заг. ред. А. А. Сбруєвої та Г. Ю. Ніколаї. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. – 412 с.
14. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : монографія / Ю. М. Рашкевич. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.
15. Сбруєва Аліна Анатоліївна – Розвиток європейської вищої освіти в умовах глобальної фінансово-економічної кризи [Електронний ресурс] / Аліна Анатоліївна Сбруєва // Український педагогічний журнал. – 2015. – № 4. – С. 228–239. Режим доступу: file:///C:/Users/%D0%90%D1%80%D1%82%D1%83%D1%80/Downloads/ukrpj_2015_4_28.pdf
16. Стойка Олеся Ярославівна Деякі особливості організації навчального процесу у вищих навчальних закладах США // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». Випуск 28. – С. 159–161.
17. Хоружий Г. Ф. Європейська політика вищої освіти. Монографія / Г. Ф. Хоружий. – Полтава: Дивосвіт, 2016. – 384 с.

Тема 6. Вища освіта європейського регіону

Лекція

Сучасна соціально-економічна, політична і культурна ситуація у країнах Європи. Формування європейського простору вищої освіти. Втілення принципів Болонського процесу вищій освіті європейських країн. Основні компоненти сучасної національної системи освіти Великобританії, Франції, ФРН, Польщі, Швеції, Італії. Генезис професійної освіти у Великобританії, Франції, ФРН, Польщі, Швеції, Італії. Тенденції розвитку системи вищої освіти Великобрита-

нії, Франції, ФРН, Польщі, Швеції, Італії. Організація діяльності вищих навчальних закладів Великобританії, Франції, ФРН, Польщі, Швеції, Італії. Особливості вищої освіти Великобританії, Франції, ФРН, Польщі, Швеції, Італії, їх позитивні сторони і недоліки.

Основні поняття: європейський простір вищої освіти, принципи Болонського процесу, компоненти сучасних національних систем освіти.

Семінарське заняття

1. Формування європейського простору вищої освіти. Втілення принципів Болонського процесу вищої освіти європейських країн.

2. Сучасні національні системи освіти Великобританії, Франції, ФРН, Польщі, Швеції, Італії.

3. Особливості вищої освіти Великобританії, Франції, ФРН, Польщі, Швеції, Італії, їх позитивні сторони і недоліки.

4. Тенденції розвитку системи вищої освіти Великобританії, Франції, ФРН, Польщі, Швеції, Італії.

Література

для самостійного опрацювання при підготовці до семінарського заняття

1. Антонюк О. В. Інтеграція України в європейський освітній простір //Актуальні питання сучасної музичної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://knmau.com.ua/chasopys/03_NBUV/web/03_Antoniuk-O.pdf
2. Бойко А. І. Освіта в інформаційному суспільстві: очікування і виклики [Електронний ресурс] / А. І. Бойко // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – № 63. – 2015. – Режим доступу: <http://vestnikzgia.com.ua/article/view/57526>
3. Вища освіта України: стан та проблеми. Укладачі: І. Б. Жилиєв, В. В. Ковтунець; М. В. Сьомкін. – К. : Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, 2015. – 96 с.
4. Вища школа України в загальноцивілізаційному контексті: соціально-філософський аналіз з позицій світоглядно-компетентнісного підходу: монографія / Рябченко В. І. – К. : Фітосоціоцентр, 2015. – 674 с.
5. Довідник користувача європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС) Брюссель, 6 лютого 2009 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://ed.eunu.edu.ua/upload/docs/299/55a722c7bcfc1849c60db15171167c91.pdf>
6. Інноваційні технології та реформа змісту освіти в контексті Лісабонської стратегії ЄС. – К. : Освіта України, 2007. – 196 с.
7. Мандель Б. Р. Сравнительная педагогика: учебное пособие для обучающихся в магистратуре / Б. Р. Мандель. – М.; Берлин: Директ-медиа, 2016. – 573 с.
8. Миськів Леся. Стан та перспективи реформування вищої освіти в Європейському Союзі / Леся Миськів // Український часопис міжнародного права. – № 1. – 2013. – С. 127–130.
9. Проблеми інноваційного розвитку вищої освіти у глобальному, регіональному та національному контекстах : монографія / за заг. ред. А. А. Сбру-

- евої та Г. Ю. Ніколаї. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. – 412 с.
10. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : монографія / Ю. М. Рашкевич. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.
  11. Сбруєва Аліна Анатоліївна – Розвиток європейської вищої освіти в умовах глобальної фінансово-економічної кризи // Український педагогічний журнал. – 2015. – № 4. – С. 228–239.
  12. Семів Л. К. Співробітництво освіти, науки, бізнесу в реалізації стратегії регіонального розвитку України / Л. К. Семів // Соц.-ек.проблеми сучас. періоду України. – 2014. – Вип. 3(107). – С. 455–462.
  13. Феномен університету в контексті «суспільства знань»: монографія / авторський колектив: В. П. Андрущенко, В. П. Бех, М. І. Бойченко та ін. – К., 2014. – 256 с.
  14. Хоружий Г. Ф. Європейська політика вищої освіти. Монографія / Г. Ф. Хоружий. – Полтава: Дивосвіт, 2016. – 384 с.
  15. Чиж І. Б. Рівень розвитку освіти в Україні та світі [Електронний ресурс] / І. Б. Чиж // Збірник наукових праць. Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем. – Київ, 2016. – С. 380–398. Режим доступу: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/132545/21Chizh.pdf?sequence=1>

Тема 7. Вища освіта азійського регіону

Лекція

Сучасна соціально-економічна, політична і культурна ситуація в азійському регіоні. Провідні напрями розвитку вищої освіти розвинутих країн Азії. Основні компоненти сучасної національної системи освіти Китаю, Південної Кореї, Сінгапуру, Гонконгу, Тайваню, Японії. Генезис професійної освіти в Китаї, Південній Кореї, Сінгапурі, Гонконзі, Тайвані, Японії. Тенденції розвитку системи вищої освіти Китаю, Південної Кореї, Сінгапуру, Гонконгу, Тайваню, Японії. Організація діяльності вищих навчальних закладів Китаю, Південної Кореї, Сінгапуру, Гонконгу, Тайваню, Японії. Особливості вищої освіти Китаю, Південної Кореї, Сінгапуру, Гонконгу, Тайваню, Японії, їх позитивні сторони і недоліки.

Основні поняття: азійський регіон, філософія освіти, компоненти системи освіти, професійна освіта

Семінарське заняття

1. Провідні напрями розвитку вищої освіти розвинутих країн Азії.
2. Сучасні національні системи освіти Китаю, Південної Кореї, Сінгапуру, Гонконгу, Тайваню, Японії.
3. Вища освіта Китаю, Південної Кореї, Сінгапуру, Гонконгу, Тайваню, Японії, її особливості, позитивні сторони і недоліки.
4. Генезис професійної освіти в Китаї, Південній Кореї, Сінгапурі, Гонконзі, Тайвані, Японії.

Література

для самостійного опрацювання при підготовці до семінарського заняття

1. Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду розвитку інституційного потенціалу університетів у контексті глобального лідерства (частина I): препринт (аналітичні матеріали) / Авторський колектив: О. Боднарук, К. Жданова та ін.; за заг. ред. С. Калашнікової. – Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. – 153 с.
2. Бойко А. І. Освіта в інформаційному суспільстві: очікування і виклики [Електронний ресурс] / А. І. Бойко // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – № 63. – 2015. – Режим доступу: <http://vestnikzgia.com.ua/article/view/57526>
3. Капранова В. А. Сравнительная педагогика: прогр.-метод. комплекс / В. А. Капранова. – Минск: БГПУ, 2008.
4. Мандель Б. Р. Сравнительная педагогика: учебное пособие для обучающихся в магистратуре / Б. Р. Мандель. – М.; Берлин: Директ-медиа, 2016. – 573 с.
5. Макаренко Н. О. Порівняльний аналіз тенденцій розвитку світової та польської вищої освіти / Н. О. Макаренко, М. І. Підгурський, О. М. Кенс, А. Мачинський, К. Бжозовський, С. В. Ковалевський // ВІСНИК Донбаської державної машинобудівної академії. 2016. – № 3 (39). – С. 120–124.
6. Проблеми інноваційного розвитку вищої освіти у глобальному, регіональному та національному контекстах : монографія / за заг. ред. А. А. Сбруєвої та Г. Ю. Ніколаї. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. – 412 с.
7. Сбруєва А. А. Порівняльна педагогіка: Навчальний посібник. – Суми: Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 1999. – 300 с.
8. Сбруєва Аліна Анатоліївна – Розвиток європейської вищої освіти в умовах глобальної фінансово-економічної кризи [Електронний ресурс] / Аліна Анатоліївна Сбруєва // Український педагогічний журнал. – 2015. – № 4. – С. 228–239. Режим доступу: file:///C:/Users/%D0%90%D1%80%D1%82%D1%83%D1%80/Downloads/ukrpj_2015_4_28.pdf
9. Феномен університету в контексті «суспільства знань»: монографія / авторський колектив: В. П. Андрущенко, В. П. Бех, М. І. Бойченко та ін. – К., 2014. – 256 с.
10. Фініков Т. В. Сучасна вища освіта: світові тенденції і Україна / Т. В. Фініков. – К. : Тансон, 2002. – 175 с.

Тема 8. Перспективи розвитку вищої освіти в світі

Лекція

Сучасна цивілізація і вища освіта. Необхідність професійної підготовки високого рівня. Держава, корпорації, суспільні інституції, що зацікавлені в зростанні рівня освіченості громадян. Проблеми всезагальності вищої освіти. Ідеї неперервності освіти. Формальна і неформальна вища освіта. Вплив глобалізації та інформатизації на організацію вищої освіти. Дистанційна освіта, її розповсюдження. Конкурентноспроможність країн з продажу освітніх послуг.

Порівняльний аналіз національних систем вищої освіти: переваги і недоліки. Можливості навчання за кордоном. Умови за яких іноземцям надають освітні послуги у ЗВО. Напрями дослідження перспектив розвитку вищої освіти провідними міжнародними міжурядовими і неурядовими організаціями.

Основні поняття: сучасна цивілізація, інформаційне суспільство, соціальні інституції, корпорації, глобалізація, інформатизація, всезагальна вища освіта, неперервна освіта, освіта протягом життя.

Література

для самостійного опрацювання при підготовці до семінарського заняття

1. Бойко А. І. Освіта в інформаційному суспільстві: очікування і виклики [Електронний ресурс] / А. І. Бойко // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – № 63. – 2015. – Режим доступу: <http://vestnikzgia.com.ua/article/view/57526>
2. Вища освіта України: стан та проблеми. Укладачі: І. Б. Жилияєв, В. В. Ковтунець; М. В. Сьомкін. – К. : Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, 2015. – 96 с.
3. Вища школа України в загальноцивілізаційному контексті: соціально-філософський аналіз з позицій світоглядно-компетентнісного підходу: монографія / Рябченко В. І. – К. : Фітосоціоцентр, 2015. – 674 с.
4. Зінченко А. Якісна вища освіта: роль партнерств (Розділ 1 підготовлено в рамках проекту USAID «Доступ до правосуддя та правової обізнаності «Правова країна») / А. Зінченко, М. Саприкіна, О. Янковська, О. Вінніков – К.: 2013 – 20 с.
5. Квіт С. Три з половиною роки після Революції Гідності [Електронний ресурс] / Сергій Квіт // Реформування вищої освіти України. 25 жовтня 2017р. – Режим доступу: https://dt.ua/EDUCATION/reformuvannya-vischoyi-osviti-v-ukrayini-257581_.html
6. Класичний університет у контексті викликів епохи (Classic University in the Context of Challenges of the Epoch) : матеріали українсько-польської міжнародної наукової конференції (м. Київ, 22–23 вересня 2016 року) / [уклад.: А. С. Філіпенко та ін.]. – К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2016.
7. Капранова, В.А. Сравнительная педагогика: прогр.-метод. комплекс / В.А.Капранова. – Минск: БГПУ, 2008.
8. Мандель Б. Р. Сравнительная педагогика: учебное пособие для обучающихся в магистратуре / Б. Р. Мандель. – М.; Берлин: Директ-медиа, 2016. – 573 с.
9. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : монографія / Ю. М. Рашкевич. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.
10. Сбруєва А. А. Порівняльна педагогіка: Навчальний посібник. – Суми: Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 1999. – 300 с.
11. Феномен університету в контексті «суспільства знань»: монографія / авторський колектив: В. П. Андрущенко, В. П. Бех, М. І. Бойченко та ін. – К., 2014. – 256 с.

12. Фініков Т. В. Сучасна вища освіта: світові тенденції і Україна / Т. В. Фініков. – К. : Тансон, 2002. – 175 с.
13. Формирование общества, основаного на знаниях. Новые задачи высшей школы : доклад Всемирного банка. – М. : Весь мир, 2003. – 200 с.
14. Хоружий Г. Ф. Європейська політика вищої освіти. Монографія / Г. Ф. Хоружий. – Полтава: Дивосвіт, 2016. – 384 с.

4. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Форми оцінювання: усне опитування у вигляді мультимедійного представлення розроблених по темах проєктів, модульна контрольна робота, підсумковий тест.

Таблиця 4.1.

Поточний контроль (макс = 40 балів)							Модульний контроль (макс = 60 балів)	Загальна кількість балів
Модуль 1							Модуль 3	
Змістовий модуль 1							МКР	
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	60	
4	6	6	6	6	6	6		

Таблиця 4.2.

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90–100	Відмінно	Зараховано
82–89	Дуже добре	
75–81	Добре	
67–74	Задовільно	
60–66	Достатньо	
1–59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

5. ЗРАЗОК ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Компаративна (порівняльна) педагогіка – це: 1) галузь соціально-гуманітарної науки, предметом якої є вивчення, аналіз та популяризація традиційного досвіду освітньої політики; 2) галузь педагогічної науки, предметом якої є вивчення, аналіз, порівняння та оцінювання освітніх систем у різних країнах, подібних та відмінних рис і тенденцій в галузі освіти та виховання, перспектив освітньої політики; 3) галузь науки, яка вивчає практику організації наукових досліджень закладами вищої освіти у різних країнах світу.

2. Компаративна педагогіка належить до: 1) загально-педагогічних наук; 2) функціональних педагогічних наук; 3) соціально-педагогічних наук; 4) соціально-гуманітарних наук.

3. Програма «ЕРАЗМУС» спрямована на: 1) забезпечення економічного прогресу країн що входять до ЄС шляхом розвитку у них національної науки; 2) фінансову підтримку національних університетів країн ЄС з метою підвищення ефективності навчального процесу; 3) підтримку взаємообміну навчальною та науковою інформацією між університетами країн, що входять до ЄС. 4) підтримку обміну студентами між вищими навчальними закладами країн, що входять до ЄС та їхніми партнерами за його межами.

4. Інтеграцію освітніх процесів у Західній Європі забезпечує: 1) ООН; 2) ЕРАЗМУС; 3) Латино-американський та Євроантлантичний Союз; 4) Європейський Союз; 5) НАТО; 6) США.

5. Егалітаристський підхід в освіті ґрунтується на: 1) зрівняльному принципі, тобто ідеї «усередненого учня»; 2) принципі індивідуального підходу, тобто ідеї «творчого учня»; 3) принципі колективізму, тобто ідеї «однаковості учнів»

6. Демократичний підхід в освіті ґрунтується на: 1) принципі доступності; 2) принципі неперервності; 3) принципі варіативності; 3) принципі диференціації; 4) принципі глобалізації; 5) принципі гуманітаризації.

7. Глобалізація суспільства це: 1) етап суспільного поступу, на якому відбувається формування єдиного всесвітнього ринкового господарства; 2) подолання традиційних кордонів між державами шляхом формування єдиного технологічного, торгівельного, економічного та інформаційного простору; 3) створення міждержавних об'єднань.

8. Чинники забезпечення ефективності ЗВО в епоху глобалізації: 1) оригінальність; 2) національний зміст; 3) неповторність; 4) традиційність; 5) унікальність; 6) новаторство.

9. У якій моделі університету представлена когнітивна модель всесвіту, в якій поєднані знання про цілісність буття, природні процеси та закономірності, теологічні, соціально-економічні, юридичні, історико-культурні, лінгвістичні, психологічні та інші феномени: 1) античний університет; 2) класичний університет; 3) сучасний університет; 4) середньовічний університет.

10. Поетапне трансформування національної системи освіти до європейського геокультурного простору, підняття престижу вітчизняних дипломів про вищу освіту це: 1) гуманізація; 2) фундаменталізація; 3) гуманітаризація; 4) реформування.

11. Вкажіть шляхи гуманітаризації вищої освіти: 1) посилення уваги до соціальних і економічних наук; 2) створення нових програм і підручників для ЗВО; 3) відображення в навчальних планах і програмах єдності світу; 4) умовності поділу наук на окремі предмети.

12. Основними характеристиками процесу становлення вищої школи США науковці вважають: 1) виникнення перших гуманітарних коледжів як структурних одиниць американської вищої школи; 2) експорт освітньої моделі Оксфорда та Кембриджа, втіленої в концепції перших коледжів США; 3) імпорт

європейської освітньої моделі; 4) різноманітність підходів до розробки навчальних програм та вибору предметів навчання; 5) децентралізацію організації та управління освітою.

13. Принципи поєднання викладання та наукових досліджень; залучення до наукової діяльності студентів характерні для моделі університету: 1) корпоративного; 2) античного; 3) модерного; 4) класичного; 5) транснаціонального

14. Твердження: «Освіта і наука забезпечують індивідуальний розвиток особистості, майбутнього фахівця, творять інтелектуальний, духовний та виробничий потенціал суспільства» є: 1) правильне; 2) не правильне.

15. Твердження про те, що освіта є ефективним чинником конкурентоспроможності національної економіки: 1) правильне; 2) неправильне.

16. Система вищої освіти: 1) виступає суб'єктом ринкової економіки та соціальним інститутом; 2) виконує функцію чинника соціально-економічного розвитку суспільства; 3) визначає рівень науково-технічного, економічного й культурного прогресу суспільства.

17. Суть сучасної кризи освіти полягає: 1) в зростанні розриву між освітою та культурою; 2) збереженні дисфункцій сучасних освітянських систем; 3) соціальним та етичним розривом між викладацьким корпусом та студентами.

18. Гуманітаризація вищої освіти в широкому розумінні це: 1) засіб глобальної гуманізації суспільства, який необхідний для подолання негативних тенденцій у розвитку техногенної цивілізації; 2) новий етап розвитку освіти; 3) відображення в освітньому процесі гуманістичних тенденцій розвитку суспільства.

19. Країни, щодо моделей управління вищою освітою, поділяються на: 1) країни, що мають відповідні державні структури для регулювання розвитку вищої школи; 2) країни, що входять до регіонального освітнього простору; 3) країни, де переважає процес саморегуляції вищої освіти; 4) країни, зорієнтовані на процеси глобалізації.

20. До країн з моделлю управління вищою освітою, де переважає регулювання розвитку вищої школи державними структурами, належать країни: 1) Німеччина; 2) Росія; 3) Японія; 4) США; 5) Китай; 6) Тайвань.

21. До країн з моделлю управління вищою освітою, де переважає процес саморегуляції вищої освіти, належать країни: 1) Німеччина; 2) Росія; 3) Японія; 4) США; 5) Китай; 6) Тайвань.

22. Основним органом у ФРН, який координує діяльність ЗВО і виробляє принципи діяльності, є: 1) сенат ЗВО; 2) конференція ректорів; 3) міністерство освіти; 4) опікунська рада.

23. Адміністрація штату (США) доручає контролювати роботу державного університету: 1) сенату ЗВО; 2) конференції ректорів; 3) департаменту освіти; 4) опікунській раді.

24. Ідею університету для британської моделі класичного періоду обґрунтував: 1) І. Кант; 2) Й. Фіхте; 3) Ф. Шеллінг; 4) Дж. Ньюмен.

25. Французька модель університету класичного періоду пов'язана відразу з двома факторами 1) французьким Просвітництвом; 2) Великою французькою революцією; 3) необхідністю заперечення середньовічної схоластики.

26. Опис якого університету Нового часу поданий у цитаті: «Університетський проект чітко окреслює сутність модерного, новоєвропейського університету. Він поєднує у собі подвійне покликання. По-перше, соціальну функцію забезпечення громадянської свободи, збереження й відтворення публічної відкритості національного життя. По-друге, університет стає провідною установою модерної науки, основу якої становить математизовано-експериментальне природознавство»: 1) університет Галле; 2) Геттінгемський університет; 3) Берлінський університет; 4) Лондонський університет.

27. У сучасному суспільстві освіта виконує функції: 1) підготовку і включення індивіда в різні сфери життєдіяльності суспільства; 2) залучення індивіда до культури певної суспільної системи; 3) визначає вихідний соціальний статус.

28. На розвиток вищої системи освіти в сучасних умовах впливають такі взаємопов'язані чинники: 1) швидкозмінність і швидкоплинність процесів суспільного розвитку; 2) соціально-економічні трансформації в суспільстві; 3) процеси глобалізації, які відгукнулися інтеграційними тенденціями в світі; 4) поява нових інформаційних технологій.

29. Вкажіть освітні парадигми, які спрямовані на подолання кризового стану сучасної освіти: 1) критично-креативна (трансформаційна); 2) гуманістично-рефлексивна; 3) екзистенціально-самовизначальна; 4) особистісно-орієнтована.

30. Сучасна освітня парадигма розуміє освіту як: 1) підсистему культури і універсальну форму діяльності; 2) механізм соціокультурогенезу та соціокультурний інститут; 3) інституційну систему.

2. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИКЛУ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

2.1. НОРМАТИВНІ НАВЧАЛЬНІ ДИСЦИПЛІНИ

2.1.1. Навчально-методичне забезпечення курсу «Теоретичні основи педагогіки вищої школи» (автори: П. М. Гусак, Л. Є. Гусак)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Опис навчальної дисципліни

Характеристика навчальної дисципліни подається згідно з навчальним планом спеціальності і представляється у вигляді таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	Денна	Заочна
Денна форма навчання	Магістр 01 Освіта/Педагогіка 011 Освітні, педагогічні науки Педагогіка вищої школи	Нормативна		
Кількість годин/кредитів <u>150/5</u>		Рік навчання	5	–
		Семестр	11	–
		Лекції.	26	–
		Практичні (семінарські). Лабораторні. Індивідуальні	28	–
ІНДЗ: <u>немає</u>		Самостійна робота	86	–
		Консультації.	10	–
	Форма контролю: екзамен			

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Програма навчальної дисципліни входить до циклу навчальних дисциплін професійної та практичної підготовки навчального плану підготовки магістра галузі знань «01 Освіта/Педагогіка», спеціальності «011 Освітні, педагогічні науки», освітньої програми «Педагогіка вищої школи».

Навчальна дисципліна «**Теоретичні основи педагогіки вищої школи**» розкриває фундаментальні педагогічні проблеми, розв'язання яких формує у майбутніх викладачів теоретичне концептуальне мислення, сприяє розвитку цілісного сприйняття педагогічних явищ та процесів.

Вона є пропедевтичною до таких навчальних дисциплін як «Дидактика вищої школи», «Структурування навчальної дисципліни», «Дидактичні технології у вищій школі». Це дозволяє сформувати у студентів професійні компетентності, які органічно поєднують методологічні підходи з теоретичним

концептуальним їх обґрунтуванням та практичним втіленням цих надбань в структури та моделі побудови начальних дисциплін.

Об'єктом вивчення навчального курсу є – педагогічна підготовка студентів до майбутньої викладацької діяльності у ЗВО.

Предметом вивчення навчального курсу є – теоретичні та методологічні аспекти підготовки студентів до майбутньої викладацької діяльності у ЗВО

Мета вивчення курсу – сформувати у студентів основи теоретичного педагогічного мислення на основі парадигмальних, концептуальних, методологічних основ педагогіки вищої школи та сформувати уміння аналізувати процес підготовки фахівця у ЗВО крізь призму означених категорій.

КОМПЕТЕНЦІЇ

Професійні компетенції:

- здатність визначати стратегічні напрямки розвитку сучасної педагогіки вищої школи;
- здатність застосовувати концептуальні ідеї в аналізі сучасного навчально-виховного процесу у вищій школі;
- здатність створювати схеми та моделі науково-методологічних підходів в педагогіці вищої школи;
- здатність екстраполювати теоретичні положення на сучасні досягнення вищої освіти;
- здатність представляти теоретичні аспекти проблеми в системному модельному викладі;
- здатність прогнозувати тенденції розвитку вищої освіти в Україні.

Студенти будуть компетентними у таких питаннях:

- сучасний стан і перспективи розвитку системи вищої освіти в Україні;
- шляхи розвитку вищої освіти в Україні та світі, концептуальних моделей університетської освіти;
- особливості організації навчального процесу у вищій школі,
- сучасні освітні парадигми;
- сучасні парадигми, тенденції та стратегії розвитку вищої освіти;
- змісту сучасних освітніх тенденцій на рівні культурно-ціннісної, академічної; професійної, технократичної, гуманістичної парадигм у вищому навчальному закладі;
- концептуальні засади вищої школи;
- плюралістичні філософські течії у сучасній світовій педагогіці вищої школи, що виражаються у концепціях персоналізму, прагматизму, екзистенціалізму, неотомізму, сцієнтизму, натуралізму тощо;
- сучасні філософські засади педагогічної діяльності;
- диференціація основного понятійного апарату педагогіки вищої школи щодо підготовки фахівця: «педагогічна освіта», «професійна компетентність», «компетентність», «педагогічна підготовка», «фахова підготовка», «професійна підготовка», «підготовленість», «готовність», «готовність до професійної діяльності» тощо;

- сутність, структуру та особливості процесу підготовки фахівців у вищій школі;
- основні науково-педагогічні підходи: діяльнісний, комплексний, системний, компетентнісний, міждисциплінарний, знанневоцентриський, ЗУНовський; особистісно-орієнтаційний; особистісно-діяльнісний, ситуативний, контекстний, поліпарадигмальний, інформативний, ергономічний тощо;
- принципи педагогіки вищої школи.
- принципи систематичності й послідовності, свідомості навчання, активності й самостійності, наочності, ґрунтовності, зв'язку навчання з практичною діяльністю, реаліями життя. єдності освітніх, розвивальних і виховних функцій навчання
- сучасні моделі, організаційно-методичні форми навчання студентів;

3. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна включає в себе два змістових модулі. Перший модуль присвячений вивченню основних стратегій та світових тенденцій розвитку вищої освіти, які висвітлено у парадигмах теорії педагогіки вищої школи. Другий модуль – розкриває концептуальні особливості педагогіки вищої школи, що представлено у вигляді концепцій, підходів та принципів вищої школи.

По кожному модулю подано тематичний план лекцій, практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи студентів. Для самостійного вивчення студентам пропонуються питання, що були недостатньо глибоко розглянуті під час аудиторної роботи (на вибір викладача) та необхідних для виконання індивідуальних завдань (на вибір студента). Студенти готують питання теоретичного характеру та виконують індивідуальні завдання.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи передбачають розробки моделей ключових проблем студентами самостійно але під керівництвом і контролем викладача. Вони проходять у вигляді практичних занять, консультацій для студентів, які з вагомих причин були відсутні на заняттях.

Контроль за якістю самостійної роботи здійснює викладач протягом навчального року.

Побудова та вдосконалення моделей проводиться за методом мозкового штурму.

Структура навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання представляється у вигляді таблиці 2.1. Структура навчальної дисципліни:

Таблиця 2.1.

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практичні	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль I. Парадигмальні особливості теорії педагогіки вищої школи					
Тема 1. Вища школа в освітній системі України	14	2	2	10	

Феноменологія підготовки фахівця у ЗВО					
Тема 2. Сучасні парадигми вищої школи зарубіжних країн	20	4	4	10	2
Тема 3. Освітні парадигми у вищій школі України	22	4	6	10	2
Разом за модулем 1	56	10	12	30	4
Змістовий модуль II. Концептуальні основи педагогіки вищої школи					
Тема 4. Методологічні концепції педагогіки вищої школи	30	4	6	18	2
Тема 5. Наукові підходи у педагогіці вищої школи	32	6	6	18	2
Тема 6. Принципи навчання у вищій школі	32	6	4	20	2
Разом за модулем 2	94	16	16	56	6
Всього годин:	150	26	28	86	10

4. ТЕМИ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Парадигмальні особливості теорії педагогіки вищої школи

Тема 1. Вища школа в освітній системі України. Феноменологія підготовки фахівця у ЗВО.

Основні етапи становлення вищої освіти в Україні. Тенденції розвитку університетської освіти. Характеристика вищої освіти України в руслі світових тенденцій розвитку вищої освіти. Система освіти України, її структура. Стандарти вищої освіти.

Структура підготовки майбутнього фахівця: світоглядна, професійна, наукова, професійно-педагогічна, фахова професійна, дидактична, методична, практична.

Основні поняття: ЗВО- заклад вищої освіти, стандарти підготовки фахівця, освітні інновації.

План практичних занять

1. Моделі розвитку університетів.
2. Характеристика вищої освіти України в руслі світових тенденцій розвитку вищої освіти.
3. Система освіти України, її структура, особливості ступеневої освіти.
4. Принципи діяльності закладів вищої освіти.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати закон України «Про вищу освіту» в контексті демократизації освітнього процесу та автономізації закладів вищої освіти.
2. Проаналізувати проекти Державних стандартів вищої освіти з позицій їх інноваційності.

Тема 2. Сучасні парадигми вищої школи зарубіжних країн.

Загальна характеристика системи вищої освіти за кордоном. Централізація і децентралізація управління вищої школи. Типові організаційні структури ЗВО за кордоном.

Варіативність підготовки фахівців у зарубіжних ЗВО. Основні парадигми вищої освіти та тенденції розвитку. Авторитарна, ліберальна парадигми.

Основні поняття: парадигма, освітня парадигма.

План практичних занять

1. Особливості централізованих та децентралізованих освітніх систем.
2. Аналіз сучасних зарубіжних освітніх систем вищої школи в парадигмальному контексті

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

1. Ознайомитися з освітніми системами зарубіжних країн за літературними та інформаційними джерелами
2. Характеристика вибраних освітніх парадигм.

Тема 3. Освітні парадигми у вищій школі України.

Педагогіка вищої школи як наука і як мистецтво. Сучасні методологічні підходи у педагогіці вищої школи. Основні ідеї, концепції, теорії педагогіки вищої школи. Завдання педагогіки вищої школи на сучасному етапі..

Поняття, характеристика, особливості професійної спрямованості освітніх парадигм вищої школи: культурно-ціннісної; академічної, професійної, технократичної, гуманістичної; компетентнісної, парадигми соціального капіталу. Стадії парадигмального розвитку науки.

Основні поняття: парадигма, освітня парадигма, стадії парадигмального розвитку.

План практичних занять

1. Характеристика ПВШ як науки та мистецтва
2. Генезис понять «парадигма», «концепція», «підхід», «принцип».
3. Презентація освітніх парадигм

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

1. Вибір освітніх парадигм в науковій літературі
2. Визначення основних особливостей вибраних освітніх парадигм.

Змістовий модуль II. Концептуальні основи педагогіки вищої школи.

Тема 4. Методологічні концепції педагогіки вищої школи.

Розвиток педагогіки вищої школи в контексті наукових філософських концепцій: біхевіоризму, гештальтизму, персоналізму, прагматизму, екзистенціалізму, неотомізму, сцієнтизму, натуралізму. Вплив наукових концепцій на методологію підготовки майбутнього фахівця.

Основні поняття: концепція, підготовка фахівця, методологія.

План практичних занять

1. Теорія та методологія науки: спільне та відмінне.
2. Характеристика наукових концепцій.
3. Презентації моделей концепцій.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

1. Вибір концепцій в науковій літературі.
2. Визначення основних особливостей вибраних освітніх концепцій.
3. Систематизація концепцій за парадигмальними ознаками.

Тема 5. Наукові підходи у педагогіці вищої школи.

Поняття наукового підходу в педагогіці вищої школи. Компетентнісний підхід: поняття компетенції та компетентності. Диференційований підхід в означенні рівневої та професійно-орієнтованої диференціації. Особистісно орієнтований підхід в контексті індивідуалізованого та розвивального аспектів. Синергетичний підхід з позицій трансформації ціннісних орієнтацій, самопізнавальної і самовиховної активності студентів. Акмеологічний підхід в контексті інтеграції індивідуальних, особистісних та суб'єктно-діяльнісних характеристик підготовки майбутнього фахівця. Соціокультурний підхід як поєднання у підготовці фахівця історичного відтворення суспільства з його національною культурною специфікою, соціальною відповідністю і культурної компетентності.

Основні поняття: науковий підхід, модель підходу.

План практичних занять

1. Наукові підходи та їх концептуальна інтерпретація.
2. Презентація підходу за основними концептуальними характеристиками.
3. Обґрунтування моделі концептуального підходу.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати джерела на предмет інтерпретації поняття «наукові підхід»
2. Співвіднести наукові підходи та освітні концепції
3. Охарактеризувати основні підходи в організації навчального процесу ПВШ.

Тема 6. Принципи навчання у вищій школі.

Співвідношення закономірностей та принципів навчання у підготовці фахівця. Загальнодидактичні принципи навчання у вищій школі: науковості, систематичності й послідовності, свідомості навчання, наочності, ґрунтовності навчання, зв'язку навчання з практичною діяльністю, реаліями життя, єдності освітніх, розвивальних і виховних функцій навчання

Основні поняття: закономірності, принципи, принципи навчання.

План практичних занять

1. Поняття закономірностей та принципів навчання, їх співвідношення.
2. Характеристика принципів навчання у ВШ.
3. Презентація моделі принципу навчання та її обговорення.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

1. Ознайомлення з науковою інтерпретацією принципів навчання
2. Обґрунтування цілісності його моделі.
3. Виділення системотвірних складових принципу навчання.
4. Основні формування за вибраним принципом навчання.

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Вища школа в освітній системі України Феноменологія підготовки фахівця у ЗВО

1. Система вищої освіти України.
2. Закон України «Про вищу освіту»
3. Автономія ЗВО
4. Підготувати повідомлення на тему: Розвиток вищої освіти: загальні тенденції.

Сучасні парадигми вищої школи зарубіжних країн

5. Систематизація зарубіжних освітніх парадигм вищої школи
6. Зарубіжні наукові освітні концепції

Освітні парадигми у вищій школі України

7. Систематизація вітчизняних освітніх парадигм вищої школи

Порівняльна характеристика вітчизняних та зарубіжних освітніх парадигм вищої школи.

Методологічні концепції педагогіки вищої школи

8. Ознайомитись з науковими концепціями:
  - Філософськими
  - Соціологічними
  - Психологічними
  - Педагогічними

Наукові підходи у педагогіці вищої школи

9. Виокремити наукові підходи у рамках освітніх парадигм і концепцій

Принципи навчання у вищій школі

10. Систематизувати науково-педагогічні джерела за принципами навчання вищої школи

6. ВИДИ (ФОРМИ) ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ (ІНДЗ)

Індивідуально-дослідне завдання. Представити презентації парадигми, концепції, підходу та принципу навчання у ВШ. Роботу представити у Microsoft PowerPoint.

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

В оцінці студентів враховуються наступні моменти: достатність об'єму відповіді (повна, достатньо повна, неповна); ґрунтовність обізнаності з основними поняттями, принципами, правилами; зрозумілість основного завдання запитання; логічність викладу матеріалу; обґрунтованість основних положень власних міркувань; не традиційність підходу до викладу відповіді; уміння інтегрувати та диференціювати знання.

“3–2,26 бали”, виставляється студентам, які в повному об'ємі володіють програмовим матеріалом з навчального курсу, обізнані з усіма поняттями та термінами і адекватно оперують ними під час відповідей на поставлені запитання, ознайомлені з спеціальною літературою. Для отримання вищого балу студенти повинні продемонструвати творчу самостійність, здатність аналізу-

вати факти, логічно мислити, ставити запитання та шукати на них відповіді. При оцінці враховуються уміння аргументувати власні судження теоретичними та фактичними положеннями, виконання завдань для самостійної роботи.

“2,25–1,6 бали” виставляються також за умов достатньо повного володіння знаннями з навчального курсу. Відповідь студента має бути правильною, обґрунтованою зі знаннями основних напрямів і змісту роботи. Студент повинен уміти аналітично працювати з різними концепціями, ідеями, підходами до поставлених проблем. Одночасно в роботі може бути допущено дві-три несуттєві помилки чи деяка неповнота відповіді, кострубатість і скутість у висловленій думці. Не в повній мірі виконані завдання для самостійної роботи.

“1,5–1,1 бали” виставляється за знання, що продемонстровані в неповному об’ємі. Завдання для самостійної роботи виконані частково.

“1–0–0 бал” – теоретичні і фактичні знання відтворюються репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу порівняння. Завдання для самостійної роботи не виконані.

Оцінювання індивідуально-дослідного завдання передбачає:

22–18 балів – самостійно і творчо вирішені поставлені проблеми, студент вміє узагальнювати й систематизувати, робити логічні висновки. Проблема описана правильно, чітко, логічно. Презентація в повній мірі представляє зміст та логіку вибраної проблеми, цікава, доказова, яскрава. Вказані використані джерела у вигляді зносок.

17–13 балів виставляється студентам, які проявляють творчу самостійність, виявляють здатність аналізувати факти, що стосуються поставлених проблем. Проблема описана правильно, чітко, логічно. Презентація представляє зміст та логіку вибраної проблеми, цікава, доказова, яскрава. Вказані використані джерела у вигляді зносок. Однак, за деякими означеними критеріями допущено неточності, недостатньо доказовості.

12–8 бали відповідають роботі, в якій на належному рівні висвітлюється певна проблема, відсутні судження студента, його висновки та узагальнення. Проблема описана частково, фрагментарно, нелогічно. Презентація не представляє зміст та логіку вибраної проблеми, непереконлива. Відсутні використані джерела у вигляді зносок. Висвітлення проблеми є частковим.

7–0 бали виставляється студентам, які виконали індивідуально-дослідницьке завдання на неналежному рівні: матеріал не відображає проблему дослідження, відсутній логічний виклад. Презентація відсутня, або не відповідає змісту вибраної проблеми. Відсутні використані джерела. Висвітлення проблеми є неадекватним.

МКР 1. Охарактеризувати підготовку фахівця у ЗВО за окремою парадигмою. Чи концепцією. Побудувати та описати модель цієї парадигми.

МКР 2. Охарактеризувати підготовку фахівця у ЗВО за окремим підходом чи принципом. Побудувати та описати модель цього підходу чи принципу.

Модульна контрольна робота передбачає **30 балів**. Так, **30–26 бали** – робота виконана на високому рівні. В моделі виділена системотвірна основа,

відображені всі складові обраної проблеми, чітко та аргументовано представлено зв'язки та залежності між складовими. Доказово описана модель. **25–21 балів** Відображені всі складові обраної проблеми, представлено зв'язки та залежності між складовими. Модель описано нечітко. **20–16 балів** Модель розроблена, представлені складові обраної проблеми. Зв'язки та залежності між складовими не визначені, або визначені неадекватно. Модель не описана, або описана неадекватно. **15–0 балів** – модель не розроблена, або представлена у вигляді складових які не відповідають обраній проблемі. Опис моделі відсутній, або не відповідає обраній проблемі. Теоретичні і фактичні знання відтворюються репродуктивно, без осмислення, аналізу.

МКР 1, 2. оцінюються по 30 балів.

Таблиця 3.1

Поточний контроль (мах = 40 балів)						Модульний контроль (мах = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1			Модуль 2			Модуль 3		
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			ІНДЗ	МКР 1	МКР 2
T1	T2	T3	T4	T5	T6			
3	3	3	3	3	3	22	30	30
100								

Таблиця 4.1.

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90–100	Відмінно	Зараховано
82–89	Дуже добре	
75–81	Добре	
67–74	Задовільно	
60–66	Достатньо	
1–59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Представлений список джерел орієнтований на літературу бібліотеки СНУ

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Історія. Проблеми. – К.: Либідь, 1998.
2. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. – К., 1998.
3. Богданова І. М. Модульний підхід до професійно-педагогічної підготовки вчителя : монографія. – Одеса : Маяк, 1998. – 284 с.

4. Бойко А. Парадигмальні напрями виховання: варіанти вибору // Рідна школа. – № 3. – 2001. – С. 7–10.
5. Бойко А. М. Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації. – К: ІЗМН, 1996.
6. Буркова Л. Технології в освіті // Рідна школа. – Лютий, 2001. – С. 18–19.
7. Ващенко Г. Виховний ідеал. – Полтава, 1993.
8. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. – Дрогобич: КОЛО, 2003. – 528 с.
9. Вища освіта: проблеми та перспективи розвитку: Міжнародна АН вищої освіти: Другі академічні читання. – К. : МО України, 1995. – 202 с.
10. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
11. Галузинський В. М., Евтух М. Б. Основи педагогіки і психології вищої школи в Україні. – К., 1995. – 168 с.
12. Гусак П. М. Технологія засвоєння студентами дидактичної теорії. – Луцьк, 1996.
13. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2012.
14. Загвязинский В. И., Грищенко Л. И. Основы дидактики высшей школы: Учебное пособие. – Тюмень, 1978. – 91 с.
15. Закон України «Про вищу освіту» К., 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
16. Зязюн І. А. Технологізація освіти як історична неперервність / Неперервно професійна освіта: теорія і практика, 2001: Вігол. – Вип. № 1. – С. 73–86.
17. Ильина Т. А. Структурно-системный подход к организации обучения. – М., 1973. – 78 с.
18. Карпенчук С. Г. Теорія та методика виховання: навч. посіб. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К. : Вища школа, 2005. – 343 с.
19. Кузьмина Н. В. Методы системного исследования педагогической деятельности. Учебное пособие. – Л. : ЛГУ, 1980. – 172 с.
20. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. – К., 2005.
21. Лернер И. Я. Процесс обучения и его закономерности. – М. : Знание, 1980.
22. Макарова І. Г. Модульное обучение. Новые педагогические технологии. – Дніпропетровськ, 1993. – 15 с.
23. Навчальний процес у вищій педагогічній школі: Навчальний посібник / За ред. академіка АПН України О. Г. Мороза. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2001. – 337 с.
24. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. – К., 2011.
25. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи: Проект. – К. : МОН України, 2016.
26. Огнев'юк В. О., Фурман А. В. «Принцип модульности в истории освіти», ч. I. – УШКККО Міністерства освіти України, К., 1995. – 85 с.

27. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. Л. Ортинський – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
28. Освітні технології: навчально-методичний посібник / За ред. О. М. Пехоти. – Київ: А.С.К., 2001. – 256 с.
29. П'ятакова Г. П. Технологія інтерактивного навчання у вищій школі. Навчально-метод. посібник. – Львів, 2008.
30. Педагогіка вищої школи. Навчальний посібник. – Одеса: ПДПУ імені К. Д. Ушинського, 2002.
31. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: посіб. – К., 2006.
32. Педагогічні технології у неперервній освіті: монографія (Сисоєва С. О., Алексюк М. А., Воловик П. М., Кульчицька О. І. та ін.) за ред. С. О. Сисоєвої. – К: Віпол, 2001. – 502 с.
33. Семиченко В. А. Концепция целостности и ее реализация в процессе подготовки будущих учителей (психолого-педагогические аспекты). – К., 1993.
34. Сисоєва Світлана. Освітні технології: методологічний аспект // Професійна освіта: педагогіка і технологія. – Київ; Ченстохова, 2000. – С. 351–365.
35. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. – К. : НПУ, 2000. – 210 ст.
36. Соловей М. І., Спіцин Є. С., Кудіна В. В. Професійно-педагогічна підготовки майбутнього вчителя в кредитно-модульній системі організації навчання. – К.: Ленвіт, 2008.– 377 с.
37. Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів: навч. посібник: у 2 ч. / За заг. ред. доктора пед. наук О. А. Дубасенюк. – Житомир: Житомирський держ. педуніверситет. – 2001. – 267 с.
38. Філософія освіти ХХІ століття: проблеми і перспективи: Методол. семінар, 22 листопада 2000 р. Зб. наук. праць. – Вип. 3.
39. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: посіб. – К., 2006.
40. Чайка В. М. Основи дидактики / В. М. Чайка. – К. : Академвидав, 2011. Знання, 2012.
41. Юрченко В. І. Оптимізація взаємозв'язку у системі «студент-викладач». – К., 1997. – С. 103–110.

9. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Основні етапи становлення вищої освіти в Україні.
2. Моделі розвитку університетів.
3. Характеристика вищої освіти України в руслі світових тенденцій розвитку вищої освіти.
4. Система освіти України, її структура, особливості ступеневої освіти.
5. Принципи діяльності освітніх закладів.
6. Поняття парадигми
7. Стадії парадигмального розвитку науки
8. Культурно-ціннісна парадигма
9. Академічна парадигма

10. Професійна парадигма
11. Технократична парадигми
12. Гуманістична парадигми
13. Компетентнісна парадигма навчання
14. Парадигма соціального капіталу
15. Концепція персоналізму
16. Концепція прагматизму
17. Концепція екзистенціалізму
18. Концепція неотомізму
19. Концепція сцієнтизму
20. Концепція натуралізму
21. Поняття наукового підходу в педагогіці вищої школи
22. Компетентнісний підхід
23. Диференційований підхід
24. Особистісно орієнтований підхід
25. Синергетичний підхід,
26. Акмеологічний підхід
27. Культурологічний підхід
28. Принцип науковості
29. Принцип систематичності й послідовності
30. Принцип свідомості навчання
31. Принцип наочності
32. Принцип ґрунтовності навчання
33. Принцип зв'язку навчання з практичною діяльністю, реаліями життя
34. Принцип єдності освітніх, розвивальних і виховних функцій навчання

2.1.2. Навчально-методичне забезпечення курсу «Історія педагогіки вищої школи» (автор: Л. А. Мартіросян)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Опис навчальної дисципліни

Характеристика навчальної дисципліни подається згідно з навчальним планом спеціальності і представляється у вигляді таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни		
			денна	заочна
Денна форма навчання	Магістр 01 Освіта/Педагогіка, 011Освітні, педагогічні науки Педагогіка вищої школи	Нормативна		
Кількість годин/кредитів (4 кредитів = 120 год.)		Рік навчання	5	–
ІНДЗ: немає		Семестр	11	–
		Лекції	20	–
		Семінарські	20	–
		Самостійна робота	72	–
		Форма контролю: екзамен		

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Програма навчальної дисципліни “Історія педагогіки вищої школи” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки освітнього ступеня “магістр” за спеціальністю. Педагогіка вищої школи 011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 01 Освіта/Педагогіка,

Предметом вивчення навчальної дисципліни “Історія педагогіки вищої школи” є моделі університетської освіти в їх еволюційному розвитку.

Зміст програми розкриває особливості форм організації вищої школи у відповідності до їх історичного розвитку. Основна увага педагогічного аналізу приділена відмінностям концепцій та організаційно-педагогічної структури університетів у відповідності до історичної епохи їх функціонування.

Міждисциплінарні зв'язки із філософією, філософією освіти, теорією та історією педагогіки, психологією, соціологією, історією, географією, правом, історією, етикою, естетикою тощо.

Мета вивчення курсу – сформувати у студентів знання особливостей історичної еволюції вищої освіти в Україні та світі, її концептуальних основ та практики реалізації в історичній ретроспективі.

Завданнями курсу є формування фахових і загальних компетенцій студентів, оволодіння якими передбачає наявність у них наступних знань:

- основні етапи історичного розвитку зарубіжних і вітчизняних систем вищої школи;
- соціально-економічні та суспільно-політичні передумови формування вищої освіти і в різні історичні періоди;
- філософсько-педагогічні концепції розвитку вищої освіти в їх історичній ретроспективі;
- історичні витoki ступеневої освіти;
- історію становлення професії педагога вищої школи.

КОМПЕТЕНЦІЇ

В процесі вивчення навчальної дисципліни студент повинен оволодіти фаховими і загальними компетнціями.

Фахові:

- розуміти особливості, тенденції, суперечності й закономірності становлення і розвитку освітніх систем вищої школи;
- аналізувати історичні передумови виникнення університетської освіти та «ідею університету» як інноваційного закладу;
- розуміти історичні особливості філософсько-методологічних основ розвитку вищої освіти;
- розуміти концептуальні основи сучасних моделей університетської освіти;
- аналізувати та осмислювати історичні передумови, причини виникнення ступеневої освіти;
- розуміти особливості професії педагога вищої школи що склались історично та їх сучасну трансформацію;
- обґрунтовувати періодизацію історії освітніх систем вищої освіти;
- аналізувати, зіставляти, порівнювати певні педагогічні явища в їх ретроспективі;
- самостійно оволодівати історико-педагогічними знаннями;

Загальні:

- використовувати набуті знання для формування професійного світогляду та власної професійної позиції,
- застосовувати отримані уміння історико-педагогічного дослідження у професійній діяльності;
- використовувати набуті знання для формування професійно-значимих якостей особистості майбутнього спеціаліста;
- застосовувати отримані знання у процесі вивчення педагогічних дисциплін;
- використовувати надбання світової педагогіки у власній педагогічній діяльності.
- здійснювати комплексний аналіз науково-педагогічних явищ і процесів;
- застосовувати логіко-системний підхід у дослідженні сучасного розвитку освітньої галузі;
- виявляти і конструювати провідний педагогічний досвід розвитку вищої освіти;
- актуалізувати історичні здобутки з метою використання в сучасних освітніх проектах.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна включає в себе два змістових модулі. Перший модуль присвячений вивченню особливостей еволюції освітніх систем вищої зарубіжної школи. Другий модуль – розкриває особливості еволюції освітніх систем вищої вітчизняної школи.

По кожному модулю подано тематичний план лекцій, семінарських занять, самостійної та індивідуальної роботи студентів. Для самостійного вивчення студентам пропонуються питання, що були недостатньо глибоко розглянуті під час аудиторної роботи (на вибір викладача). Студенти готують реферати, та письмові доповіді на основі запропонованої літератури, які доповідаються під час вивчення відповідної теми.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи передбачають опрацювання змісту навчальної дисципліни самостійно але під керівництвом і контролем викладача і розраховані на студентів, які з вагомих причин були відсутні на заняттях.

Контроль за якістю самостійної роботи здійснює викладач протягом навчального року (тести, співбесіди тощо.).

Методика та критерії оцінювання знань студентів здійснюється у відповідності до вимог Болонського процесу.

Структура навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання представляється у вигляді таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин		
	Усього	у тому числі	
		Лек.	Семін.
	120	20	20
Змістовий модуль 1. Особливості еволюції освітніх систем вищої зарубіжної школи.			
Тема 1. Роль вищої освіти в сучасній цивілізації.		2	2
Тема 2. Передумови виникнення та становлення вищої освіти в епоху античності		2	2
Тема 3. Розвиток вищої освіти в епоху Середньовіччя		2	2
Тема 4. Розвиток вищої освіти в індустріальному європейському суспільстві (Новий час: середина 17 – поч 20 ст. Перша світова війна).		2	2
Тема 5. Розвиток вищої освіти у Європі і США у XX столітті.		2	2
Контрольна (модульна) робота			
Разом за змістовим модулем 1		10	10

Змістовий модуль 2. Особливості еволюції вищої освіти в Україні.			
Тема 6. Передумови виникнення перших в Україні шкіл вищої освіти та перших університетів.		2	2
Тема 7. Розвиток вищої освіти в Україні у 18–19 століттях.		2	2
Тема 8. Виникнення в Україні університетської освіти.		2	2
Тема 9. Розвиток вищої освіти в Україні в період радянської влади (до початку Другої світової війни).		2	2
Тема 10. Особливості розвитку вищої освіти в Україні у другій половині ХХ ст.		2	2
Контрольна (модульна) робота			
Екзамен			
Разом за змістовим модулем 2		10	10
Усього годин	120	20	20

3. ТЕМИ ЗАНЯТЬ

Вимоги до індивідуальної самостійної роботи

(для студентів, які в силу об'єктивних обставин були відсутні на семінарському занятті).

Тип завдання для індивідуальної самостійної роботи, яке необхідно підготувати кожному студенту – *медіа презентація*. За темою семінарського заняття, на основі опрацьованої літератури, студенти готують медіа презентацію з мінімум 20 слайдів. Обов'язковими структурними компонентами презентації є: титульна сторінка (з вказівкою кафедри, навчальної дисципліни, теми, групи, прізвища та імені студента, року виконання), план, основний зміст, висновки, використана література. Слайди крім текстового викладу повинні мати таблиці, схеми, діаграми, фотографії.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Особливості еволюції освітньо-виховних систем вищої зарубіжної школи.

Тема 1. Роль вищої освіти в сучасній цивілізації.

Лекція

Предмет, мета, функції, джерела з історії університетської освіти. Історіографія середньовічної університетської проблематики в науці.

Вища освіта, як основний чинник соціального і економічного прогресу сучасної цивілізації. Поняття “педагогічна парадигма” та її трактування в сучасних наукових дослідженнях. Еволюція педагогічної парадигми в історії вищої школи (етапи: академічний, професійно орієнтований, професійно-технологічний, гуманітарний). Суть кризи сучасної освіти і тенденції світового розвитку вищої освіти. Проблема гуманізації та гуманітразації вищої освіти.

Основні поняття: університет, університетська освіта, педагогічна парадигма.

Семінарське заняття

1. Вища освіта як основний чинник економічного і соціального розвитку сучасного суспільства.
2. Ознаки кризи сучасної освіти. Суть кризи і тенденції розвитку світової освіти.
3. Фундаменталізація вищої освіти.
4. Реалії пост-індустріальної цивілізації і нові ціннісні орієнтації вищої освіти: гуманізація та гуманітаризація.

Література

для самостійного опрацювання під час підготовки до семінарського заняття

Основна

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Історія. Теорія : курс лекцій : модульне навчання / А. М. Алексюк. – К., 1993. – 220 с.
2. Артемчук Г. Л. Вища школа України: реальність і тенденції розвитку : монографія / Г. Л. Артемчук, В. В. Попович, Г. Г. Січкаренко. – К. : Ленвіт, 2004. – 176 с.
3. Глузман А. В. Университетское педагогическое образование, опыт системного исследования : монография / А. В. Глузман. – К. : Просвіта, 1996. – 312 с.
4. Джурицкий А. Н. Развитие образования в современном мире : учеб. Пособие / А. Н. Джурицкий. – М. : ВЛАДОС, 1999. – 200 с.
5. Ковальчук Л. О. Система освіти зарубіжних країн : навч. посіб. / Л. О. Ковальчук, О. Б. Ковальчук. – Л. : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – 136 с.
6. Терентьева Н. О. Вища (університетська) освіта: стан і розвиток : навч.-метод. посіб. / О. В. Терентьева. – Черкаси, 2005. – 250 с.
7. Очерки истории университетского образования [Электронный ресурс] : монография / Молокова Т. А. и др. – Москва : Московский государственный строительный университет, ЭБС АСВ, 2011. (ЭБС “IPRBOOKS”)

Додаткова

1. Андрущенко В. Основні тенденції розвитку вищої освіти на рубежі століть / В. Андрущенко // Вища освіта України. – 2001. – № 1. – С. 11–17.
2. Бабак В. Фундаментальна підготовка в сучасному університеті: традиції та перспективи / В. Бабак, Е. Лузік // Вища освіта України. – 2003. – № 1 – С. 78–83.
3. Высшее образование в 21 веке: глобальные тренды и региональные/локальные ответы [Электронный ресурс] // Общественный болонский комитет. 30.10.2016. Режим доступа: <http://bolognaby.org/index.php/issledovaniya-analitika/601-vysshee-obrazovanie-v-21-veke-globalnye-trendy-i-regionalnye-lokalnye-otvety>
4. Вудс Т. Как католическая церковь создала западную цивилизацию [Текст] = How the Catholic Church Built Western Civilization / Т. Вудс; пер. с англ. В. Кошкина. Москва: ИРИСЭН : Мысль, 2010.

5. Корсак К. Світова вища освіта. Порівняння визнання закордонних кваліфікацій і дипломів / К. Корсак. – К. : МАУП-МКА, 1997. – 208 с.
6. Кремень В. Г. Філософія освіти ХХІ століття / В. Г. Кремень // Освіта України. – 2002. – 28 груд.
7. Ортега-и-Гассет Х. Миссия университета : (фрагменты) / Х. Ортега-и-Гассет // Alma Mater. – 2003. – № 7. – С. 44–49.
8. Самардак М. М. Університети як фактор інституювання західноєвропейської науки / М. М. Самардак, М. М. Кобилянська // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка / Житомир. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. – Житомир, 2003. – Вип. 11. – С. 3–7.

Тема 2. Передумови виникнення та становлення вищої освіти.

Лекція

Історичні та соціокультурні передумови виникнення вищої освіти. Праобрази вищої школи в епоху античності (Стародавня Греція та Рим). «Академія», «Лікей» і «Кіносарг» – праобрази перших вищих навчальних закладів. Філософські школи. Організація навчально-наукової діяльності «Муссейону» в елліністичну епоху. Риторичні школи і риторична освіта. Виникнення професійної школи у Стародавньому Римі.

«Аудиторіум» – перший університет епохи раннього середньовіччя. (Східна Римська імперія-Візантія 425 р. Розвиок вищої освіти у Візантії (Олександрія, Антіохія, Афіни, Бейрут, Кессарія). Набуття вищою освітою статусу державної.

Соціокультурні чинники розвитку вищої освіти в епоху Середньовіччя. Розвиток вищої освіти в епоху Середньовіччя в країнах Близького Сходу.

Основні поняття: гімнасія, гімнастична освіта, калокагатія, елліністична освіта, енциклопедична освіта, тривіум, квадріум, сім вільних мистецтв, риторичні школи, риторична освіта.

Семінарське заняття

1. Передумови виникнення вищої університетської та професійно-технічної освіти та професії вчителя у країнах Стародавнього Сходу. Греції та Римі.
2. Розвиток вищої освіти у Стародавній Греції: діяльність найбільших освітньо-наукових центрів «Академії» Платона, «Лікею» Аристотеля, «Муссейону» в Олександрії
3. Розвиток ідей вищої освіти у грецькій філософії. Аристотель – перший європейський професорю.
4. Розвиток вищої освіти у Стародавньому Римі. «Дидактична поетика». Виникнення вищої юридичної освіти та середньої професійно-технічної.
5. «Аудиторіум» – перший університет епохи раннього середньовіччя (Східна Римська імперія – Візантія 425 р.)
6. Розвиок вищої освіти у Візантії (Олександрія, Антіохія, Афіни, Бейрут, Кессарія). Набуття вищою освітою статусу державної.
7. Розвиток вищої освіти в епоху Середньовіччя в країнах Близького Сходу. Медресе

Література

для самостійного опрацювання під час підготовки до семінарського заняття

Основна

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Історія. Теорія : курс лекцій : модульне навчання / А. М. Алексюк. – К., 1993. – 220 с.
2. Джури́нский А. Н. История педагогики : учеб. пособие для студ. педвузов / А. Н. Джури́нский. – М. : ВЛАДОС, 2000. – 432 с.
3. Джури́нский А. Н. История педагогики древнего и средневекового мира : учеб. пособие для высш. шк. / А. Н. Джури́нский. – М. : изд-во «Совершенство», 1999. – 224 с.
4. История педагогики и образования / под ред. А. И. Пискунова. – М. : ТЦ Сфера, 2001. – 512 с.
5. Історія педагогіки / за ред. М. В. Левківського. – Х. : «ОВС», 2002. – 240 с.
6. Ковальчук Л. О. Система освіти зарубіжних країн : навч. посіб. / Л. О. Ковальчук, О. Б. Ковальчук. – Л. : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – 136 с.
7. Кравець В. Історія класичної та зарубіжної педагогіки та шкільництва : навч. посіб. для студ. пед. навч. закл. / В. Кравець. – Т. : Тернопіль, 1996. – 436 с.
8. Руткевич А. М. Философия в истории высшего образования [Текст] : препринт WP6/2014/02 / А. М. Руткевич ; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». – М. : Изд. дом Высшей школы экономики, 2014. – 52 с. – (Серия WP6 «Гуманитарные исследования»). – 150 экз.
9. Сбруєва А. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах : навч. посіб. / А. Сбруєва, М. Рисіна. – Суми : СумДПУ, 2000. – 208 с.
10. Стеценко Т. Історія класичної зарубіжної педагогіки / Т. Стеценко. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2002. – 40 с.
11. Терентьева Н. О. Вища (університетська) освіта: стан і розвиток : навч.-метод. посіб. / О. В. Терентьева. – Черкаси, 2005. – 250 с.

Додаткова

1. Васянович Г. П. Педагогіка вищої школи : навч.- метод. посіб. / Г. П. Васянович. – Л. : Ліга-прес, 2000. – 100 с.
2. Ідея Університету : антологія / упоряд.: М. Зубрицька [та ін.]. – Л. : Літопис, 2002. – 304 с.
3. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.
4. Мартіросян Л. Передумови становлення та розвитку вищої освіти в Європі / Л. Мартіросян // Вісн. СНУ ім. Л. Українки. Серія: Педагогічні науки / Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2013. – № 8. – С. 8–14.
5. Юридична професія в контексті правової спадщини Риму / С. Д. Гусарєв [та ін.] // Часоп. Київ. ун-ту права. – 2006. – № 1. – С. 21–24.

Тема 3. Розвиток університетської освіти в епоху класичного і пізнього Середньовіччя.

Лекція

«Докласична» модель університету. Поява середньовічних університетів у Європі, як корпоративних, докласичних закладів. Болонський університет. Ви-

никнення Паризького університету, відмінності в його організації від Болонського. Особливості організації навчально-виховної системи у Кембриджському та Оксфордському середньовічних університетах. Становлення Гейдельберзького університету в середньовічній Німеччині. Інші західноєвропейські університети XIII–XIV ст. Перші університети у центральній Європі – Празький, Краківський, Віденський.

Особливості структури та навчально-виховних систем корпоративної моделі університетів. Корпоративний статус університету. Університетські привілеї. Юридичний статус. Економічна база університету. Взаємодія університету з владою (церковною, світською). Взаємодія університету з містом. Роль університетів у середньовічному суспільстві.

Процес навчання в університеті. Система регламентації. Структура університету, його факультети, специфіка змісту навчання на кожному з них. Роль логіки в навчанні. Форми і способи навчання. Лекції, репетиції, диспути. Диспут «про будь-що». Промоції. Наукові ступені – бакалавр, ліценціат, магістр. Книги. Аудиторії. Ідейне життя в університеті. Природничі праці Аристотеля; його арабські коментування. «Суперечка про Аристотеля». Боротьба в Паризькому університеті «артистів» і теологів. Роль жебракуючи орденів. Створення системи раціоналізованого богослів'я. Сігер Брабантський (1240–1281/84). Фома Аквінський (1224/1225–1274).

Університетське життя. Студенти, їх соціальний і національний склад. Нації. Джерела існування студентів. Колегії. Побут студентів. Явище ваганства.

Університети у пізньому Середньовіччі. Вплив Реформації і протестнаства на еволюцію університетської освіти; наростання кофесіоналізації та міжконфесійних суперечностей університетської освіти. Конфесіалізація університетів в епоху пізнього середньовіччя.

Відділення Оксфордського і Кембриджського університетів. Поділ «докласичної» моделі університетів в кінці 17 ст. на протестантську та католицьку моделі.

Семінарське заняття

1. Зародження університетської освіти у середньовічній Європі. Болонський університет. Паризький університет. Схожість і відмінність.
2. Виникнення Кембриджського та Оксфордського середньовічних університетів. Становлення Гейдельберзького університету в середньовічній Німеччині.
3. Корпоративна структура середньовічних університетів, їх статус, привілеї, економічна база.
4. Система організації навчання на факультетах, його зміст і форми (лекції ординарні та екстраординарні; репетиції, диспути). Книги. Сігер Брабантський (1240–1281/84). Фома Аквінський (1224/1225–1274).
5. Промоції. Наукові ступені – бакалавр, ліценціат, магістр.
6. Університетське життя. Контингент та статус студентів.
7. Конфесіалізація університетів в епоху пізнього середньовіччя. Університетські реформи в епоху Реформації і католицької реакції.

Література

для самостійного опрацювання під час підготовки до семінарського заняття Основна

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Історія. Теорія : курс лекцій : модульне навчання / А. М. Алексюк. – К., 1993. – 220 с.
2. Джури́нский А. Н. История педагогики : учеб. пособие для студ. педвузов / А. Н. Джури́нский. – М. : ВЛАДОС, 2000. – 432 с.
3. Джури́нский А. Н. История педагогики древнего и средневекового мира : учеб. пособие для высш. шк. / А. Н. Джури́нский. – М. : изд-во «Совершенство», 1999. – 224 с.
4. Джури́нский А. Н. Развитие образования в современном мире : учеб. пособие / А. Н. Джури́нский. – М. : ВЛАДОС, 1999. – 200 с.
5. История культуры стран Западной Европы в эпоху Возрождения : учеб. для вузов / Л. М. Брагина [и др.] ; под ред. Л. М. Брагиной. – М. : Высш. шк., 1999. – 479 с.
6. История педагогики и образования / под ред. А. И. Пискунова. – М. : ТЦ Сфера, 2001. – 512 с.
7. Історія педагогіки / за ред. М. В. Левківського. – Х. : “ОВС”, 2002. – 240 с.
8. Ковальчук Л. О. Система освіти зарубіжних країн : навч. посіб. / Л. О. Ковальчук, О. Б. Ковальчук. – Л. : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – 136 с.
9. Константинов Н. А. История педагогики : учеб. для студентов пед. ин-тов / Н. А. Константинов, Е. Н. Медынский, М. Ф. Шабаева. – Изд. 4-е, доп. и перераб. – М. : Просвещение, 1974. – 448 с.
10. Кравець В. Історія класичної та зарубіжної педагогіки та шкільництва : навч. посіб. для студ. пед. навч. закл. / В. Кравець. – Т. : Тернопіль, 1996. – 436 с.
11. Ле Гофф, Ж. Другое Средневековье: Время, труд и культура Запада [Текст]. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2000.
12. Ле Гофф, Ж. Интеллектуалы в средние века [Текст] / Ж. Ле Гофф. – 2-е изд. – СанктПетербург : Изд. Дом С.-Петерб. ун-та, 2003.
13. Руткевич А. М. Философия в истории высшего образования [Текст] : препринт WP6/2014/02 / А. М. Руткевич ; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». – М. : Изд. дом Высшей школы экономики, 2014. – 52 с. – (Серия WP6 «Гуманитарные исследования»). – 150 экз.
14. Очерки истории университетского образования [Электронный ресурс] : монография / Молокова Т. А. и др. – Москва : Московский государственный строительный университет, ЭБС АСВ, 2011. (ЭБС "IPRBOOKS")
15. Сбруєва А. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах : навч. посіб. / А. Сбруєва, М. Рисіна. – Суми : СумДПУ, 2000. – 208 с.
16. Стеценко Т. Історія класичної зарубіжної педагогіки / Т. Стеценко. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2002. – 40 с.
17. Суворов Н. Средневековые университеты / Н. Суворов. – М. : Типогр. Тов-ва И. Н. Кушнерева, 1898. – 245 с.

18. Терентьева Н. О. Вища (університетська) освіта: стан і розвиток : навч.-метод. посіб. / О. В. Терентьева. – Черкаси, 2005. – 250 с.

Додаткова

1. Верже Ж. Средневековый университет учителя / Ж. Верже // *Alma mater* (Вестник высшей школы). – 1997. – № 2, 4, 5.
2. Верже Ж. Прототипы (История средневекового университета) // *Вестн. Высш. школы.* – 1991. – № 10. – С. 100–108.
3. Гайденок В. Западноевропейская наука в средние века : Общие принципы и учение о движении / В. П. Гайденок, Г. А. Смирнов ; отв. ред. И. Д. Рожанский, А. В. Ахутин ; АН СССР, Ин-т истории естествознания и техники. – М. : Наука, 1989. – 351 с.
4. Галілейська О. В. Виникнення англійських університетів: передумови та причини / О. В. Галілейська // *Наук. зап. НаУКМА / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія».* – К., 2002. – Т. 20, ч. 1. – С. 208–212.
5. Гештор А. Средневековый университет: управление и ресурсы / А. Гештор // *Alma mater* (Вестник высшей школы). – 1996. – № 5. – С. 23–28.
6. *Ідея Університету : антологія / упоряд.: М. Зубрицька [та ін.].* – Л. : Літопис, 2002. – 304 с.
7. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.
8. Лефф Г. Средневековый университет: факультет свободных искусств. Триумф и три философии : реферат / Г. Лефф // *Alma mater* (Вестник высшей школы). – 1997. – № 9. – С. 34–38.
9. Сучасний підхід до проблеми виникнення університету як соціокультурного феномену L. Martirosian // *Knowledge. Education. Low. Management. Nauka. Oświata. Prawo. Zarządzanie.* – 2018. – № 1(21). – Р. 167–175.
10. Пиков Г. Г. Средневековая система образования и университеты [Электронный ресурс] / Г. Г. Пиков. – Режим доступа : <http://gklass.nsu.ru/koi/gum/medieval/univer.htm>. – Название с экрана.
11. Самардак М. М. Університети як фактор інституювання західноєвропейської науки / М. М. Самардак, М. М. Кобилинська // *Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка / Житомир. держ. пед. ун-т ім. І. Франка.* – Житомир, 2003. – Вип. 11. – С. 3–7.

Тема 4. Розвиток вищої освіти в індустріальному європейському суспільстві (Новий час середина XVII – поч.. XX ст. Перша світова війна)

Лекція

Передумови виникнення моделі «класичного» університету Криза університетської освіти у XVIII ст. Особливості історичної та культурної ситуації в Німеччині у другій половині XVIII ст. Інтелектуальна атмосфера епохи. Філософське обґрунтування гумбольдтської моделі університету. Неогуманізм. Класична німецька філософія. Значення ідей Канта, Фіхте, Шеллінга, Шлейєрмахера для формування принципів університетської освіти. Ідея єдності дослідження і навчання. Академічна свобода і відповідальність перед державою та суспільством. Формування «класичної» моделі університету (Галле (1694, Геттінген 1737, Берлін 1800))

Англійський та французький університети в ХІХ ст. Формування французької університетської моделі: «наполеонівський університет» і система вищих шкіл. «Імператорський» університет у Франції, його структура.

Англійська модель. Концепція університету Дж. Ньюмена – Католицький університет. Ідея університету як творчого виробництва і відтворення культури. Релігійна істина як вид знання. Єдність істин науки та істин віри в духовному житті людини. Проблема гармонії духовного світу людини. Організація діяльності у Лондонському та Манчестерському університетах.

Перехід від космополітичного університету до національного. Нові принципи університетської освіти у другій половині ХІХ ст.: поєднання «докласичних», «класичних», та «антиуніверситетських» (утилітарно-бюрократичних) рис.

Культурно-історичні передумови виникнення та розвитку американських університетів. Виникнення Гарвардського університету (ХVІІ ст.), його особливості. Розвиток університетської освіти у ХІХ ст.. Педагогічна концепція професійної освіти Джона Дьюї. Приватні університети. Розвиток громадських університетів. Закон Моріла (Морріл Ленд Акт 1862 року). Два основних принципи американської вищої школи: суверенітет навчального закладу і свобода для студентів у виборі предметів і курсів. Найбільші університети Америки в ХІХ ст. Роль університетів у науковому і культурному житті суспільства.

Семінарське заняття

1. Передумови виникнення «класичної» моделі університету. Німецька «класична» модель університету, її особливості. Розповсюдження класичних університетів в Німеччині.

2. Французька модель університету. «Наполеонівський університет» і система вищих шкіл.

3. Англійська модель. Концепція університету Дж. Ньюмена – Католицький університет. Ідея університету як творчого виробництва і відтворення культури.

4. Розвиток університетської освіти у США. Гарвардський університет, його особливості. Педагогічна концепція професійної освіти Джона Дьюї. Приватні університети. Розвиток громадських університетів. Особливості американських університетів у ХІХ ст.

Література

для самостійного опрацювання під час підготовки до семінарського заняття

Основна

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Історія. Теорія : курс лекцій : модульне навчання / А. М. Алексюк. – К., 1993. – 220 с.
2. Барбарига А. А. Британские университеты : учеб. пособие для пед. ин-тов / А. А. Барбарига, Н. В. Фёдрова. – М. : Высш. шк., 1979. – 127 с.
3. Глузман А. В. Университетское педагогическое образование, опыт системного исследования : монография / А. В. Глузман. – К. : Просвіта, 1996. – 312 с.
4. Джурицкий А. Н. История педагогики : учеб. пособие для студ. педвузов / А. Н. Джурицкий. – М. : ВЛАДОС, 2000. – 432 с.

5. История педагогики и образования / под ред. А. И. Пискунова. – М. : ТЦ Сфера, 2001. – 512 с.
6. История успеха высшего образования в США [Электронный ресурс] // Голос русскоязычной Америки. 18.11.2017. Режим доступа: <http://www.forumdaily.com/kak-razvivalos-vysshee-obrazovanie-v-ssha-i-pochemu-etot-opyt-nevozmozhno-skopirovat/>
7. Ковальчук Л. О. Система освіти зарубіжних країн : навч. посіб. / Л. О. Ковальчук, О. Б. Ковальчук. – Л. : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – 136 с.
8. Комлева Ю. Е. Европейские университеты в раннее новое время (1500–1800) [Текст] : учебное пособие. Екатеринбург, 2013.
9. Кравець В. Історія класичної та зарубіжної педагогіки та шкільництва : навч. посіб. для студ. пед. навч. закл. / В. Кравець. – Т. : Тернопіль, 1996. – 436 с.
11. Неборский Е. В. Развитие системы высшего образования в Германии [Электронный ресурс] // Проблемы современного образования. – № 5. – 2014. Режим доступа: <http://www.pmedu.ru>
12. Руткевич А. М. Философия в истории высшего образования [Текст] : препринт WP6/2014/02 / А. М. Руткевич ; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». – М. : Изд. дом Высшей школы экономики, 2014. – 52 с. – (Серия WP6 «Гуманитарные исследования»). – 150 экз.
13. Очерки истории университетского образования [Электронный ресурс] : монография / Молокова Т. А. и др. – Москва : Московский государственный строительный университет, ЭБС АСВ, 2011. (ЭБС "IPRBOOKS")
14. Сбруєва А. Порівняльна педагогіка : навч. посіб. / А. Сбруєва. – Суми : Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 1999. – 300 с.
15. Стеценко Т. Історія класичної зарубіжної педагогіки / Т. Стеценко. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2002. – 40 с.
16. Терентьева Н. О. Вища (університетська) освіта: стан і розвиток : навч.-метод. посіб. / О. В. Терентьева. – Черкаси, 2005. – 250 с.

Додаткова

1. Андреев А. «Национальная модель» университетского образования: возникновение и развитие / А. Андреев // Высшее образование в России. – 2005. – № 1. – С. 156–169 ; № 2. – С. 110–120.
2. Андреев А. Ю. Гумбольдтовская модель классического немецкого университета / А. Ю. Андреев // Новая и новейшая история. – 2003. – № 3. – С. 48–60.
3. Броклис Л. Университет в ранний период современной европейской истории: учебные планы : (реферат) / Л. Броклис // Alma mater (Вестник высшей школы). – 2002. – № 1, 2, 4, 5, 7.
4. Ортега-и-Гассет Х. Миссия университета : (фрагменты) / Х. Ортега-и-Гассет // Alma Mater. – 2003. – № 7. – С. 44–49.
5. Самардак М. М. Університети як фактор інституювання західноєвропейської науки / М. М. Самардак, М. М. Кобилинська // Вісн. Житомир.

держ. ун-ту ім. І. Франка / Житомир. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. – Житомир, 2003. – Вип. 11. – С. 3–7.

Тема 5. Розвиток вищої освіти у Європі і США у XX столітті.

Лекція

Трансформація університету в XX ст. Криза класичної моделі університету на поч. XX ст. Концепція неklasичного університету, його типологія: модель елітного університету, сервісна модель, модель університетського комплексу, модель підприємницького університету, модель інтернатного типу, модель «великих шкіл», прагматична модель, контркультурна модель.

Європейський університет у XX ст.: автономія і державна влада. Концепція К. Ясперса і М. Хайдеггера.

Британська система вищої освіти. Основні типи університетів і коледжів. Фінансування і управління вищою школою. Зміст вищої освіти.

Німецька система вищої освіти. Класичні університети (Гейдельберг, Фрайбург, Тюрінген); технічні університети (в Аахені Дармштадте). Сучасні університети (в Констанці, Регенсбурзі, Білефельде). Структура навчального процесу та зміст навчання.

Французька система вищої освіти. Державні університети, їх особливості. Університет «Сорбона».

Процеси глобалізації та формування єдиного європейського освітнього простору. Істрія Болонського процесу. Основні етапи Болонського процесу. Перший етап. Лісабонська (1997), Болонська декларації (1999). Становлення Європейської зони вищої освіти. Другий етап Болонського процесу (Прага, 2001). Празьке комюніке. Освіта упродовж життя. Третій етап Болонських реформ (Берлін, 2003). Розповсюдження загальноєвропейських вимог і стандартів на докторські ступені. Четвертий етап Болонського реформування (Берген, 2005). Вступ України до Європейського регіону вищої освіти. Болонський процес. Правова основа, принципи, тенденції. Проекти обміну досвідом навчання в університетах «Erasmus», «Erasmus mundus».

Вища освіта США. Структура вищої школи: університети, коледжі з чотирирічним терміном навчання, молодші коледжі. Приватні і державні університети: спільне і відмінне. Класифікація Д. Карнегі. Зміст освіти: загальноосвітній і спеціальний. Рівні підготовки: асоціат, бакалавр, магістр, доктор. Університети як центри науково-дослідницької роботи.

Семінарське заняття

1. Криза класичної моделі університету на поч. XX ст. Нові концепції університету. Гумбольдтська модель вищої освіти (Німеччина), «інтернат на» модель Великобританія), модель «великих шкіл» (Франція), «чикагська модель (США)

2. Процеси глобалізації та формування єдиного європейського освітнього простору. Істрія Болонського процесу у другій половині XX ст.

3. Формування «пост класичної» моделі університету у другій половині XX ст.:

- Німецька система вищої освіти;

- Англійська система вищої освіти;
  - Французька система вищої освіти.
6. Вища освіта США.

Література

для самостійного опрацювання під час підготовки до семінарського заняття

Основна

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Історія. Теорія : курс лекцій : модульне навчання / А. М. Алексюк. – К., 1993. – 220 с.
2. Болонський процес: тенденції, проблеми, перспективи / уклад.: В. П. Бех, Ю. Л. Маліновський ; за ред. акад. В. П. Андрущенко. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. – 221 с.
3. Высшее образование в 21 веке: глобальные тренды и региональные/локальные ответы [Электронный ресурс] // Общественный болонский комитет. 30.10.2016. Режим доступа: <http://bolognaby.org/index.php/issledovanija-analitika/601-vysshee-obrazovanie-v-21-veke-globalnye-trendy-i-regionalnye-lokalnye-otvety>
4. Глузман А. В. Университетское педагогическое образование, опыт системного исследования : монография / А. В. Глузман. – К. : Просвіта, 1996. – 312 с.
5. Ковальчук Л. О. Система освіти зарубіжних країн : навч. посіб. / Л. О. Ковальчук, О. Б. Ковальчук. – Л. : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – 136 с.
6. Неборский Е. В. Развитие системы высшего образования в Германии [Электронный ресурс] // Проблемы современного образования. № 5. 2014. Режим доступа: <http://www.pmedu.ru>
7. Руткевич А. М. Философия в истории высшего образования [Текст] : препринт WP6/2014/02 / А. М. Руткевич ; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». – М. : Изд. дом Высшей школы экономики, 2014. – 52 с. – (Серия WP6 «Гуманитарные исследования»). – 150 экз.
8. Очерки истории университетского образования [Электронный ресурс] : монография / Молокова Т. А. и др. – Москва : Московский государственный строительный университет, ЭБС АСВ, 2011. (ЭБС "IPRBOOKS")
9. Сбруєва А. Порівняльна педагогіка : навч. посіб. / А. Сбруєва. – Суми : Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 1999. – 300 с.
10. Стеценко Т. Історія класичної зарубіжної педагогіки / Т. Стеценко. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2002. – 40 с.
11. Терентьева Н. О. Вища (університетська) освіта: стан і розвиток : навч.-метод. посіб. / О. В. Терентьева. – Черкаси, 2005. – 250 с.

Додаткова

1. Андрущенко В. Основні тенденції розвитку вищої освіти на рубежі століть / В. Андрущенко // Вища освіта України. – 2001. – № 1. – С 11–17.
2. Бабак В. Фундаментальна підготовка в сучасному університеті: традиції та перспективи / В. Бабак, Е. Лузік // Вища освіта України. – 2003. – № 1. – С.78–83.

3. Головка С. А. Высшее образование Франции. Актуальные проблемы и противоречия / С. А. Головка. – Минск : Выш. шк., 1980. – 128 с.
4. Корсак К. Світова вища освіта. Порівняння визнання закордонних кваліфікацій і дипломів / К. Корсак. – К. : МАУП-МКА, 1997. – 208 с.
5. Кремень В. Г. Філософія освіти ХХІ століття / В. Г. Кремень // Освіта України. – 2002. – 28 груд.
6. Ортега-и-Гассет Х. Миссия университета : (фрагменты) / Х. Ортега-и-Гассет // Alma Mater. – 2003. – № 7. – С. 44–49.
7. Самардак М. М. Університети як фактор інституювання західноєвропейської науки / М. М. Самардак, М. М. Кобилянська // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка / Житомир. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. – Житомир, 2003. – Вип. 11. – С. 3–7.
8. Скотт П. Реформы высшего образования в странах Центральной и Восточной Европы: попытка анализа / П. Скотт // Alma Mater. – 2001. – № 11. – С. 52.

Змістовий модуль II. Особливості еволюції вищої освіти в Україні.

Тема 1. Передумови виникнення перших в Україні шкіл вищої освіти та перших університетів.

Лекція

Соціокультурні та економічні умови розвитку української державності у 16 ст. Виникнення та діяльність братських шкіл. Структура братських шкіл, зміст навчально-виховного процесу, демократичні принципи організації. Львівська братська школа. Луцька братська школа.

Острозька академія, як перший вищий навчальний заклад (1576–1636). Значення Острозької академії (1576–1636) у становленні вищої школи в Україні. Суспільно-політичні та організаційно-педагогічні передумови відкриття навчального закладу. Провідні тенденції та особливості формування академії як освітньо-виховної системи. К. Острозький – засновник навчального закладу. Мета відкриття і діяльності академії. Особливості організації і змісту навчально-виховного процесу (сім вільних мистецтв). Зміст навчальних планів, програм основних курсів. Провідні напрями науково-дослідної роботи. Науково-перекладацький гурток. Розвиток видавничої справи (Острозька, Дерманська друкарні). Кадрова політика і викладацький склад (Кирило Лукарис, Ян Лятос, Василь Суразький, Никифор Парасхес, Герасим і Мелетій Смотрицькі, Клірик Острозький, Дем'ян Наливайко та ін.).

Виникнення та діяльність Києво-Могилянської академії, етапи розвитку (1615–1817). Передумови відкриття і основні тенденції розвитку. Роль Петра Могили у започаткуванні навчального закладу. Основні етапи становлення (Київська братська школа (1615), Києво-братська (Могилянська) колегія (1632), надання статусу академії (1701). Демократичні засади життєдіяльності освітнього закладу. Структура навчально-виховного процесу (12-річний термін навчання, 8 класів, братства в системі самоврядування). Зміст, форми і методи навчання. Навчальні рівні: граматичні класи (аналогія, інфіма, граматика,

синтаксима), класи: поетики, риторики, філософії, Богослов'я. Діяльність художньої школи, школи графіки. Академічний і братський хори академії. Розвиток артпедагогіки (театральний гурток). Викладацький склад (Лазар Баранович, Інокентій Гізель, Феофан Прокопович, Стефан Яворський та ін.). Випускники академії (Іван Орлик, Павло Полуботок, Іван Самойлович, Юрій Хмельницький, Григорій Сковорода, Григорій Полетика, Олександр Безбородько, Петро Гулак-Артемівський, Дмитро Бортнянський та ін.). Причини закриття Києво-Могилянської академії (1817). Відродження Києво-Могилянської академії (1991). Організація навчально-виховного процесу. Основні факультети і кафедри. Ступенева (бакалаврат, магістратура) підготовка. Кредитно-модульна система організації навчального процесу. Форми й методи навчання. Особливості вступу, контролю й перевірки знань. Зміст та напрями наукової діяльності.

Семінарське заняття

Тема 1. Передумови виникнення перших в Україні шкіл вищої освіти та перших університетів.

1. Соціально-економічні, суспільно-політичні та організаційно-педагогічні передумови становлення вищої освіти в Україні.

2. Острозька академія (1576–1636) – перший вищий навчальний заклад в Україні.

3. Діяльність та організація навчально-виховного процесу у Києво-Могилянській академії (1615–1817).

4. Відродження Києво-Могилянської академії (1991). Організація навчально-виховного процесу.

Література

для самостійного опрацювання під час підготовки до семінарського заняття

Основна

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Історія. Теорія : курс лекцій : модульне навчання / А. М. Алексюк. – К., 1993. – 220 с.
2. Артемчук Г. Л. Вища школа України: реальність і тенденції розвитку : монографія / Г. Л. Артемчук, В. В. Попович, Г. Г. Січкаренко. – К. : Ленвіт. 2004. – 176 с.
3. Васянович Г. П. Педагогіка вищої школи : навч.- метод. посіб. / Г. П. Васянович. – Л. : Ліга-прес, 2000. – 100 с.
4. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.
5. Левківський М. В. Історія педагогіки: Підручник / Левківський М. В. – Київ, Центр навчальної літератури, 2003. – 360с.
6. Сбруєва А. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах : навч. посіб. / А. Сбруєва, М. Рисіна. – Суми : СумДПУ, 2000. – 208 с.
7. Сбруєва А. Порівняльна педагогіка : навч. посіб. / А. Сбруєва. – Суми : Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 1999. – 300 с.
8. Ступарик Б. Національна школа: витоки, становлення / Б. Ступарик. – К. : ІЗМН, 1998. – 336 с.

9. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / Т. І. Туркот Херсон, 2011. – 608 с.
10. Терентьєва Н. О. Вища (університетська) освіта: стан і розвиток : навч.-метод. посіб. / О. В. Терентьєва. – Черкаси, 2005. – 250 с.

Додаткова

1. Ідея Університету : антологія / упоряд.: М. Зубрицька [та ін.]. – Л. : Літопис, 2002. – 304 с.
2. Король Анжеліка. Вища освіта України: етапи розвитку / Анжеліка Король // Науковий Вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки. – № 1 (52), лютий, 2016.
3. Кремень В. Г. Філософія освіти ХХІ століття / В. Г. Кремень // Освіта України. – 2002. – 28 груд.
4. Хлопова О. В. Три епохи в історії вищої освіти України (XIX – 20-ті роки ХХ століття) [Електронний ресурс] / О. В. Хлопова // Вчені записки ХГУ «НУА». – Режим доступу: <http://dSPACE.nua.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/323/1/%D0%A5%D0%BB%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9E.%D0%92..pdf>

Тема 2. Розвиток вищої світи в Україні у XVIII – поч. XIX століттях.

Лекція

Роль України у виникненні закладів вищої освіти на території Російської імперії: Славяно-греко-латинської академії (1687 р.), Петербурзького (1724 р.) та Московського (1755 р.) університетів. Відкриття у Москві у 1830 р. на базі 1763 года Імператорського Виховного Будинку Ремісничого Навчального Закладу (далі Імператорське Вище Технічне Училище, сьогодні Московський державний технічний університет імені Н. Є. Баумана). Створення системи вищого технічної освіти, що базувалась на тісному зв'язку теоретичного навчання і практичних занять на базі виробничих майстерень і лабораторій.

Скасування гетьманства в Україні (1764 р.) як чинник знищення української освіти. Ідея Батуринаського університету. Діяльність українських колегіумів («Чернігівські Афіни») та їх знищення. Діяльність Ніжинської гімназії вищих наук Олександра Безбородька (1820 р.).

Семінарське заняття

1. Роль України у виникненні закладів вищої освіти на території Російської імперії: Славяно-греко-латинської академії (1687 р.), Петербурзького (1724 р.) та Московського (1755 р.) університетів. Організація у цих закладах навчального процесу.

2. Створення системи вищого технічної освіти у Російській імперії.

3. Ідея Батуринаського університету. Діяльність українських колегіумів («Чернігівські Афіни») та їх знищення.

4. Діяльність Ніжинської гімназії вищих наук Олександра Безбородька (1820 р.).

Література

для самостійного опрацювання під час підготовки до семінарського заняття

Основна

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Історія. Теорія : курс лекцій : модульне навчання / А. М. Алексюк. – К., 1993. – 220 с.

2. Артемчук Г. Л. Вища школа України: реальність і тенденції розвитку : монографія / Г. Л. Артемчук, В. В. Попович, Г. Г. Січкаренко. – К. : Ленвіт. 2004. – 176 с.
3. Васянович Г. П. Педагогіка вищої школи : навч.- метод. посіб. / Г. П. Васянович. – Л. : Ліга-прес, 2000. – 100 с.
4. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005.– 486 с.
5. Левківський М. В. Історія педагогіки: Підручник / Левківський М. В. – Київ, Центр навчальної літератури, 2003. – 360с.
6. Сбруєва А. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах : навч. посіб. / А. Сбруєва, М. Рисіна. – Суми : СумДПУ, 2000. – 208 с.
7. Сбруєва А. Порівняльна педагогіка : навч. посіб. / А. Сбруєва. – Суми : Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 1999. – 300 с.
8. Ступарик Б. Національна школа: витоки, становлення / Б. Ступарик. – К. : ІЗМН, 1998. – 336 с.
9. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / Т. І. Туркот Херсон, 2011. – 608 с.
10. Терентьєва Н. О. Вища (університетська) освіта: стан і розвиток : навч.- метод. посіб. / О. В. Терентьєва. – Черкаси, 2005. – 250 с.

Додаткова

1. Ідея Університету : антологія / упоряд.: М. Зубрицька [та ін.]. – Л. : Літопис, 2002. – 304 с.
2. Король Анжеліка. Вища освіта України: етапи розвитку / Анжеліка Король // Науковий Вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. – № 1 (52), лютий, 2016.
3. Кремень В. Г. Філософія освіти ХХІ століття / В. Г. Кремень // Освіта України. – 2002. – 28 груд.
4. Хлопова О. В. Три епохи в історії вищої освіти України (XIX – 20-ті роки ХХ століття) [Електронний ресурс] / О. В. Хлопова // Вчені записки ХГУ «НУА». – Режим доступу: <http://dspace.nua.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/323/1/%D0%A5%D0%BB%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9E.%D0%92..pdf>

Тема 3. Виникнення в Україні університетської освіти.

Лекція

Виникнення та діяльність Львівського університету: особливості організації навчально-виховного процесу, етапи розвитку, значення для розвитку освіти у Західній Україні. Суспільно-політичні передумови становлення університетської освіти на Західноукраїнських землях. Львівський університет (1661). Основні етапи розвитку навчального закладу. Університет під патронатом єзуїтського ордена (1661–1773). Діяльність філософського і теологічного відділів. Організація навчально-виховного процесу. Форми, методи навчання. Тематика лекційних курсів, диспутів. Наукові ступені (ліценціат, бакалавр, магістр, доктор). Відкриття кафедр. Співпраця з вітчизняними навчальними закладами і освітніми центрами (Києво-Могилянська академія, Переяславський, Харків-

ський, Чернігівський колегіуми). Західноукраїнські землі в складі Австрійської монархії. Оновлення університету (1784–1805). Зміст навчання на факультетах (філософському, юридичному, медичному, теологічному). Університетська гімназія. Діяльність Руського (українського) інституту (1787–1808). Підготовка педагогічних кадрів.

Зміна статусу Львівського університету, перейменування на ліцей (1805–1817). Значення революційних подій 1848 р. у розвитку університету. Відкриття кафедри української мови й літератури (1849). Формування філософсько-педагогічної школи (К. Твардовський). Відкриття психологічної лабораторії (1907), кафедри психології (1920).

Професорсько-викладацький склад і випускники Львівського університету (Я. Богомолівський, Я. Заблоцький, Ф. Лопатинський, М. Слотвинський, І. Франко та ін.). Формування української науково-педагогічної школи (П. Лодій, І. Мартинович та ін.).

Виникнення та діяльність Чернівецького (1875 р.). Особливості організації навчального процесу. Тенденції розвитку університетської педагогічної освіти на Західноукраїнських землях.

Розвиток вищої освіти у Російській імперії у ХІХ ст. Формування «класичної» моделі університетів на території України із паралельним знищенням її національних ознак. Відкриття Харківського університету (1805 р.), особливості його структури та діяльність. Відкриття Київського університету (1834 р.), особливості його структури та діяльність. Відкриття Новоросійського університету (1865).

Семінарське заняття

1. Виникнення (1661) та діяльність Львівського університету: особливості організації навчально-виховного процесу, етапи розвитку, значення для розвитку освіти у Західній Україні.

2. Тенденції розвитку університетської педагогічної освіти на Західноукраїнських землях. Виникнення та діяльність Чернівецького (1875 р.).

3. Формування «класичної» моделі університетів на території України із паралельним знищенням її національних ознак. Відкриття Харківського (1805 р.), Київського (1834 р.), Новоросійського університетів (1865), особливості їх структури та діяльність.

Література

для самостійного опрацювання під час підготовки до семінарського заняття

Основна

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Історія. Теорія : курс лекцій : модульне навчання / А. М. Алексюк. – К., 1993. – 220 с.
2. Артемчук Г. Л. Вища школа України: реальність і тенденції розвитку : монографія / Г. Л. Артемчук, В. В. Попович, Г. Г. Січкаренко. – К. : Ленвіт. 2004. – 176 с.
3. Васянович Г. П. Педагогіка вищої школи : навч.- метод. посіб. / Г. П. Васянович. – Л. : Ліга-прес, 2000. – 100 с.

4. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.
5. Левківський М. В. Історія педагогіки: Підручник./ Левківський М. В. – Київ, Центр навчальної літератури, 2003. – 360 с.
6. Сбруєва А. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах : навч. посіб. / А. Сбруєва, М. Рисіна. – Суми : СумДПУ, 2000. – 208 с.
7. Сбруєва А. Порівняльна педагогіка : навч. посіб. / А. Сбруєва. – Суми : Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 1999. – 300 с.
8. Ступарик Б. Національна школа: витоки, становлення / Б. Ступарик. – К. : ІЗМН, 1998. – 336 с.
9. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / Т. І. Туркот Херсон, 2011. – 608 с.
10. Терентьєва Н. О. Вища (університетська) освіта: стан і розвиток : навч.-метод. посіб. / О. В. Терентьєва. – Черкаси, 2005. – 250 с.

Додаткова

1. Ідея Університету : антологія / упоряд.: М. Зубрицька [та ін.]. – Л. : Літопис, 2002. – 304 с.
2. Король Анжеліка. Вища освіта України: етапи розвитку / Анжеліка Король // Науковий Вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. – № 1 (52), лютий, 2016.
3. Кремень В. Г. Філософія освіти ХХІ століття / В. Г. Кремень // Освіта України. – 2002. – 28 груд.
4. Хлопова О. В. Три епохи в історії вищої освіти України (XIX – 20-ті роки ХХ століття) [Електронний ресурс] / О. В. Хлопова // Вчені записки ХГУ «НУА». – Режим доступу: <http://dspace.nua.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/323/1/%D0%A5%D0%BB%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9E.%D0%92..pdf>

Тема 4. Розвиток вищої освіти в Україні в період радянської влади (до початку Другої світової війни).

Лекція

Особливості формування освітньо-виховних систем періоду Центральної Ради Української Народної Республіки (березень 1917 – квітень 1918 рр.). Універсали Центральної Ради про розвиток освітніх процесів в Україні. Становлення національної системи освіти. Процес українізації навчальних закладів. Розвиток університетського сектору освіти (Київський український народний університет, Педагогічна академія). Відкриття Української Академії наук (1918), Національної бібліотеки (1918). В. Вернадський – перший президент Української Академії наук. “Планетарна педагогіка” В. Вернадського.

Відкриття нових вищих навчальних закладів (1918) (Кам’янець-Подільський український державний університет, Українське державне відділення вищого педагогічного інституту Фребелівського товариства, два факультети університету та педагогічні курси в Катеринославі, історико-філологічний факультет у Полтаві та ін.).

Соціально-економічні та суспільно-політичні зміни в країні. Реконструкція освітньо-виховних систем (1918–1921). Соціально-економічні та суспільно-політичні зміни в країні. Реконструкція освітньо-виховних систем (1918–1921). Становлення системи вищої педагогічної освіти (1921). Формування науково-дослідних установ (науково-дослідна кафедра педагогіки при Всеукраїнській академії наук, 1921).

Вищі навчальні заклади як установи-комплекси. Положення про навчально-допоміжні установи при вищих навчальних закладах (1927). Постанова “Про обов’язкову службу студентів-стипендіатів вищих шкіл” (1927).

Становлення системи заочного навчання 1928. Постановка завдання підвищення кваліфікації працівників освіти. Постанова “Про підготовку викладачів у педвузах і педтехнікумах та перепідготовку вчителів” (1929).

Утвердження єдиної системи вищої освіти Радянського Союзу (1933). Припинення українізації. Репресії проти науково-педагогічних напрямів. Педологія як наука (М. Басов, П. Блонський, Л. Виготський, А. Залкінд, В. Протопопов, О. Залужний). Педологія як навчальна дисципліна (С. Ананьїн). Постанова “Про педологічні перекручення в системі Наркомосів” (1936).

Відновлення діяльності державних (класичних) університетів у Києві, Дніпропетровську, Одесі, Харкові (1933). Реорганізація системи педагогічної освіти (1934).

Зміст навчального процесу в університетах і педагогічних інститутах. Запровадження типових навчальних планів (1933) та затвердження єдиних навчальних планів університетів (1938).

Семінарське заняття

1. Розвиток університетського сектору освіти у часи змагань за національне визволення: Київський український народний університет, Педагогічна академія, Української Академії наук (1918), Національної бібліотеки (1918).

2. Українізації освіти. Становлення системи вищої педагогічної освіти (1921). Система «соцвиху». Наслідки припинення українізації. Зміна соціокультурної ситуації. Геноцид української нації, наслідки голодоморів.

3. Знищення національної системи освіти України. Становлення системи вищої педагогічної освіти (1921). Репресії проти науково-педагогічних напрямів.

3. Утвердження єдиної системи вищої освіти Радянського Союзу (1933). Створення державних (радянських) університетів. Реорганізація системи педагогічної освіти (1934).

Література

для самостійного опрацювання під час підготовки до семінарського заняття

Основна

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Історія. Теорія : курс лекцій : модульне навчання / А. М. Алексюк. – К., 1993. – 220 с.
2. Артемчук Г. Л. Вища школа України: реальність і тенденції розвитку : монографія / Г. Л. Артемчук, В. В. Попович, Г. Г. Січкаренко. – К. : Ленвіт. 2004. – 176 с.

3. Васянович Г. П. Педагогіка вищої школи : навч.- метод. посіб. / Г. П. Васянович. – Л. : Ліга-прес, 2000. – 100 с.
4. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.
5. Левківський М. В. Історія педагогіки: Підручник / Левківський М. В. – Київ, Центр навчальної літератури, 2003. – 360с.
6. Сбруєва А. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах : навч. посіб. / А. Сбруєва, М. Рисіна. – Суми : СумДПУ, 2000. – 208 с.
7. Сбруєва А. Порівняльна педагогіка : навч. посіб. / А. Сбруєва. – Суми : Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 1999. – 300 с.
8. Ступарик Б. Національна школа: витоки, становлення / Б. Ступарик. – К. : ІЗМН, 1998. – 336 с.
9. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / Т. І. Туркот Херсон, 2011. – 608 с.
10. Терентьєва Н. О. Вища (університетська) освіта: стан і розвиток : навч.- метод. посіб. / О. В. Терентьєва. – Черкаси, 2005. – 250 с.

Додаткова

1. Ідея Університету : антологія / упоряд.: М. Зубрицька [та ін.]. – Л. : Літопис, 2002. – 304 с.
2. Король Анжеліка. Вища освіта України: етапи розвитку / Анжеліка Король // Науковий Вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. – № 1 (52), лютий, 2016.
3. Кремень В. Г. Філософія освіти ХХІ століття / В. Г. Кремень // Освіта України. – 2002. – 28 груд.
4. Хлопова О. В. Три епохи в історії вищої освіти України (ХІХ – 20-ті роки ХХ століття) [Електронний ресурс] / О. В. Хлопова // Вчені записки ХГУ «НУА». – Режим доступу: <http://dspace.nua.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/323/1/%D0%A5%D0%BB%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9E.%D0%92..pdf>

Тема 5. Особливості розвитку вищої освіти в Україні у другій половині ХХ ст.

Лекція

Основні тенденції розвитку університетської освіти 50-70-х рр. ХХ ст. (поглиблення наукової, підвищення рівня професійно-педагогічної підготовки). Особливості денної і заочної форм навчання. Негативний вплив денационалізованої вищої освіти України на свідомість українського народу.

Реорганізація освітньо-виховних систем у 80-ті роки ХХ ст. Реформування педагогічних інститутів (Івано-Франківського, Луцького, Сумського, Черкаського) в університети (90-ті р.р.). Розвиток регіональної стратегії розташування університетських центрів підготовки спеціалістів. Порушення державної монополії в галузі вищої освіти (початок 90-х рр. ХХ ст.). Університети різних форм власності (комерційні, приватні, міжнародні тощо). Співвідношення платної і безплатної форм навчання. Дослідницька діяльність університетів. Реалізація ідеї неперервної освіти.

Основи ступеневої системи освіти. Закон України «Про освіту» (1991). Державна національна програма «Освіта»: Україна ХХІ століття (1994). Головні поняття ступеневої освіти. Освітні ступені (початкова загальна середня освіта, основна загальна середня освіта, повна загальна середня освіта, базова вища освіта, вища освіта). Фахові ступені (кваліфікації) (робітник, молодший спеціаліст, спеціаліст). Наукові ступені (магістр наук, кандидат наук (доктор філософії), доктор наук).

Акредитація навчальних закладів (державних, недержавних). Рівні акредитації. Вищі навчальні заклади (ВНЗ) I–IV рівнів акредитації. ВНЗ I рівня акредитації (молодший спеціаліст), ВНЗ II рівня акредитації (бакалавр), ВНЗ III рівня акредитації (спеціаліст), ВНЗ IV рівня акредитації (магістр, кандидат наук, доктор наук). Поняття автономії вищого закладу освіти.

Специфіка освітньо-наукових програм (аспірантура, докторантура). Ступені освітньо-професійних та освітньо-наукових програм. Реалізація концепції безперервної освіти.

Основні напрями реформування змісту вищої освіти в Україні в контексті Болонських реформ.

Семінарське заняття

1. Основні тенденції розвитку університетської освіти 60-70-х рр. ХХ ст. (поглиблення наукової, підвищення рівня професійно-педагогічної підготовки)

2. Реорганізація освітньо-виховних систем у 80-ті роки ХХ ст. Розвиток регіональної стратегії розташування університетських центрів підготовки спеціалістів. Порушення державної монополії в галузі вищої освіти (початок 90-х рр. ХХ ст.).

3. Основи ступеневої системи освіти. Закон України «Про освіту» (1991). Державна національна програма «Освіта»: Україна ХХІ століття (1994). Головні поняття ступеневої освіти. Акредитація навчальних закладів (державних, недержавних). Поняття автономії вищого закладу освіти. Специфіка освітньо-наукових програм (аспірантура, докторантура).

4. Основні напрями реформування змісту вищої освіти в Україні в контексті Болонських реформ. Закон України «Про освіту» 2017р. Закон України «Про вищу освіту» 2014р. (із змінами і доповненнями).

Література

для самостійного опрацювання під час підготовки до семінарського заняття

Основна

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Історія. Теорія : курс лекцій : модульне навчання / А. М. Алексюк. – К., 1993. – 220 с.
2. Артемчук Г. Л. Вища школа України: реальність і тенденції розвитку : монографія / Г. Л. Артемчук, В. В. Попович, Г. Г. Січкаренко. – К. : Ленвіт, 2004. – 176 с.
3. Болонський процес: тенденції, проблеми, перспективи / уклад.: В. П. Бех, Ю. Л. Маліновський ; за ред. акад. В. П. Андрущенко. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. – 221 с.
4. Васянович Г. П. Педагогіка вищої школи : навч.- метод. посіб. / Г. П. Васянович. – Л. : Ліга-прес, 2000. – 100 с.

5. Глузман А. В. Университетское педагогическое образование, опыт системного исследования : монографія / А. В. Глузман. – К. : Просвіта, 1996. – 312 с.
6. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.
7. Левківський М. В. Історія педагогіки: Підручник./ Левківський М. В. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – 360с.
8. Навроцький О. І. Вища школа України в умовах трансформації суспільства / О. І. Навроцький. – Х. : Основа, 2000. – 240 с.
9. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
10. Січкаренко Г. Г. Історичний досвід перебудови вищої освіти в Україні (1985–2005 рр.): монографія / Г. Г. Січкаренко. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2009. – 362 с.
11. Сбруєва А. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах : навч. посіб. / А. Сбруєва, М. Рисіна. – Суми : СумДПУ, 2000. – 208 с.
12. Сбруєва А. Порівняльна педагогіка : навч. посіб. / А. Сбруєва. – Суми : Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 1999. – 300 с.
13. Ступарик Б. Національна школа: витоки, становлення / Б. Ступарик. – К. : ІЗМН, 1998. – 336 с.
14. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / Т. І. Туркот Херсон, 2011. – 608с.
15. Терентьєва Н. О. Вища (університетська) освіта: стан і розвиток : навч.-метод. посіб. / О. В. Терентьєва. – Черкаси, 2005. – 250 с.

Додаткова

1. Андрущенко В. Основні тенденції розвитку вищої освіти на рубежі століть / В. Андрущенко // Вища освіта України. – 2001. – № 1. – С. 11–17.
2. Бабак В. Фундаментальна підготовка в сучасному університеті: традиції та перспективи / В. Бабак, Е. Лузік // Вища освіта України. – 2003. – № 1. – С. 78–83.
3. Ідея Університету : антологія / упоряд.: М. Зубрицька [та ін.]. – Л. : Літопис, 2002. – 304 с.
4. Король Анжеліка. Вища освіта України: етапи розвитку / Анжеліка Король // Науковий Вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. – № 1 (52), лютий, 2016.
5. Кремень В. Г. Філософія освіти ХХІ століття / В. Г. Кремень // Освіта України. – 2002. – 28 груд.
6. Хлопова О.В. Три епохи в історії вищої освіти України (XIX – 20-ті роки ХХ століття) [Електронний ресурс] / О. В. Хлопова // Вчені записки ХГУ «НУА». – Режим доступу: <http://dspace.nua.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/323/1/%D0%A5%D0%BB%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9E.%D0%92..pdf>

4. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Форми оцінювання: усне опитування у вигляді мультимедійного представлення розроблених по темах проєктів, модульна контрольна робота, підсумковий тест.

Форма підсумкового контролю успішності навчання -екзамен

Таблиця 4.1

Розподіл балів для денної та заочної форм навчання

Поточний контроль (мах = 40 балів)					Модульний контроль (мах = 60 балів)					Загальна кількість балів	
Модуль 1		Модуль 2			Модуль 2						
					МКР 1		МКР 2				
Денна форма навчання											
40 балів											
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 1	T 2	T 3	T 4	T 5		100 балів
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	30 балів	30 балів

Таблиця 4.2

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90–100	Відмінно	Зараховано
82–89	Дуже добре	
75–81	Добре	
67–74	Задовільно	
60–66	Достатньо	
1–59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

5. ЗРАЗОК ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Учень вищого навчального закладу, який в полісну епоху був військовим, а в елліністичну докорінно змінився і став цивільним: 1) ефеб; 2) студент; 3) учень; 4) ліцеїст.

2. Вкажіть вищі навчальні заклади, що функціонували у Стародавній Греції 1) «Академія»; 2) «Гімнасія»; 3) «Ефебія»; 4) «Лікей»; 5) «Кіносарг».

3. Вкажіть навчальний заклад, що функціонував у Стародавній Греції, як військовий, а в елліністичну епоху став вищим: 1) «Академія»; 2) «Гімнасія»; 3) «Ефебія»; 4) «Лікей»; 5) «Кіносарг».

4. Система вищої освіти існує близько: 1) 4000 років; 2) 3500 років; 3) 4500 років; 4) 3000 років.

5. В якому році Аристотель при Храмі Аполлона Лікійського в Афінах заснував навчальний заклад “Лікей”, що функціонував близько восьми століть 1) 338 р. до н.е.; 2) 335 р. до н.е.; 3) 308 р. до н. е.; 4) 1033 р. н. е.

6. У елліністичну епоху Птолемеєм (308-246 рр. до н.е.) була започаткована діяльність визначного наукового закладу: 1) Мусеума; 2) Лікею; 3) Кембріджського коледжу; 4) Академії.

7. Назва “Мусеум” означає: 1) місце присвячене Музам; 2) заклад присвячений науковим дослідженням; 3) мистецький навчальний заклад.

8. Викладачами Мусеума були: 1) Архімед; 2) Евклід; 3) Пратосфен; 4) Платон.

9. Вищі навчальні заклади для навчання і виховання вільнонароджених юнаків у Стародавній Греції: 1) Лікей; 2) Ефебії; 3) Академія; 4) Мусеум.

10. В якому році в Константинополі був заснований навчальний заклад “Аудиторіум”: 1) 338 р. до н.е.; 2) 335 р. до н.е.; 3) 308 р. до н. е.; 4) 425 р. н. е.

11. Вкажіть інші назву вищої школи, яка в IX ст. мала назву “Магнавра” 1) «Лікей»; 2) «Аудиторіум»; 3) «Академія»; 4) «Мусеум»; 5) «Золота палата».

12. Хто із зазначених вчених навчався в Магнаврі: 1) Кирило; 2) Мефодій; 3) Аристотель; 4) Платон.

13. Коли був заснований Болонський університет: 1) 425 р.; 2) 1088 р.; 3) 1024 р.; 4) дата заснування невідома.

14. Якою мовою велося викладання в середньовічних університетах: 1) англійською; 2) французькою; 3) італійською; 4) латиною.

15. Найпоширеніша форма викладання у Середньовіччі була 1) лекція; 2) практичне заняття; 3) диспут; 4) семінар.

16. Коли був заснований Гайдельберзький університет у Німеччині: 1) 1386 р.; 2) 1088 р.; 3) 1347 р.; 4) 1365р.

17. Історія вищої освіти США почалася в _____ році, коли Генеральний суд, законодавчий орган штату Масачусетс, підтримали приватну ініціативу емігранта Джона Гарварда та затвердили статут першого коледжу в Новій Англії - нині всесвітньо відомого Гарвардського університету: 1) 1700; 2) 1770; 3) 1639; 4) 1655.

18. Коли був заснований Берлінський університет або університет Гумбольта: 1) 1808; 2) 1770; 3) 1639; 4) 1655.

19. Організаційна структура Берлінського університету базувалася на таких принципах: 1) академічна свобода; 2) академічне навчання; 3) єдність досліджень і викладання; 4) єдність навчання і виховання.

20. Коли був заснований Лондонський університет: 1) 1800 р.; 2) 1836 р.; 3) 1808 р.; 4) 1826 р.

21. Коли був заснований Манчестерський університет: 1) 1903 р.; 2) 1836 р.; 3) 1808 р.; 4) 1880 р.

22. Найстаріший університет Німеччини 1) Берлінський; 2) Галле; 3) Гетінгемський; 4) Оксфордський.

23. Що стало причиною розповсюдження університетів в Англії у ХІХ ст.: 1) меценатство; 2) вимога студентів; 3) розвиток науки; 4) промислова революція, що породила проблему нестачі кваліфікованих управляючих і адміністраторів.

24. Давній Рим поклав початок: 1) вищій юридичній освіті; 2) вищій педагогічній школі; 3) вищій медичній школі.

25. Сім вільних мистецтв це: 1) перелік найпопулярніших у середньовіччі видів мистецтв; 2) список навчальних дисциплін (наук); 3) основні види музичного мистецтва.

26. До семи вільних мистецтв належать: 1) риторика; 2) театр; 3) арифметика; 4) музика; 5) астрономія; 6) скульптура; 7) діалектика; 8) живопис.

27. До тривіуму належали вільні мистецтва в основі яких було слово: 1) риторика; 2) геометрія; 3) арифметика; 4) музика; 5) астрономія; 6) грамати́ка; 7) діалектика.

28. До квадрівіуму належали вільні мистецтва в основі яких було число: 1) риторика; 2) геометрія; 3) арифметика; 4) музика; 5) астрономія; 6) грамати́ка; 7) діалектика.

29. Твердження, що опанування сукупністю семи вільних мистецтв є необхідним підготовчим етапом для отримання філософських знань про світ у середньовічний період університетської освіти: 1) правильне; 2) неправильне.

30. Причинами появи і розповсюдження перших європейських університетів були: 1) розвиток торгівлі і виробничих відносин; 2) бурхливий розвиток міст; 3) поява шпиталів; 4) поява схоластики; 5) поява різноманітних християнських течій.

2.1.3. Навчально-методичне забезпечення курсу «Дидактика вищої школи» (автори: П. М. Гусак, Л. Є. Гусак, Т. А. Мартинюк)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1.1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
			Денна
Денна форма навчання	01 Освіта/Педагогіка 0.11 Освітні, педагогічні науки Педагогіка вищої школи Магістр	Нормативна	
Кількість годин/кредитів 150/5		Рік навчання	5
		Семестр	9
		Лекції	26
		Практичні (семінарські)	28
		Самостійна робота	86
		Консультації	10
ІНДЗ: є		Форма контролю:	екзамен

АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Програма навчального курсу «Дидактика вищої школи» складена відповідно до навчального плану підготовки здобувачів другого рівня вищої освіти. Навчальний курс передбачає дидактичну підготовку студентів до майбутньої викладацької діяльності у ВНЗ.

Вивчення навчального курсу «Дидактика вищої школи» є логічним продовженням формування дидактичної компетенції студентів, побудованого на знаннях про парадигми, концепції, підходи та принципи педагогіки вищої школи. Основна увага студентів зосереджується на засвоєнні навчального процесу як дидактичної системи, що дозволяє сформуванню у студентів цілісне уявлення про дидактичні явища та процеси. Навчальна дисципліна є пропедевтичною до курсу «Структурування навчальної дисципліни» оскільки закладає базу щодо розуміння студентами системної взаємодії компонентів навчального процесу при конструюванні конкретної навчальної дисципліни.

Мета вивчення курсу – сформуванню у студентів цілісне уявлення про навчальний процес на основі діяльнісного та системного підходів.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Дидактика вищої школи» є:

- забезпечити наступність теоретичної та емпіричної складових навчального процесу у вищій школі;

- представити навчальний процес як систему у структурно-функціональних зв'язках та залежностях між його компонентами;
- розкрити мету навчання як системотвірний його компонент;
- охарактеризувати зміст навчання з орієнтацією на логічне структурування змісту навчального матеріалу;
- сформулювати уявлення студентів про багатомірність методів навчання;
- показати варіативність форм організації навчання у вищій школі;
- розкрити результативну складову процесу навчання в контексті дидактичного контролю та моніторингу.

В результаті вивчення даного курсу студент повинен *знати*:

- понятійний апарат науки;
- методологічні і теоретичні аспекти дидактики вищої освіти;
- основні підходи до процесу навчання у вищій школі;
- компоненти навчального процесу у вищій школі;
- цілісну структуру процесу навчання;
- розмежованість понять «зміст освіти» та «зміст навчання»;
- сутність і зміст дидактичних систем концепцій і моделей навчання;
- нормативні документи організації дидактичного процесу у ВНЗ;

КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях:

Загальні

1. Здатність організовувати власну діяльність з огляду на досягнення науки та з урахуванням змін, що відбуваються у педагогічній науці.
2. Здатність бути критичним та самокритичним в осмисленні освітніх процесів процесів, які мають позитивний чи негативний вплив на педагогічну науку.
3. Здатність визначити і врахувати чинники, що впливають на політику держави у вищій школі.
4. Здатність здійснювати пошук та аналізувати інформацію з різних джерел,
5. Здатність розробляти пропозиції до освітніх перспективних програм та комплекси державних освітніх заходів.
6. Здатність ефективно використовувати на практиці різні теорії в області наук про освіту.
7. Здатність використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології.

Фахові:

- Здатність визначати стратегічні напрямки розвитку сучасної педагогіки вищої школи.
- Здатність застосовувати концептуальні ідеї в аналізі сучасного навчально-виховного процесу у вищій школі.
- Здатність створювати схеми та моделі науково-методологічних підходів в педагогіці вищої школи.
- Здатність екстраполювати теоретичні положення на сучасні досягнення вищої освіти.

- Здатність представляти теоретичні аспекти проблеми в системному модельному викладі.
- Здатність прогнозувати тенденції розвитку вищої освіти в Україні.
- Здатність представляти навчальний процес в його структурній побудові.
- Здатність визначати цілі навчання за системотвірним компонентом.
- Здатність формулювати навчальну мету.
- Здатність застосовувати методи, прийоми в організації навчально-пізнавальної діяльності студентів (бесіди, діалогу, дискусії, мозкової атаки, сюжетно-рольової гри, роботи в групах тощо).
- Здатність формувати індивідуальний стиль навчання.
- Здатність використовувати варіативну багатомірну модель методів в організації процесу навчання.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Структура навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання представляється у вигляді таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.
		Денна форма	
Змістовий модуль I. Парадигмальні особливості теорії педагогіки вищої школи			
Тема 1. Дидактика як теорія навчання та освіти у підготовці фахівця	4	2	2
Тема 2. Процес навчання у ВШ як система	8	4	4
Тема 3. Закономірності та принципи навчання. Результативність, ефективність, оптимальність у навчанні	10	4	6
Разом за модулем 1	22	10	12
Змістовий модуль II. Концептуальні основи педагогіки вищої школи			
Тема 4. Змістово-цільовий компонент	10	4	6
Тема 5. Процесуальний компонент навчання	12	6	6
Тема 6. Результативна складова процесу навчання та контроль у ВШ	10	6	4
Разом за змістовим модулем 2	32	16	16
Всього годин:	54	26	28

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ

Змістовий модуль I. Парадигмальні особливості теорії педагогіки вищої школи

Тема 1. Дидактика як теорія навчання та освіти у підготовці фахівця.

Розширений опис лекції 1

Сутність, функції і завдання дидактики. Основні категорії дидактики. Розмежування понять «навчання», «виховання», «навчально-виховний процес», «підготовка фахівця» «едукація». Співвідношення процесів навчання та виховання з пізнавальною та емоційно-мотиваційною сферами особистості студента. Функції навчання у підготовці викладача.

Основні поняття: навчання, виховання, навчально-виховний процес, підготовка фахівця, едукація, дидактика.

План практичних занять:

1. Поняття дидактики вищої школи.
2. Основні проблеми сучасної вищої школи.
3. Предмет педагогіки та психології вищої школи.
4. Педагогіка та психологія вищої школи з позицій науки, мистецтва, технології.
5. Структура вищої освіти.
6. Освітньо-кваліфікаційні рівні підготовки фахівців

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Розкрийте основні положення теорії Й.Ф.Гербарта.
2. Проаналізуйте недоліки педагогічної системи Й.Ф. Гербарта.
3. Охарактеризуйте педоцентристську систему Дж. Дьюї.
4. Охарактеризуйте сучасні дидактичні концепції.

Література для вивчення теми: 10, 20, 30, 41, 42, 53, 55, 57.

Тема 2. Процес навчання у ВШ як система

Розширений опис лекції 2.

Діяльнісний підхід до навчання. Принципи діяльнісного підходу. Системний підхід до навчання. Принципи системного підходу. Процес навчання як система. Характеристики цілісного навчального процесу. Модель оптимальної взаємодії компонентів процесу навчання. Модель невідповідності компонентів процесу навчання. Суб'єктно-об'єктна модель процесу навчання

Основні поняття: підхід до навчання, навчальний процес, модель, компонент, суб'єктно-об'єктна модель.

План практичних занять:

1. Характеристика навчального процесу у вищому навчальному закладі.
2. Діяльнісний підхід у навчанні. Характеристика системного підходу.
3. Характеристика процесу навчання з позицій системного підходу.
4. Суб'єктно-об'єктна модель процесу навчання.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

Розробіть опитувальник чи тести на предмет наявності знань з даної теми. Розробіть модель процесу навчання.

Література для вивчення теми: 3, 5, 10, 20, 30, 41, 42, 53, 55, 57.

Тема 3. Закономірності та принципи навчання. Результативність, ефективність, оптимальність у навчанні.

Розширений опис лекції 3.

Закономірності навчання в контексті моделі навчального процесу. Загальні закономірності процесу навчання. Зовнішні та внутрішні закономірності навчання. Принципи навчання в контексті моделі навчального процесу. Взаємозв'язок закономірностей та принципів навчання. Система принципів навчання.

Основні поняття: закономірність, принцип навчання, модель навчального процесу, система принципів.

План практичних занять:

1. Види навчання (догматичне навчання, пояснювально-ілюстративне навчання, проблемне навчання, програмоване навчання).

2. Функції навчання.

3. Стили навчання.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте статтю у періодичній пресі з проблеми закономірностей та принципів навчання.

2. Проаналізуйте закономірності за моделлю процесу навчання.

Література для вивчення теми: : 3, 5, 10, 20, 30, 34, 41, 42, 44, 45, 53, 55.

Питання для самоконтролю до I МОДУЛЯ

1. Поняття дидактики вищої школи.

2. Форми навчання у ВНЗ

3. Характеристика навчального процесу у вищому навчальному закладі.

4. Діяльнісний підхід у навчанні. Характеристика системного підходу.

5. Характеристика процесу навчання з позицій системного підходу.

6. Суб'єктно-об'єктна модель процесу навчання.

7. Види навчання (догматичне навчання, пояснювально-ілюстративне навчання, проблемне навчання, програмоване навчання).

8. Функції навчання.

9. Стили навчання.

10. Мета як системотвірний компонент процесу навчання

11. Обумовленість мети зовнішніми чинниками

12. Зміст освіти і зміст навчання спільне та відмінне

13. Закономірності процесу навчання, їх об'єктивний характер.

14. Відображення закономірностей у моделі процесу навчання. Внутрішня та зовнішня обумовленість закономірностей навчання

15. Принципи навчання та їх суб'єктивна природа.

16. Поняття результативності навчання

17. Поняття ефективності навчання та її формула

18. Поняття оптимальності навчання та її формула

Тема 4. Змістово-цільовий компонент процесу навчання.

Розширений опис лекції 4.

Поняття мети навчання. Цілі професійного формування. Конкретизація цілей навчання. Зв'язок цілей навчання з цілями виховання. Мета і завдання: їх співвідношення. Рівні цілеутворення

Поняття змісту освіти та навчання у вищій школі. Компоненти змісту навчання.

Основні поняття: мета, компонент, навчання, виховання, освіта, вища школа.

План практичних занять:

1. Мета як системотвірний компонент процесу навчання
2. Обумовленість мети зовнішніми чинниками
3. Зміст освіти і зміст навчання спільне та відмінне

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізувати варіанти можливого застосування видів контролю.
2. Проаналізувати традиційну та рейтингову оцінки.
3. Можливі варіанти нетрадиційного державного екзамену у вищій школі, охарактеризувати їх переваги та недоліки.
4. Представити форми контролю з позицій їх багатомірності.

Література для вивчення теми: 2, 14, 15, 36.

Тема 5. Процесуальний компонент навчання

Розширений опис лекції 5.

Класифікації методів навчання. Багатомірність методів навчання та умови їх вибору. Основні характеристики практично-лекційного навчання. Лекційне заняття та його особливості. Інші форми організації навчання у закладі вищої освіти. Репродуктивне навчання. Творче стиль навчання.

Основні поняття: метод, метод навчання, лекційне заняття, форми організації навчання, репродуктивне навчання.

План практичних занять:

1. Основні характеристики практично-лекційного навчання.
2. Варіативність застосування лекційних занять.
3. Основні відмінності між семінарським, практичним, лабораторним заняттями.
4. Характеристика навчального процесу у відповідності до багатомірності методів навчання.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

Переваги та недоліки лекційно-практичного навчання у вищій школі.

Література для вивчення теми: 2, 7, 8, 14, 15, 19, 22, 23, 24, 27, 32, 33, 38, 39.

Тема 6. Результативна складова процесу навчання та контроль у ВШ.

Розширений опис лекції 6.

Результативність як кількісні та якісні досягнення студента в навчальному процесі. Ефективність як співвідношення між результатом та метою навчання. Оптимальність як співвідношення між ефективністю та затратами часу і зусиль

Поняття контролю, його функції. Види контролю у вищій школі. Класифікація форм контролю. Методи контролю в навчальному процесі. Поняття оцінки знань та умінь студентів. Оціночні шкали в навчальному процесі. Варіативність підходів щодо оцінювання знань та умінь студентів.

Основні поняття: облік, контроль, оцінка, оціночна шкала, знання, уміння, навчальний процес.

План практичних занять:

1. Оцінка, оцінювання, облік, контроль: розмежованість понять.
2. Поняття результативності, ефективності, оптимальності навчального процесу.
3. Параметральна оцінка навчального процесу.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

Розробити 20 тестових завдань до однієї з тем курсу.

Запропонуйте шляхи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Література для вивчення теми: 2, 3, 7, 8, 14, 15, 16, 17, 19, 22, 23, 24, 27, 32, 33, 38.

Питання для самоконтролю до II МОДУЛЯ

Тема 4. Змістово-цільовий компонент процесу навчання

1. Мета як системотвірний компонент процесу навчання. Мета та завдання в процесі навчання.
2. Обумовленість мети зовнішніми чинниками.
3. Зміст освіти і зміст навчання спільне та відмінне.
4. Компоненти змісту навчання.
5. Документи, що відображають зміст освіти.
6. Основні характеристики практично-лекційного навчання.
7. Варіативність застосування лекційних занять.
8. Форми організації освітнього процесу.
9. Форми організації навчання.
10. Основні відмінності між семінарським, практичним, лабораторним заняттями.
11. Поняття методу навчання та його місце в структурі процесу навчання.
12. Класифікації методів навчання.
13. Характеристика навчального процесу у відповідності до багатомірності методів навчання.
14. Оцінка, оцінювання, облік, контроль: розмежованість понять.
15. Поняття результативності, ефективності, оптимальності навчального процесу.
16. Параметральна оцінка навчального процесу.
17. Поняття результативності навчання.
18. Поняття ефективності навчання та її формула.
19. Поняття оптимальності навчання та її формула.

4. ВИДИ (ФОРМИ) ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ (ІНДЗ)

Індивідуально-дослідне завдання потрібно виконати відповідно до зразку:

Магістр ПІБ					
Навчальна дисципліна:					
Тема:					
Метод			Викладач	Студент	Результат
ПОЯСНЮВАЛЬНО-ІЛЮСТРАТИВНИЙ	Індуктивний	1. словесний			
		2. наочний			
		3. практичний			
	Дедуктивний	4. словесний			
		5. наочний			
		6. практичний			
	Традуктивний	7. словесний			
		8. наочний			
		9. практичний			
РЕПРОДУКТИВНИЙ	Індуктивний	10. словесний			
		11. наочний			
		12. практичний			
	Дедуктивний	13. словесний			
		14. наочний			
		15. практичний			
	Традуктивний	16. словесний			
		17. наочний			
		18. практичний			
ПРОБЛЕМНИЙ ВИКЛАД	Індуктивний	19. словесний			
		20. наочний			
		21. практичний			
	Дедуктивний	22. словесний			
		23. наочний			
		24. практичний			
	Традуктивний	25. словесний			
		26. наочний			
		27. практичний			
ЧАСТКОВО-ПОШУКОВИЙ	Індуктивний	28. словесний			
		29. наочний			
		30. практичний			
	Дедуктивний	31. словесний			
		32. наочний			
		33. практичний			
	Традуктивний	34. словесний			
		35. наочний			
		36. практичний			
ДОСЛІДНИЦЬКИЙ	Індуктивний	37. словесний			
		38. наочний			
		39. практичний			
	Дедуктивний	40. словесний			
		41. наочний			
		42. практичний			
	Традуктивний	43. словесний			
		44. наочний			
		45. практичний			

5. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

В оцінці студентів враховуються наступні моменти: достатність об'єму відповіді (повна, достатньо повна, неповна); ґрунтовність обізнаності з основними поняттями, принципами, правилами; зрозумілість основного завдання запитання; логічність викладу матеріалу; обґрунтованість основних положень власних міркувань; не традиційність підходу до викладу відповіді; уміння інтегрувати та диференціювати знання.

“3–2,26 бали”, виставляється студентам, які в повному об'ємі володіють програмовим матеріалом з навчального курсу, обізнані з усіма поняттями та термінами і адекватно оперують ними під час відповідей на поставлені запитання, ознайомлені з спеціальною літературою. Для отримання вищого балу студенти повинні продемонструвати творчу самостійність, здатність аналізувати факти, логічно мислити, ставити запитання та шукати на них відповіді. При оцінці враховуються уміння аргументувати власні судження теоретичними та фактичними положеннями, виконання завдань для самостійної роботи.

“2,25–1,6 бали” виставляються також за умов достатньо повного володіння знаннями з навчального курсу. Відповідь студента має бути правильною, обґрунтованою зі знаннями основних напрямів і змісту роботи. Студент повинен уміти аналітично працювати з різними концепціями, ідеями, підходами до поставлених проблем. Одночасно в роботі може бути допущено дві-три несуттєві помилки чи деяка неповнота відповіді, кострубатість і скутість у висловленій думці. Не в повній мірі виконані завдання для самостійної роботи.

“1,5–1,1 бали” виставляється за знання, що продемонстровані в неповному об'ємі. Завдання для самостійної роботи виконані частково.

“1–0–0 бал” – теоретичні і фактичні знання відтворюються репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу порівняння. Завдання для самостійної роботи не виконані.

Оцінювання індивідуально-дослідного завдання передбачає:

За кожною темою розробити 4 тестові завдання (2 – легкого рівня, 2 – складного рівня) і 1 завдання творчого характеру.

Тема 1. Дидактика як теорія навчання та освіти у підготовці фахівця

Тема 2. Процес навчання у ВШ як система

Тема 3. Закономірності та принципи навчання. Результативність, ефективність, оптимальність у навчанні

Тема 4. Змістово-цільовий компонент процесу навчання

Тема 5. Процесуальний компонент навчання

Тема 6. Результативна складова процесу навчання та контроль у ВШ

Оцінювання ІНДЗ

22–18 балів – самостійно і творчо опрацьовано матеріал теми та цілісно представлено у тестових завданнях. Завдання сформульовані чітко, запропоновані варіанти відповідей однозначні. Висвітлені основні проблеми теми. Завдання відповідають заданим рівням.

17–13 самостійно і творчо опрацьовано матеріал теми та представлено у тестових завданнях. Завдання сформульовані чітко, запропоновані варіанти

відповідей однозначні. Висвітлені проблеми теми, які не завжди є основними. Деякі завдання не повністю відповідають заданим рівням.

12–8 матеріали теми опрацьовано фрагментарно та представлено у тестових завданнях. Завдання сформульовані нечітко, запропоновані варіанти відповідей носять варіативне трактування. Висвітлені лише деякі несуттєві проблеми теми.. Завдання не відповідають заданим рівням.

7–0 матеріали теми не опрацьовано та представлено у тестових завданнях неправильно, або не представлено взагалі. Завдання сформульовані нечітко або невірно, запропоновані варіанти відповідей не відповідають тестовим завданням. Висвітлені лише деякі несуттєві проблеми теми, або не висвітлені взагалі. Робота може бути відсутня.

МКР 1. Побудувати та описати модель процесу навчання.

Модульна контрольна робота передбачає **20 балів**. Так, **20–16 бали** – робота виконана на високому рівні. В моделі виділена системотвірна основа, відображені всі складові обраної проблеми, чітко та аргументовано представлено зв'язки та залежності між складовими. Доказово описана модель. **15–11 балів** Відображені всі складові обраної проблеми, представлено зв'язки та залежності між складовими. Модель описано нечітко. **10–06 балів** Модель розроблена, представлені складові обраної проблеми. Зв'язки та залежності між складовими не визначені, або визначені неадекватно. Модель не описана, або описана неадекватно. **05–0 балів** – модель не розроблена, або представлена у вигляді складових які не відповідають обраній проблемі. Опис моделі відсутній, або не відповідає обраній проблемі. Теоретичні і фактичні знання відтворюються репродуктивно, без осмислення, аналізу.

МКР 2. На конкретному фрагменті заняття за моделлю кристалічної решітки (*акад. Бондар В. І.*) представити 45 методів навчання.

Модульна контрольна робота передбачає **40 балів**. Так, **40–32 балів** – самостійно і творчо вирішені поставлені проблеми, студент вміє узагальнювати й систематизувати, робити логічні висновки. Метод описано правильно, чітко, логічно. Його характеристика в повній мірі представляє зміст та логіку структури методу навчання.

31–22 балів виставляється студентам, які проявляють творчу самостійність, виявляють здатність аналізувати метод навчання згідно його структури, Метод описано правильно, чітко, логічно. Однак, за деякими характеристиками допущено неточності, структура методу порушена в опису деяких фрагментів.

21–12 бали відповідають роботі, в якій на достатньому рівні розкривається метод навчання. Структура методів описано неточного, фрагментарно, нелогічно. Висвітлення методу навчання є частковим.

11–0 бали виставляється студентам, які виконали індивідуально-дослідницьке завдання на неналежному рівні: метод за його структурою описано неадекватно, деякі методи не описані. Робота відсутня

Таблиця 5.1

Розподіл балів для денної форми навчання

Поточний контроль (мак = 40 балів)						Модульний контроль (мак = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1			Модуль 2			Модуль 3		
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			ІНДЗ	МКР 1	МКР 2
T1	T2	T3	T4	T5	T6	22	20	40
3	3	3	3	3	3			

Таблиця 5.2

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90–100	Відмінно	Зараховано
82–89	Дуже добре	
75–81	Добре	
67–74	Задовільно	
60–66	Достатньо	
1–59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

1. Аванесов В. С., Вербицкий А. А., Ительсон Л. Б. и др. Основы педагогики и психологии высшей школы. – М., 1986. – 303 с.
2. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Курс лекцій: модульне навчання. – К., 1993. – С. 19–27, 84–92.
3. Алексюк А. А. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія / А. А. Алексюк. – К., 1998.
4. Амонашвили Ш. А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса. – Минск, 1990.
5. Беспалько В. П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. – М., 1995.
6. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. – М. : Педагогика, 1989.
7. Бойко Алла. Концептуальні засади 12-бальної системи оцінювання у закладах вищої педагогічної освіти // Рідна школа. – 2002. – № 2. – С. 12–15.
8. Борзих А. П. Окаелов В. М. Виховний аспект модульно-рейтингового контролю знань студентів // Проблеми освіти: Науково-методичний збірник. – Київ, 2001. – Вип. 23. – С. 62–65.

9. Вишневецький, О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посібн. / О. І. Вишневецький. – Дрогобич : Коло, 2003.
10. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : метод. посібн. для студ. магістр. / С. С. Вітвицька. – К. : Центр навчальної літератури, 2003.
11. Волков И. П. Цель одна – дорог много. Проектирование процесса обучения. – М. : Просвещение, 1990.
12. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посібник / Н. П. Волкова. – К. : Академія, 2003.
13. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997.
14. Гусак П. М. Підготовка учителя: технологічні аспекти. Монографія. – Луцьк : Видавництво ВДУ, 1996. – С. 204–236.
15. Гусак П. М. Підготовка учителя: технологічні аспекти: Монографія. – Луцьк : Видавництво ВДУ, 1996. – С. 53–73.
16. Державна національна програма “Освіта. Україна ХХІ століття”. – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.
17. Державна національна програма “Освіта. Україна ХХІ століття”. – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.
18. Державна програма «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006–2010 роки : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 07.12.2005 р. № 1153.
19. Заводяний Віктор. Заводяний Володимир. Рейтинг – система оцінювання успішності студентів // Рідна школа. – 2001. – № 1. – С. 45.
20. Зайченко І. В. Педагогіка : навч. посібн. для студ. вищих пед. навч. закл. / І. В. Зайченко. – Чернігів, 2003.
21. Закон України «Про освіту». – К. : Генеза, 2002.
22. Зварич Ірина. Засади педагогічного контролю й оцінювання знань студентів // Рідна школа. – 2002. – № 10. – С. 19–21.
23. Зварич Ірина. Проблема удосконалення контролю і оцінки знань // Рідна школа. – Жовтень. – 2000. – С. 43–46.
24. Зварич Ірина. Реалізація системи контролю і оцінювання знань студентів // Рідна школа. – Грудень. – 2000. – С. 27–29.
25. Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике. – Рига, 1995.
26. Кларин М. В. Педагогическая технология. – М, 1989.
27. Коротяєв Б. І., Гришин Є. О., Устенко О. А. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник. – Київ, 1990. – С. 68–78.
28. Корсакова Ольга. Про технологію диференційованого навчання // Рідна школа. – Вересень. – 2001. – С. 44–46.
29. Костенко Віктор. Модульно-розвивальне навчання: від управління до методичного забезпечення // Рідна школа. – Липень. – 2000. – С. 17–23.
30. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посібн. / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005.
31. Лобок А. Вероятностное образование // Народное образование. – 1995. – № 10, 1996. – № 1.
32. Малихін А. Тести у навчальному процесі сучасної школи // Рідна школа. – 2001. – № 8. С. 7–8.

33. Мешков Н. И. Психолого-педагогические факторы академической успеваемости. – Саранск, 1991. – 134 с.
34. Молодь і закон : зб. нормативних актів і документів з проблеми виховання студентської молоді / за заг. ред. Н. І. Косаревої. – К. : ІЗМН, 1997. – 352 с.
35. Монахов В. М. Технологические основы проектирования и конструирования учебного процесса. – Волгоград : Перемена, 1995.
36. Мороз О. Підготовка майбутнього вчителя: зміст та організація. Навчальний посібник. – К., 1997. – С. 11–20.
37. Мороз О. Г., Сластьонін В. О., Філіпенко Н. І., Гусак П. М. та ін. Навчальний процес у вищій педагогічній школі: навч. посіб. / За заг. ред. О. Г. Мороза. – К. : НПУ, 2001. – 337 с.
38. Нагаев В. М. Оцінювання навчальної діяльності студентів за модульно-рейтинговою технології навчання / Педагогіка і психологія. – 2000. № 3. – С. 84–88.
39. Паламарчук В. Дванадцятибальна система: оцінювання знань, умінь і навичок учнів // Рідна школа. – 2001. – № 1. – С. 3–6.
40. Пальчевський С. С. Педагогіка : навч. посібник / С. С. Пальчевський. – К. : Каравела, 2007.
41. Педагогіка вищої школи : навч. посібн. – Одеса : ПДПУ імені К. Д. Ушинського, 2002.
42. Педагогіка вищої школи : навч. посібн. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмельюк, А. В. Семенова [та ін.] ; за ред. З. Н. Курлянд. – 2-ге вид.
43. Педагогічні технології : навч. посібн. для вузів / О. С. Падалка, А. М. Нісімчук, І. О. Смолюк, О. Г. Шпак. – К. : Вид-во “Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 1995.
44. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті : монографія / за ред. С. О. Сисоєвої. – К. : ВІПОЛ, 2001.
45. Подласый И. П. Педагогика : новый курс : учеб. для высш. учеб. заведений : в 2 кн. / И. П. Подласый. – М. : ВЛАДОС, 2002.
46. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті : монографія / за ред. С. О. Сисоєвої. – К. : ВІПОЛ, 2001.
47. Пидкасистый П. И., Хпйдаров Ж.С. Технолгия игры в обучении и развитии. – М. : РІ ІА, 1996.
48. Питюков В. О. Основы педагогической технологии. – М., 1997.
49. Підготовка майбутнього вчителя: зміст та організація. Навчальний посібник. – К., 1997. – С. 11–20.
50. Подласый И. П. Педагогика : новый курс : учеб. для высш. учеб. заведений : в 2 кн. / И. П. Подласый. – М. : ВЛАДОС, 2002.
51. Самоукина Н. В. Организационно-обучающие игры в образовании. – М. : Народное образование, 1996.
52. Селевко Г. К. Образовательные технологии: учебное пособие. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.
53. Сікорський П. І. Кредитно-модульна технологія навчання : навч. посібн. / П. І. Сікорський. – К. : Вид-во Європ. Ун-ту, 2004.

54. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : навч. посібн. / З. І. Слєпкань. – К. : Вища школа, 2005.
55. Унт И. Индивидуализация и дифференциация обучения. – М. : Педагогика, 1990.
56. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посібн. / М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2006.
57. Фридман Л. М. Педагогический опыт глазами психолога. – М. : Просвещение, 1987.
58. Чайка В. М. Основи дидактики : тексти лекцій і завдання для самоконтролю : навч. посібн. / В. М. Чайка. – Тернопіль : Астон, 2002.
59. Чошанов М. А. Гибкая технология проблемно-модульного обучения. – М. : Народное образование, 1996.
60. Юдин В. В. Педагогическая технология. – Ярославль, 1997.
61. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002.

7.ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття дидактики вищої школи.
2. Форми навчання у ВНЗ
3. Характеристика навчального процесу у вищому навчальному закладі.
4. Діяльнісний підхід у навчанні. Характеристика системного підходу.
5. Характеристика процесу навчання з позицій системного підходу.
6. Суб'єктно-об'єктна модель процесу навчання.
7. Види навчання (догматичне навчання, пояснювально-ілюстративне навчання, проблемне навчання, програмоване навчання).
8. Функції навчання.
9. Стилї навчання.
10. Мета як системотвірний компонент процесу навчання
11. Обумовленість мети зовнішніми чинниками
12. Зміст освіти і зміст навчання спільне та відмінне
13. Закономірності процесу навчання, їх об'єктивний характер.
14. Відображення закономірностей у моделі процесу навчання. Внутрішня та зовнішня обумовленість закономірностей навчання
15. Принципи навчання та їх суб'єктивна природа.
16. Поняття результативності навчання
17. Поняття ефективності навчання та її формула
18. Поняття оптимальності навчання та її формула
19. Мета як системотвірний компонент процесу навчання. Мета та завдання в процесі навчання
20. Обумовленість мети зовнішніми чинниками
21. Зміст освіти і зміст навчання спільне та відмінне
22. Компоненти змісту навчання
23. Документи, що відображають зміст освіти
24. Основні характеристики практично-лекційного навчання.
25. Варіативність застосування лекційних занять.
26. Форми організації освітнього процесу

27. Форми організації навчання
28. Основні відмінності між семінарським, практичним, лабораторним заняттями.
29. Поняття методу навчання та його місце в структурі процесу навчання
30. Класифікації методів навчання.
31. Характеристика навчального процесу у відповідності до багатомірності методів навчання.
32. Оцінка, оцінювання, облік, контроль: розмежованість понять.
33. Поняття результативності, ефективності, оптимальності навчального процесу.
34. Параметральна оцінка навчального процесу
35. Поняття результативності навчання
36. Поняття ефективності навчання та її формула
37. Поняття оптимальності навчання та її формула

2.1.4. Навчально-методичне забезпечення курсу «Правові аспекти освітньої діяльності у ВНЗ» (автор: С. Ю. Чернета)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1.1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни		
			Денна	Заочна
Денна форма навчання	01 Освіта/Педагогіка, 011 Освітні, педагогічні науки, Педагогіка вищої школи.	Нормативна		–
Кількість годин/кредитів 120/4		Рік навчання	5	–
		Семестр	10	–
		Лекції	16	–
ІНДЗ: немає		Практичні (семінарські) Лабораторні _____ год.	14 –	–
		Самостійна робота Індивідуальні _____ год	82 –	–
		Консультації	8	–
		Форма контролю:	залік	–

АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Програма навчального курсу «Правові аспекти освітньої діяльності у ВНЗ» складена відповідно до навчального плану підготовки здобувачів другого рівня вищої освіти. Навчальний курс спрямований на аналіз та вивчення основних механізмів правового регулювання організації освітнього процесу у закладах вищої освіти. Навчальна програма ґрунтується на системному підході до аналізу нормативно-правового забезпечення освітнього процесу ЗВО і компетентнісному підході до визначення якості підготовки здобувачів вищої освіти, здатних працювати у закладах вищої та професійно-технічної освіти.

Вивчення навчальної курсу «Правові аспекти освітньої діяльності у ВНЗ» сприятиме підвищенню рівня професійної компетентності майбутніх викладачів, їх готовності кваліфіковано і майстерно виконувати свої професійні обов'язки, забезпечить оволодіння сучасними теоретичними і прикладними знаннями з аналізу та застосування норм професійної діяльності, допомагатиме подальшому професійному зростанню в умовах удосконалення правового регулювання вищої освіти в Україні.

Метою викладання навчальної дисципліни “Правові аспекти освітньої діяльності у ВНЗ” є засвоєння студентами теоретичних засад законодавчого

забезпечення організації освітнього процесу у ЗВО, формування основних умінь і навичок, застосування норм права у викладацькій діяльності та становлення студента як викладача, здатного працювати у правовому полі.

Завданнями курсу є:

- розкриття змісту основних нормативно-правових документів, які забезпечують організацію освітнього процесу у ЗВО;
- аналіз норм правових документів, які регламентують освітню діяльність в цілому та організацію освітнього процесу у ЗВО, враховуючи кожного учасника цього процесу, зокрема;
- розробка на основі типових інструкцій та положення відповідні документи для організації освітнього процесу конкретного закладу вищої освіти та конкретних учасників цього процесу.

КОМПЕТЕНЦІЇ

Загальні компетентності:

- здатність до набуття спеціалізованих концептуальних знань на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, зокрема в контексті дослідницької роботи;
- прагнення до формування та розвитку комунікативних здібностей, міжособистісної взаємодії у професійній сфері;
- здатність професійно користуватись базами даних (у т.ч. Інтернет-джерелами, бібліотечними фондами, фондами правової інформації), управляти інформаційними потоками з метою знаходження, систематизації, раціонального застосування й поширення інформації, задіяної в наукових освітніх дослідженнях;
- володіння комп'ютерною та інформаційною культурою, усвідомлення цінності суб'єктивної позиції в інформаційному просторі;
- здатність до рефлексії власного освітнього та професійного досвіду, критичного оцінювання результатів діяльності; готовність до постійного саморозвитку та самовдосконалення; прояв допитливості, пізнавального інтересу, розуміння способів їх реалізації у процесі самонавчання; готовність до реалізації власного аксіологічного потенціалу;
- здатність до передання набутих знань іншим людям на основі застосування сучасної педагогічної методології, набуття вмінь постійного професійного самовдосконалення й самоосвіти з метою актуалізації знань про правову дійсність, збереження власного потенціалу актуального та інноваційного мислення.

Фахові компетентності:

- вміння взаємодіяти з соціальними партнерами, в тому числі з іноземними, щодо створення системи забезпечення якості освіти;
- здатність до професійної самоосвіти, особистіснопрофесійного зростання, проектування подальших освітніх траєкторій;
- готовність до створення методичного забезпечення освітнього процесу за кваліфікаційними рівнями;
- готовність визначати рівень особистісного і професійного розвитку: вивчати сучасні методи управління у процесі вирішення освітніх задач і виявляти можливості підвищення ефективності викладацької діяльності;

- вміння підтримувати й стимулювати пізнавальну активність студентів; володіти методичними прийомами індивідуальної педагогічної взаємодії, створення сприятливих умов освітньої діяльності.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Структура навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання представляється у вигляді таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.		
				Лек.	Практ.
		Денна форма		Заочна форма	
Змістовий модуль I. Теоретичні засади правового статусу ЗВО					
Тема 1. Законодавче регулювання системи вищої освіти в Україні	4	2	2	–	–
Тема 2. Управління у сфері вищої освіти	–	–	–	–	–
Тема 3. Державні стандарти вищої освіти	2	2	–		
Разом за модулем 1	6	4	2	–	–
Змістовий модуль II. Законодавче забезпечення діяльності учасників освітнього процесу у ЗВО					
Тема 4. Учасники освітнього процесу	4	2	2	–	–
Тема 5. Керівництво закладами вищої освіти	4	2	2	–	–
Тема 6. Правове регулювати трудової діяльності учасників освітнього процесу	4	2	2	–	–
Тема 7. Прийом до закладів вищої освіти: правові аспекти □	2	2	–	–	–
Тема 8. Працевлаштування випускників закладів вищої освіти	2	–	2	–	–
Разом за змістовим модулем 2	16	8	8	–	–
Змістовий модуль III. Правові забезпечення підготовки наукового-педагогічних працівників та міжнародного співробітництва					
Тема 9. Підготовка та перепідготовка наукових та науково-педагогічних працівників □	4	2	2	–	–
Тема 10. Законодавче забезпечення міжнародної співпраці у вищій освіті □	4	2	2	–	–
Разом за змістовим модулем 3	8	4	4	–	–
Всього годин:				–	–

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ

Змістовий модуль I. Теоретичні засади правового статусу закладів вищої освіти

Тема 1. Законодавче регулювання системи вищої освіти в Україні

Національне законодавство про вищу освіту: становлення та реформування. Законодавча база державної політики у галузі освіти. Право громадян на освіту: аналіз чинних міжнародних та українських нормативно-правових документів. Основні принципи освіти.

Структура та зміст Закону України «Про освіту». Основні принципи вищої освіти. Право громадян на здобуття вищої освіти. Закон України «Про вищу освіту» та Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність» як основні нормативно-правові документи, що регулюють діяльність системи вищої освіти.

Міжнародні документи у сфері вищої освіти. Болонська декларація «Про європейський простір у сфері вищої освіти» як правова основа процесу інтеграції України в європейський освітній простір. Структура вищої освіти.

Основні поняття: освіта, право на освіту, заклад вищої освіти, освітня діяльність, принципи освіти.

План практичних занять 1

1. Право на освіту. Основні принципи освіти
2. Національне законодавство про вищу освіту.
3. Міжнародні документи у сфері вищої освіти.
4. Структура вищої освіти

Індивідуальні завдання для самостійної роботи до теми 1: Розробити порівняльну таблицю закріплення права на вищу освіту в законодавстві України та зарубіжних країн відповідно до плану практичної 1 (подати в електронному варіанті), подати глосарій по темі з посиланням на першоджерело чи автора (не менше 5 понять).

Література для вивчення теми 1: 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 43, 44, 46, 51, 54, 55, 56.

Тема 2. Управління у сфері вищої освіти

Система вищої освіти. Органи управління у галузі вищої освіти.

Основні завдання закладу вищої освіти. Типи закладів вищої освіти. Правовий статус закладів вищої освіти. Інститути, академії, університети, коледжі. Національний закладів вищої освіти: особливості статусу та відповідальність. Особливості правового статусу приватного ЗВО. Дослідницький університет. Структура закладу вищої освіти. Структурні підрозділи закладу вищої освіти.

Установчі документи закладу вищої освіти. Статут закладу вищої освіти. Державна реєстрація та державне регулювання діяльності ЗВО. Принципи діяльності, основні права та обов'язки закладу вищої освіти.

Принципи управління закладом вищої освіти. Автономія закладів вищої освіти. Створення, реорганізація та ліквідація закладів вищої освіти.

Основні поняття: управління, правовий статус, автономія, система.

Практичного заняття до теми 2 не передбачено

Індивідуальні завдання для самостійної роботи до теми 2: Подати у вигляді порівняльної таблиці принципи створення, реорганізації та ліквідації державного та приватного закладу вищої освіти (мультимедійне представлення).

Література для вивчення теми 2: 4, 9, 25, 32, 40, 44, 45, 63, 75, 76, 79.

Тема 3. Державні стандарти вищої освіти

Система стандартів вищої освіти. Освітні ступені вищої освіти: перший (бакалаврський), другий (магістерський) та третій (освітньо-науковий). Державний стандарт вищої освіти. Галузеві стандарти вищої освіти. Стандарти вищої освіти закладів вищої освіти. Освітні та освітньо-наукові програми, навчальні плани.

Поняття якості вищої освіти. Науково-методичне забезпечення вищої освіти. Ліцензування освітньої діяльності, спеціальностей та акредитація освітніх програм, закладів вищої освіти як механізми забезпечення якості освітніх послуг.

Правовий статус та повноваження Національного агентства забезпечення якості вищої освіти.

Основні поняття: державний стандарт, освітній ступінь, бакалавр, магістр, доктор філософії, освітня програма, якість освіти, ліцензування, акредитація, Національного агентства забезпечення якості вищої освіти.

Практичне заняття до теми 3 не передбачено.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи до теми 3: розробити схематичне представлення взаємодії Національного агентства забезпечення якості вищої освіти та закладу вищої освіти.

Література для вивчення теми 3: 4, 9, 24, 32, 33, 44, 47, 48, 56, 57, 74, 75, 79, 80.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1

1. Національне законодавство про вищу освіту.
2. Законодавча база державної політики у галузі освіти.
3. Право громадян на освіту та механізми його реалізації.
4. Основні принципи освіти.
5. Структура та зміст Закону України «Про освіту».
6. Основні принципи вищої освіти.
7. Право громадян та умови здобуття вищої освіти.
8. Закон України «Про вищу освіту» та Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність» як основні нормативно-правові документи, що регулюють діяльність системи вищої освіти.
9. Міжнародні документи у сфері вищої освіти.
10. Державна політика у сфері вищої освіти
11. Органи управління у галузі вищої освіти.
12. Принципи управління закладами вищої освіти.
13. Типи закладів вищої освіти.
14. Правовий статус закладу вищої освіти.
15. Автономія закладів вищої освіти: фінансова та адміністративна

16. Установчі документи закладу вищої освіти.
17. Державна реєстрація та державне регулювання діяльності ЗВО.
18. Створення, реорганізація та ліквідація закладу вищої освіти.
19. Система стандартів вищої освіти.
20. Освітні ступені вищої освіти.
21. Державний стандарт вищої освіти.
22. Поняття якості вищої освіти.
23. Створення та повноваження НАЗЯВО.
24. Науково-методичне забезпечення вищої освіти.
25. Ліцензування освітньої діяльності, спеціальностей.
26. Акредитація освітніх програм та закладів вищої освіти.

Змістовий модуль II. Законодавче забезпечення діяльності учасників освітнього процесу у ЗВО

Тема 4. Учасники освітнього процесу

Правовий статус учасників освітнього процесу у закладах вищої освіти. Педагогічні і науково-педагогічні працівники. Права та обов'язки педагогічних і науково-педагогічних працівників. Особливості відповідальності педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Регулювання робочого часу та оплати праці педагогічних та науково-педагогічних працівників. Підвищення кваліфікації та стажування.

Особи, які навчаються у закладах вищої освіти. Права та обов'язки осіб, що навчаються у закладах вищої освіти. Стипендіальне забезпечення студентів: право на академічну стипендію та особливості її отримання. Іменні стипендії. Соціальні стипендії.

Основні поняття: учасники освітнього процесу, студент, педагогічні працівники, науково-педагогічні працівники, семестр, навчальний рік, підвищення кваліфікації, стажування, робочий час, академічна доброчесність, плагіат, стипендія.

План практичних занять

1. Правовий статус учасників освітнього процесу у закладах вищої освіти.
2. Права та обов'язки педагогічних і науково-педагогічних працівників.
3. Робочий час та оплата праці педагогічних та науково-педагогічних працівників
4. Права та обов'язки осіб, що навчаються у закладах вищої освіти.
5. Стипендіальне забезпечення студентів.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи до теми 4: проаналізувати права та обов'язки осіб, що навчаються у закладах вищої освіти та співвіднести їх з правами інших учасників освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти.

Література для вивчення теми 4: 4, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 23, 28, 29, 34.

Тема 5. Керівництво закладами вищої освіти

Керівник закладу вищої освіти. Повноваження керівника закладу вищої освіти. Обрання, призначення та звільнення з посади керівника закладу вищої

освіти. Керівник факультету, навчально-наукового інституту, кафедри: обрання на посаду та звільнення з посади. Колегіальні органи управління у закладі вищої освіти. Вчена рада: її повноваження та склад. Наглядова рада: її повноваження та процедура формування. Робочі та дорадчі колегіальні органи.

Органи громадського самоврядування у закладах вищої освіти, їх структурних підрозділах. Збори (конференція) учасників освітнього процесу.

Студентське самоврядування у системі вищої освіти його керівництво, принципи формування, повноваження. Функції студентського самоврядування у закладі вищої освіти. Загальні збори (конференція) студентів. Фінансова основа студентського самоврядування.

Основні поняття: керівник, адміністрація, ректорат, вчена рада, наглядова рада, громадське самоврядування, збори учасників освітнього процесу, студентське самоврядування.

План практичних занять

1. Керівник закладу вищої освіти.
2. Колегіальні органи управління у закладі вищої освіти.
3. Вчена рада.
4. Органи громадського самоврядування у закладах вищої освіти.
5. Студентське самоврядування та його функції

Індивідуальні завдання для самостійної роботи до теми 5: розробити порівняльну таблицю повноважень Вченої ради та Наглядової ради, громадського самоврядування та студентського.

Література для вивчення теми 5: 4, 9, 13, 15, 18, 22, 28, 30, 55, 56, 57, 58, 75, 79.

Тема 6. Правове регулювати трудової діяльності учасників освітнього процесу

Правове регулювання внутрішнього трудового розпорядку. Трудові угоди та контракти з працівниками закладу. Посадові обов'язки і виробнича дисципліна. Правове регулювання соціального захисту та соціальної допомоги учасникам освітнього процесу в закладах освіти. Види і процедури юридичної відповідальності.

Основні поняття: право на працю, колективний договір, трудовий договір, контракт, профспілка працівників освіти, посадова інструкція, трудова дисципліна, проступок.

План практичних занять

1. Внутрішній трудовий розпорядок.
2. Трудові угоди та контракти з працівниками закладу.
3. Посадові обов'язки і виробнича дисципліна.
4. Соціальний захист та соціальна допомога учасникам освітнього процесу в закладах освіти
5. Види і механізм юридичної відповідальності.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи до теми 6: на основі типової розробити посадову інструкцію доцента кафедри педагогічного факультету.

Література для вивчення теми 6: 4, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 23, 28, 29, 34.

Тема 7. Прийом до закладів вищої освіти: правові аспекти

Умови прийому на навчання до закладу вищої освіти. Правила прийому. Приймальна комісія.

Конкурсний відбір. Конкурсний бал. Підсумкова атестація. Правова база зовнішнього незалежного оцінювання.

Український центр оцінювання якості освіти – правовий статус.

Моніторинг якості освіти: правове регулювання.

Умови прийому та підготовки фахівців для роботи у сільській місцевості. Прийом на базі молодшого бакалавра (молодшого спеціаліста).

Умови прийому до магістратур закладів вищої освіти.

Кредити на здобуття вищої освіти. Порядок отримання та сплати кредиту на здобуття вищої освіти.

Відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення здобувачів вищої освіти.

Основні поняття: абітурієнт, привила прийому, зовнішнє незалежне оцінювання, приймальна комісія.

Практичного заняття до теми 7 не передбачено

Індивідуальні завдання для самостійної роботи до теми 7: розробити порівняльну таблицю правил прийому абітурієнтів України та декількох закордонних країн.

Література для вивчення теми 7: 4, 9, 11, 16, 25, 32, 33, 34, 35, 38, 67, 74, 75, 80.

Тема 8. Працевлаштування випускників закладів вищої освіти

Правове регулювання працевлаштування випускників. Поняття першого робочого місця. Органи, що забезпечують молодь першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю.

Працевлаштування випускників закладів вищої освіти, які навчались за державним замовленням. Права та обов'язки замовників та випускників.

Порядок працевлаштування. Соціальний захист молодого спеціаліста.

Соціальні гарантії та компенсації. Тресторонні угоди «заклад вищої освіти – студент – роботодавець».

Основні поняття: випускник, перше робоче місце, працевлаштування, кваліфікація, роботодавець, молодий спеціаліст,

План практичних занять

1. Поняття першого робочого місця.

2. Працевлаштування випускників закладів вищої освіти

3. Тресторонні угоди «заклад вищої освіти – студент – роботодавець»

Індивідуальні завдання для самостійної роботи до теми 8: проаналізувати співпрацю закладів вищої освіти зарубіжних країн з потенційними роботодавцями.

Література для вивчення теми 8: 4, 9, 75, 79.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 2

1. Правовий статус учасників освітнього процесу у закладах вищої освіти.
2. Права та обов'язки педагогічних і науково-педагогічних працівників.
3. Регулювання робочого часу та оплати праці педагогічних та науково-педагогічних працівників.
4. Підвищення кваліфікації та стажування.
5. Особи, які навчаються у ЗВО..
6. Права та обов'язки осіб, що навчаються у закладах вищої освіти.
7. Стипендіальне забезпечення студентів: академічна та соціальна стипендія.
8. Керівник закладу вищої освіти.
9. Колегіальні органи управління у ЗВО. Вчена рада. Робочі та дорадчі колегіальні органи.
10. Органи громадського самоврядування у закладах вищої освіти.
11. Студентське самоврядування у системі вищої освіти.
12. Правове регулювання внутрішнього трудового розпорядку.
13. Трудові угоди та контракти з працівниками закладу.
14. Посадові обов'язки і виробнича дисципліна.
15. Правове регулювання соціального захисту та соціальної допомоги учасникам освітнього процесу в закладах вищої освіти.
16. Види і процедури юридичної відповідальності. Кодекс академічної доброчесності.
17. Умови прийому на навчання до закладу вищої освіти.
18. Конкурсний відбір.
19. Правова база зовнішнього незалежного оцінювання.
20. Український центр оцінювання якості освіти – правовий статус.
21. Умови прийому та підготовки фахівців для роботи у сільській місцевості.
22. Кредити на здобуття вищої освіти.
23. Правове регулювання працевлаштування випускників.
24. Поняття першого робочого місця. Органи, що забезпечують молодь першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю.
25. Працевлаштування випускників закладів вищої освіти, які навчалися за державним замовленням.
26. Права та обов'язки замовників та випускників. Порядок працевлаштування.
27. Соціальний захист молодого спеціаліста.
28. Соціальні гарантії та компенсації. Тристоронні угоди «вищий навчальний заклад – студент – роботодавець».

Змістовий модуль III. Правові забезпечення підготовки науково-педагогічних працівників та міжнародного співробітництва

Тема 9. Підготовка та перепідготовка наукових та науково-педагогічних працівників

Основні форми підготовки наукових та науково-педагогічних працівників вищої кваліфікації: аспірантура і докторантура. Поняття наукового ступеня та

вченого звання. Порядок присудження наукових ступенів та вчених звань. Спеціалізовані вчені ради. Експертні ради.

Реформування аспірантури та докторантури в Україні. Соціальних захист молодих науковців. Спеціалізовані вчені ради: разова та постійно діючі, особливості їх створення. Експертні ради.

Основні поняття: аспірантура і докторантура, науковий ступінь та вчене звання

План практичних занять

1. Основні форми підготовки наукових та науково-педагогічних працівників вищої кваліфікації: аспірантура і докторантура.

2. Поняття наукового ступеня та вченого звання та їх присудження.

3. Спеціалізовані вчені ради.

4. Підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів

Індивідуальні завдання для самостійної роботи до теми 9: проаналізувати проект Порядку присудження наукових ступенів докторів філософії.

Література для вивчення теми 9: 4, 9, 11, 24, 27, 37.

Тема 10. Законодавче забезпечення міжнародної співпраці у вищій освіті

Міжнародні угоди співпраці у сфері вищої освіти. Співпраця партнерських закладів освіти. Особливості укладення угод про співпрацю.

Міжнародні освітні програми і проекти у вищій освіті України. Законодавче забезпечення та механізми отримання подвійних дипломів.

Бакалаврські програми і проекти. Магістерські програми і проекти. Erasmus+. Особливості отримання стипендій та держаних місць за кордоном.

Міжнародні стажування науково-педагогічних працівників: форми та принципи.

Основні поняття: угода, співпраця, міжнародні освітні програми та проекти, обмін студентами, подвійний диплом.

План практичних занять

1. Міжнародні угоди співпраці у сфері вищої освіти.

2. Міжнародні освітні програми і проекти у вищій освіті України

3. Бакалаврські програми і проекти. Магістерські програми і проекти

4. Особливості отримання стипендій.

5. Характеристика міжнародних освітніх програм: мета, структура, умови.

6. Особливості міжнародного стажування

Індивідуальні завдання для самостійної роботи до теми 10: проаналізувати зміст та мету двох різних міжнародних освітніх програм та виокремити спільні риси.

Література для вивчення теми 10: 4, 9, 41, 42, 44, 75.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 3

1. Основні форми підготовки наукових та науково-педагогічних працівників вищої кваліфікації: аспірантура і докторантура.

2. Поняття наукового ступеня та вченого звання. Присудження наукових ступенів та вчених звань.

3. Спеціалізовані вчені ради: разові та постійно діючі. Експертні ради.
4. Реформування аспірантури та докторантури в Україні. Соціальних захист молодих науковців.
5. Міжнародні угоди співпраці у сфері вищої освіти.
6. Міжнародні освітні програми і проекти у вищій освіті України
7. Бакалаврські програми і проекти. Магістерські програми і проекти
8. Особливості отримання стипендій.

4. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Форми оцінювання: усне опитування у вигляді мультимедійного представлення розроблених по темах проектів, модульна контрольна робота, підсумковий тест.

Таблиця 4.1

Розподіл балів для денної форми навчання

Поточний контроль (мах = 40 балів)										Модульний контроль (мах = 60 балів)			Загальна кількість балів
Модуль 1										Модуль 2			
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2					Змістовий модуль 3		МКР 1	МКР 2	МКР 3	100
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10				
6	-	-	5	5	6	-	6	6	6	20	20	20	

Таблиця 4.2

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90–100	Відмінно	Зараховано
82–89	Дуже добре	
75–81	Добре	
67–74	Задовільно	
60–66	Достатньо	
1–59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Основна

1. Конституція України : прийнята 28 червня 1996 р., із змінами від 08.12.2004. // Відомості Верховної Ради. – 2005. – № 2. – 44 с.

2. Державна національна програма «Освіта. Україна ХХІ століття» // Освіта. – 1993. – № 44–46.
3. Загальноєвропейський простір вищої освіти – досягнення цілей / Комюніке Конференції міністрів країн Європи, відповідальних за сферу вищої освіти м. Берген, 19–20 травня 2005 р. // Освіта України. – 2005. – 5 липня. – С. 4–5.
4. Закон України «Про освіту» : прийнятий 05.09.2017 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Закон України «Про дошкільну освіту» : прийнятий 11.03.01 р., із змінами та доповненнями станом на 28.09.2017 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. Закон України „Про загальну середню освіту” : прийнятий 13.05.99 р., із змінами та доповненнями станом на 28.09.2017 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Закон України „Про позашкільну освіту” : прийнятий 22.06.2000 р., із змінами та доповненнями станом на 28.09.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
8. Закон України „Про професійно-технічну освіту” : прийнятий 11.02.99 р., із змінами та доповненнями станом на 25.07.2018 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
9. Закон України „Про вищу освіту” : прийнятий 1 липня 2014 р., із змінами та доповненнями станом на 18.05.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
10. Закон України „Про наукову та науково-технічну діяльність” : прийнятий 13.12.94 р., із змінами та доповненнями станом на 11.10.17 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
11. Закон України „Про охрану праці” : прийнятий 14.10.92 р., із змінами та доповненнями станом на 20.01.2018 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
12. Закон України „Про авторське право та суміжні права” : прийнятий 23.12.93 р., із змінами та доповненнями станом на 22.07.2018 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
13. Закон України „Про відпустки” : прийнятий 15.04.96 р., із змінами та доповненнями станом на 25.07.2018 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
14. Закон України „Про державну допомогу сім’ям з дітьми” : прийнятий 21.11.1992 р., із змінами та доповненнями станом на 20.01.2018 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
15. Постанова Кабінету Міністрів „Про впорядкування застосування контрактної форми трудового договору” : прийнята 19.03.93 р., із змінами та доповненнями станом на 27.06.2000 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
16. Постанова Кабінету Міністрів „Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності” : прийнята 12.10.10 р. № 939, зі змінами станом на

- 29.04.2017 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
17. Постанова Кабінету Міністрів „Порядок надання щорічної основної відпустки тривалістю 56 календарних днів керівникам, педагогічним, науково-педагогічним працівникам освіти та науки” : прийнята 14.04.97 № 346, із змінами та доповненнями станом на 24.02.2016 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
  18. Постанова Кабінету Міністрів „Про затвердження умов, тривалості, порядку надання та оплати творчих відпусток” : прийнята 19.01.98 № 45 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
  19. Постанова Кабінету Міністрів „Перелік закладів та установ освіти і посад, робота на яких дає право на пенсію за вислугу років” : прийнята 04.11.93 № 909, зі змінами станом на 22.12.2016 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
  20. Постанова Кабінету Міністрів „Про затвердження переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників” : прийнята 14.06.2000 № 963, зі змінами станом на 18.07.2018р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
  21. Постанова Кабінету Міністрів „Про державну реєстрацію авторського права та договорів, які стосуються права автора на твір” : прийнята 27.12.01 № 1756, зі змінами станом на 22.12.2017 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
  22. Постанова Кабінету Міністрів „Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів та коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери” : прийнята 30.08.02 №1298 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
  23. Постанова Кабінету Міністрів „Про затвердження Національної рамки кваліфікацій” : прийнята 23.11.2011 № 1341 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
  24. Постанова Кабінету Міністрів „Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності” : прийнята 30 грудня 2015 р. № 1187 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
  25. Наказ МОН України „Про затвердження Типового договору про надання освітніх послуг навчальними закладами” : прийнятий 11.03.02 № 183, зі змінами станом на 19.08.2015 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
  26. Наказ МОН України „Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників” : прийнятий 06.10.2010 р., зі змінами станом на 30.09.2013 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
  27. Постанова Кабінету Міністрів „Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника” : прийнята 24.07.13 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

28. Наказ МОН України „Про затвердження Положення про обрання та прийняття на роботу науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів третього і четвертого рівнів акредитації ” : прийнятий 24.12.2002 р., зі змінами станом на 20.11.2015 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
29. Наказ МОН України „Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів” : прийнятий 07.08.02 № 450 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
30. Наказ МОН України „Про впорядкування діяльності відокремлених структурних підрозділів ВНЗ” : прийнятий 01.02.2008р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.uazakon.com/>.
31. Наказ МОН України „Про затвердження Положення про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах” : прийнятий 20.12.02 №732, із змінами станом на 14.06.08р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
32. Наказ МОН України „Про затвердження Примірного статуту вищого навчального закладу” : прийнятий 05.02.03 № 60 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
33. Наказ МОН України „Про затвердження Порядку та умов надання платних послуг бюджетними науковими установами” : прийнятий 01.12.03 № 798/657/351 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
34. Наказ МОН України „Про затвердження Положення про порядок переведення, відрахування та поновлення студентів вищих закладів освіти” : прийнятий 15.07.96 № 245 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
35. Наказ МОН України „Про затвердження Положення про дистанційне навчання” : прийнятий 25.04.2013 р. № 466, зі змінами станом на 21.08.2015 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
36. Наказ Міністерства праці України „Про затвердження Типової форми контракту з працівником” : прийнятий 15.04.1994 № 23 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
37. Наказ МОН, молодь та спорту України „Про затвердження Положення про підвищення кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів” : прийнятий 24.01.2013 № 48 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
38. Положення про організацію навчального процесу у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки : прийнятий 02.10.2017 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://ed.eenu.edu.ua/documents/type/normatyvni-dokumenty-snu-imeni-lesi-ukrayinky>

Підручники та посібники:

39. «Європейський Союз – Україна: співробітництво у сфері вищої освіти» [Електронний ресурс]. – Київ, 2010. – 20 с.
40. Адміністративне право : навч. посіб. / О. І. Остапенко, З. Р. Кисіль, М. В. Ковалів, Р. В. Кисіль. – Київ : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 536 с.
41. Базиль, О. Тенденції розвитку міжнародної співпраці українських університетів [Текст] / О. Базель, С. Соколов // Інновації в педагогічній освіті європейського простору: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Полтава : Полтавський літератор, 2009.
42. Беляєв Ю. Міжнародні зв'язки як важливий напрям удосконалення управління університетом в умовах європейської освітньої інтеграції [Текст] / Ю. Беляєв // Вища школа. – 2010. – № 7–8. – 18–27.
43. Білий Л.Г. Перспективи розвитку вищої освіти в Україні в контексті інтеграції до європейського освітнього простору [Електронне видання] / Л. Г. Білий // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2011. – № 4.
44. Валєєв Р.Г. Освітнє право України : навч. посібник / Валєєв Р. Г. – Луганськ : Луганська правова фундація, 2011. – 287 с.
45. Верхогляд О. Проблеми міжнародної співпраці у сфері вищої освіти: контроль за якістю освіти [Текст] / О. Верхогляд // Вища школа. – 2010. – № 1. – С. 15–23.
46. Вища освіта в Україні : навч. посіб. / В. Г. Кремень, С. М. Ніколаєнко, М. Ф. Степко та ін. – Київ : Знання, 2005. – 327 с.
47. Вища освіта в Україні. Нормативно-правове регулювання / П. П. Заєць, В. С. Згуровський. – Київ : Форум, 2003. – 1021 с.
48. Вища освіта України: ліцензування та акредитація : аналіт. дослідж. / Т. В. Фініков, О. І. Шаров. – Київ : Навч.-метод. Центр „Консорціум із удоскон. Менеджмент-освіти в Україні”, 2003. – 68 с.
49. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури / Вітвицька С. С. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
50. Вхідження національної системи вищої освіти в європейський простір вищої освіти ти наукового дослідження: моніторинг. дослідж.: аналіт. звіт [Текст] / Міжнарод. благод. фонд «Міжнарод. Фонд дослідж. освіт. політики»; кер. авт. кол. Т. В. Фініков. – Київ : Таксон, 2012. – 54 с.
51. Європейське освітнє право : навч. посібник / О. М. Байталюк, М. В. Ворон. – Київ : Видавничий дім „Плеяда”, 2010. – 59 с.
52. Інтелектуальна власність : навч. посіб. / О. М. Стороженко, О. Б. Німко. – Київ : Видавничий дім „Плеяди”, 2010. – 63 с.
53. Каленюк І. Розвиток вищої освіти та економіка знань: монографія [Текст] / І. Каленюк, О. Куклін. – К. : Знання, 2012. – 294 с.
54. Орленко В. Формирование права на образование в Украине / Орленко В., Орленко Л. // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2005. – № 3. – С. 5–13.

55. Освітнє право : навч. посібник для студентів гуманітарних ВНЗ / [авт. кол.: В. В. Астахов, К. В. Астахова (мол.), О. Л. Войно-Данчишина та ін.] ; за заг. ред. В. В. Астахова ; Нар. укр. акад. ; Міжнар. фонд „Відродження”. – Харків : Вид-во НУА, 2011. – 144 с.
  56. Освітнє право : навч. посібник для студентів гуманітарних ВНЗ / [авт. кол.: В. В. Астахов, К. В. Астахова (мол.), О. Л. Войно-Данчишина та ін.] ; за заг. ред. В. В. Астахова; Нар. укр. акад.; Міжнар. фонд „Відродження”. – Харків : Вид-во НУА, 2011. – 144 с.
  57. Основи освітнього права та правове регулювання діяльності навчальних закладів в Україні : навч. посіб. / О. М. Байталюк, О. Б. Німко. – Київ : Видавничий дім „Плеяди”, 2010. – 71 с.
  58. Основи трудового права для керівника навчального закладу : навч. посіб. / Н. О. Давидова, М. В. Ворон. – Київ : Видавничий дім „Плеяди”, 2010. – 48 с.
  59. Нововведення Закону України "Про вищу освіту" щодо ступенів та кваліфікації вищої освіти та їх імплементація [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://edu-mns.org.ua/img/news/5496/222.pdf>
  60. Нормативно-правові документи з питань вищої освіти / Дудник Т., Іщенко Т., Хоменко М. ; за ред. Болюбаша Я. Я. – Київ, 2004. – 304 с.
  61. Права дітей та підлітків: навч. посіб. / О. М. Байталюк, О. Б. Німко. – Київ : Видавничий дім „Плеяди”, 2010. – 52 с.
  62. Правові основи діяльності вищих навчальних закладів : навч. посіб. / О. М. Стороженко, О. Б. Німко. – Київ : Видавничий дім „Плеяди”, 2010. – 50 с.
  63. Правові основи управління освітньою діяльністю : навч. посіб. / О. М. Стороженко, О. Б. Німко. – Київ : Видавничий дім „Плеяди”, 2010. – 55 с.
  64. Приватна вища школа України на шляху інновацій : монографія / за ред. В. П. Андрущенко, Б. І. Корольова. – Харків, 2005. – 229 с.
  65. Розвиток сучасної університетської освіти країн Західної Європи : монографія / А. В. Ржевська ; Держ. закл. „Луган.нац.ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2011. – 356 с.
  66. Цивільно-правові договори в сфері освіти : навч. посіб. / Н. О. Давидова, М. В. Ворон. – Київ : Видавничий дім „Плеяди”, 2010. – 54 с.
- Додаткова:**
67. Бабак В. Проблема вдосконалення переліку напрямів підготовки і спеціальностей та світова практика формування програм вищої освіти / Бабак В. // Вища школа. – 2004. – № 5–6. – С. 74–79.
  68. Гетьман Г. Колізії у законодавстві про вищу освіту та шляхи їх подолання / Г. Гетьман, Г. Гончарова // Новий колегіум. – 2005. – № 1–2. – С. 13–19.
  69. Дзоз В. Освітня справа як складник гуманітарної політики держави / Дзоз В. // Вища освіта України. – 2004. – № 4. – С. 36–39.
  70. Вишневський О. На шляху реформ: Актуальні питання сучасної української освіти та змісту виховання / Вишневський О. – Дрогобич : Коло, 2005. – 176 с.

71. Кафарський В. Проблеми реалізації законодавства у сфері освіти / Кафарський В. // *Голос України*. – № 162. – 2005. – С. 8–9.
  72. Красняков Є. Законодавство у сфері освіти – галузь самостійна / Красняков Є. // *Віче*. – 2003. – № 9. – С. 60–62.
  73. Реформування вищої освіти у процесі демократизації українського суспільства / за ред. Б. А. Головка. – К. : ВПЦ Київський університет, 2004. – 220 с.
  74. Cherneta S. Poszczególne problemy regulacji prawnych działalności instytucji szkolnictwa wyższego na Ukrainie / Cherneta S. Y. // *Knowledge. Education. Low. Managtmtnt. Nauka. Oświata. Prawo.Zarządzanie*. – 2015. – № 2 (10). – S. 25–34.
- Інтернет-ресурси:**
75. <http://www.mon.gov>. – Офіційний сайт Міністерства освіти та науки України
  76. <http://eenu.edu.ua/uk> – Східноєвропейський національний університет імені лесеї України
  77. <http://www.osvita.com> – Єдине освітнє інформаційне вікно України
  78. <http://www.eu-edu.org> – Європейський освітній портал
  79. <http://www.osvita.org.ua> – Освітній портал
  80. <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws> – Законодавство про освіту

6. ЗРАЗОК ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1 рівень

1. Законодавство України про вищу освіту базується на Законі України

- 1) Про наукову і науково-технічну діяльність;
- 2) Про профорієнтаційну роботу;
- 3) Про самоосвіту.

2. Діяльність закладів вищої освіти, що провадиться з метою забезпечення здобуття вищої, післядипломної освіти і задоволення інших освітніх потреб здобувачів вищої освіти та інших осіб – це

- 1) освітня діяльність; 2) наукова діяльність; 3) професійна діяльність.

3. Основна предметна область освіти і науки, що включає групу споріднених спеціальностей, за якими здійснюється професійна підготовка

- 1). навчальна дисципліна; 2) галузь знань; 3) спеціальність.

4. Сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти

- 1) кваліфікація; 2) ОКР; 3) вища освіта.

5. Сукупність мінімальних вимог до кадрового, навчально-методичного, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення освітнього процесу закладу вищої освіти і наукової установи.

1) якість освіти; 2) стандарт освітньої діяльності; 3) ліцензування.

6. Офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважена установа встановила, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) відповідно до стандартів вищої освіти, що засвідчується відповідним документом про вищу освіту;

1) кваліфікація; 2) ОКР; 3) вища освіта.

7. Постійно діючим колегіальним органом із забезпечення якості вищої освіти є

1) Національна академія наук; 2) Міністерство освіти і науки; 3) Національне агентство забезпечення якості вищої освіти.

8. Освітня діяльність у сфері вищої освіти провадиться закладами вищої освіти, науковими установами (для підготовки фахівців ступеня доктора філософії) на підставі ....., які видаються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України згідно Законом «Про вищу освіту»

1) патентів; 2) ліцензій; 3) акредитаційного висновку.

9. Здобувачами вищої освіти є: 1) студент 2) стажист; 3) абітурієнт.

10. Фінансування державних закладів вищої освіти здійснюється за рахунок

1) коштів місцевого бюджету;
2) коштів навчального закладу;
3) коштів державного бюджету.

2 рівень

1. Освітній і водночас перший науковий ступінь, що здобувається на третьому рівні вищої освіти на основі ступеня магістра

1) магістр;
2) кандидат наук;
3) доктор філософії;
4) аспірант;
5) докторант.

2. Основними завданнями закладу вищої освіти є:

1) провадження на високому рівні освітньої діяльності, яка забезпечує здобуття особами вищої освіти відповідного ступеня за обраними ними спеціальностями;

2) для університетів, академій, інститутів – провадження наукової діяльності шляхом проведення наукових досліджень і забезпечення творчої діяльності учасників освітнього процесу, підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації і використання отриманих результатів в освітньому процесі;

3) участь у забезпеченні суспільного та економічного розвитку держави через формування людського капіталу;

4) гармонійної взаємодії національних систем освіти, науки, бізнесу та держави з метою забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку держави;

5) забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності.

3. Освітній процес у закладах вищої освіти здійснюється за такими формами:

- 1) навчальні заняття;
- 2) індивідуальна робота;
- 3) самостійна робота;
- 4) практична підготовка;
- 5) контрольні заходи.

4. Науково-педагогічні працівники - це особи, які за основним місцем роботи у закладах вищої освіти провадять

- 1) виховну;
- 2) навчальну;
- 3) методичну;
- 4) наукову (науково-технічну, мистецьку);
- 5) організаційну діяльність.

5. Посади науково-педагогічних працівників можуть займати особи, які мають

- 1) науковий ступінь;
- 2) вчене звання;
- 3) вищу освіту;
- 4) ступінь магістра;
- 5) закінчену аспірантуру.

6. Окремий вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей – це

- 1) заклад вищої освіти із специфічними умовами навчання;
- 2) заклад вищої освіти;
- 3) заклад вищої військової освіти;
- 4) мала академія;
- 5) заклад вищої педагогічної освіти.

7. Державна політика у сфері вищої освіти ґрунтується на принципах:

1) сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя;

2) доступності вищої освіти;

3) незалежності здобуття вищої освіти від політичних партій, громадських і релігійних організацій (крім закладів вищої духовної освіти);

4) наступності процесу здобуття вищої освіти;

5) збереження і розвитку системи вищої освіти та підвищення якості вищої освіти

8. Громадяни України вільні у виборі

- 1) закладу вищої освіти;
- 2) кваліфікації;
- 3) форми здобуття вищої освіти;
- 4) спеціальності;
- 5) результатів навчання.

9. Ступенями вищої освіти є:

- 1) молодший бакалавр;
- 2) спеціаліст;
- 3) магістр;
- 4) доктор філософії;
- 5) доктор наук.

10. Систему вищої освіти становлять:

- 1) заклади вищої освіти всіх форм власності;
- 2) рівні та ступені (кваліфікації) вищої освіти;
- 3) галузі знань і спеціальності;
- 4) освітні та наукові програми;
- 5) органи управління вищою освітою.

3 рівень

1. Громадяни України мають право безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних закладах вищої освіти на _____ основі відповідно до стандартів вищої освіти, якщо певний ступінь вищої освіти громадянин здобуває вперше за кошти державного або місцевого бюджету.

2. Встановить послідовність

Початковий рівень (.....) вищої освіти відповідає ..... Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою.....та професійно орієнтованої підготовки, ..., а також певного досвіду їх практичного застосування з метою виконання типових завдань, що передбачені для первинних посад у відповідній галузі .....

- 1) спеціальних умінь і знань;
- 2) короткий цикл;
- 3) п'ятому кваліфікаційному рівню;
- 4) загальнокультурної;
- 5) професійної діяльності.

3. У дипломі доктора філософії, доктора наук зазначаються:

- 1) назва закладу вищої освіти;
- 2) назва кваліфікації;
- 3) галузь знань;
- 4) керівника закладу;
- 5) спеціальність;
- 6) міністерство;
- 7) тему дослідження.

4. У сфері вищої освіти Єдина державна електронна база з питань освіти включає

- 1) реєстр ліцензій закладів вищої освіти;
- 2) Реєстр закладів вищої освіти;
- 3) Реєстр документів про вищу освіту;
- 4) Реєстр дипломів докторів філософії;
- 5) Реєстр сертифікатів зовнішнього незалежного оцінювання;
- 6) Реєстр дипломів докторів наук;
- 7) Реєстр факультетів та спеціальностей.

5. Стандарт вищої освіти визначає такі вимоги до освітньої програми:

- 1) обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти;
- 2) реєстр сертифікатів зовнішнього незалежного оцінювання;
- 3) перелік компетентностей випускника;
- 4) нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання;
- 5) форми атестації здобувачів вищої освіти;
- 6) вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти;
- 7) вимоги професійних стандартів (у разі їх наявності).

6. Основними посадами науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти є:

- 1) керівник (ректор, президент, начальник, директор);
- 2) заступник керівника (проректор, віце-президент, заступник начальника, заступник директора, заступник завідувача), діяльність якого безпосередньо пов'язана з освітнім або науковим процесом;
- 3) директор (начальник) інституту, його заступники, діяльність яких безпосередньо пов'язана з освітнім або науковим процесом;
- 4) декан (начальник) факультету, його заступники, діяльність яких безпосередньо пов'язана з освітнім або науковим процесом;
- 5) методист факультету;
- 6) завідувач (начальник) кафедри;
- 7) професор.

7. Вчене звання професора та доцента присвоюється особам, які професійно здійснюють .....або творчу мистецьку діяльність

8. Робочий час науково-педагогічного працівника включає час виконання ним

- 1) управлінської;
- 2) навчальної;
- 3) методичної;
- 4) наукової;
- 5) виховної;
- 6) організаційної роботи;
- 7) трудових обов'язків.

9. Аспірант – особа, зарахована до закладу вищої освіти (наукової установи) для здобуття ступеня .....

10. Заклади вищої освіти зобов'язані публікувати на своїх офіційних веб-сайтах:

- 1) кошторис закладу вищої освіти на поточний рік та всі зміни до нього;
- 2) контингент студентів;
- 3) звіт про наукову діяльність викладачів;
- 4) звіт про використання та надходження коштів;
- 5) інформацію щодо проведення тендерних процедур;
- 6) якісний показник професорсько-викладацького складу;
- 7) штатний розпис на поточний рік.

2.1.5. Навчально-методичне забезпечення навчальної практики «Асистентська практика» (автор: Белкіна-Ковальчук О. В.)

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ (АСИСТЕНТСЬКОЇ) ПРАКТИКИ

Таблиця 1.1

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		нормативна
Кількість кредитів 5	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки Освітня програма Педагогіка вищої школи Освітній ступінь магістр	асистентська
Загальна кількість годин 150		денна форма навчання
		Рік підготовки 5
Тижневих годин (для денної форми навчання): самостійної роботи <u>1</u> консультації <u>1</u>		Семестр 10
		Самостійна робота 140 год.
		Консультації 10 год.
	Форма контролю: залік	

1. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Програма навчальної дисципліни «Асистентська практика» складена відповідно до навчального плану підготовки здобувачів другого рівня вищої освіти. Дана практика спрямована на формування особистості майбутнього викладача вищої школи, застосування теоретичних знань у практичній діяльності, засвоєння педагогічних умінь, набуття, вивчення та аналіз педагогічного досвіду.

Метою асистентської практики є формування у студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» професійних умінь і особистісних якостей викладача вищого навчального закладу.

Виходячи зі сформульованої мети, можна визначити наступні основні **завдання практики**:

- 1) поглиблення й удосконалення теоретичних знань спеціальних і педагогічних дисциплін і встановлення їхнього зв'язку з практичною діяльністю;
- 2) стимулювання прагнення до вдосконалення своїх педагогічних здібностей з метою творчого вирішення завдань навчання і виховання;
- 3) розвиток особистісних якостей, необхідних соціальному педагогу, викладачу педагогіки в його професійній діяльності;
- 4) формування професійних умінь і навичок: комунікативних, організаторських, діагностичних, проектувальних, дидактичних, аналітичних;
- 5) ознайомити з основними особливостями професійної діяльності викладача ЗВО II–IV рівнів акредитації, озброїти студентів практичними вміннями спостерігати та аналізувати навчально-виховну роботу;

б) проведення студентами-практикантами різних видів навчальних занять у ЗВО (семінарів, практичних, лабораторних) із застосуванням різноманітних методів, які активізують пізнавальну діяльність студентів, забезпечують проблемність у навчанні;

7) створення умов для розвитку здібностей і самореалізації студента, для формування його власного стилю діяльності та потреби у самовдосконаленні;

8) формування у студентів творчого і дослідницького підходів до професійної діяльності, розвиток навичок професійної рефлексії;

9) формування у студентів-практикантів професійних вмінь і навичок, необхідних для організації взаємодії і спілкування в педагогічному процесі;

10) вироблення у магістрантів навичок аналізу результатів своєї праці.

КОМПЕТЕНЦІЇ

Фахові:

здатність до проведення різних видів навчальних занять у ЗВО, здійснення виховної роботи зі студентами;

здатність до застосування в педагогічній діяльності методів, засобів та прийомів менеджменту, ділового та управлінського стилю спілкування;

здатність аналізувати досвід і практику роботи викладачів і кураторів, власну професійну діяльність;

здатність самостійно підвищувати рівень професійних знань, реалізуючи спеціальні засоби та методи отримання нових знань, та використовувати отримані знання й уміння у практичній діяльності;

здатність представляти результати власної діяльності в усній та писемній формах (звітах, конспектах, характеристиках, публікаціях тощо), вести необхідну документацію;

готовність до саморозвитку, підвищення кваліфікації та педагогічної майстерності;

здатність до володіння технологіями оцінки результатів колективної діяльності по вирішенню навчальних чи навчально-педагогічних завдань.

Загальні:

здатність до розуміння сутності та соціальної значимості своєї майбутньої професії, виявлення до неї стійкого інтересу;

здатність організовувати власну діяльність, вибирати типові методи і способи виконання професійних завдань, визначати їх ефективність;

здатність приймати рішення в стандартних та нестандартних ситуаціях та нести за них відповідальність;

здатність здійснювати пошук та використання інформації, яка необхідна для ефективного виконання професійних завдань, професійного та особистісного росту;

здатність використовувати інформаційно-комунікативні технології в професійній діяльності;

здатність працювати в колективі, команді, ефективно спілкуватись з колегами, викладачами, студентами;

здатність логічно, аргументовано та ясно висловлювати власні думки, розвивати усне та писемне мовлення;

здатність критично оцінювати результати діяльності та робити висновки.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ (АСИСТЕНТСЬКОЇ) ПРАКТИКИ

Програма організації і проходження практики передбачає кілька етапів: підготовчий, робочий, підсумковий, кожен з яких переслідує певні завдання.

Етапи	Зміст, основні завдання етапів
Підготовчий	Знайомство з програмою практики і вимогами до оформлення її результатів. Розв'язання організаційних питань.
Робочий	Знайомство з умовами проходження практики. Виконання програми практики.
Підсумковий	Підготовка звіту з практики. Підведення підсумків практики.

3. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ АСИСТЕНТСЬКОЇ ПРАКТИКИ

Виходячи з мети асистентської практики основними завданнями практики є формування знань і умінь студентів з відповідного напрямку практичної роботи.

1. Навчальний:

- поглиблення й удосконалення теоретичних знань спеціальних і педагогічних дисциплін і встановлення їхнього зв'язку з практичною діяльністю;
- проведення студентами-практикантами різних видів навчальних занять у ЗВО (семінарів, практичних, лабораторних) із застосуванням різноманітних методів, які активізують пізнавальну діяльність студентів, забезпечують проблемність у навчанні;
- ознайомлення з методикою проведення навчальних занять у ЗВО;
- формування умінь науково осмислювати результати навчальної роботи у ЗВО і на основі цього удосконалювати їх форми, методи і технології.

2. Виховний:

- ознайомлення з функціональними обов'язками куратора академічної групи;
- формування у студентів-практикантів професійних вмінь і навичок, необхідних для організації взаємодії і спілкування в педагогічному процесі;
- ознайомлення з методикою проведення виховної роботи у ЗВО;
- формувати уміння науково осмислювати результати виховної роботи у ЗВО і на основі цього удосконалювати їх форми, методи і технології;
- формувати уміння проводити групову та індивідуальну виховну роботу з студентами.

3. Науково-дослідницький:

- вивчити основні напрями наукової діяльності викладачів;
- формування у студентів творчого і дослідницького підходів до професійної діяльності;
- здійснення керівництва науково-дослідною діяльністю студентів;
- проведення власної наукового дослідження із визначеної проблеми.

4. Організаційний:

- ознайомлення з основними особливостями професійної діяльності викладача ЗВО II–IV рівнів акредитації, озброїти студентів практичними вміннями спостерігати та аналізувати навчально-виховну роботу;
- виробити вміння планувати різні напрями науково-педагогічної діяльності;
- формувати вміння організовувати позааудиторну роботу студентів;
- вироблення у магістрантів навичок аналізу результатів своєї праці, розвиток навичок професійної рефлексії.

5. Методичний:

- ознайомлення із напрямками діяльності викладача вищого закладу освіти;
- стимулювання прагнення до вдосконалення своїх педагогічних здібностей з метою творчого вирішення завдань навчання і виховання;
- створення умов для розвитку здібностей і самореалізації студента, для формування його власного стилю діяльності та потреби у самовдосконаленні;
- формування професійних умінь і навичок: комунікативних, організаторських, діагностичних, проєктувальних, дидактичних, аналітичних;
- розвиток особистісних якостей, необхідних соціальному педагогу, викладачу педагогіки в його професійній діяльності;
- виробити вміння аналізувати досвід і практику роботи викладачів і кураторів, власну професійну діяльність.

4. ОСНОВНІ ФОРМИ РОБОТИ ПІД ЧАС АСИСТЕНТСЬКОЇ ПРАКТИКИ

	Самостійна робота: Денна форма 140 год.		Консультації: Денна форма: 10 год.	
	Форми роботи	К-сть годин	Форми роботи	К-сть годин
1.	Навчальний напрям роботи			
1.1	Відвідання і спостереження занять: – семінарських, – практичних – лаборантських – індивідуальних	2 2 2 2	Здійснення записів і узагальнення основ- них рекомендацій вик- ладача щодо про- ведення цих форм занять	1
1.2	Знайомство із розкладом на- вчальних занять викладача	2		
1.3	Підготовка до проведення семі- нарських і практичних занять	24	Написання детальних конспектів занять	1
1.4	Проведення семінарських і прак- тичних занять	10		
1.5	Підготовка до проведення лабо- раторних занять	1		
1.6	Проведення лабораторних занять	1		
1.7	Проведення індивідуальних за- нять	2		
1.8	Проведення навчальних кон- сультацій	4		

1.9	Участь у проведення заліків	2		
2.	Виховний напрям роботи			
2.1	Спостереження за роботою куратора: –груповою; –індивідуальною	4 2		
2.2	Знайомство із академгрупою	2	Складання характеристики академгрупи	1
2.3	Щоденна виховна робота з академгрупою – перевірка відвідування студентів під час занять –розв’язання поточних проблем –знайомство із побутовими проблемами в гуртожитку	22		
2.4	Підготовка виховних заходів	6	Написання детального сценарію виховного заходу	1
2.5	Проведення виховних заходів	6		
2.6	Проведення години куратора	4	Написання конспектів тем годин куратора	1
2.7	Проведення індивідуальної роботи з студентами	6		
3.	Методичний напрям роботи			
3.1	Спостереження за методичною роботою викладача	2		
3.2	Ознайомлення з індивідуальним планом роботи викладача	2		
3.3	Ознайомлення з навчально-методичною базою кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи	2		
3.4	Участь у керівництві роботою студентів-практикантів п'ятого курсу	4		
4.				
4.1	Ознайомлення з науковою діяльністю викладачів кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи	4		
4.2	Керівництво науково-дослідною діяльністю студентів проблемної групи (5 робіт) а) вибір теми, підбір літератури, складання плану; б) корекція в процесі діяльності; в) контроль і підсумок проробленої роботи.	14	Виконання індивідуального науково-дослідного завдання	1

5. Організаційний напрям роботи				
5.1	Ознайомитись із структурою управління ЗВО і функціями основних структурних ланок	4	Скласти схему структурних підрозділів ЗВО, які мають відношення до навчально-виховного процесу	1
5.2			Скласти індивідуальний навчально-виховний план асистента на період проходження практики	1
5.3	Участь у підготовці і проведенні олімпіади із соціальної роботи	2		
5.4			Написання звіту про проходження асистентської практики	1
5.5			Оформлення щоденника та всієї документації практики	1
	Всього	140		10

5. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИКИ

Напрями роботи студентів-практикантів, які оцінюються: навчальний, виховний, наукового-дослідницький, організаційний та методичний.

Розподіл балів, що присвоюються студентам

	Напрями роботи					Сума
	Навчальний	Виховний	Науково-дослідницький	Організаційний	Методичний	
Бали	40	20	20	10	10	100

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90–100	A	Відмінно	Зараховано
82–89	B	Добре	
75–81	C		
67–74	D	Задовільно	
60–66	E		
1–59	Fx	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко А. М. Про поліпшення професійної підготовки вчителя / А. М. Бойко // Радянська школа. – 2004. – № 6. – С. 88–93.
2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підручник за модульно-рейтинговою системою навчання / С. С. Вітвицька. – 2-ге вид. – К. : Центр навчальної літератури, 2011. – 384 с.
3. Галагузова Ю. Н. Социальная педагогика : практика / Ю. Н. Галагузова, Г. В. Сарвачева, Г. Н. Штинова. – М., 2001. – 220 с.
4. Грицюк Л. К. Методика викладання соціально-педагогічних дисциплін : навчально-методичний посібник / Л. К. Грицюк, А. В. Лякішева // Редакційно-видавничий відділ «Вежа» Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – 257 с.
5. Зміст та напрями професійної діяльності соціального педагога в соціально-освітніх закладах // Проблеми пед. технологій. – Луцьк. – 2002. – № 2. – С. 74–80.
6. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.
7. Організаційно-відпочинкова практика : методичні рекомендації для організаторів та студентів спеціальностей «Соціальна педагогіка» та «Соціальна робота». – Тернопіль, 2000. – 88 с.
8. Положення про проведення практики студентів Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки / затвердженого 18.02. 2013 р.
9. Практична підготовка студентів зі спеціальностей «Соціальна педагогіка» та «Соціальна робота» : методичні рекомендації для організаторів соціально-педагогічної практики. – Тернопіль, 2011. – 24 с.
10. Рекомендації про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України / Ухвалено рішенням Вченої ради ІТЗО від 24 квітня 2013 року (протокол № 5)
11. Соціально-педагогічна практика : методичні рекомендації для студентів 1-го курсу спеціальностей «Соціальна педагогіка» і «Соціальна робота». – Тернопіль, 2006. – 40 с.
12. Сушик Н. С. Організація гурткової роботи в загальноосвітній школі : методичні рекомендації для заступників директора з виховної роботи, педагогів-організаторів по роботі з дитячими об'єднаннями та організаціями, керівників гуртків загальноосвітніх шкіл / Н. С. Сушик, Л. К. Грицюк. – Луцьк, 2001. – 51 с.
13. Шептенко П. А. Методика и технология работы социального педагога / П. А. Шептенко, Т. А. Воронина. – М., 2011. – 205 с.

7. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АСИСТЕНТСЬКОЇ ПРАКТИКИ

Орієнтовний зразок індивідуального плану роботи студента-практиканта

“Затверджую”

Керівник практики (підпис)

Індивідуальний план роботи

Студента-практиканта _____

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»

на час проходження навчальної асистентської практики

з _____ по _____ 20__ року на кафедрі соціальної роботи та

педагогіки вищої школи

(підстава: наказ № ____ від _____ 20__ р.)

№ п/п	Зміст і види роботи	Термін виконання	Примітка
1.	<i>Участь у настановчій конференції з питань організації і проведення практики</i>		
2.	<i>Ознайомлення з діяльністю кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи</i>		
3.	<i>Навчальна діяльність:</i> 1) 2) 3)		
4.	<i>Виховна діяльність:</i> 1) 2) 3)		
5.	<i>Методична діяльність</i> 1) 2) 3)		
6.	<i>Науково-дослідна діяльність</i> 1) 2) 3)		
7.	<i>Оформлення звітної документації</i>		
8.	<i>Участь у підсумковій конференції з питань проведення практики</i>		

Підпис студента _____ (Прізвище, ініціали)

Дата

Орієнтовний зразок індивідуального розкладу занять студента-практиканта

Індивідуальний розклад занять,

які будуть проведені у ході навчальної педагогічної (асистентської) практики студентом __ групи _____

(Прізвище, ім. 'я, по-батькові)

№ пари	Назва навчальної дисципліни	Номер академ. групи, форма навчання	№ аудиторії	Термін проведення	
				Навчальний тиждень	Дата
Понеділок					
Вівторок					
Середа					
Четвер					
П'ятниця					
Субота					
Неділя					

Підпис практиканта _____ Прізвище, ім'я та по батькові студента

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ВИМОГИ ДО ЗВІТУ

Основним документом, в якому фіксується процес проходження студентом практики, є щоденник проходження практики. За результатами проходження практики студент складає звіт про виконання програми практики обсягом 15–25 сторінок з конкретним описом виконаної роботи. Звіт повинен містити відомості про виконання всіх розділів програми практики та індивідуального завдання, висновки та пропозиції, список використаної літератури.

Звіт про асистентську практику повинен бути акуратно оформлений, надрукований на аркушах формату А4 (210×297) та мати структуру згідно до загальних вимог щодо оформлення кваліфікаційних робіт.

Звіт повинен мати такі обов'язкові структурні елементи:

1. Вступна частина

Вступна частина повинна мати такі обов'язкові елементи:

- титульний лист;
- завдання на асистентську практику;
- щоденник;
- зміст.

2. Основна частина

Основна частина звіту з практики повинна мати такі основні елементи:

Вступ, де визначають цілі та задачі асистентської практики, стан та тенденції розвитку навчального закладу, де магістр проходив практику.

Суть звіту

Висвітлюють результати навчального, методичного, науково-дослідного та виховного напрямів роботи

3. Висновки

Оформляються з нової сторінки і включають опис основних результатів виконаної під час практики роботи, її корисність і значущість. Слід також відмітити недоліки в навчально-методичній роботі.

4. Рекомендації – оформляють з нової сторінки; вони включають пропозиції з підвищення ефективності навчального процесу на факультеті фінансів.

5. Перелік посилань – оформляють відповідно до загальних вимог щодо оформлення кваліфікаційних робіт.

6. Додатки – оформляють з нової сторінки; в них систематизують зібраний на практиці фактичний матеріал. В додатках також розміщується матеріал, що не увійшов до основної частини звіту, але потрібний для його повноти і додаткового підтвердження матеріалу основної частини. Кожний додаток починається з нової сторінки, має свій заголовок і нумерується літерами «А», «Б» і т. д.

Звіт оформлюється на аркушах формату А 4, скріплюється та подається керівнику практики від бази практики на підпис. Звіт про практику подається на кафедру не пізніше як через 2 дні після завершення практики.

Орієнтовний зразок титульного аркушу звіту з асистентської практики
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ЗВІТ

з асистентської практики

виконаний на базі _____

Керівники:

_____
МП (підпис) (ініціали, прізвище)

_____
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Студент __ курсу __ групи
спеціальності 011 «Освітні,
педагогічні науки»

Факультету педагогічної
освіти та соціальної роботи
_____ форми навчання

_____
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____
(дата)

Луцьк, 201_

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА

Студент-практикант повинен:

- до початку практики отримати від керівника практики факультету або фахової кафедри інформацію щодо порядку оформлення необхідних документів;
- взяти участь у настановній та підсумковій конференціях по практиці;
- своєчасно прибути на базу практики;
- своєчасно виконувати всі види робіт, передбачених програмою практики і відповідними інструкціями, старанно готуватись до кожного виду діяльності;
- бути зразком відповідальності, організованості, дисциплінованості, ввічливості, працьовитості;
- виконувати правила внутрішнього розпорядку установи, закладу, де проходить практику;
- проявляти свою професійну компетентність;

– вести щоденник практики: у щоденнику відображається зміст проведеної студентом роботи, записуються спостереження, роздуми, зауваження керівників практики та власні пропозиції й рекомендації щодо оптимізації та проведення практики;

– організувати свою роботу відповідно до вимог, правил внутрішнього розпорядку закладу (служби, організації, установи), в якій він проходить практику, розпоряджень адміністрації керівників практики;

– після закінчення практики студент протягом трьох днів завершує підготовку необхідних методичних матеріалів та документації.

Студент, який не проходив практику або робота якого під час практики визнана незадовільною, вважається як таким, що не виконав навчального плану даного семестру. За рішенням дирекції факультету йому може бути надана можливість повторного проходження практики у поза навчальний час.

Студент-практикант має право:

– з усіх питань, які з'являються під час практики, звертатись до керівників практики університету, адміністрації, працівників служб (установ, організацій);

– вносити пропозиції щодо вдосконалення деяких напрямів підготовки студентів до практики, її організації і проведення;

– брати участь у зборах, нарадах, конференціях та інших заходах закладу (установи, організації), де студент проходить практику;

– користуватись бібліотекою, кабінетами і навчально-методичною літературою даного закладу (установи, організації);

– вносити творчі корективи у завдання;

– відвідувати заняття та соціально-виховні заходи, які проводять інші студенти-практиканти.

**2.1.6. Навчально-методичне забезпечення «Переддипломної практики»
(автор: О. С. Бартків)**

1. Опис переддипломної практики

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання практична
Кількість кредитів : 5	01 Освіта/Педагогіка	Рік підготовки 6
Загальна кількість годин 150		Семестр 11
	011 Освітні, педагогічні науки	Самостійна робота 140 год. Консультації 10 год. Форма контролю: <u>диференційований залік</u>
	Педагогіка вищої школи	

АНОТАЦІЯ ПРАКТИКИ

Переддипломна практика студентів за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки», освітньої програми «Педагогіка вищої школи» проводиться в XI семестрі протягом 5 тижнів.

Переддипломна практика передбачає завершення магістрами написання магістерського дослідження, роботу над яким студенти розпочали ще на 5 курсі.

Мета даного виду практики полягає у систематизації, закріпленні та поглибленні теоретичних і практичних знань за відповідним напрямом підготовки, формування навичок застосування цих знань у ході розв'язання конкретних науково-методичних завдань; розвиток навичок самостійної науково-дослідної роботи й оволодіння методикою теоретичних, експериментальних та науково-практичних досліджень, використаних під час виконання магістерської роботи; набуття досвіду з аналізу отриманих результатів досліджень, формулювання нових висновків і положень, набуття досвіду з їх прилюдного захисту; закріпленні та систематизації теоретичних знань, практичних навичок і вмінь викладацької роботи у закладах вищої освіти.

Магістерська робота передбачає виконання самостійного індивідуального завдання навчально-дослідницького, теоретико-прикладного чи проектно-конструкторського характеру, яке виконується студентом на завершальному етапі фахової підготовки і є однією з форм виявлення теоретичних і практичних знань, уміння їх застосовувати для виконання конкретних наукових, технічних, економічних, соціальних та виробничих завдань [27].

Переддипломну практику кожен студент проходить згідно з індивідуальним завданням, пов'язаним з темою магістерської роботи.

Основними завданнями переддипломної практики є:

- Закріплення та систематизація умінь підбору та опрацювання наукової та методичної літератури відповідно проблемі дослідження.
- Удосконалення умінь вибору методів педагогічного дослідження (теоретичних, емпіричних).
- Закріплення умінь складання програми і методики наукового пошуку, відповідно до обраної проблеми дослідження.
- Узагальнення умінь й навичок формулювання наукового апарату дослідження (об'єкт, предмет, мета, завдання, елементи наукової новизни, практичне значення дослідження).
- Закріплення умінь проводити емпіричне дослідження за розробленою методикою, аналізувати, описати його результати; здійснювати математичну обробку даних та їх інтерпретацію.
- Узагальнення знань та умінь формулювати висновки відносно поставлених завдань магістерської роботи.
- Закріплення умінь проводити літературно-графічне оформлення магістерської роботи.

КОМПЕТЕНТНОСТІ

Після проходження переддипломної практики у студентів-магістрів будуть сформовані

– *фахові компетентності*:

- здатність аналізувати, систематизувати наукову літературу з проблеми дослідження;
- здатність складати програму емпіричного дослідження та підбирати адекватні методи педагогічного дослідження;
- здатність обробляти отримані результати з допомогою методів математичної статистики та здійснювати їх інтерпретацію;
- здатність узагальнювати та формулювати висновки з проблеми дослідження;
- здатність апробувати результати дослідження на конференціях, круглих столах, семінарах у вигляді виступів, тез, статей;

– *загальні компетентності*:

- здатність абстрактно мислити, аналізувати, застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- здатність здійснювати пошук, обробку та аналіз інформації з різних джерел;
- здатність генерувати нові ідеї, узагальнювати їх та виявляти креативність у підготовці наукового дослідження.

Очікувані результати від переддипломної практики:

- вміння працювати з емпіричною базою дослідження відповідно до обраної теми магістерської роботи (складання програми і плану емпіричного

дослідження, постановка і формулювання завдань емпіричного дослідження, визначення об'єкта емпіричного дослідження, вибір методики емпіричного дослідження, вивчення методів збору й аналізу емпіричних даних);

- отримання практичних навичок проведення досліджень, пов'язаних із темою магістерської роботи;
- уміння застосовувати на практиці методики спостереження, експерименту і моделювання; уміння використовувати отриманий емпіричний матеріал з метою теоретичного узагальнення та для прийняття управлінського рішення;
- уміння узагальнювати результати магістерської роботи.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ

Змістовий модуль I. Організація наукової роботи студентів.

Програма проходження переддипломної практики передбачає три етапи:

Таблиця 2

№ з/п	Етапи	Завдання етапів
1.	Підготовчий	Знайомство з програмою практики і вимогами до оформлення її результатів. Вирішення організаційних питань.
2.	Робочий	Знайомство з умовами проходження практики. Виконання програми практики.
3.	Підсумковий	Підготовка звіту про проходження практики. Підведення підсумків практики. Підсумкова конференція.

Зміст і послідовність переддипломної практики визначається програмою відповідно навчальному плану за такими компонентами:

- *Теоретичне дослідження*: теоретичний аналіз наукової та науково-методичної літератури з проблематики магістерського дослідження.
- *Теоретико-експериментальне дослідження*: ознайомлення з методологічними основами наукового дослідження; вивчення методики дослідження; збір та аналіз емпіричних даних; інтерпретація результатів.
- *Прикладне дослідження*: вивчення і впровадження в практику даних, отриманих у педагогічних дослідженнях; написання наукової статті, тез, в яких представити результати власного емпіричного дослідження.

Змістовий модуль II. Виконання магістерського дослідження.

Основними напрямками переддипломної практики за видами роботи та їх часовим вираженням є:

1. Організаційно-пошуковий (самостійна робота – 5 год; консультації – 1 год.).

- вивчити методичний досвід та систему практичної та дослідницької роботи колективу закладу вищої освіти, який виступає базою виробничої

практики в спосіб аналітичного огляду науково-дослідницьких та практичних робіт педагогічного спрямування;

- засвоїти способи організації та контролю самостійної пошукової роботи;

- опанувати методикою підготовки до виконання практичної та дослідницької роботи; самостійної роботи над науковою літературою, пошуку сучасних технологій в роботі викладача вищої школи;

- проходження певної частини виробничої практики на посаді, що надає можливість ознайомитись з конкретними сучасними технологіями практичної роботи викладача закладу вищої освіти в усіх тонкощах (про які немає інформації в монографіях та наукових статтях), випробувати та удосконалити уміння, навички та застосувати знання до конкретних практичних завдань і отримати нові знання;

- скласти бібліографічний покажчик літературних джерел з обраної проблематики;

- розробити науковий апарат для виконання роботи, що включає визначення об'єкта та предмета дослідження, його мети, завдань, елементів наукової новизни, практичного значення дослідження; добір адекватних методів та методик дослідження, спрямованих на його розв'язання.

2. Прогностичний (самостійна робота – 15 год., консультації – 1 год.)

- розробити програму і методику наукового пошуку відповідно до обраної проблеми дослідження;

- скласти план роботи над магістерським дослідженням;

- визначити дослідницькі інтереси, узгодити їх з можливостями бази практики, уточнити тему практичної (дослідницької) роботи;

3. Діагностично-інструментальний (самостійна робота – 40 год., консультації 1 год.)

- провести опрацювання літератури відповідно проблемі дослідження;

- ознайомлення з основними формами та методами проведення практичної та дослідницької роботи педагогічного спрямування, з передовим педагогічним досвідом навчально-виховної роботи у закладах вищої освіти та забезпечення практичного опанування ними;

- здійснити вибір педагогічних методів дослідження (теоретичних, емпіричних);

- провести відповідне емпіричне дослідження чи практичне впровадження відповідної педагогічної розробки;

- здійснити апробацію результатів дослідження;

4. Аналітико-систематизуючий (самостійна робота – 70 год., консультації – 2 год.)

- проаналізувати та описати результати емпіричного дослідження;

- узагальнити отримані результати;

- описати висновки роботи відносно поставлених завдань дослідження;

- провести літературно-графічне оформлення роботи;

- підготувати звіт про проведену роботу.

4. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ

Напрями роботи, які у ході переддипломної практики оцінюються: організаційно-пошуковий, прогностичний, діагностично-інструментальний, аналітико-систематизуючий.

Розподіл балів, що присвоюються студентам

Бали	Напрями роботи				Усього
	Організаційно-пошуковий	Прогностичний	Діагностично-інструментальний	Аналітико-систематизуючий	
	10	10	20	60	100

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89		B	вище середнього рівня
75–81		C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано виконання
60–66		E	відповідає мінімальним критеріям
1–59		Fx	необхідне перескладання

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ПРОХОДЖЕННЯ ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ

1. Абдуллина О. А. Задачи и место педагогической практики в подготовке будущих учителей / О. А. Абдуллина // Вопросы совершенствования руководства педагогической практикой студентов пед. вуза / Ред. кол. О. А. Абдуллина и др. – М. : Просвещение, 1976. – 214 с.
2. Абдуллина О. А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования / Оксана Алексеевна Абдуллина. – М. : Педагогика, 1990. – 241 с.
3. Барткив О. С. Непрерывная практика как фактор формирования конфликтологической культуры будущих социальных педагогов / О. С. Барткив, Е. А. Дурманенко // Современное образование Витебщины // Научно-практический журнал. – № 4(14). 2016.– С. 14–18.

4. Бартків О. С. Формування конфліктологічної культури майбутніх соціальних педагогів у процесі соціально-педагогічної практики / О. С. Бартків, Є. А. Дурманенко // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Сер. «Педагогічні науки». – № 7, 2013. – С. 165–177.
5. Бартків О. С. Формування педагогічної культури викладача вищої школи / О. С. Бартків, Є. А. Дурманенко // Сб. матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Наукове пространство Європи (07 квітня 2013 г. – 15 квітня 2013 г., Польща).
6. Бартків О. С. Формування професійної культури майбутніх соціальних педагогів у процесі неперервної практики / О. С. Бартків, Є. А. Дурманенко // International scientific professional journal // Vienna–Austria, 2015. – С. 20–22.
7. Безпалько О. В. Формування готовності студентів педвузу до проектування організаційних форм виховної діяльності: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1998. – 170 с.
8. Гура О. І. Педагогіка вищої школи: Вступ до спеціальності: навч. посіб. / Олександр Іванович Гура. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 224 с.
9. Гусак П. М. Підготовка учителя: технологічні аспекти / П. М. Гусак. – Луцьк : ВДУ, 1999. – 276 с.
10. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник / Ілона Миколаївна Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
11. Дубасенюк О. А. Про розвиток педагогічних здібностей та вмінь майбутніх учителів у процесі педагогічної практики / О. А. Дубасенюк, І. В. Реб-чинська // Вища і середня педагогічна освіта: [респ. наук.-метод. зб.]. – К., 1989. – Вип. 14. – С. 89–91.
12. Закон України “Про освіту” // Освіта. 1991. 25 червня. – С. 3.
13. Козій М. К. Психолого-педагогічні умови удосконалення педагогічної практики студентів: методичний посібник [для студ. педуніверситетів] / М. К. Козій. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2001. – 140 с.
14. Козубовська І. В. Наскрізна програма практики студентів (спеціальність 7.040203. Соціальна робота) / Ірина Василівна Козубовська. – Ужгород, 1998.
15. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. К.: Преса України, 1997. 80 с.
16. Лавріненко О. А. Практична професійно-педагогічна підготовка вчителя у вищих закладах освіти України (1917–1928 рр.): Дис ...канд. пед. наук.: 13.00.04 / Ін-тут пед. і псих. професійної освіти АПН України. – К., 1998. – 175 с.
17. Марченко Г. В. Оцінювання педагогічної практики за кредитно-модульною системою / Г. В. Марченко // Наукові праці. Серія: Педагогіка, психологія, соціологія: [зб.наук.праць]. – Донецьк: ДВНЗ «Дон НТУ», 2009. –Вип. № 3 (145). – С. 217–224.
18. Методичні рекомендації до проведення переддипломної практики для студентів спеціальності 8.05010101 «Інформаційні управляючі системи та

- технології» денної форми навчання. / укл. С. В. Мінухін, А. В. Макарова, А. А. Гаврилова. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 29 с.
19. Методологія і методи соціально-педагогічних досліджень (в першоджерелах, лекціях та практичних завданнях): навч. посібник / [Борисюк С. О., Конончук А. І., Яковець Н. І., Щербина Ю. М.] – Ніжин: Редакційно-видавничий відділ НДПУ ім. М.Гоголя, 2002. – 287 с.
  20. Організація педагогічної практики в педагогічному університеті (інструктивно-методичні матеріали). – Ніжин, 1999.
  21. Організація, зміст та оцінювання неперервної педагогічної практики майбутніх учителів. Навчально-методичний посібник / За заг. ред. А. М. Бойко. – Полтава, 2002. – 144 с.
  22. Педагогічна практика: методичні рекомендації / [ред. М. І. Лук'янченко, Н. Б. Кізлюк, О. С. Лемешко]. – Дрогобич: ДДПУ ім. Івана Франка, 2003. – 224 с.
  23. Педагогічні технології: Навч. посіб. для вузів // Авт. О. С. Падалка, А. С. Нісімчук та ін. – К.: Українська енциклопедія, 1995. – 191 с.
  24. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології / Іван Павлович Підласий. – К. : ВД «Слово», 2004. – 616 с.
  25. Положення про випускні кваліфікаційні роботи / Режим доступу : <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/846/c58da6d9e5721b17ea9309645214020f.pdf>
  26. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, наказ Міністерства освіти України від 8 квітня 1993 року № 93 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міносвіти № 351 (0351281-94 від 20.12.94) // Інформ. зб. Міністерства освіти України. – 1993. – № 17–18. – С. 16–30.
  27. Положення про проходження практики у СНУ ім. Лесі Українки / Режим доступу : <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/846/c58da6d9e5721b17ea9309645214020f.pdf>
  28. Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України [Електронний ресурс] : наказ Міністерства освіти і науки України № 93 від 08.04.93. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93>
  29. Шульдик Г. О. Педагогічна практика: Навч. посіб. [для студ. пед. вузів] / Г. О. Шульдик, В. І. Шульдик. – К. : Наук. Світ, 2000. – 143 с.
  30. Яворский А. А. Педагогическая практика как один из факторов формирования самообразовательных умений студентов / А. А. Яворский // Педагогические технологии. – 2007. – № 1. – С. 81–84.
  31. Яковець Н. Неперервність – провідний принцип організації педагогічної практики студентів / Н. Яковець // Рідна школа. – 2000. – № 8. – С. 60–61.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

1. www.education.gov.ua – сайт Міністерства освіти і науки України.

2. <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/846/c58da6d9e5721b17ea9309645214020f.pdf> – сайт Східноєвропейського національного педагогічного університету імені Лесі Українки.

3. www.tnpu.edu.ua – сайт Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

4. www.nduv.gov.ua – сайт бібліотеки ім. В. Вернадського.

6. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ

Звітна документація студентів за проходження переддипломної практики:

- індивідуальний план проходження практики (Додаток А);
- щоденник обліку роботи практиканта;
- відомості про апробацію результатів дослідження;
- зміст, вступ, програма емпіричного дослідження, короткий аналіз кожного розділу роботи, висновки список використаних джерел магістерської роботи (Додаток Б).
- відгук про проходження практики, характеристика роботи студента-практиканта (Додаток В);
- оформлений виступ магістра на студентській науковій конференції з основних проблем магістерського дослідження;
- тези (стаття) за матеріалами емпіричного дослідження (Додаток Г);
- звіт про проходження переддипломної практики (Додаток Д).

Додаток А

Орієнтовний індивідуальний план переддипломної практики студента(ки) ___ групи денної форми навчання факультету педагогічної освіти та соціальної роботи

(прізвище, ім'я, по батькові)

Етапи виконання магістерської роботи

<i>Етапи виконання магістерської роботи</i>	<i>Зміст роботи</i>	<i>Дата перевірки і підпис керівника</i>	<i>Оцінка за виконання завдань</i>
Організаційно-пошуковий (Методологічний і теоретичний аналіз)	1. Загальна гіпотеза дослідження. 2. Визначити предмет та об'єкт дослідження.		<i>максимальна оцінка – 10 балів</i>

<p>проблеми – I тиждень)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 3. Сформулювати мету і завдання магістерської роботи. 4. Надати матеріали до вступу. 5. Здійснити теоретичний аналіз обраної наукової проблеми. 6. Проаналізувати і впорядкувати список наукової літератури. 7. Розробити систему наукових припущень (гіпотез) дослідження та його методологічні засади. 8. Розробити понятійно-логічну схему досліджуваного явища. 9. Визначити дослідницьку стратегію і створити детальну програму дослідження. 10. Надати матеріали теоретичного розділу магістерської роботи. 		
<p>Прогностичний</p> <p>Організація та проведення дослідження</p> <p>Діагностично-інструментальний</p> <p>Аналіз та інтерпретація отриманих даних</p> <p>(II–V тиждень)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Визначити методи і процедуру дослідження. 2. Провести заплановане дослідження. 3. Надати матеріали з обґрунтованими методологічними засадами дослідження та описом організації проведення дослідження. 4. Надати матеріали дослідження (бланки, протоколи). 5. Зробити кількісний та якісний аналіз результатів дослідження, перевірити їхню статистичну значимість. 6. Пояснити виявлені факти та сформулювати закономірності досліджуваного явища. 7. Надати матеріали з аналізом та інтерпретацією результатів дослідження 		<p><i>максимальна оцінка – 10 балів</i></p> <p><i>максимальна оцінка – 20 балів</i></p>

<p>Формулювання висновків (V тиждень)</p>	<p>1. Співвіднести та узгодити теоретичну модель досліджуваного явища та емпіричний матеріал, отриманий в результаті дослідження. 2. Узагальнити результати дослідження. 3. Надати матеріали з кінцевими висновками магістерської роботи.</p>		<p><i>максимальна оцінка – 60 балів</i></p>
<p><i>Загальна оцінка (100 балів)</i></p>			

Додаток Б

Основні структурні елементи магістерської роботи

Титульна сторінка роботи (Додаток Б 1. Зразок титульної сторінки).

Анотація (українською і англійською мовами) (Додаток Б 2).

Зміст. Зміст подають на початку роботи. Він містить найменування та номери початкових сторінок вступу, усіх розділів, підрозділів та пунктів, висновків, списку використаних джерел, додатків (Додаток Б 3. Зразок оформлення змісту).

Перелік умовних позначень, символів, одиниць і термінів. Такий перелік вводить, якщо в роботі вжита специфічна термінологія, маловідомі скорочення, нові символи тощо. Перелік друкується двома колонками, у яких, ліворуч за абеткою наводять скорочення, праворуч – їх детальну розшифровку. Якщо спеціальні терміни, символи, позначення і таке інше повторюється менше трьох разів, перелік не складають, а їх розшифрування наводять у тексті при першому згадуванні.

Основна частина.

Список використаних джерел;

Додатки [27].

Кожен з цих елементів, а також розділи основної частини та додатки мають починатися з нової сторінки.

Титульна сторінка магістерської роботи

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи

На правах рукопису

КУЗЬМИЧ ЮЛІЯ ВАСИЛІВНА

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Спеціальність : 011 «Науки про освіту»
Освітня програма «Педагогіка вищої школи»
Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:
ГУСАК ПЕТРО МИКОЛАЙОВИЧ,
доктор педагогічних наук, професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол №

засідання кафедри соціальної роботи

та педагогіки вищої школи

від 2018 р.

Завідувач кафедри

проф. Гусак П.М. _____

ЛУЦЬК – 2018

Анотації

АНОТАЦІЯ

Кузьмич Ю. В. Формування професійної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти. Кваліфікаційна робота магістра за спеціальністю 011-Науки про освіту – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи. – Луцьк, 2018. Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор Гусак П.М.

У дослідженні проаналізовано різні підходи вчених щодо сутності поняття «професійна компетентність» яка розглядається, як складний комплекс, який включає професійні знання, вміння, навички, готовність до діяльності та ряд професійно важливих особистісних якостей. Описано структуру професійної компетентності педагога, яка включає такі компоненти: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, процесуальний, особистісно-рефлексивний.

Уточнено критерії, показники та рівні професійної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

Розроблено модель формування професійної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

Визначено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти (розвиток мотивації, стимулювання до навчально-пізнавальної діяльності студентів, оновлення змісту професійно-орієнтованих дисциплін професійної підготовки, застосування інтерактивних форм та методів у професійній підготовці студентів, формування здатності майбутніх викладачів до інноваційної діяльності, самоорганізації).

Ключові слова: *професійна компетентність, формування професійної компетентності, майбутні викладачі закладів вищої освіти.*

SUMMARY

Kuzmych Y. V. Formation of professional competence of the future teachers of higher education institution. Qualifying work of the master on a speciality 011-Educational sciences – Lesya Ukrainka Eastern European National University. Department of Social Work and Pedagogy of higher school. - Lutsk. 2018. Scientific advisor: Doctor of Pedagogic Sciences, Professor Husak P.M.

In the research are analyzed different scientists' approaches in relation to the meaning of the definition «professional competence» which is reviewed as a compound complex that includes professional knowledge, skills, habits, forwardness to activities and a number of professionally important personal qualities.

Explained the criteria, indicators and levels of the formation of professional competence of the future teachers of higher education institution.

The author has developed the model of forming of professional competence of the future teachers of higher education institution.

It was defined, theoretically grounded and experimentally tested the pedagogical conditions of formation of future the teachers' professional competence (motivational development, stimulation to students' educational cognitive activity, content updates of professionally oriented disciplines of professional training, appliance of interactive forms and methods in professional student training, formation ability to innovative activity future teachers, self-organization).

Key words: *professional competence, formation of professional competence, future teachers of higher education institution.*

Зразок оформлення змісту

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
1.1. Сутність та структура професійної компетентності особистості.....	6
1.2. Формування професійної компетентності викладачів закладів вищої освіти як психолого-педагогічна проблема.....	22
1.3. Актуальний стан сформованості професійної компетентності викладачів.....	36
РОЗДІЛ 2. МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
2.1. Структура моделі формування професійної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти	49
2.2. Змістово-процесуальна характеристика формування професійної компетентності студентів – майбутніх викладачів закладів вищої освіти.....	64
2.3. Умови ефективного впровадження. формування професійної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти.....	75
ВИСНОВКИ	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	91
ДОДАТКИ.....	100

Додаток В.

**Рекомендований зміст характеристики студента-практиканта
за результатами переддипломної практики**

1. Види практичної роботи, які студент-практикант виконував під час проходження практики, якість їх виконання.
2. Володіння компетенціями, необхідними для успішного здійснення наукової роботи.
3. Результативність методичної та дослідницької роботи.
4. Рівень розвитку професійно-значущих особистісних якостей студента-практиканта.
5. Прояв творчого потенціалу студента-практиканта: винахідливість у виборі форм і методів педагогічної діяльності, здатність до генерування нових ідей, потреба у самореалізації в професійній діяльності, ініціативність, прагнення до занять дослідницькою діяльністю.
6. Оцінка результатів проходження переддипломної практики: позитивні аспекти, недоліки, зауваження, рекомендації.
7. Підпис керівника бази практики або особи, яка виконує його обов'язки.
8. Печатка.

Орієнтовний відгук керівника від університету про проходження переддипломної практики

Відгук керівника практики від університету містить інформацію про:

- відповідність виконання поставлених завдань встановленим строкам календарного графіка;
- ступінь повноти вирішення питань, які розглядаються в роботі;
- обсяг і якість виконаної студентом роботи, звертається увага на своєчасність і правильність ведення щоденника практики;
- зазначається обов'язковість відвідування консультацій, які проводив керівник.

Додаток Г

Вимоги до оформлення тез доповідей

1. Текст в Microsoft Word; одинарний інтервал, шрифт Times New Roman.
2. Розмір сторінки: А5 148×210 мм; поля: всі - 1,5 інт.
3. Порядок розташування елементів тексту й шрифти:
  - УДК – 10, по лівому краю;
  - **НАЗВА** – 12, по центру; великий, напівжирний;
  - **Прізвище В. О.** – 11, по центру; напівжирний;
  - Місце роботи, e-mail – 9, по центру; нормальний;
  - Основний текст – 10, по ширині, відступ 0,75 інт.;
  - Список літератури – 9, по ширині, у порядку посилань;
  - **НАЗВА*** – 10, по центру; великий, напівжирний;
4. Після кожного розділу один міжстроковий інтервал.
5. Малюнки й графіки – у форматах jpeg, bmp, tif, gif.
6. Таблиці формуються в Word, підпис: *Таблиця номер. Назва* (Times New Roman, 10, курсив, по правому краю).
7. Формули розташовувати по центру, з можливістю їх редагування (редактор формул «Microsoft Equation 3.0»), нумерація формул по правому краю. Шрифти: основний –12; великий індекс – 9; дрібний індекс – 7; великий символ –15; дрібний символ – 12.

Додаток Д

Форма звіту студента

За результатами виконаних завдань практики студенти звітуються керівникам переддипломної практики щотижнево згідно встановленого графіку консультацій, а також здійснюють самоаналіз проходження переддипломної практики

Результатом проходження переддипломної практики є виконана відповідно до вимог написання наукових праць магістерська робота, яка здається у паперовій формі та на електронних носіях науковому керівнику практики напередодні передзахисту.

Матеріали до звіту:

1. Вступ.
2. Теоретичний аналіз проблеми у першому розділі дипломної роботи.
3. Обґрунтовані методологічні засади дослідження у другому розділі.
4. Кількісний та якісний аналіз результатів дослідження (бланки, протоколи) у третьому розділі.
5. Висновки за результатами дослідження.
6. Список використаних джерел.

За результатами проходження переддипломної практики керівник практики пише характеристику, де зазначає успішність виконання студентом поставлених завдань, якість проведеного магістерського дослідження.

2.2 ВИБІРКОВІ НАВЧАЛЬНІ ДИСЦИПЛІНИ

2.2.1. Навчально-методичне забезпечення курсу «Педагогічна конфліктологія» (автор: Є. А. Дурманенко)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1.1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни		
			Денна	Заочна
Денна/заочна форма навчання	01 Освіта/Педагогіка, 011 Освітні, педагогічні науки, Педагогіка вищої школи.	Вибіркова	+	–
Кількість годин/кредитів 150/5		Рік навчання	1	–
ІНДЗ: €		Семестр	1	–
		Лекції	22	–
		Практичні (семінарські)	32	–
		Самостійна робота	86	–
		Консультації	10	–
		Форма контролю:	залік	–

АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Програма навчального курсу «Педагогічна конфліктологія» складена відповідно до навчального плану підготовки здобувачів другого рівня вищої освіти. Навчальний курс спрямований на аналіз та вивчення сутності, причин і основних механізмів виникнення конфліктів у педагогічному середовищі. Навчальна програма ґрунтується на системному підході до структурно-функціонального аналізу поняття конфлікту як феноменального суспільного явища та компетентнісному підході до визначення якості викладачів, працівників вищої школи, здатних працювати в соціумі в цілому й зокрема в педагогічному середовищі.

Вивчення навчального курсу «Педагогічна конфліктологія» сприятиме підвищенню рівня професійної компетентності майбутніх викладачів ЗВО, їх готовності кваліфіковано і майстерно виконувати свої професійні обов'язки, забезпечить оволодіння сучасними теоретичними і прикладними знаннями з основ конфліктології та застосування набутих умінь для конструктивного вирішення конфліктів різного типу; допомагатиме подальшому професійному зростанню в сучасних умовах.

Мета навчальної дисципліни «Педагогічна конфліктологія» – формування у магістрів знання про причини, механізми виникнення педагогічних конфліктів, способи їх попередження та конструктивного вирішення, специфіку

управління конфліктами в соціально-педагогічному процесі, а також набуття ними умінь контролювати конфліктну ситуацію, діагностувати конфлікт, конструктивно його вирішувати; позитивно сприймати конфлікт і прагматично його використовувати у педагогічній діяльності.

Головними завданнями вивчення дисципліни “Педагогічна конфліктологія” є:

- сформулювати знання про сутність конфлікту як феноменального явища суспільного розвитку, його структуру, функції, типи;
- ознайомити зі специфічними особливостями педагогічного конфлікту та механізмами його виникнення в педагогічному середовищі, у тому числі й вузівському;
- здійснити аналіз основних конфліктогенів у педагогічному процесі вищої школи;
- проаналізувати різні способи вирішення педагогічних конфліктів;
- виробити вміння прогнозувати виникнення педагогічного конфлікту, конструктивно його вирішувати, а також ефективно управляти конфліктом у педагогічному процесі.

КОМПЕТЕНЦІЇ

Інтегральна компетентність:

Здатність конструктивно розв’язувати складні професійні задачі й проблеми у процесі навчання, виховання, в позааудиторній роботі.

Фахові компетентності:

1. Здатність до критичного мислення, аналізу та синтезу причин виникнення конфліктної взаємодії.
2. Здатність розробляти і управляти проектами із суб’єктами педагогічної взаємодії.
3. Здатність удосконалювати й розвивати професійний, інтелектуальний і культурний рівні педагогічних кадрів закладів вищої освіти.
4. Здатність до усного і письмового професійного спілкування іноземною мовою соціального працівника із усіма учасниками міжособистісної взаємодії.
5. Здатність проведення наукових і прикладних досліджень на професійному рівні.
6. Здатність ініціювати, планувати та управляти змінами для вдосконалення існуючих та розроблення нових програм професійного самовдосконалення.
7. Здатність фахово аналізувати реальний рівень міжособистісної взаємодії в педагогічному середовищі, суперечності та конфліктогени, оцінювати повноту та можливості їх використання у процесі взаємодії із суб’єктами.
8. Здатність генерувати нові ідеї й нестандартні підходи до реалізації (креативність) професійних задач.
9. Здатність налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, попереджати та розв’язувати різного виду конфлікти.
10. Здатність педагога управляти різнобічною комунікацією.

Спеціальні компетентності:

1. Критично осмислювати конфліктологічні проблеми в науковій або

професійній діяльності на межі предметних галузей, розв'язувати складні задачі і проблеми, що потребують оновлення й інтеграції знань в умовах неповної/недостатньої інформації й суперечливих вимог сучасного суспільства.

2. Критично оцінювати результати наукових досліджень і різні джерела знань про ефективну діяльність закладів вищої освіти в цілому й зокрема з попередження й конструктивного вирішення конфліктів.

3. Застосовувати іноземні джерела при виконанні завдань науково-дослідної та прикладної діяльності у сфері професійної діяльності, висловлюватися іноземною мовою, як усно, так і письмово.

4. Показувати глибинне знання та системне розуміння теоретичних концепцій, як із галузі педагогіки вищої школи, так і з інших галузей соціогуманітарних наук, у тому числі й конфліктології.

5. Автономно приймати рішення в складних і непередбачуваних ситуаціях у процесі взаємодії із суб'єктами педагогічної взаємодії.

6. Аналізувати соціальний та індивідуальний контекст проблем особи, сім'ї, соціальної групи, громади, формулювати мету і завдання соціальної роботи, планувати втручання в складних і непередбачуваних обставинах відповідно до цінностей педагогічної діяльності.

7. Організовувати спільну діяльність фахівців різних галузей і непрофесіоналів, здійснювати їх підготовку до успішного виконання професійних завдань сучасного викладача ЗВО, ініціювати командоутворення та координувати командну роботу у процесі безконфліктної взаємодії.

8. Об'єктивно оцінювати наслідки вирішення конфліктів, розробляти рекомендації стосовно вдосконалення методів їх попередження та управління конфліктами в педагогічному середовищі.

9. Демонструвати ініціативу, самостійність, оригінальність, генерувати нові ідеї для фахового розв'язання різних завдань професійної діяльності.

10. Розробляти критерії та показники ефективності безконфліктної професійної діяльності, застосовувати їх в оцінюванні виконаної роботи, пропонувати рекомендації щодо забезпечення якості освітніх та управлінських рішень викладача вищої школи.

11. Розробляти соціальні проекти на високопрофесійному рівні, спрямовані на формування позитивного мікроклімату, безконфліктної взаємодії.

12. Самостійно вибудовувати й підтримувати цілеспрямовані, професійні взаємини з широким колом людей, представниками різних спільнот і організацій, аргументувати, переконувати, вести конструктивні переговори, результативні бесіди, дискусії, толерантно ставитися до альтернативних думок.

13. Демонструвати позитивне ставлення до власної професії та відповідати своєю поведінкою етичним принципам і стандартам вищої школи.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Структура навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання представляється у вигляді таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Лек.	Практ.
		Денна форма		Заочна форма	
Змістовий модуль 1. Загальна теорія конфлікту. Педагогічні конфлікти.					
Тема 1. Поняття конфлікту в історичному аспекті. “Школа консенсусу” Т.Парсонса та “Конфліктна школа” Р. Дарендорфа.	4	2	2	–	–
Тема 2. Механізми виникнення конфлікту. Стадії протікання. Структура конфлікту. Функції. Стилі поведінки у конфліктній взаємодії та способи вирішення конфліктів.	6	2	4	–	–
Тема 3. Характеристика різних типів конфліктів.	6	2	4	–	–
Тема 4. Специфічні особливості педагогічних конфліктів. Причини виникнення конфліктів у педагогічному процесі.	6	2	4	–	–
Тема 5. Конфліктогени педагогічної системи.	8	4	4	–	–
Разом за змістовим модулем 1	30	12	18	–	–
Змістовий модуль 2. Технології управління конфліктами, їх запобігання та конструктивного вирішення.					
Тема 6. Методи вирішення конфліктів у педагогічному процесі.	6	2	4	–	–
Тема 7. Поняття комунікативності особистості. Комунікативність педагога як умова конструктивного вирішення педагогічних конфліктів.	8	4	4	–	–
Тема 8. Моделі педагогічної взаємодії у вищій школі.	10	4	6	–	–
Разом за змістовим модулем 2	24	10	14	–	–
Всього годин	54	22	32	–	–

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗМІСЛОВИХ МОДУЛІВ

Змістовий модуль 1. Загальна теорія конфлікту. Педагогічні конфлікти. Конфлікти у вузівському педагогічному середовищі.

Тема 1. Поняття конфлікту в історичному аспекті. “Школа консенсусу” Т. Парсонса та “Конфліктна школа” Р. Дарендорфа.

Платон, Гоббс, Сократ, Аристотель про конфліктну взаємодію. Конфліктологічні ідеї К.Маркса. М.Вебер про конфлікт. “Школа консенсусу” Т. Парсонса. “Конфліктна школа” Р. Дарендорфа.

Основні поняття: конфлікт, конфліктна взаємодія, функція конфлікту, школа консенсусу, конфліктна школа.

План практичних занять до теми 1:

1. Аналіз конфліктологічних ідей М.Вебера.
2. Основні ідеї «Школи консенсусу» Т.Парсонса.
3. Характеристика «конфліктної школи» Р.Дарендорфа.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Зробити порівняльний аналіз конфліктологічних ідей М. Вебера та Г. Зіммеля.
2. Визначити позитивні аспекти «Школи консенсусу» Т. Парсонса.
3. Зробити порівняльний аналіз конфліктологічних ідей Р. Дарендорфа та Т. Парсонса.

Література для вивчення теми: 1, 13, 22, 24.

Тема 2. Механізми виникнення конфлікту. Стадії протікання. Структура конфлікту. Функції. Стили поведінки у конфліктній взаємодії та способи вирішення конфліктів.

Сутність конфлікту як феноменального суспільного явища. Причини та механізми виникнення конфліктів. Аналіз трьох основних механізмів виникнення конфлікту (за В. Шейновим).

Інцидент зіткнення. Конфліктна ситуація. Конфліктні інтереси. Суб'єкт, об'єкт конфлікту. Мотивація конфлікту. Анатомія конфлікту. Фази конфлікту. Аналіз латентної фази конфлікту. Динаміка нагромадження порушень у конфлікті. Системно-ситуативний аналіз конфліктної ситуації. Структура конфлікту (за М. Пірен). Конструктивна та деструктивна функції конфлікту. Поняття стилю поведінки у конфліктній взаємодії: активність і пасивність, спрямованість на досягнення інтересів. Характеристика основних стилів поведінки особистості у конфлікті.

Основні поняття: механізм виникнення конфлікту, конфліктоген, конфліктна ситуація, фази конфлікту, стиль поведінки у конфліктній взаємодії.

План практичних занять до теми 2:

1. Структура конфлікту (за М.Пірен).
2. Конструктивна та деструктивна функції конфлікту.
3. Аналіз трьох основних механізмів виникнення конфлікту (за В. Шейновим).
4. Поняття: конфліктна ситуація, інцидент, конфліктоген і співвідношення між ними.
5. Поняття стилю поведінки у конфліктній взаємодії: активність і пасивність, спрямованість на досягнення інтересів.
6. Характеристика основних стилів поведінки особистості у конфлікті.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Розробити структурну модель конфлікту за М.Пірен.
2. Розробити й описати функціональну модель конфлікту.
3. Проаналізувати сітку Кілменна-Томаса.

Література для вивчення теми: 1, 13, 25, 27.

Тема 3. Характеристика різних типів конфліктів.

Класифікація конфліктів за кількістю учасників, за причинами, управлінським аспектом, за ступенем тривалості і напруженості, за напрямом комунікації. Інтраперсональні конфлікти. Причини внутрішньоособистісних конфліктів. Аналіз стадій внутрішнього конфлікту. Інтерперсональні конфлікти: а) конфлікт між особистостями; б) конфлікт між особистістю та групою; в) конфлікт між групами. Моральні та психологічні фактори у виникненні міжособистісних конфліктів.

Основні поняття: тип конфлікту, інтерперсональні конфлікти, інтраперсональний конфлікт, міжособистісний конфлікт, міжгрупові конфлікти.

План практичних занять до теми 3:

1. Характеристика міжособистісних конфліктів.
2. Специфіка конфліктів між особистістю та групою.
3. Міжгрупові конфлікти та причини їх виникнення.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Визначити характерні ознаки міжособистісного конфлікту.
2. Проаналізувати функції внутрішньо особистісного конфлікту.
3. Зробити порівняльний функційний аналіз інтра- та інтерперсонального конфлікту.

Література для вивчення теми: 13, 25, 34, 27.

Тема 4. Специфічні особливості педагогічних конфліктів. Причини виникнення конфліктів у соціально-педагогічному процесі.

Конфлікт у педагогічному процесі: сутність поняття, структура, функції, фази протікання. Суперечності навчально-виховного процесу (на мікро- та макрорівнях). Особливості шкільних конфліктів. Специфіка конфліктів у ВНЗ. Загальні причини виникнення педагогічних конфліктів. Зміст конфліктної ситуації в педагогічному процесі. Інтерес у педагогічній конфліктній ситуації. Суть конфліктної проблеми в педагогічному процесі. Конфліктні інтереси. Три виміри педагогічної конфліктної проблеми. Методи аналізу педагогічного конфлікту.

Основні поняття: конфліктна проблема, педагогічний конфлікт, педагогічна конфліктна ситуація, джерело педагогічного конфлікту.

План практичних занять до теми 4:

1. Суть конфліктної проблеми в педагогічному процесі.
2. Конфліктні інтереси.
3. Три виміри педагогічної конфліктної проблеми.
4. Методи аналізу педагогічного конфлікту.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізувати суперечності навчально-виховного процесу на мікрорівні (школи, ЗВО, ЗДО)
2. Проаналізувати суперечності навчально-виховного процесу на макрорівні (школи, ЗВО, ЗДО)
3. Розробити алгоритм аналізу педагогічного конфлікту.

Література для вивчення теми: 1, 13, 21, 24, 28.

Тема 5. Конфліктогени педагогічної системи.

Конфліктогени педагогічної системи: цільові, змістові, корекції та контролю. Комунікативні конфліктогени. Учасники педагогічного конфлікту, їх характеристика. Основні характеристики педагогічного конфлікту як процесу. Динаміка педагогічного конфлікту. Можливі типи порушення спілкування. Психологічний компроміс. Сміслові, психологічні, рольові та фізичні бар'єри спілкування. Аналіз різних систем позиційного ставлення “батько”, “дорослий”, “дитина” у міжособистісній взаємодії. Конфліктогени в змістовому, методичному та цільовому компонентах педагогічної системи.

Основні поняття: конфліктоген, комунікативність, комунікативні конфліктогени, система позиційного ставлення, модель педагогічної взаємодії, бар'єр спілкування.

План практичних занять до теми 5:

1. Можливі типи порушення спілкування.
2. Психологічний компроміс.
3. Сміслові, психологічні, рольові та фізичні бар'єри спілкування.
4. Системи позиційного спілкування в міжособистісній взаємодії (за Е.Берном).
5. Конфліктогени в змістовому, методичному та цільовому компонентах педагогічної системи.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Охарактеризувати системи позиційного ставлення «Батько», «Дорослий», «Дитина».
2. Визначити й охарактеризувати найбільш типові бар'єри педагогічного спілкування.
3. Окреслити основні шляхи подолання бар'єрів педагогічного спілкування.

Література для вивчення теми: 1, 23, 25, 27.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1

1. Поняття соціального конфлікту в контексті педагогічної теорії.
2. Сутність конфлікту як феноменального суспільного явища.
3. Причини конфлікту. Інцидент зіткнення. Конфліктна ситуація. Конфліктні інтереси. Сторони конфлікту. Суб'єкт, об'єкт конфлікту.
4. Мотивація конфлікту. Анатомія конфлікту. Фази конфлікту.
5. Класифікація конфліктів за кількістю учасників, за причинами, управлінським аспектом; за ступенем тривалості і напруженості; за напрямом комунікації.
6. Латентність і агресивність як найважливіші характеристики конфлікту.
7. Фіксування педагогічної конфліктної проблеми.
8. Головні учасники педагогічного конфлікту.
9. Порівняльний аналіз конфліктної ситуації та позицій учасників педагогічного конфлікту.
10. Конфлікт у педагогічному процесі.
11. Аналіз суперечностей навчально-виховного процесу.

12. Конфліктогени педагогічної системи: цільові, змістові, корекції та контролю.
13. Комунікативні конфліктогени.
14. Характеристика бар'єрів у педагогічному спілкуванні.
15. Метод і сітка вибору стилю поведінки Томаса-Кілменна.
16. Характеристика головних стилів поведінки у конфлікті.
17. Шляхи вибору найефективнішого стилю спілкування у конфлікті.
18. Загальні принципи спілкування з "важкими" людьми.
19. Функція управління в педагогічному конфлікті.
20. Методи управління педагогічним конфліктом.

Змістовий модуль 2. Технології управління конфліктами, їх запобігання та конструктивного вирішення.

Тема 6. Методи вирішення конфліктів у педагогічному процесі.

Метод і сітка вибору стилю поведінки Томаса-Кілменна. Характеристика головних стилів поведінки у конфлікті. Стиль конкуренції. Стили ухилення та пристосування. Способи компромісу та співробітництва. Два стилі позиційного підходу. Шляхи вибору найефективнішого стилю спілкування у конфлікті. Типологія "важких" людей. Загальні принципи спілкування з "важкими" людьми. Способи вирішення педагогічних конфліктів. Модель управління педагогічним конфліктом: принципи, підходи, способи. Рекомендації щодо принципового підходу у переговорах. Три стадії принципового підходу; їх характеристика. Функції управління педагогічним конфліктом. Методи ефективного управління конфліктом у педагогічному середовищі.

Основні поняття: стиль поведінки, метод, метод вирішення конфлікту, пристосування, суперництво, співробітництво, ухилення, компроміс.

План практичних занять до теми 6:

1. Стиль конкуренції.
2. Стили ухилення та пристосування
3. Способи компромісу та співробітництва.
4. Два стилі позиційного підходу.
5. Рекомендації щодо принципового підходу у переговорах.
6. Три стадії принципового підходу; їх характеристика.
7. Функції управління педагогічним конфліктом.
8. Методи ефективного управління конфліктом у педагогічному процесі.
9. Примус як метод вирішення конфлікту.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Здійснити порівняльний аналіз ухилення й пристосування.
2. Здійснити порівняльний аналіз ухилення й компромісу.
3. Здійснити порівняльний аналіз пристосування й компромісу.
4. Розробити критерії та алгоритм аналізу стилю поведінки у конфліктній взаємодії (за вибором).

Література для вивчення теми: 1, 4, 13, 17, 24.

Тема 7. Поняття комунікативності особистості. Комунікативність педагога як основа конструктивного вирішення педагогічних конфліктів.

Структурно-функціональний аналіз поняття комунікативності особистості. Структура комунікативності за В. І. Кан-Каліком. Комунікативність особистості за Ю. Ханіним. Комунікативність особистості в структурі професійної компетентності. Поняття комунікативної компетентності сучасного фахівця. Специфіка соціально-педагогічної діяльності. Комунікативна компетентність викладача вищої школи як умова конструктивного вирішення педагогічних конфліктів.

Основні поняття: комунікативність, емпатія, рефлексія, комунікативна компетентність, комунікабельність.

План практичних занять до теми 7:

1. Комунікативність особистості в структурі професійної компетентності.
2. Специфіка педагогічної діяльності.
3. Комунікативні уміння та навички педагога.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Визначити рівень комунікабельності (тест В. Ряховського).
2. Проаналізувати структуру комунікативності педагога.
3. Визначити провідні комунікативні якості сучасного викладача ЗВО.

Література для вивчення теми: 1, 13, 24, 27, 28.

Тема 8. Моделі педагогічної взаємодії у вищій школі.

Аналіз різних моделей педагогічної взаємодії. Обґрунтування позитивних і негативних моментів усіх моделей педагогічної взаємодії. Обґрунтування методичних порад щодо застосування конкретної моделі педагогічної взаємодії. Вибір ефективної моделі педагогічної взаємодії. Порівняльний аналіз доцільності застосування вибраної моделі педагогічної взаємодії. Педагогічне спілкування. Професійне педагогічне спілкування.

Основні поняття: педагогічна взаємодія, інтеракція, спілкування, модель педагогічної взаємодії, бар'єри та порушення професійного спілкування.

План практичних занять до теми 8:

1. Аналіз моделей педагогічної взаємодії: «Китайська стіна», «Монблан», «Гамлет», «Я сам», «Робот», «Друг», «Тетерев», «Локатор».
2. Обґрунтування позитивних і негативних моментів усіх моделей педагогічної взаємодії.
3. Обґрунтування методичних порад щодо застосування конкретної моделі педагогічної взаємодії.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Обґрунтування доцільності застосування конкретної моделі педагогічної взаємодії (за вибором).
2. Алгоритм аналізу певної моделі педагогічної взаємодії (за вибором).
3. Порівняльний аналіз прогнозованих результатів моделей педагогічної взаємодії (довільних двох за вибором).

Література для вивчення теми: 1, 6, 13, 23, 24, 27.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 2.

1. Роль педагога в попередженні та конструктивному вирішенні педагогічних конфліктів.
2. Кількісні та якісні рівні конфлікту.
3. Гострота проходження, сфери прояву конфлікту у соціальній роботі.
4. Рушійні сили конфліктів.
5. Критерії діагностики конфлікту. Ідентифікаційні та неідентифікаційні показники конфлікту. Ознаки критерію складності (міри конфліктності).
6. Стадії внутрішньо особистісного конфлікту та його функції.
7. Життєві кризи особистості.
8. Міжособистісні конфлікти.
9. Типологія міжособистісних конфліктів.
10. Причини міжособистісних конфліктів у колективі та їх класифікація.
11. Стиль конкуренції та випадки, в яких він застосовується.
12. Стиль ухилення та рекомендації щодо його застосування.
13. Стиль пристосування та ситуації, в яких він найбільш ефективний.
14. Стиль співробітництва та його застосування.
15. Особливості застосування стилю компромісу.

4. Індивідуальні завдання

Кожному студенту необхідно виконати індивідуально-дослідне завдання, яке презентується перед студентами академічної групи з використанням мультимедійних засобів і обов'язково відображає *індивідуальну позицію автора щодо проблеми.*

Тематика індивідуально-дослідних завдань:

1. Кількісні та якісні рівні конфлікту.
2. Гострота проходження, сфери прояву.
3. Рушійні сили конфліктів.
4. Характеристика різних конфліктів.
5. Методика виключення безпідставності як засіб зняття конфлікту.
6. Спостереження, бесіди-діагнози та інші методи діагностики конфлікту.
7. Заходи зняття конфліктної ситуації у процесі їх психодіагностики.
8. Критерії діагностики конфлікту. Ідентифікаційні та неідентифікаційні показники конфлікту. Ознаки критерію складності (міри конфліктності).
9. В. Вундт, З. Фрейд, С. Рубінштейн про психологію внутрішнього конфлікту.
10. Типологія внутрішньоособистісних конфліктів за К. Левінім.
11. Стадії внутрішньоособистісного конфлікту та його функції.
12. Життєві кризи особистості.
13. Суїцид як прояв внутрішньоособистісної кризи.
14. Міжособистісні конфлікти.
15. Типологія міжособистісних конфліктів. Причини міжособистісних конфліктів у трудовому колективі та їх класифікація.
16. Проблема довіри та шляхи її розв'язання.
17. Захист від "важких" у спілкуванні людей.

18. Шляхи припинення “важких” взаємовідносин, уникнення конфлікту, отримання уявного реваншу.
19. Подолання страху і внутрішньої роздвоєності у конфліктній ситуації. Розпізнавання страхів, визначення їх обґрунтованості.
20. Стиль конкуренції та випадки, у яких він застосовується.
21. Стиль ухилення та рекомендації щодо його застосування.
22. Стиль пристосування та ситуації, у яких він найбільш ефективний.
23. Стиль співробітництва та його застосування.
24. Особливості застосування стилю компромісу.
25. Оцінка співвідношення влади. Визначення пріоритетів. Визначення реальних проблем і інтересів, варіантів реакцій.
26. Використання набору стилів. Візуалізація. Планування можливостей.
27. Компроміс і співробітництво як два варіанти переговорів.
28. Рекомендації щодо застосування компромісу і співробітництва у переговорах.
29. Загальна модель ведення переговорів.
30. Загальні принципи з’ясування позицій.
31. Способи визначення прихованих потреб і інтересів. Висування альтернативних варіантів розв’язку проблеми.
32. Досягнення згоди по найкращих взаємовигідних рішеннях.
33. Базові елементи методу Р. Фішера та У. Юрі. Інтереси і позиції учасників переговорів та концентрація на них уваги.
34. Перешкоди у спілкуванні: недовіра, нерозуміння, несправедливість.
35. Зміст прагматичних, комунікативних, легітимних порушень спілкування у латентній фазі конфлікту та рекомендації щодо їх виправлення.
36. Усунення порушень спілкування за аспектами деформації соціальної дії в агресивній фазі конфлікту.
37. Особливості уникнення порушень спілкування, їх зміст у батальній фазі конфлікту.
38. Принципи спілкування. Співвідношення між вербальним і невербальним спілкуванням.
39. Приховані та хибні уявлення і превентивна стратегія уникнення неправильно мотивованих дій у конфлікті.
40. Проблема недостатнього спілкування та шляхи її розв’язання. Усунення проблеми неясності.
41. Активне слухання. “Я-твердження”, “Я-звернення”. Модель перетворення “Ви звернень” у “Я-звернення”.
42. Загальні рекомендації з розв’язку конфліктів за допомогою ключових аспектів спілкування.

5. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Форми оцінювання: усне опитування, презентація ІНДЗ у вигляді мультимедійного представлення розроблених проектів, модульна контрольна робота, підсумковий тест.

Таблиця 5.1

Поточний контроль (мах = 40 балів)								Модульний контроль (мах = 60 балів)	Загальна кількість балів	
Модуль 1				Модуль 2				Модуль 3		
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2		ІНДЗ		МКР 1	МКР 2	
Денна форма										
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8			
3	4	4	4	5	3	3	4	10	30	30
										100

Таблиця 5.2

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90–100	Відмінно	Зараховано
82–89	Дуже добре	
75–81	Добре	
67–74	Задовільно	
60–66	Достатньо	
1–59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

1. Анцупов А. Я. Конфликтология : учеб. для вузов / А. Я. Анцупов, Ф. И. Шипилов. – М. : ЮНИТИ, 2009. – 551 с.
2. Бандурка А. М. Конфликтология / А. М. Бандурка, В. А. Друзь. – К., 1997. – 512 с.
3. Васьковская С. В. Психологическое консультирование : ситуационные задачи / С. В. Васьковская, П. П. Горностай. – К., 1996. – 241 с.
4. Винославська О. В. Людські стосунки: заочна школа / О. В. Винославська, М. П. Малигіна // Практична психологія та соціальна робота. – 1999. – № 3. – С. 29–31.
5. Ворожейкин И. Е. Конфликтология : учебник / И. Е. Ворожейкин, А. Я. Кибанов, Д. К. Захаров. – М. : ИНФРА-М, 2004. – 240 с.
6. Вудкок М. Раскрепощенный менеджер : для руководителя-практика / М. Вудкок, Д. Френсис; пер. с англ. – М. : Дело, 2011. – 320 с.

7. Гришина Н. В. Психология конфликта / Н. В. Гришина. – СПб. : Питер, 2002. – 312 с.
8. Громова О. Н. Конфликтология : курс лекций / О. Н. Громова. – М. : ЭКМОС, 2000. – 320 с.
9. Дж. Г. Скотт. Конфликты, пути их преодоления / Дж. Г. Скотт. – К. : Внешторгиздат, 1991. – С. 166–181.
10. Дмитриев А. В. Конфликтология : учебное пособие / А. В. Дмитриев. – М. : Альфа-М, 2013. – 336 с.
11. Долинська Л. В. Психологія конфлікту : навч. посібн. / Л. В. Долинська, Л. П. Матяш-Заяц. – К. : Каравела, 2010. – 304 с.
12. Дороніна М. С. Культура спілкування ділових людей / М. С. Дороніна. – К., 1994. – 175 с.
13. Дурманенко Є. Конфлікти в педагогічному процесі / Є. Дурманенко. – Луцьк : Вежа, 2003. – 313 с.
14. Емельянов С. М. Практикум по конфликтологии / С. М. Емельянов. – СПб. : Питер, 2010. – 297 с.
15. Ємельяненко Л. М. Конфліктологія : навч. посіб. / за заг. ред. В. М. Петюха, Л. В. Торгової, Л. М. Ємельяненко, А. М. Гриненко. – К. : КНЕУ, 2005. – 315 с.
16. Зайцев А. К. Социальный конфликт на предприятии / А. К. Зайцев. – Калуга : Калужская типография стандартов, 1993. – 188 с.
17. Здравомыслов А. Г. Социология конфликта / А. Г. Здравомыслов. – М. : Аспект-Пресс. – 1996. – 318 с.
18. Зеркин Д. П. Основы конфликтологии : курс лекцій / Д. П. Зеркин. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1998. – 480 с.
19. Зигерт В. Руководить без конфликтов / В. Зигерт, Л. Ланг. – М. : Экономика, 1990. – 337 с.
20. Зязюн И. А. Основы педагогического мастерства : учеб. пособие для пед. спец. высш. учеб. заведений / под. ред. И. А. Зязюн. – М. : Просвещение, 1989. – 302 с.
21. Иванов В. Н. Конфликты и конфликтология / В. Н. Иванов, В. Г. Смоленский. – М. : Феникс, 2004. – 389 с.
22. Ішмуратов А. Т. Конфлікт і згода. Основи когнітивної теорії конфліктів / А. Т. Ішмуратов. – К. : Наук. думка, 1996. – С. 71–83.
23. Кан-Калік В. А. Вчителю про спілкування / В. А. Кан-Калік. – К., 1987. – 190 с.
24. Каррас Ч. С. Искусство ведения переговоров / Ч. С. Каррас. – М., 1994. – 128 с.
25. Конфліктологія : підручник для студентів вищ. навч. закл. / Л. М. Герасіна, М. І. Панов, Н. П. Осіпова та ін.; за ред. Л. М. Герасіної та М. І. Панова. – Харків : Право, 2002. – 256 с.
26. Конфликтология / под ред. А. С. Кармина. – СПб. : Лань, 1999. – 448 с.
27. Конфликты : сущность и преодоление / Г. М. Потанин, А. И. Сахаров. – М. : МГИУУ Просвещение, 1990. – 160 с.

28. Корнелиус Х. Выиграть может каждый / Х. Корнелиус, Ш. Фейр. – М. : Вагриус, 1994. – 182 с.
29. Кушнірук Т. Д. Методика діагностики стратегій розв'язання конфліктних ситуацій Д. Джонсона і Ф. Джонсона / Т. Д. Кушнірук // Практична психологія і соціальна робота. – 1999. – № 5. – С. 24–25.
30. Лебедева М. М. Вам предстоят переговоры / М. М. Лебедева. – М. : Экономика, 1993. – С. 146–163.
31. Ликсон Ч. Конфликт : семь шагов к миру / Ч. Ликсон. – СПб. : МММ, 1997. – 160 с.
32. Линчевский Э. Э. Контакты и конфликты / Э. Э. Линчевский. – М. : Экономика, 2000. – 286 с.
33. Мастенбрук У. Управление конфликтными ситуациями и развитие организации / У. Мастенбрук. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 256 с.
34. Олейник А. Н. Основы конфликтологии / А. Н. Олейник. – М. : АПО, 1992. – 53 с.
35. Палеха Ю. Культура управління та підприємництва / Ю. Палеха, В. Кудін. – К. : МАУП, 1998. – 156 с.
36. Пірен М. І. Основи конфліктології / М. І. Пірен. – 2-ге вид. – К., 1997. – С. 40–54.
37. Прибутько П. М. Конфліктологія : навч. посібн. / П. М. Прибутько, Р. В. Михайленко, Л. М. Дубчак та ін. – К. : КНТ, 2010. – 136 с.
38. Психодіагностика: навч. посібн. / І. М. Галян. – К. : Академвидав, 2009. – 464 с.
39. Рогов Е. Настольная книга практического психолога / Е. Рогов. – В 2 кн. – М. : Гума-нит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 384 с.
40. Семке В. Я. Умейте властвовать собой / В. Я. Семке. – М., 1993. – 154 с.
41. Тюрина В. А. Конфликт и управленческая деятельность / В. А. Тюрина, И. В. Ващенко. – К. : Знания, 1999. – 218 с.
42. Фишер Р. Путь к согласию или переговоры без поражения / Р. Фишер, У. Юрии. – М. : Наука, 1992. – 158 с.
43. Чумиков А. Н. Управление конфликтами / А. Н. Чумиков. – М., 1995. – 193 с.
44. Шейнов В. П. Конфликты в нашей жизни и их разрешение / В. П. Шейнов. – Минск : Амалфея, 1996. – 288 с.
45. Шейнов В. Как управлять другими, как управлять собой / В. Шейнов. – М., 1996. – 256 с.

Інтернет-ресурси

1. www.nbu.gov.ua
2. www.edu.yar.ru/russian/navigator/index.html

7. ЗРАЗОК ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1 рівень

1. Конфлікт – це...

- 1) суперечка ...;
- 2) сварка...;
- 3) зіткнення...

2. Конфліктоген – це ...

- 1) слова, дії, обставини, вчинки, які провокують виникнення конфлікту;
- 2) слова, дії, обставини, вчинки, або ж їх відсутність, що провокує виникнення конфлікту;
- 3) поведінка людини, що сприяє виникненню конфлікту.

3. Конфліктна ситуація – це...

- 1) нагромадження суперечностей у взаємодії;
- 2) порушення взаємодії;
- 3) конфліктна взаємодія.

4. Інцидент – це ...

- 1) те, що провокує конфлікт;
- 2) зіткнення інтересів;
- 3) збіг обставин, що сприяє виникненню конфлікту з конфліктної ситуації.

5. Засновником «конфліктної школи» є:

- 1) Т. Парсонс;
- 2) Р. Дарендорф;
- 3) М. Вебер.

6. Основоположником «школи консенсусу» є:

- 1) Р. Дарендорф;
- 2) Г. Зіммель;
- 3) Т. Парсонс.

7. В.Шейнов виділив _____ механізми виникнення конфліктів:

- 1) два;
- 2) три;
- 3) чотири.

8. Конфлікт між двома та більше людьми називається....

- 1) міжособистісним;
- 2) інтраперсональним;
- 3) груповим.

9. Учені виділяють такі фази конфлікту:

- 1) латентна, власне конфлікту, вирішення конфлікту, післяконфліктна;
- 2) латентна, протікання конфлікту, розв'язання конфлікту;
- 3) доконфліктна, власне конфліктна, післяконфліктна.

10. Функції конфлікту поділяють на:

- 1) конструктивні й негативні;
- 2) позитивні й негативні;
- 3) конструктивні й деструктивні.

2 рівень

1. Конфлікт як зіткнення учасників взаємодії, що призводить до порушення її цілісності визначає:

- 1) М. Пірен;
- 2) Е. Дюркгейм;
- 3) А. Ішмуратов.

2. Комунікативність особистості є складним особистісним утворенням, що містить:

- 1) комунікабельність, альтруїстичні емоції й соціальну спорідненість;
- 2) комунікабельність, комунікативні вміння й цінності;
- 3) емпатію, рефлексію й комунікабельність.

3. Комунікативними конфліктогенами є:

- 1) бар'єри й порушення спілкування, моделі взаємодії;
- 2) системи позиційного ставлення й бар'єри спілкування, стиль управління;
- 3) характерні риси, система позиційного ставлення, бар'єри спілкування,

стиль управління, модель взаємодії.

4. Нагромадження конфліктогенів є...

- 1) конфліктом;
- 2) конфліктною ситуацією;
- 3) суперечністю.

5. Стиль поведінки у конфліктній взаємодії визначається:

- 1) спрямованістю дій особистості щодо досягнення інтересів (власних чи інших осіб);
- 2) активністю або пасивністю, агресивністю;
- 3) активністю або пасивністю особистості й спрямованістю її дій щодо досягнення інтересів (власних чи інших осіб).

6. Сітка Кілменна-Томаса визначає:

- 1) тип конфлікту;
- 2) стиль поведінки у конфлікті;
- 3) функції конфлікту.

7. Нагромадження конфліктних ситуацій, що призводить до порушення цілісності є:

- 1) конфліктогеном;
- 2) сваркою;
- 3) конфліктом.

8. Структурними елементами конфлікту є:

- 1) учасники, джерело, умови й обставини;
- 2) учасники й причина;
- 3) учасники й умови та обставини.

9. Характерними ознаками педагогічного конфлікту є:

- 1) участь дітей; конструктивність вирішення;
- 2) відповідальність за вирішення несе педагог; масовість;
- 3) участь дітей; відповідальність за вирішення несе педагог; обов'язковість вирішення.

10. Конфліктогенами педагогічної системи є:

- 1) цільові, змістові й комунікативні конфліктогени;
- 2) змістові, технологічні й комунікативні конфліктогени;
- 3) цільові, змістові й результативні конфліктогени;
- 4) цільові, змістові, організаційно-методичні, результативні й комунікативні конфліктогени.

3 рівень

1. Описати модель педагогічної взаємодії «Монблан».
2. Описати модель педагогічної взаємодії «Китайська стіна».
3. Описати модель педагогічної взаємодії «Гамлет».
4. Описати модель педагогічної взаємодії «Робот».
5. Описати модель педагогічної взаємодії «Друг».
6. Описати модель педагогічної взаємодії «Я сам».
7. Описати модель педагогічної взаємодії «Тетерев».
8. Описати модель педагогічної взаємодії «Локатор».
9. Аргументувати взаємозв'язок і взаємозалежність між комунікативними конфліктогенами.
10. Розробити алгоритм вирішення педагогічного конфлікту.
11. Довести доцільність конкуренції у педагогічній взаємодії.
12. Довести доцільність ухилення у педагогічній взаємодії.
13. Довести доцільність компромісу в педагогічній взаємодії.
14. Довести доцільність пристосування в педагогічній взаємодії.
15. Довести доцільність співробітництва в педагогічній взаємодії.
16. Запропонувати правила подолання бар'єрів у педагогічному спілкуванні.
17. Визначити комунікативні вміння, необхідні викладачу вищої школи. Аргументувати власну думку.
18. Проаналізувати методи вирішення конфлікту та їх співвідношення зі стилями поведінки (сітка Кілменна-Томаса).
19. Окреслити шляхи попередження конфлікту в педагогічному середовищі.
20. Дослідити рівень внутрішньої конфліктності й розробити програму самовдосконалення з її усунення.

2.2.2. Навчально-методичне забезпечення навчальної дисципліни «Професійна педагогіка» (автор: Н. С. Сушик)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1.1

Характеристика навчальної дисципліни «Професійна педагогіка» для денної форми навчання

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		Вибіркова	Денна форма
Денна форма навчання	01 Освіта/педагогіка, 011 Освітні, педагогічні науки, Педагогіка вищої школи, магістр	Рік навчання	5
Кількість годин / кредитів 150 год. / 5 кредитів		Семестр	9
		Лекції	22 год.
ІНДЗ: €		Практичні заняття	32 год.
		Самостійна робота	86 год.
		Консультації	10 год.
		Форма контролю	залік

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни «Професійна педагогіка» є сформувати загальні та фахові компетентності викладачів закладів вищої та професійної (професійно-технічної) освіти здійснювати професійне навчання здобувачів освіти в рамках конкретної професії відповідно до вимог професійних і освітніх стандартів.

Завданнями навчальної дисципліни «Професійна педагогіка» є сформувати знання, вміння, навички викладачів закладів вищої та професійної (професійно-технічної) освіти:

- 1) проектувати зміст навчання відповідно до рівнів Національної рамки кваліфікацій;
- 2) аналізувати, добирати і використовувати педагогічні технології відповідно до предметної сфери;
- 3) застосовувати ефективні форми організації освітнього процесу на різних етапах його реалізації;
- 4) розробляти і застосовувати засоби діагностики програмних результатів навчання здобувачів освіти;
- 5) вибирати і реалізовувати комунікативні стратегії і тактики відповідно до контексту педагогічної взаємодії.

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни «Професійна педагогіка» з педагогікою, педагогікою вищої школи.

КОМПЕТЕНЦІЇ

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні професійні проблеми і завдання у галузі освіти, що передбачає викладацьку діяльність в динамічних умовах закладів вищої та професійної (професійно-технічної) освіти.

Загальні компетентності (ЗК):

1. Знання та розуміння предметної області та професії.
2. Здатність виявляти, визначати та вирішувати проблеми.
3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
4. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
5. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.
6. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

Фахові компетентності (ФК):

1. Здатність до створення освітнього середовища, що забезпечує якість освіти.
2. Здатність проектувати і реалізувати зміст освіти, зміст навчання, індивідуальні освітні траєкторії за рівнями Національної рамки кваліфікацій.
3. Здатність розробляти комплексне навчально-методичне забезпечення навчальної дисципліни.
4. Здатність застосовувати інноваційні педагогічні технології з урахуванням особливостей підготовки фахівців за різними спеціальностями.
5. Здатність реалізовувати систему управління пізнавальною діяльністю здобувачів освіти, що забезпечує досягнення програмних результатів навчання.
6. Здатність застосовувати діагностичний інструментарій оцінювання академічних досягнень здобувачів освіти.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Структура навчальної дисципліни «Професійна педагогіка» для денної форми навчання представляється у вигляді таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Структура навчальної дисципліни «Професійна педагогіка» для денної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Лекції	Практичні заняття
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи професійної педагогіки		
Тема 1. Професійна педагогіка як наука та навчальна дисципліна	2	–
Тема 2. Професійна (професійно-технічна) освіта в Україні	2	2
Тема 3. Вища освіта в Україні	2	2
Тема 4. Професійна підготовка фахівців за дуальною формою здобуття освіти в Україні	2	2
Тема 5. Теорія та методика розроблення професійних стандартів	2	2

Тема 6. Теорія та методика розроблення стандартів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти на основі компетентнісного підходу	2	4
Разом за змістовим модулем 1	12	12
Змістовий модуль 2. Практичні основи професійної педагогіки		
Тема 7. Навчально-виробничий процес в закладах професійної (професійно-технічної) освіти	2	2
Тема 8. Науково-методичне забезпечення освітнього процесу в закладах вищої освіти	4	6
Тема 9. Форми організації освітнього процесу в закладах вищої освіти	2	10
Тема 10. Методи навчання здобувачів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти	2	2
Разом за змістовим модулем 2	10	20
Всього годин:	22	32

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи професійної педагогіки

Тема 1. Професійна педагогіка як наука та навчальна дисципліна

Об'єкт і предмет професійної педагогіки. Мета і завдання професійної педагогіки. Основні категорії професійної педагогіки: професійна освіта, професійна підготовка, професійне навчання, професійне виховання, професійний розвиток. Мета, завдання, зміст, структура навчальної дисципліни «Професійна педагогіка».

Основні поняття: професійної педагогіка, професійна освіта, професійна підготовка, професійне навчання, професійне виховання, професійний розвиток.

Література для вивчення теми: 1, 2, 13, 45, 46, 47, 50.

Тема 2. Професійна (професійно-технічна) освіта в Україні

Сутність, мета, завдання, зміст професійної (професійно-технічної) освіти в Україні. Типи закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Види професійної підготовки фахівців: допрофесійна підготовка, первинна професійна підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації. Рівні професійної (професійно-технічної) освіти. Професійні та освітні кваліфікації. Національна та галузеві рамки кваліфікацій. Ступені професійної (професійно-технічної) освіти.

Основні поняття: професійна (професійно-технічна) освіта, система професійної (професійно-технічної) освіти, заклад професійної (професійно-технічної) освіти, учень закладу професійної (професійно-технічної) освіти, слухач закладу професійної (професійно-технічної) освіти, види професійної підготовки, допрофесійна підготовка, первинна професійна підготовка, перепідго-

товка, підвищення кваліфікації, професійно-технічне навчання, рівень освіти, рівні професійної (професійно-технічної) освіти, кваліфікація, професійна кваліфікація, кваліфікаційний рівень, результати навчання, компетентність/компетентності, знання, уміння, навички, комунікація, автономність і відповідальність.

План практичного заняття 1. Професійна (професійно-технічна) освіта в Україні

1. Сутність, мета, завдання, зміст професійної (професійно-технічної) освіти.
2. Система та типи закладів професійної (професійно-технічної) освіти.
3. Види професійної підготовки фахівців.
4. Рівні професійної (професійно-технічної) освіти.
5. Ступені професійної (професійно-технічної) освіти.

Література для вивчення теми: 4, 5, 21, 23, 34, 37.

Тема 3. Вища освіта в Україні

Сутність, мета, завдання вищої освіти в Україні. Типи закладів вищої освіти: університет, академія, інститут, коледж. Рівні та кваліфікації вищої освіти. Ступені вищої освіти: 1) молодший бакалавр; 2) бакалавр; 3) магістр; 4) доктор філософії / доктор мистецтва; 5) доктор наук. Галузі знань і спеціальності. Освітні та наукові програми. Учасники освітнього процесу.

Основні поняття: вища освіта, заклад вищої освіти, здобувачі вищої освіти, галузь знань, спеціальність, спеціалізація, кваліфікація, освітня (освітньо-професійна, освітньо-наукова, освітньо-творча) програма, освітній процес, результати навчання, компетентність, інтегральна компетентність, загальна компетентність, фахова компетентність, знання, уміння, навички.

План практичного заняття 2. Вища освіта в Україні

1. Сутність, мета, завдання вищої освіти в Україні.
2. Типи закладів вищої освіти.
3. Рівні та кваліфікації вищої освіти.
4. Ступені вищої освіти.
5. Освітня (освітньо-професійна, освітньо-наукова, освітньо-творча) програма.

Література для вивчення теми: 4, 3, 37.

Тема 4. Професійна підготовка фахівців за дуальною формою здобуття освіти в Україні

Види здобуття освіти в Україні: формальна освіта, неформальна освіта, інформальна освіта (самоосвіта). Форми здобуття освіти в Україні: інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева), індивідуальна (екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж, на робочому місці (на виробництві)), дуальна форма.

Стратегічне бачення дуальної форми здобуття освіти в Україні. Засади формування типових моделей дуальної форми здобуття освіти. Функції закладу освіти в професійній підготовці фахівців за дуальною формою. Функції роботодавця в професійній підготовці фахівців за дуальною формою. Обов'язки та

відповідальність здобувачів освіти за дуальною формою. Очікувані результати реалізації дуальної форми освіти для закладів освіти, здобувачів освіти та роботодавців.

Основні поняття: здобувачі освіти, види здобуття освіти, формальна освіта, неформальна освіта, інформальна освіта (самоосвіта), форми здобуття освіти, інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева), індивідуальна (екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж, на робочому місці (на виробництві), дуальна форми здобуття освіти.

План практичного заняття 3. Професійна підготовка фахівців за дуальною формою здобуття освіти в Україні

1. Стратегічне бачення дуальної форми здобуття освіти в Україні.
2. Засади формування типових моделей дуальної форми здобуття освіти.
3. Функції закладу освіти в професійній підготовці фахівців за дуальною формою.
4. Функції роботодавця в професійній підготовці фахівців за дуальною формою.
5. Обов'язки та відповідальність здобувачів освіти за дуальною формою.
6. Очікувані результати реалізації дуальної форми освіти для закладів освіти, здобувачів освіти та роботодавців.

Література для вивчення теми: 3, 4, 5, 16.

Тема 5. Теорія та методика розроблення професійних стандартів

Сутність і цільове призначення професійних стандартів. Принципи розроблення професійних стандартів. Структура та зміст професійних стандартів. Зразок оформлення та наповнення професійного стандарту. Етапи розроблення та затвердження професійних стандартів. Методика розроблення та затвердження професійних стандартів. Приклади затверджених професійних стандартів.

Основні поняття: професія, вид професійної діяльності, вид трудової діяльності, трудова функція, трудова дія, професійна назва роботи, професійний стандарт, одиниця професійного стандарту, компетентність, професійні компетентності, загальні компетентності, кваліфікація, кваліфікація повна, кваліфікація часткова, професійна кваліфікація, розробники професійних стандартів, суб'єкти перевірки, функціональний аналіз.

План практичного заняття 4. Теорія та методика розроблення професійних стандартів

1. Сутність і цільове призначення професійних стандартів.
2. Принципи розроблення професійних стандартів.
3. Структура та зміст професійних стандартів.
4. Етапи розроблення та затвердження професійних стандартів.
5. Методика розроблення професійних стандартів.
6. Приклади затверджених професійних стандартів.

Література для вивчення теми: 18, 21, 35, 39, 43, 44.

Тема 6. Теорія та методика розроблення стандартів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти на основі компетентнісного підходу

Сутність і мета розроблення стандартів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти на основі компетентнісного підходу. Принципи розроблення стандартів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти. Структура та зміст стандартів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти. Етапи розроблення та затвердження стандартів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти. Приклади затверджених стандартів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти.

Основні поняття: стандарт, професійний стандарт, освітній стандарт, стандарт професійної (професійно-технічної) освіти з конкретної професії, стандарт вищої освіти.

План практичного заняття 5–6. Стандарти професійної (професійно-технічної) та вищої освіти на основі компетентнісного підходу

1. Сутність і мета розроблення стандартів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти на основі компетентнісного підходу.

2. Принципи розроблення стандартів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти на основі компетентнісного підходу.

3. Структура та зміст стандартів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти.

4. Етапи розроблення стандартів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти.

5. Приклади затверджених стандартів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти.

Література для вивчення теми: 6, 17, 21, 22, 23, 35, 39, 40.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1

1. Об'єкт і предмет професійної педагогіки.
2. Мета і завдання професійної педагогіки.
3. Основні категорії професійної педагогіки.
4. Сутність, мета, завдання, зміст професійної (професійно-технічної) освіти
5. Система та типи закладів професійної (професійно-технічної) освіти.
6. Види професійної підготовки фахівців.
7. Рівні професійної (професійно-технічної) освіти.
8. Ступені професійної (професійно-технічної) освіти.
9. Сутність, мета, завдання вищої освіти в Україні.
10. Типи закладів вищої освіти.
11. Рівні та кваліфікації вищої освіти.
12. Ступені вищої освіти.
13. Освітня (освітньо-професійна, освітньо-наукова, освітньо-творча) програма.
14. Види здобуття освіти в Україні.
15. Форми здобуття освіти в Україні.
16. Стратегічне бачення дуальної форми здобуття освіти в Україні.
17. Засади формування типових моделей дуальної форми здобуття освіти
18. Функції закладу освіти в професійній підготовці фахівців за дуальною формою.
19. Функції роботодавця в професійній підготовці фахівців за дуальною формою.

20. Обов'язки та відповідальність здобувачів освіти за дуальною формою.
21. Очікувані результати реалізації дуальної форми освіти для закладів освіти, здобувачів освіти та роботодавців.
22. Сутність і цільове призначення професійних стандартів.
23. Принципи розроблення професійних стандартів.
24. Структура та зміст професійних стандартів.
25. Етапи розроблення та затвердження професійних стандартів.
26. Методика розроблення професійних стандартів.
27. Приклади затверджених професійних стандартів.
28. Сутність стандартів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти на основі компетентнісного підходу.
29. Мета розроблення стандартів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти на основі компетентнісного підходу.
30. Принципи розроблення стандартів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти на основі компетентнісного підходу.
31. Структура та зміст стандартів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти.
32. Етапи розроблення стандартів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти.
33. Приклади затверджених стандартів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти.

Змістовий модуль 2. Практичні основи професійної педагогіки

Тема 7. Навчально-виробничий процес в закладах професійної (професійно-технічної) освіти

Сутність та принципи навчально-виробничого процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О). Планування навчально-виробничого процесу в ЗП(ПТ)О. Навчальні плани за професіями для певного ступеня професійної (професійно-технічної) освіти. Програми з навчальних предметів та професійно-практичної підготовки. Організація навчально-виробничого процесу в ЗП(ПТ)О. Контроль за навчально-виробничим процесом в ЗП(ПТ)О: поточний, тематичний, проміжний, вихідний контроль результатів навчання учнів, слухачів, їх кваліфікаційна атестація.

Основні поняття: навчальний план, програми навчальних дисциплін, навчально-виробничий процес, теоретичне навчання, виробниче навчання, практика, контроль результатів навчання учнів, слухачів.

План практичного заняття 7. Навчально-виробничий процес в закладах професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О)

1. Сутність і принципи навчально-виробничого процесу в ЗП(ПТ)О.
2. Планування навчально-виробничого процесу в ЗП(ПТ)О.
3. Організація навчально-виробничого процесу в ЗП(ПТ)О.
4. Контроль за навчально-виробничим процесом в ЗП(ПТ)О.

Література для вивчення теми: 19, 20, 22, 23, 26, 30, 34, 41, 42.

Тема 8. Науково-методичне забезпечення освітнього процесу в закладах вищої освіти

Навчальні плани: сутність, структура, порядок формування, вимоги до кадрового забезпечення. Навчально-методичні комплекси дисциплін. Програми навчальних дисциплін: сутність, структура, вимоги до розроблення. Програми практик, інструктивно-методичні матеріали щодо їх проведення. Навчально-методичні матеріали щодо регламенту виконання, написання та оформлення курсових та випускних кваліфікаційних робіт (проектів).

Основні поняття: стандарт вищої освіти, стандарт освітньої діяльності, освітній процес, зміст освіти, структурно-логічна схема підготовки, навчальний план, навчально-методичні комплекси дисциплін, програма навчальної дисципліни, програма практики.

План практичного заняття 8. Навчальний план – нормативний документ закладу вищої освіти

1. Сутність і мета розроблення навчального плану.
2. Структура навчального плану.
  - 2.1. Структура навчального плану освітнього ступеня «Бакалавр».
  - 2.2. Структура навчального плану освітнього ступеня «Магістр».
3. Порядок формування навчального плану.
4. Вимоги до кадрового забезпечення навчального плану.

Література для вивчення теми: 3, 24, 31, 36.

План практичного заняття 9. Програми навчальних дисциплін

1. Сутність і структура програми навчальної дисципліни.
2. Зміст програми навчальної дисципліни.
3. Вимоги до розроблення програми навчальної дисципліни.
4. Приклади розроблених програм навчальних дисциплін.

Література для вивчення теми: 24, 31, 38.

План практичного заняття 10. Навчально-методичні комплекси дисциплін

1. Навчально-методичні матеріали для лекцій (конспекти (тексти, схеми) лекцій, список основної і додаткової літератури).
2. Методичні рекомендації для проведення практичних, семінарських занять.
3. Методичні рекомендації для студентів щодо самостійного вивчення дисципліни.
4. Навчально-методичні матеріали для поточного, проміжного й підсумкового контролю з дисципліни.

Література для вивчення теми: 24, 31, 38.

Тема 9. Форми організації освітнього процесу в закладах вищої освіти

Форми організації освітнього процесу: навчальні заняття, самостійна робота, практична підготовка, контрольні заходи. Характеристика видів навчальних занять: лекція, семінарське заняття, практичне заняття, лабораторне

заняття, індивідуальне заняття, консультація. Види самостійної роботи здобувачів вищої освіти: реферати, індивідуальні навчально-дослідні завдання, курсові роботи, випускні кваліфікаційні роботи. Практична підготовка здобувачів вищої освіти: навчальна, виробнича практики. Види контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти: поточний, підсумковий, атестація та інші.

Основні поняття: форма організації освітнього процесу, навчальне заняття, самостійна робота, практична підготовка, контрольні заходи, лекція, семінарське заняття, практичне заняття, лабораторне заняття, індивідуальне заняття, консультація, індивідуальні навчально-дослідні завдання, курсові роботи, випускні кваліфікаційні роботи, практика, поточний, підсумковий контроль, атестація.

План практичного заняття 11–12. Характеристика видів навчальних занять у закладі вищої освіти

1. Лекція: види, мета, завдання, структура, вимоги до проведення.
2. Семінарське заняття: види, мета, завдання, структура, вимоги до проведення.
3. Практичне заняття: мета, завдання, структура, вимоги до проведення.
4. Лабораторне заняття: мета, завдання, структура, вимоги до проведення.
5. Індивідуальне заняття: мета, завдання, структура, вимоги до проведення.
6. Консультація: мета, завдання, структура, вимоги до проведення.

Література для вивчення теми: 1, 2, 13, 24, 45, 46, 47.

План практичного заняття 13–14. Організація та проведення практики здобувачів вищої освіти.

1. Види, мета, завдання, зміст практики.
2. Бази практики.
3. Програми практики: структура, зміст, вимоги до розроблення.
4. Організація та керівництво практикою.
5. Підведення підсумків практики.
6. Матеріальне забезпечення практики.

Література для вивчення теми: 7, 8, 9, 10, 11, 12, 33, 48.

План практичного заняття 15. Контроль результатів навчання здобувачів вищої освіти

1. Сутність та види контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти.
2. Організація поточного контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти.
3. Організація підсумкового контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти.
4. Атестація здобувачів вищої освіти.

Література для вивчення теми: 24, 28, 29, 30, 32.

Тема 10. Методи навчання здобувачів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти

Сутність і класифікації методів навчання за різними критеріями. Класифікація методів навчання за джерелами передачі й характером сприйняття інформації: словесні, наочні, практичні. Класифікація методів навчання за характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі.

Основні поняття: метод навчання, прийом навчання, засіб навчання, оптимальний метод навчання, ефективний метод навчання.

План практичного заняття 16. Методи навчання здобувачів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти

1. Сутність і класифікації методів навчання за різними критеріями.
2. Класифікація методів навчання за джерелами передачі й характером сприйняття інформації.
3. Класифікація методів навчання за характером пізнавальної діяльності.
4. Умови оптимального вибору та ефективного застосування методів навчання.

Література для вивчення теми: 1, 2, 13, 24, 45, 46, 47.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 2

1. Сутність і принципи навчально-виробничого процесу в ЗП(ПТ)О.
2. Планування навчально-виробничого процесу в ЗП(ПТ)О.
3. Організація навчально-виробничого процесу в ЗП(ПТ)О.
4. Контроль за навчально-виробничим процесом в ЗП(ПТ)О.
5. Сутність і мета розроблення навчального плану.
6. Структура навчального плану.
7. Структура навчального плану освітнього ступеня «Бакалавр».
8. Структура навчального плану освітнього ступеня «Магістр».
9. Порядок формування навчального плану.
10. Вимоги до кадрового забезпечення навчального плану.
11. Сутність і структура програми навчальної дисципліни.
12. Зміст програми навчальної дисципліни.
13. Вимоги до розроблення програми навчальної дисципліни.
14. Приклади розроблених програм навчальних дисциплін.
15. Лекція: види, мета, завдання, структура, вимоги до проведення.
16. Семінарське заняття: види, мета, завдання, структура, вимоги до проведення.
17. Практичне заняття: мета, завдання, структура, вимоги до проведення.
18. Лабораторне заняття: мета, завдання, структура, вимоги до проведення.
19. Індивідуальне заняття: мета, завдання, структура, вимоги до проведення.
20. Консультація: мета, завдання, структура, вимоги до проведення.
21. Види, мета, завдання, зміст практики.
22. Бази практики.
23. Програми практики: структура, зміст, вимоги до розроблення.

24. Організація та керівництво практикою.
25. Підведення підсумків практики.
26. Матеріальне забезпечення практики.
27. Сутність та види контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти.
28. Організація поточного контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти.
29. Організація підсумкового контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти.
30. Атестація здобувачів вищої освіти.
31. Сутність і класифікації методів навчання за різними критеріями.
32. Класифікація методів навчання за джерелами передачі й характером сприйняття інформації.
33. Класифікація методів навчання за характером пізнавальної діяльності.
34. Умови оптимального вибору та ефективного застосування методів навчання.

4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Підготувати і представити презентації, розроблені за планами практичних занять 1–16.

5. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАУКОВО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ (ІНДЗ):

Скласти глосарій основних понять з навчальної дисципліни «Професійна педагогіка» за алфавітом.

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Форми оцінювання: усне опитування у формі презентацій, розроблених за темами, модульна контрольна робота, підсумкове тестування.

Таблиця 6.1

Розподіл балів з навчальної дисципліни «Професійна педагогіка» для денної форми навчання

Поточний контроль (макс = 40 балів)									Модульний контроль (макс = 60 балів)		Загальна кількість балів	
Модуль 1					Модуль 2				Модуль 3			
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2				ІНДЗ	МКР 1	МКР 2	100
T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	8	30	30	
2	2	2	2	4	2	6	10	2				

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90–100	Відмінно	Зараховано
82–89	Дуже добре	
75–81	Добре	
67–74	Задовільно	
60–66	Достатньо	
1–59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Астахова О. М. Професійна педагогіка : курс лекцій / О. М. Астахова, І. В. Шараєва. – Горки : БГСХА, 2017. – 71 с.
2. Жигір, В. І. Професійна педагогіка [Текст] : навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. / В. І. Жигір, О. А. Чернега ; [за ред. М. В. Вачевського]. – К. : Кондор, 2015. – 336 с.
3. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – № 37–38. – ст. 2004. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38–39, ст. 380 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n1235>
5. Закон України «Про професійно-технічну освіту». Редакція від 25.07.2018, підстава 2443-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80>
6. Затверджені стандарти професійно-технічної освіти 2017 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichna-osvita/derzhavni-standarti-navchalni-plani-ta-programi/zatverdzeni-standarti-profesijno-tehnichnoyi-osviti-2017>
7. Звіт про підсумки практики студентів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/755/2f13a77ad36feeca3897fdc3b21f957a.pdf>
8. Зразок договору на проведення практики з оплатою бази практики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/722/e5c93d5d7c021b616fa967608350ee5c.pdf>
9. Зразок договору на проведення практики на безоплатній основі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/723/2f41b29a1a3fc8b8f5f2afb49521c172.pdf>

10. Зразок наказу про направлення студентів на практику [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/728/d6b003c713eb42729c1fb9bdfdf070ad.pdf>
11. Зразок програми практики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/732/4187ae164ef82ced8b6896846114962b.pdf>
12. Зразок трудової угоди і довідки на оплату практики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/730/9ad875282e3343167dce872aa67eb7df.pdf>
13. Ігнатенко Г. В. Професійна педагогіка [Текст] : навч. посіб. / Г. В. Ігнатенко, О. В. Ігнатенко. – К. : Слово, 2013. – 351 с.
14. Інформаційно-освітнє середовище професійно-технічних навчальних закладів: посібник / Л. В. Липська, Л. А. Карташова, В. В. Юрженко, Л. С. Гуменна, А. Б. Зуєва, І. М. Шупік, В. Ю. Белан. – Київ, 2016. – 144 с.
15. Калошин В. Ф. Професійне удосконалення педагога професійно-технічного навчального закладу: методичний посібник [Електронний ресурс] / Володимир Федорович Калошин. – Київ : ПТОО НАПН України, 2015. – 103 с. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/106893/>
16. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80>
17. Методика розроблення державних стандартів професійно-технічної освіти з конкретних робітничих професій: наказ Міністерства освіти і науки України 15.05.2013 № 511 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0832-13#n14>
18. Методика розроблення професійних стандартів від 22 січня 2018 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0165-18#n13>
19. Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів ПТНЗ [Електронний ресурс] / М. В. Артюшина, І. Б. Дремова, Т. М. Герлянд, П. Г. Лузан, І. А. Мося, Л. А. Романов, М. Л. Ростока, О. А. Слатвінська, О. О. Сліпич – К. : ПТОО НАПН України, 2015. – 198 с. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/106821/>
20. Методичні рекомендації щодо професійного навчання кваліфікованих робітників в умовах високотехнологічного виробництва [Електронний ресурс] / авт кол: Кулалаєва Н. В., Байдулін В. Б., Леу С. О., Савченко М. О., – К. ПТОО, 2015 – 164 с. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/107130/>
21. Модернізація змісту професійної освіти і навчання: теорія і практика : монографія [Електронний ресурс] / М. А. Вайнтрауб, А. М. Романова, І. А. Мося, Я. Ю. Білоконь та ін., за наук. ред. М. А. Вайнтрауб. – Київ: 2015.– 328 с. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/106792/>
22. Модульно-компетентнісний підхід у підготовці кваліфікованих робітників будівельної та машинобудівельної галузей : монографія [Електронний ресурс] / П. Г. Лузан, В. В. Ягупов, Г. І. Лук'яненко, Т. В. Пятничук,

- М. І. Михнюк. – Київ : 2015. –255 с. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/107093/>
23. Науково-методичні засади професійної підготовки кваліфікованих робітників в умовах євроінтеграції: монографія [Електронний ресурс] / автори: Л. Нестерова, П. Лузан, В. Манько, Т. Герлянд, О. Слатвінська, М. Шимановський; за заг. ред. Л. Нестерової. – К.: ІІТО НАПН України, Педагогічна думка, 2012. – 160 с. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/107176/>
  24. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / В. Л. Ортинський. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
  25. Педагог професійної школи: методичний посібник [Електронний ресурс] / Л. В. Нестерова, П. Г. Лузан, В. М. Манько, Т. М. Герлянд, М. Я. Петрова, Л. В. Романенко, О. А. Слатвінська, Л. І. Шевчук, М. М. Шимановський. – К.: Педагогічна думка, 2012. – 200 с. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/9206/>
  26. Педагогічні основи формування змісту підготовки кваліфікованих робітників за інтегрованими професіями : посібник / С. Г. Кравець, Ю. І. Кравець, Н. П. Дерев'яно, О. Г. Оліферчук. – К.: ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – 152 с.
  27. Педагогічні технології у професійній підготовці кваліфікованих робітників : довідник [Електронний ресурс] / Г. М. Романова, М. В. Артюшина, О. А. Слатвінська. – К. : Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 2015. – 75 с. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/165884/>
  28. Положення про випускні кваліфікаційні роботи, затверджене 02.10.2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/846/c58da6d9e5721b17ea9309645214020f.pdf>
  29. Положення про державну екзаменаційну комісію щодо атестації осіб, які здобувають освітні ступені бакалавра, магістра, затверджене 02.10.2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/847/63b4209c0245297e728eee17a81d86b0.pdf>
  30. Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах. Наказ МОНУ від 30.05.2006 № 419 (із змінами). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0711-06>
  31. Положення про організацію навчального процесу у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки, затверджене 02.10.2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/780/b3861eb4655e52112a384a00a3e050b0.pdf>
  32. Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань студентів Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, затверджене 28 вересня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/828/fb5916577608c0ba33a7abcab848b3ba.pdf>
  33. Положення про проведення практики студентів Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки [Електронний ресурс]. –

- Режим доступу: <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/639/8e9ec3509ad289718515b4b21a61fbb8.pdf>
34. Положення про професійно-технічний навчальний заклад. Постанова КМ України від 5 серпня 1998 р. № 1240 (із змінами). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1240-98-%D0%BF>
  35. Порядок розроблення та затвердження професійних стандартів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 31 травня 2017 року № 373 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2017-%D0%BF#n11>
  36. Порядок формування навчальних планів підготовки фахівців за освітніми ступенями «Бакалавр», «Магістр» денної та заочної форм навчання у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/648/7741cfac1939968f2e6ab9f70609b879.pdf>
  37. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#n12>
  38. Пояснювальна записка до складання програми навчальної дисципліни, затверджена Вченою радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки від 28 вересня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ed.eenu.edu.ua/upload/docs/625/e70ed9ccd97f500789bea2ca0f5fa34c.pdf>
  39. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти». Наказ Міністерства соціальної політики України № 1143, 10.08.2018 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Profesiyni-standarti.html>
  40. Про затвердження стандартів професійної (професійно-технічної) освіти з робітничих професій: наказ МОН № 1465 від 13.11.2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.osvita.ua/legislation/proftech/58400/>
  41. Про навчальні плани і освітні програми підготовки за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста у 2018/2019 н. р. Лист ІМЗО № 22.1/10-2866 від 09.08.18 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/61595/
  42. Професійне навчання кваліфікованих робітників в умовах високо-технологічного виробництва: теорія і практика [монографія] [Електронний ресурс] / авт. кол.: В. О. Радкевич, В. М. Аніщенко, Н. В. Кулалаєва, Г. І. Лук'яненко, А. М. Михайличенко, В. Є. Скульська ; за наук. ред. В. О. Радкевич. – К.: ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – 251 с. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/7939/>
  43. Професійні стандарти і кваліфікації у країнах з високорозвинутою економікою [монографія] [Електронний ресурс] / Л. П. Пуховська, А. О. Ворначев, С. В. Мельник, Ю. І. Кравець; за наук. ред. Л. П. Пуховської. – К.: «НВП Поліграфсервіс», 2014. – 176 с. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/8200/>

44. Професійні стандарти: теорія і практика розроблення : (колективна монографія). Дослідження за темою. Педагогічна думка. [Електронний ресурс] / Л. І. Короткова, Г. І. Лук'яненко, Л. Б. Лук'янова, С. В. Мельник, І. М. Савченко. – Київ: 2011.– 313 с. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/8281/>
45. Профессиональная педагогика в 2 ч. Часть 1 : учебное пособие для вузов / В. И. Блинов [и др.] ; под общ. ред. В. И. Блинова. – М. : Издательство Юрайт, 2017. – 374 с. – (Серия : Образовательный процесс).
46. Профессиональная педагогика в 2 ч. Часть 2 : учебное пособие для вузов / В. И. Блинов [и др.] ; под общ. ред. В. И. Блинова. – М. : Издательство Юрайт, 2018. – 353 с. – (Серия : Образовательный процесс).
47. Профессиональная педагогика: учебник для студентов, обучающихся по педагогическим специальностям и направлениям. / под ред. С. Я. Батышева, А. М. Новикова. Издание 3-е, переработанное. – М.: Из-во ЭГВЕС, 2010. – 456 с.
48. Рекомендації про проведення практики студентів вищих навчальних закладів / Розробники: Солоденко А. К., Панасевич Д. Б. // Міністерство освіти і науки України, Державна наукова установа «Інститут інноваційних технологій і змісту освіти». – К., 2013. – 28 с.
49. Теорія і практика впровадження інноваційних технологій навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників : монографія [Електронний ресурс] / [П. Г. Лузан, В. М. Манько, Л. В. Нестерова, Г. М. Романова]; за заг. ред. Г. М. Романової. – К. : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – 216 с. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/8012/>
50. Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти : монографія / керівн. авт. кол. Н. В. Гузій ; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. – 516 с.

8. ЗРАЗОК ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти, називається: 1) загальною освітою; 2) професійною освітою; 3) вищою освітою.

2. Основна предметна область освіти і науки, що включає групу споріднених спеціальностей, за якими здійснюється професійна підготовка, називається: 1) системою знань; 2) галуззю знань; 3) сукупністю знань; 4) комплексом знань.

3. Здобуття початкових професійних знань, умінь особами, які раніше не мали робітничої професії, називається: 1) профорієнтаційною підготовкою; 2) практичною підготовкою; 3) допрофесійною підготовкою.

4. Універсальні компетентності, що не залежать від предметної області, але важливі для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача в різних галузях та для його особистісного розвитку, називаються: 1) життєвими компетентностями; 2) загальними компетентностями; 3) соціальними компетентностями.

5. Окремий вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх інтересів і здібностей, називається: 1) закладом вищої освіти; 2) закладом загальної освіти; 3) закладом професійної освіти.

6. Заклад освіти, що забезпечує реалізацію потреб громадян у професійній (професійно-технічній) освіті, оволодінні робітничими професіями, спеціальностями, кваліфікацією відповідно до їх інтересів, здібностей, стану здоров'я, називається: 1) закладом вищої освіти; 2) закладом професійної (професійно-технічної) освіти; 3) закладом загальної середньої освіти.

7. Особи, які навчаються у закладі вищої освіти на певному рівні вищої освіти з метою здобуття відповідного ступеня і кваліфікації, називаються: 1) учнями; 2) студентами; 3) здобувачами вищої освіти.

8. Науково обґрунтована система дидактично та методично оформленого навчального матеріалу для різних освітньо-професійних, освітніх і освітньо-наукових ступенів, називається: 1) змістом освіти; 2) стандартом освіти; 3) результатом освіти.

9. Узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності, називається: 1) інтегрованою компетентністю; 2) універсальною компетентністю; 3) інтегральною компетентністю.

10. Офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважена установа встановила, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) відповідно до стандартів вищої освіти, що засвідчується відповідним документом про вищу освіту, називається: 1) кваліфікацією; 2) спеціалізацією; 3) атестацією.

11. Динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти, називається: 1) майстерністю; 2) професіоналізмом; 3) компетентністю.

12. Нормативний документ закладу вищої освіти, який складається на підставі освітньо-професійної, освітньо-наукової програми та структурно-логічної схеми підготовки і визначає перелік та обсяг нормативних і вибіркового навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення, конкретні форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми та засоби проведення підсумкового контролю, називається: 1) перспективним планом; 2) навчальним планом; 3) освітнім планом.

13. Сукупність нормативно-методичних та навчально-методичних матеріалів у паперовій та/або в електронній формах, спрямованих на ефективне виконання програми навчальної дисципліни, передбаченої навчальним планом підготовки здобувачів відповідних ступенів вищої освіти, називається: 1) навчально-методичним комплексом дисципліни; 2) навчально-методичним забезпеченням дисципліни; 3) організаційно-методичним забезпеченням дисципліни.

14. Документ, який визначає місце і значення навчальної дисципліни в реалізації освітньо-професійної, освітньо-наукової програми підготовки, її зміст, послідовність і організаційні форми вивчення дисципліни, вимоги до знань, умінь, компетентностей майбутніх фахівців, називається: 1) навчальним планом; 2) програмою навчальної дисципліни; 3) розкладом навчальних занять.

15. Інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться у закладі вищої освіти (науковій установі) через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання компетентностей, знань, умінь, навичок в осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості, називається: 1) навчальним процесом; 2) виховним процесом; 3) освітнім процесом.

16. Система освітніх компонентів на відповідному рівні вищої освіти в межах спеціальності, що визначає вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти, називається: 1) навчальною програмою; 2) освітньою програмою; 3) професійною програмою.

17. Здобуття професійної (професійно-технічної) освіти особами, які раніше не мали робітничої професії, або спеціальності іншого освітньо-кваліфікаційного рівня, що забезпечує відповідний рівень професійної кваліфікації, необхідний для продуктивної професійної діяльності, називається: 1) допрофесійною підготовкою; 2) первинною професійною підготовкою; 3) перепідготовкою.

18. Професійно-технічне навчання, спрямоване на оволодіння іншою професією робітниками, які здобули первинну професійну підготовку, називається: 1) перепідготовкою робітників; 2) вторинною професійною підготовкою; 3) підвищенням кваліфікації робітників.

19. Професійно-технічне навчання робітників, що дає можливість розширювати і поглиблювати раніше здобуті професійні знання, уміння і навички на рівні вимог виробництва чи сфери послуг, називається: 1) здобуттям професійної освіти; 2) підвищенням кваліфікації робітників; 3) перепідготовкою робітників.

20. Комплекс педагогічних та організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення оволодіння громадянами знаннями, уміннями і навичками в обраній ними галузі професійної діяльності, розвиток компетентності та професіоналізму, виховання загальної та професійної культури,

називається: 1) професійно-технічним навчанням; 2) професійною (професійно-технічною) освітою; 3) професійно-технічною підготовкою.

21. Визнана кваліфікаційним центром, суб'єктом освітньої діяльності, іншим уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання), що дозволяють виконувати певний вид роботи або здійснювати професійну діяльність, називається: 1) професійною кваліфікацією; 2) професійною спеціалізацією; 3) професійною компетентністю.

22. Галузь теоретичного і практичного наукового знання, яке поширюється на всю систему професійної підготовки людини, незалежно від її віку, рівня попереднього освіти, об'єктів, характеру і профілю трудової та професійної діяльності, називається: 1) загальною педагогікою; 2) професійною педагогікою; 3) порівняльною педагогікою.

23. Цілеспрямоване формування у працівників спеціальних знань, розвиток необхідних навичок та вмінь, що дають змогу підвищувати продуктивність праці, максимально якісно виконувати функціональні обов'язки, освоювати нові види професійної діяльності, що включає первинну професійну підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації працівників відповідно до потреб виробництва, називається: 1) професійним розвитком працівників; 2) професійним вихованням працівників; 3) професійним навчанням працівників.

24. Документ, який у межах виду трудової діяльності визначає трудові функції, кваліфікацію робітника відповідно до рівнів Національної та галузевих рамок кваліфікацій, умови праці, особистісні якості, вимоги до професійної освіти і навчання, можливі місця роботи, називається: 1) професійним стандартом; 2) освітнім стандартом; 3) навчальним стандартом.

25. Процес, який передбачає формування у громадян професійних умінь і навичок, необхідних для виконання певної роботи чи групи робіт, і може здійснюватися у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, а також шляхом індивідуального чи курсового навчання на виробництві, у сфері послуг, називається: 1) професійно-практичним навчанням; 2) професійно-технічним навчанням; 3) професійно-виробничим навчанням.

26. Знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів, називаються: 1) якістю навчання; 2) успішністю навчання; 3) результатами навчання.

27. Документ, у якому визначені вимоги до результатів навчання професійної (професійно-технічної) освіти, рівня професійної кваліфікації випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти та освітнього рівня вступників до зазначених освітніх закладів, називається: 1) професійним стандартом; 2) освітнім стандартом; 3) стандартом професійної (професійно-технічної) освіти з конкретної професії.

28. Сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності закладів вищої освіти і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності, називається: 1) стандартом загальної освіти; 2) стандартом професійної освіти; 3) стандартом вищої освіти.

29. Складова галузі знань, за якою здійснюється професійна підготовка, називається: 1) спеціальністю; 2) спеціалізацією; 3) кваліфікацією.

30. Випускник основної або старшої школи закладу загальної середньої освіти, зарахований до закладу професійної (професійно-технічної) освіти на навчання за програмами первинної професійної підготовки, називається: 1) учнем закладу професійної (професійно-технічної) освіти; 2) слухачем закладу професійної (професійно-технічної) освіти; 3) студентом закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

2.2.3. Навчально-методичне забезпечення курсу «Дидактичні технології у вищій школі» (автори: П. М. Гусак, О. В. Белкіна-Ковальчук)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1.1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів 5	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки Освітня програма Педагогіка вищої школи Освітній ступінь магістр	Вибіркова
Модулів 3		Денна
Змістових модулів 2		Рік підготовки 6
ІНДЗ є		Семестр 11
Загальна кількість годин 150		Лекції 18
Тижневих годин		Практичні 28
Аудиторних 3		Самостійна робота 94
	Консультації 10	
	Форма контролю екзамен	

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Програма навчальної дисципліни «Дидактичні технології у вищій школі» складена відповідно до навчального плану підготовки здобувачів другого рівня вищої освіти. Навчальний курс є завершальним у плані організації навчального процесу. Основна увага спрямована на конструювання конкретної навчальної дисципліни за технологічними параметрами.

Метою викладання навчальної дисципліни «Дидактичні технології у вищій школі» є сформувати у студентів здатність розробляти та представляти навчальне заняття у ВНЗ з технологічних позицій.

Завданнями вивчення дисципліни «Дидактичні технології у вищій школі» є:

- сформувати знання про технологічний підхід в освіті, предмет і завдання цієї навчальної дисципліни; історичні аспекти розвитку технологій навчання;
- проаналізувати принципи модернізації системи професійної освіти;
- сформувати знання про основні риси та види технологій навчання у ВНЗ;
- проаналізувати спільні риси теорії, технології та методики навчання;
- сформувати знання про інноваційну освіту та інновації в освіті;
- виробити вміння аналізувати зміст технологій, виділяти переваги, недоліки та умови їх ефективності;
- формувати вміння структурно аналізувати навчальний процес з позицій його технологізації;
- навчити здійснювати порівняння нових технологій навчання з традиційним навчанням;

- виробити уміння знаходити, отримувати, систематизувати, письмово оформляти і використовувати інформацію з усних, друкованих і електронних джерел;
- формувати власний погляд та здійснювати оцінку ідей, концепцій, а також практичних проблем застосування технологій навчання;
- оволодівати способами відкритого професійного мислення, при якому засвоюється все доцільне із скарбниці педагогічного досвіду.

КОМПЕТЕНЦІЇ

Фахові:

здатність розуміти сутність та особливості технологій навчання у ВНЗ, аналізувати і порівнювати їх із традиційним навчанням;

здатність демонструвати знання та вміння організовувати навчальний процес з позицій його технологізації;

здатність аналізувати теорії засвоєння, на яких базуються технології навчання;

здатність узагальнювати і робити висновки про можливості використання технологій навчання в конкретних ситуаціях;

здатність бути критичним та самокритичним при оцінці ідей, концепцій, а також практичних проблем застосування технологій навчання;

здатність обґрунтовувати конкретні технології навчання при підготовці фахівців за профілем слухача;

здатність формувати власний погляд застосування технологій навчання;

Загальні:

здатність продукувати нові ідеї, виявляти креативність, здійснювати інноваційні наукові підходи до організації та аналізу навчального процесу у ВНЗ;

здатність здійснювати пошук та аналізувати інформацію з різних джерел;

здатність розв'язувати поставлені завдання, швидко переключатися з одного виду діяльності на інший та приймати відповідні обґрунтовані рішення, володіти почуттям відповідальності;

здатність генерувати нові педагогічні ідеї, виявляти і вирішувати навчальні проблеми;

здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології у процесі навчання, цікавитись інноваціями в професійній галузі;

здатність до самоаналізу та коригування особистої діяльності, самоменеджменту, саморозвитку.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 2.1

Назва змістових модулів і тем	Усього	Лекції	Практичні	Консультації	Самостійна робота
Змістовий модуль 1 Теоретичні засади педагогічних технологій					
Тема 1. Інноваційна діяльність педагога	16	2	2	12	–

Тема 2. Педагогічна технологія як складова педагогічної системи.	20	2	4	12	2
Тема 3. Оцінювання та впровадження технологій навчання	22	2	6	12	2
Разом за модулем 1	58	6	12	36	4
Змістовий модуль 2. Характеристика дидактичних технологій у вищій школі					
Тема 4. Сучасні вузівські технології навчання	30	4	6	18	2
Тема 5. Інтерактивні технології навчання	30	4	4	20	2
Тема 6. Технологічна побудова навчального заняття згідно логічної структури змісту навчального матеріалу	32	4	6	20	2
Разом за модулем 2	92	12	16	58	6
Всього годин:	150	18	28	94	10

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Теоретичні засади педагогічних технологій

Тема 1. Інноваційна діяльність педагога.

Сутність інноваційної педагогічної діяльності. Компоненти інноваційної діяльності педагога. Суть та структура готовності педагога до інноваційної діяльності. Антиінноваційні бар'єри у професійній діяльності педагога та шляхи їх подолання.

Основні поняття: педагогічна діяльність; інноваційна педагогічна діяльність; готовність до інноваційної діяльності; антиінноваційні бар'єри (організаційно-психологічні, соціально-психологічні, когнітивно-психологічні бар'єри)

План практичних занять

1. Сутність та особливості інноваційної діяльності педагога.
2. Компоненти інноваційної діяльності педагога.
3. Параметри педагогічного аналізу інноваційної діяльності педагога.
4. Суть та структура готовності педагога до інноваційної діяльності.
5. Основні антиінноваційні бар'єри та інноваційні стереотипи у професійній діяльності педагога.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

1. Яку роль відіграє педагогічний експеримент в інноваційній діяльності?
2. Охарактеризуйте на конкретних прикладах інноваційні стереотипи.
3. Охарактеризуйте методи інноваційної поведінки педагога.
4. Визначте складові індивідуального стилю діяльності педагога.

Тема 2. Педагогічна технологія як складова педагогічної системи.

Поняття технологізації педагогічного процесу. Різноманітність підходів до інтерпретації педагогічної технології. Історичні аспекти розвитку педагогічних технологій. Періоди становлення та розвитку поняття педагогічних технологій. Структура педагогічної системи. Ієрархія цілей в педагогічній системі. Технологічний та системний підходи до педагогічних технологій. Поняття педагогічних технологій. Основні риси педагогічних технологій. Класифікації педагогічних технологій.

Основні поняття: технологія; педагогічна технологія; технологізація педагогічного процесу; технологічний підхід; системний підхід; класифікація педагогічних технологій.

План практичних занять

1. Чинники, що вплинули на технологізацію освітньої галузі.
2. Сутність педагогічних технологій, їх основні завдання.
3. Історичний аспект розвитку педагогічних технологій.
4. Основні риси та структура педагогічних технологій.
5. Методики навчання, виховання та педагогічні технології.
6. Класифікація педагогічних технологій.
7. Критерії технологічності.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

1. Позички, що характеризують технологізацію навчального процесу.
2. Рівень технологічності традиційного лекційно-практичного навчання.
3. Особливості впровадження новітніх технологій навчання у СНУ (на педагогічному факультеті).

Тема 3. Оцінювання та впровадження технологій навчання.

Особистість дитини як об'єкт і суб'єкт в освітній технології. Термінологічна визначеність контролю та оцінки. Функції контролю. Оціночні шкали в технології навчання. Види шкал за формою оцінки. Модель шкал оцінювання. Характеристика кількісної оціночної шкали. Абсолютна оціночна шкала. Відносна оціночна шкала. Конкурентна шкала оцінювання. Рангова та рейтингова шкали оцінювання. Характеристика порядкової оціночної шкали. Дескриптивні оціночні шкали. Нормативноякісна шкала оцінювання. Суб'єктивноякісна шкала оцінювання. Аналогова дискриптивна шкала оцінювання. Конкурентноякісна шкала оцінювання. Варіативність застосування оцінки знань. Структура педагогічної інноватики. Інноваційні гнучкі технології. Критерії інноватики. Класифікація педагогічних інновацій. Принципи модернізації системи освіти. Вимоги до впровадження педагогічних технологій. Позички конструюванні технологій навчання. Чинники впровадження технологій навчання. Види діяльності при впровадженні педагогічних технологій. Ускладнення в процесі застосування нових технологій навчання.

Основні поняття: педагогічний контроль; оцінювання; оцінка; шкали оцінювання; педагогічна інноватика; педагогічні технології

План практичних занять

1. Поняття контролю, його види, форми та функції.

2. Оцінювання результатів навчання, критерії оцінювання.
3. Принципи та завдання оцінювання.
4. Різновиди оціночних шкал, їх характеристика та можливості застосування.
5. Сутність та структура педагогічної інноватики.
6. Класифікація педагогічних інновацій.
7. Вимоги до впровадження педагогічних технологій.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

1. Здійсніть порівняльний аналіз різних підходів до розкриття значення терміна «педагогічна технологія».
2. Охарактеризуйте навчально-пізнавальну діяльність учня у процесі застосування технологій у процесі навчання.
3. Визначте специфіку та чинники діяльності педагога-технолога.
4. Здійсніть порівняльний аналіз технологічної та нетехнологічної навчальної діяльності.
5. Визначте передумови виникнення педагогічної інноватики в нашій країні.
6. Охарактеризуйте поняття «новизна» як головної властивості і самостійної цінності будь-якого нововведення.
7. Знайдіть інформацію про ряд інноваційних технологій навчання у ВНЗ (модульну технологію навчання, кредитно-трансферну систему організації навчання у ВНЗ, проектну технологію, технологію навчання як дослідження, технологію дистанційного навчання, інформаційні технології, модульно-контекстну технологію).
8. Проаналізуйте взаємозв'язок інновації і традиції.

Питання для самоконтролю до модуля 1

1. Сутність інноваційної педагогічної діяльності.
2. Антиінноваційні бар'єри у професійній діяльності педагога та шляхи їх подолання.
3. Управління інноваційною педагогічною діяльністю.
4. Готовність до інноваційної діяльності як важлива професійна якість педагога.
5. Суть та структура готовності педагога до інноваційної діяльності.
6. Розвиток інноваційної поведінки педагога.
7. Структура педагогічної системи.
8. Ієрархія цілей в педагогічній системі.
9. Поняття педагогічних технологій.
10. Основні риси педагогічних технологій.
11. Класифікація педагогічних технологій.
12. Студент як об'єкт і суб'єкт в освітній технології.
13. Функції контролю.
14. Оціночні шкали в технології навчання.
15. Характеристика кількісної оціночної шкали
16. Характеристика якісної оціночної шкали

17. Характеристика конкурентної шкали оцінювання навчальних досягнень.

18. Параметри ефективності технології навчання

19. Вимоги до впровадження педагогічних технологій.

20. Ускладнення в процесі застосування нових технологій навчання.

21. Суть та структура готовності педагога до інноваційної діяльності.

Змістовий модуль 2. Характеристика дидактичних технологій у вищій школі

Тема 6. Сучасні вузівські технології навчання.

Технологія цільової інтенсивної підготовки фахівців. Технологія логіко-евристичного проектування професійної освіти. Технологія проектування систем інтенсивного навчання. Технологія контекстного навчання. Технологія позиційного навчання. Технологія санкціонування студентів.

Основні поняття: проектування професійної освіти; інтенсивне навчання; контекстне навчання; квазіпрофесійна діяльність; позиційне навчання.

План практичних занять

1. Технологія інтенсивної підготовки фахівців як основа оптимізації вдосконалення професійної підготовки.

2. Технологія інтенсивного навчання та вимоги до її організації.

3. Поетапна реалізація технології інтенсивного навчання.

4. Сутність, ознаки та основні форми контекстного навчання.

5. Особливості технології позиційного навчання.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

1. Вкажіть переваги названих технологій навчання перед традиційним навчанням.

2. Обґрунтуйте актуальність сучасних вузівських технологій в умовах сьогодення та доцільність впровадження вказаних технологій в освітній процес ВНЗ (на конкретних прикладах).

Тема 5. Інтерактивні технології навчання.

Порівняльний аналіз різних моделей навчання. Історичні аспекти виникнення інтерактивного навчання. Психологічні механізми інтерактивного навчання.

Інтерактивні технології кооперативного навчання. Парне навчання. Ротаційні (змінювані) трійки. Квадро-парне навчання. Карусель. Робота в малих групах. Діалог. Синтез думок. Спільний проект. Пошук інформації. Коло ідей. Акваріум.

Технології колективно-групового навчання. Загальне коло. Мікрофон. Незакінчені речення. Мозковий штурм. Навчаючи – учусь. Мозаїка. Аналіз ситуації. Вирішення проблем. Дерево рішень.

Технологія ситуативного моделювання. Симуляції або імітаційні ігри. Спрощене судове слухання. Громадські слухання. Розігрування ситуації за ролями.

Технологія опрацювання дискусійних питань. Метод визначення позиції. Займи позицію. Зміни позицію. Нескінченний ланцюжок. Дискусія. Дискусія в стилі телевізійного ток-шоу. Оцінювальна дискусія. Дебати.

Оцінювання в інтерактивних технологіях.

Основні поняття: інтерактивне навчання; інтерактивні технології навчання; кооперативне навчання; колективно-групове навчання; ситуативне моделювання; технологія опрацювання дискусійних питань.

План практичних занять

1. Інтерактивне навчання як сукупність технологій.
2. Історія запровадження інтерактивного навчання.
3. Структура та методика інтерактивного заняття.
4. Оцінювання в інтерактивних технологіях.
5. Інтерактивні технології: приклади використання.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

1. Здійсніть порівняльний аналіз пасивного, активного та інтерактивного навчання за такими критеріями:

Критерії порівняння	Пасивна модель (Суб'єкт-об'єкт навчання)	Активна модель (Суб'єкт-об'єкт навчання)	Інтерактивна модель
1. Обсяг інформації			
2. Рівень засвоєння знань та результати навчання (знання, вміння, навички, життєва компетенція)			
3. Відсоток засвоєння			
4. Контроль над процесом навчання			
5. Роль особистості педагога			
6. Роль учнів			
7. Джерело мотивації навчання			

Підберіть та проведіть кілька навчальних ігор, методів, які можна використати при вивченні фахової дисципліни (за власним вибором) із названих технологій навчання: інтерактивної технології кооперативного навчання, технології колективно-групового навчання, технології ситуативного моделювання, технології опрацювання дискусійних питань.

2. Назвіть переваги та недоліки обраних інтерактивних технологій навчання.

Тема 6. Технологічна побудова навчального заняття згідно логічної структури змісту навчального матеріалу

Технологічні вимоги до викладання навчальної дисципліни. Ефективність, оптимальність та гарантованість результатів технологічної побудови заняття.

Логічне структурування навчального матеріалу за обраною технологією навчання. Вибір методів та засобів навчання в процесі побудови навчального заняття. Адекватність оцінювання згідно технології навчання та компетентностей майбутніх фахівців.

Основні поняття: технологія навчання; логічна структура навчального матеріалу; логіка викладу навчального матеріалу.

План практичних занять

1. Вибір технології у відповідності до компетентностей майбутнього фахівця
2. Вибір компетентностей у відповідності до обраної технології
3. Аналіз логічної структури навчальної дисципліни за обраною технологією
4. Процесуальна складова навчальної дисципліни
5. Результативно рефлексивна складова навчальної дисципліни.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

1. Розробити навчальне заняття за обраною технологією
2. Представити переваги та недоліки обраного заняття у контексті компетентнісного підходу.

Питання для самоконтролю до модуля 2

1. Модульна технологія навчання. Кредитно-трансферна система організації навчання у ВНЗ.
2. Проектна технологія.
3. Технологія навчання як дослідження.
4. Технологія дистанційного навчання.
5. Інформаційні технології.
6. Модульно-контекстна технологія.
7. Інтерактивні технології кооперативного навчання.
8. Технології колективно-групового навчання.
9. Технологія ситуативного моделювання.
10. Технологія опрацювання дискусійних питань.
11. Структура та методика інтерактивного заняття.
12. Оцінювання в інтерактивних технологіях.
13. Технологія цільової інтенсивної підготовки фахівців.
14. Технологія логіко-евристичного проектування професійної освіти.
15. Технологія проектування систем інтенсивного навчання.
16. Технологія контекстного навчання.
17. Технологія позиційного навчання.
18. Технологія санкціонування студентів.
19. Структурування змісту навчальної дисципліни за обраною технологією
20. Ефективність формування професійних компетентностей дидактичних технологій

Індивідуальні науково-дослідні завдання

Кожному студенту необхідно виконати індивідуально-дослідне завдання – Підготувати презентацію обраної технології за схемою:

Структурний аналізу технології навчання

1. Назва технології.
2. Хто застосовує цю технологію.

3. Методологічні основи та психолого-педагогічні механізми функціонування технології.
4. Мета. Ступінь її діагностичності.
5. Характеристика структурування змісту навчального матеріалу.
6. Характеристика методів навчання.
7. Форми організації навчального процесу та специфіка їх застосування.
8. Шкала (система) оцінювання за описаною технологією.
9. Роль учителя.
10. Переваги технології у порівнянні з традиційною лекційно-практичною системою навчання.
11. Недоліки технології у порівнянні з традиційною лекційно-практичною системою навчання.
12. Умови ефективного застосування технології у підготовці студентів.
13. Модель технології.

МКР. Представити заняття з навчальної дисципліни у вищій школі у відповідності до логічної структури змісту навчального матеріалу конкретної навчальної дисципліни в контексті вибраної технології навчання. В представленому проекті описати у за поданою нижче схемою відмінність між обраною Вами технологією та традиційним лекційно-практичним навчанням

№ п/п	Ознаки порівняння	Обрана технологія	Традиційне навчання
1.	Центр освітньої парадигми		
2.	Сутність навчального процесу		
3.	Роль та функції викладача		
4.	Роль студента		
5.	Навчальна програма (змістова складова фрагменту)		
6.	Підручник, посібник, матеріали з курсу		
7.	Технічні засоби		
8.	Додаткові інформаційні джерела		
9.	Періоди активної освіти в житті (курс, семестр)		
10.	Результат		
11.	Способи взаємодії		
12.	Ступінь завершеності		
13.	Контроль		
14.	Форма оцінювання (шкали оцінювання)		

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

В оцінці студентів враховуються наступні моменти: достатність об'єму відповіді (повна, достатньо повна, неповна); ґрунтовність обізнаності з основними поняттями, принципами, правилами; зрозумілість основного завдання

запитання; логічність викладу матеріалу; обґрунтованість основних положень власних міркувань; не традиційність підходу до викладу відповіді; уміння інтегрувати та диференціювати знання.

«3–2,26 бали» виставляється студентам, які в повному об'ємі володіють програмовим матеріалом з навчального курсу, обізнані з усіма поняттями та термінами і адекватно оперують ними під час відповідей на поставлені запитання, ознайомлені з спеціальною літературою. Для отримання вищого балу студенти повинні продемонструвати творчу самостійність, здатність аналізувати факти, логічно мислити, ставити запитання та шукати на них відповіді. При оцінці враховуються уміння аргументувати власні судження теоретичними та фактичними положеннями, виконання завдань для самостійної роботи.

«2,25–1,6 бали» виставляються також за умов достатньо повного володіння знаннями з навчального курсу. Відповідь студента має бути правильною, обґрунтованою зі знаннями основних напрямів і змісту роботи. Студент повинен уміти аналітично працювати з різними концепціями, ідеями, підходами до поставлених проблем. Одночасно в роботі може бути допущено дві–три несуттєві помилки чи деяка неповнота відповіді, кострубатість і скутість у висловленій думці. Не в повній мірі виконані завдання для самостійної роботи.

«1,5–1,1 бали» виставляється за знання, що продемонстровані в неповному об'ємі. Завдання для самостійної роботи виконані частково.

«1–0–0 бал» – теоретичні і фактичні знання відтворюються репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу порівняння. Завдання для самостійної роботи не виконані.

Оцінювання індивідуально-дослідного завдання передбачає:

22–18 балів – самостійно і творчо вирішені поставлені проблеми, студент вміє узагальнювати й систематизувати, робити логічні висновки. Проблема описана правильно, чітко, логічно. Аргументовані позиції технологічності. Презентація в повній мірі представляє зміст та логіку вибраної проблеми, цікава, доказова, яскрава. Вказані використані джерела у вигляді зносок.

17–13 балів виставляється студентам, які проявляють творчу самостійність, виявляють здатність аналізувати факти, що стосуються поставлених проблем. Проблема описана правильно, чітко, логічно. Деякі позиції технологічності аргументовані не в повній мірі. Презентація представляє зміст та логіку вибраної проблеми, цікава, доказова, яскрава. Вказані використані джерела у вигляді зносок. Однак, за деякими означеними критеріями допущено неточності, недостатньо доказовості.

12–8 бали відповідають роботі, в якій на належному рівні висвітлюється певна проблема, відсутні судження студента, його висновки та узагальнення. Проблема описана частково, фрагментарно, нелогічно. Позиції технологічності не підтверджено. Робота описового характеру. Презентація не представляє зміст та логіку вибраної проблеми, непереконлива. Відсутні використані джерела у вигляді зносок. Висвітлення проблеми є частковим.

7–0 бали виставляється студентам, які виконали індивідуально-дослідницьке завдання на неналежному рівні: матеріал не відображає проблему дослідження, відсутній логічний виклад. Презентація відсутня, або не відпо-

відає змісту вибраної проблеми. Відсутні використані джерела. Висвітлення проблеми є неадекватним.

Оцінювання МКР

Модульна контрольна робота передбачає **60 балів**. Так, **60–46 бали** – робота виконана на високому рівні. В представленому проекті з позицій обраної технології адекватно описано фрагмент заняття. Опис чітко проведено у відповідності до схеми. Описаний фрагмент відповідає логічній структурі змісту навчального матеріалу. **45–31 балів** – робота виконана на високому рівні з деякими неточностями. В представленому проекті з позицій обраної технології адекватно описано фрагмент заняття. Співвіднесеність до традиційного навчання не в повній мірі. Опис проведено у відповідності до схеми. Описаний фрагмент відповідає логічній структурі змісту навчального матеріалу. Фрагмент описано нечітко. **30–16 балів** – позицій обраної технології неадекватно описано у фрагменті заняття. Співвіднесеність до традиційного навчання практично відсутня. Опис проведено у відповідності до схеми. Описаний фрагмент не відповідає логічній структурі змісту навчального матеріалу. Фрагмент описано нечітко. **15–0 балів** – проект не розроблено, або представлено у вигляді опису фрагменту, який не відповідає обраній проблемі. Опис моделі відсутній, або не відповідає обраній проблемі. Теоретичні і фактичні знання відтворюються репродуктивно, без осмислення, аналізу.

Таблиця 4.1

Поточний контроль (мах = 40 балів)						Модульний контроль (мах = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1			Модуль 2			Модуль 3		
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			ІНДЗ	МКР	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	22	60	100
3	3	3	3	3	3			

Таблиця 4.2

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90–100	Відмінно	Зараховано
82–89	Дуже добре	
75–81	Добре	
67–74	Задовільно	
60–66	Достатньо	
1–59	Незадовільно	Не зараховано (з можливістю повторного складання)

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

1. Актуальные проблемы вузовской и школьной педагогики / Под ред. Н. У. Пискунова. – Минск, 1983 – 176 с.
2. Александров Г. Н. и др. Основы теории педагогических систем и педагогических технологий : Учеб. Пособие / Г. Н. Александров, А. А. Дзарасов, А. И. Науменко; Северо-Осетинский госуд. университет им. К. Л. Хетагурова. – Владикавказ : Издательство Северо-Осетинского государственного университета им. К. Л. Хетагурова, 2001.– 75 с.
3. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Курс лекцій : модульне навчання. – К.,1993. – 220 с.
4. Андреева В. А. Педагогические технологии : метод. пособие для преподавателей. – М. : НПУ «Профессионал-ф», 2001. – 32 с.
5. Аніщенко О. В. Сучасні педагогічні технології : Курс лекцій / О. В. Аніщенко, Н. І. Яковець; Ніжинський державний університет ім. М. Гоголя. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2005. – 198 с.
6. Аузіна М. О. Інноваційні процеси в освіті : Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів / М. О. Аузіна, А. М. Возна ; Національний банк України, Львівський банківський університет. – Л. : ЛБІНБУ, 2003. – 103 с.
7. Баштовий В. І. та ін. Спецкурс „Сучасні технології навчання і технічні засоби їх реалізації” : навч. посібник для студ. педагогічних вищих закладів освіти / В. І. Баштовий, С. П. Величко, О. М. Царенко ; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова ; Кіровоградський державний педагогічний університет імені В. Винниченка. – К., 2000. – 114 с.
8. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. – М., Педагогика, 1989. – 190 с.
9. Бондар В. І. Теоретичні основи і технологія педагогічного аналізу : управлінський аспект. К.,1996. – 67 с.
10. Васильева Т. В. Модули самообучения (в высшей школе) // Вестник высшей школы. – 1988. №6. – С. 86-87.
11. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход. М., 1991 – 208с .
12. Гузій Н. В. Технологія контекстного навчання в організації дидактичної підготовки студентів у вищій педагогічній школі / Н. В. Гузій / Вища освіта України. – № 3 (додаток 1) – 2012. – Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи методологія, теорія, технології». – Т. 1. – С. 363–370.
13. Гусак П. М. Підготовка учителя : технологічні аспекти. – Луцьк. ВДУ, 1999. – 115 с.
14. Інтерактивне навчання у вищій школі : навчально-методичний посібник для організації самостійної роботи магістрантів. / І. М. Тягай. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2015. – 119 с.
15. Інформаційні технології в освіті : метод. посібник / Т. Б. Волобуєва. – Донецьк: Каштан, 2007. – 138 с.
16. Колеченко А. К. Энциклопедия педагогических технологий : Материалы для спец. образовательных учреждений. – СПб.: КАРО, 2001 – 368 с.

17. Концептуально-методологічні основи проектування методів і засобів діагностики освітніх результатів у вищих навчальних закладах: монографія / За заг. ред. В. І. Лугового, О. Г. Ярошенко, 2014. – 234 с.
18. Кучай А. Впровадження інноваційних технологій навчання в освітню діяльність / А. Кучай // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – Випуск 46, 2013. – С. 111–115.
19. Нові технології навчання: наук.-метод. зб. – Вип. 61 / Ін-т інновац. технологій і змісту освіти МОН України; редкол.: О. П. Гребельник, Я. Я. Болубаш та ін. – К., 2010. – 185 с.
20. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : [навч. посіб.] / В. Л. Ортинський. – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2017. – 500 с.
21. Основи педагогічного оцінювання: [навчально- методичний посібник] / Т. М. Канівець. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2012. – 102 с.
22. Остапчук Д. Інтерактивні методи навчання у вищих навчальних закладах / Д. Остапчук, Н. Мирончук // Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном : збірник наукових праць / за заг. ред. д.п.н., проф. С. С. Вітвицької, к.п.н., доц. Н. М. Мирончук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 140–143.
23. Педагогічна майстерність / Під ред. І. А. Зязюна. – К., 1997 – 349 с.
24. Прокопенко І Ф. Євдокимов В. І. Педагогічна технологія. – Харків, 1995. – 105 с.
25. Рейтингова система успішності студентів / Під ред. В. А. Казакова. – К., 1992. – 204 с.
26. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. – К., 1997. – 416 с.
27. Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах. – К., 1997. – 256 с.
28. Селевко Г. К. Альтернативные педагогические технологии. – М. : НИИ школьных технологий, 2005. – 219 с.
29. Стрельников В. Ю. Сучасні технології навчання у вищій школі : модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МППК ПУЕТ / В. Ю. Стрельников, І. Г. Брітченко. – Полтава : ПУЕТ, 2013. – 309 с.
30. Сучасні педагогічні технології : навч.-метод. посібник / Е. І. Федорчук (автор-укладник) ; Кам'янець-Подільський державний ун-т. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 2006. – 212 с.
31. Теоретичні основи педагогічної технології : навч. посібник / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. – Х. : ХНУ, 2007 – 95 с.
32. Фурман А. В. Диференційований підхід до учнів під час застосування проблемних ситуацій. / У кн. Проблемні ситуації в навчанні – К. : Радянська школа, 1991. – С. 152–187.
33. Юцявичене П. А. Создание модульных программ // Советская педагогика. – 1990. – № 2. – С. 55.

8. ЗРАЗОК ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Дайте відповіді на запитання:

1. Інноваційна педагогічна діяльність – це...
2. Готовність педагога до інноваційної діяльності – це...
3. Структура готовності педагога до інноваційної діяльності включає....
4. Основними анти інноваційними бар'єрами є ...
5. Назвіть інноваційні стереотипи у професійній діяльності
6. Педагогічна система – це...
7. Педагогічна технологія – це ...
8. Назвіть основні етапи становлення та розвитку поняття педагогічних

технологій

9. Основними рисами педагогічних технологій є ...
10. До критеріїв технологічності відносять ...
11. Назвіть основні види класифікація педагогічних технологій у вищій

школі

12. Контроль навченої діяльності – це ...
13. Основними функціями контролю є ...
14. Назвіть критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
15. Назвіть оціночні шкали в технології навчання
16. Педагогічна інноватика – це ...
17. Модульна технологія навчання – це ...
18. Проектна технологія – це ...
19. Технологія дистанційного навчання – це...
20. Інформаційні технології – це ...
21. Модульно-контекстна технологія – це...
22. Технологія контекстного навчання – це ...
23. Технологія позиційного навчання – це ...
24. Технологія санкціонування студентів – це ...
25. Технологія інтенсивного навчання – це ...
26. Інтерактивні технології навчання – це ...
27. Назвіть інтерактивні технології кооперативного навчання
28. Назвіть технології колективно-групового навчання
29. Назвіть технології ситуативного моделювання
30. Назвіть технології опрацювання дискусійних питань

2.2.4. Навчально-методичне забезпечення курсу «Педагогічний практикум» (автор: О. В. Белкіна-Ковальчук)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1.1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів 4	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки Освітня програма Педагогіка вищої школи Освітній ступінь магістр	Нормативна
Модулів 2		Денна
Змістових модулів 2		Рік підготовки 6
ІНДЗ нема		Семестр 11
Загальна кількість годин 120		Лекції 0
Тижневих годин Аудиторних 3		Практичні 40
		Самостійна робота 72
		Консультації 8
		Форма контролю залік

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Програма навчальної дисципліни «Педагогічний практикум» складена відповідно до навчального плану підготовки здобувачів другого рівня вищої освіти. Навчальний курс спрямований на формування професійної компетентності у педагогічній діяльності, майстерності викладання, самоорганізації та розвитку особистості студента вищої школи.

Метою викладання навчальної дисципліни «Педагогічний практикум» є формування професійних умінь і навичок та особистісних якостей, необхідних для викладацької діяльності та становлення студента як викладача.

Завданнями вивчення дисципліни «Педагогічний практикум» є:

- ознайомлення із теоретичними засадами організації освітнього процесу у закладах вищої освіти;
- формування професійних компетентностей, досвіду викладацької діяльності студентів магістратури шляхом навчально-практичної підготовки;
- розвиток професійно значущих якостей та здібностей, професійної спрямованості, мотиваційного потенціалу, прагнення до саморозвитку і самовдосконалення;
- формування у студентів творчого і дослідницького підходів до професійної діяльності, розвиток навичок професійної рефлексії;
- розвиток комунікативних здібностей, здатності до роботи в команді.

КОМПЕТЕНЦІЇ

Фахові:

здатність аналізувати теоретичні основи методики викладання педагогіки, демонструвати глибокі знання закономірностей, принципів та методів навчання у вищій школі;

здатність до планування та організації навчальної діяльності у вищій школі;

здатність демонструвати знання та вміння розробки власних методик організації та проведення навчальних занять різних організаційних форм навчання у вищій школі та узагальнювати теоретичні та практичні досягнення шляхом підготовки навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін;

здатність вивчати та використовувати ефективний науково-педагогічний досвід колег;

здатність реалізовувати навички самостійного вирішення педагогічних проблем на конкретних прикладах;

здатність застосовувати набуті педагогічні знання на практиці, адаптувати їх до дій у нових ситуаціях під час викладання.

Загальні:

здатність бути критичним та самокритичним для розуміння факторів, які мають позитивний чи негативний вплив на комунікацію, та здатність визначити і врахувати ці фактори в конкретних комунікаційних ситуаціях;

здатність продукувати нові ідеї, виявляти креативність, здійснювати інноваційні наукові підходи до організації, проведення та аналізу науково-педагогічного дослідження;

здатність здійснювати пошук та аналізувати інформацію з різних джерел;

здатність розв'язувати поставлені завдання, швидко переключатися з одного виду діяльності на інший та приймати відповідні обґрунтовані рішення, володіти почуттям відповідальності;

здатність генерувати нові педагогічні ідеї, виявляти і вирішувати навчальні проблеми;

здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології у процесі викладання, цікавитись інноваціями в професійній галузі;

здатність до самоаналізу та коригування особистої діяльності, самоменеджменту, саморозвитку.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 2.1

Назва змістових модулів і тем	Усього	Лекції	Практичні	Консультації	Самостійна робота
Змістовий модуль 1. Педагогічний процес у вищій школі					
Тема 1. Загальні основи педагогіки вищої школи.	2	–	2	–	4
Тема 2. Педагогічна професія у сучасному суспільстві	2	–	2	–	4
Тема 3. Форми організації навчання у ви-	2	–	2	–	4

щій школі. Методика проведення лекційних занять.					
Тема 4. Методика проведення лекційних занять	4	–	4	1	5
Тема 5. Методика проведення семінарських занять.	2	–	2	1	5
Тема 6. Методика проведення практичних занять	2	–	2	1	5
Тема 7. Навчальний тренінг як форма організації навчання майбутніх фахівців у ВНЗ	2	–	2	1	5
Тема 8. Організація самостійної роботи студентів. Методика проведення контролю знань студентів	2	–	2	1	4
Тема 9. Методи та засоби навчання	4	–	4	1	4
Тема 10. Методика викладання фахових дисциплін	4	–	4	–	4
Тема 11. Методи науково-педагогічного дослідження	2	–	2	1	4
Тема 12. Методика організації науково-дослідної роботи студентів	2	–	2	1	4
Разом за модулем 1	30	–	30	8	52
Змістовий модуль 2. Педагогічні інновації в освітньому процесі					
Тема 1. Модульно-розвивальне навчання (українська експериментальна модель за Фурманом)	2	–	2	–	4
Тема 2. Концентроване навчання	2	–	2	–	4
Тема 3. Диференційоване навчання	2	–	2	–	4

Тема 4. Активне (контекстне) навчання	2	–	2	–	4
Тема 5. Ігрові технології навчання у вищій школі	2	–	2	–	4
Разом за модулем 2	10	–	10	–	20
Всього годин	40	–	40	8	72

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ

Змістовий модуль 1. Методологічні та концептуальні засади освітнього процесу у вищій школі

Тема 1. Загальні основи педагогіки вищої школи

Предмет і завдання педагогіки вищої школи. Зв'язок педагогіки вищої школи з іншими науками. Організація педагогічного процесу у вищій школі. Система, структура і функції вищої педагогічної освіти в Україні. Історія педагогічної освіти.

Основні поняття: педагогіка вищої школи; система педагогічних наук; педагогічні науки (галузі); наукова дисципліна; дидактика; освітній процес.

План практичних занять

1. Предмет, основні категорії, завдання педагогіки вищої школи.
2. Вища школа як педагогічна система.
3. Система, структура і функції вищої педагогічної освіти в Україні.
4. Організація освітнього процесу у вищій школі.
5. Криза освіти. Основні напрями реформування вищої освіти та науки у XXI столітті.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Проаналізуйте зв'язки педагогіки вищої школи з іншими гуманітарними науками.

Охарактеризуйте основні методологічні підходи педагогіки вищої школи.

Сформулюйте суттєві протиріччя сучасного освітнього процесу ЗВО.

Підготувати опорний конспект по даній темі.

Тема 2. Педагогічна професія у сучасному суспільстві

Сутність основних понять та категорій викладацької професії. Соціальна роль, функції викладача, вимоги до нього. Викладацтво та розбудова сучасної української вищої школи. Інститут викладацтва та інноваційні процеси.

Основні поняття: освітній процес, викладач, професійна компетентність, педагогічна майстерність, педагогічна культура, педагогічний такт.

План практичних занять

1. Викладач закладу вищої освіти як організатор освітнього процесу.
2. Професійна компетентність викладача.
3. Поняття педагогічної майстерності.
4. Педагогічна культура викладача закладу вищої освіти.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Підготувати презентацію на тему «Імідж сучасного викладача».

Висвітліть типологічні деформації викладача за методикою Т. Лірі.

Проаналізуйте основні складові педагогічної культури.

Окресліть поняття педагогічної майстерності та її складових.

Розкрийте основні шляхи професійного самовдосконалення викладача.

Порівняйте авторитарний, демократичний, ліберальний стилі управління навчальною діяльністю студентів та взаємин викладачів і студентів, визначте їх позитивні та негативні риси.

Тема 3. Форми організації навчання у вищій школі. Лекція – провідна форма організації навчання у вищій школі

Поняття про форму організації навчання. Класифікація організаційних форм навчання. Академічна лекція в системі професійної підготовки майбутніх педагогів. Історія виникнення лекції як форми навчального заняття і методу передачі навчальної інформації. Переваги й недоліки лекції як форми організації навчальної діяльності студентів. Дидактичні й методичні вимоги до академічної лекції. Види лекцій. Функції лекцій. Дидактичні принципи, що забезпечують успішність лекційного заняття. Технологія підготовки академічної лекції. Структура лекційного заняття. Композиційна будова лекції. Типові недоліки в композиції лекції. Методи викладу навчальної інформації на лекційному занятті. Види навчальної наочності, технічні засоби навчання. Підготовка викладача до лекції як до акту публічного виступу перед студентською аудиторією.

Основні поняття: форма організації навчання; лекція; функції лекції; різновиди лекцій; докомунікативна та комунікативна фази лекції; дидактичні вимоги до лекції.

План практичних занять

1. Характеристика основних форм організації навчання у ЗВО.
2. Характерні особливості лекції.
3. Основні етапи підготовки лекції.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте види лекцій та вкажіть їх особливості, переваги та недоліки.

Розробіть опорну схему «Лекція як основна форма викладу навчального матеріалу у ЗВО».

Тема 4. Методика проведення лекційних занять

Психолого-педагогічні вимоги до проведення лекції у вищій школі. Мовна культура викладача. Способи фіксації навчальної інформації під час лекційного заняття. Нетрадиційні лекції: зміст, мета, методика проведення.

Основні поняття: лекція; функції лекції; різновиди лекцій; докомунікативна та комунікативна фази лекції; дидактичні вимоги до лекції.

План практичних занять

1. Особливості проведення лекційного заняття
2. Способи вдосконалення лекції як основної форми організації навчання у ЗВО.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Підготуйте фрагмент лекції з довільно вибраної навчальної дисципліни. Оформіть табличний і текстовий короткий конспект одного з питань. Вкажіть тему, мету, план, основні змістові дані зі вказівками, що буде подано для запису, де відбудеться обговорення, заповнення таблиці і т. д.

Проаналізуйте мікрОВикладання колег. Запропонуйте шляхи удосконалення проведення рецензованих форм організації навчання.

Тема 5. Методика проведення семінарських занять

Семінар як основна форма занять для засвоєння лекційного матеріалу і обговорення питань, винесених на самостійне опрацювання, із фундаментальних журналістських дисциплін. Види семінарських занять. Функції семінарів. Історія виникнення семінарів як форми навчальних занять. Типи семінарів для професійно орієнтованих дисциплін. Переваги й недоліки семінарських занять. Методика підготовки і проведення семінарського заняття. Розробка плану семінару; інформування студентів про питання, що виносяться на обговорення; рекомендації щодо використання навчальної літератури. Організація проведення семінару: створення умов для дискусії, залучення до обговорення конкретного питання крім студента-доповідача інших студентів. Критерії оцінки семінарського заняття.

Основні поняття: семінар; функції семінарів; різновиди семінарів; дидактичні вимоги до проведення семінару.

План практичних занять

1. Семінарське заняття як форма організації навчання.
2. Методика підготовки та проведення різних видів семінарів: просемінар; семінар у вигляді бесіди; семінар виголошення доповідей; семінар-конференція; семінар-диспут; семінар-мозковий штурм; спецсемінар.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Розробіть орієнтовний сценарій семінарського заняття (навчальний диспут, оксфордські дебати, мозковий штурм) за обраною навчальною дисципліною. Тема заняття довільна. Підготуйте і проведіть мікрОВикладання за цим сценарієм.

Проаналізуйте мікрОВикладання колег. Запропонуйте шляхи удосконалення проведення рецензованих форм організації навчання.

Тема 6. Методика проведення практичних та лабораторних занять

Практичне заняття (ПЗ). Мета проведення практичних занять. Структура практичного заняття. Загальні методичні вимоги до організації і проведення ПЗ з циклу професійно орієнтованих дисциплін. Різновиди практичних занять з фахових дисциплін спеціальності «Педагогіка вищої школи». Форми проведення ПЗ. Ситуаційні задачі на практичному занятті. Лабораторне заняття. Основні завдання лабораторного заняття в системі практичної підготовки майбутніх педагогів вищої школи. Загальні методичні вимоги до організації і проведення лабораторних занять з циклу професійно орієнтованих дисциплін. Ділові ігри в системі формування професійних якостей майбутніх педагогів.

Різновиди ділових ігор. Етапи підготовки і проведення ділової гри. Інтелектуальні ігри.

Основні поняття: практичне заняття; лабораторне заняття; форми проведення практичних занять; ділова гра; мікрвикладання.

План практичних занять

1. Практичні заняття як основна форма домінуючої діяльності студентів.
2. Методичні основи проведення практичних занять: ПЗ за сценарієм семінару у вигляді бесіди; ПЗ за сценарієм семінару виголошення доповідей; ПЗ на основі кейс-навчання; ПЗ зі створення проектів; ПЗ з використанням мікрвикладання (ділової імітаційної гри); ПЗ у формі майстер-класу.
3. Специфіка проведення лабораторних занять.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Складіть порівняльну таблицю «Відмінність між семінарським, лабораторним та практичним заняттями».

Складіть орієнтовний сценарій практичного заняття (кейс-навчання, розробка проекту) за обраною навчальною дисципліною. Тема заняття довільна. Підготуйте і проведіть мікрвикладання за розробленим сценарієм.

Проаналізуйте мікрвикладання колег. Запропонуйте шляхи удосконалення проведення рецензованих форм організації навчання.

Тема 7. Навчальний тренінг як форма організації навчання майбутніх фахівців у ЗВО

Сутність, функції, характеристики навчального тренінгу. Структура та особливості проведення.

Основні поняття: тренінг; принципи тренінгу; структура тренінгу; функції тренінгу.

План практичних занять

1. Тренінг як інтерактивна форма організації навчання.
2. Методичні вимоги до проведення тренінгових занять.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Складіть орієнтовну програму навчального тренінгу. Тема довільна. Підготуйте і проведіть мікрвикладання за розробленим сценарієм.

Проаналізуйте мікрвикладання колег. Запропонуйте шляхи удосконалення проведення рецензованих форм організації навчання.

Охарактеризуйте позитивні та негативні сторони різних форм організації навчання у ЗВО.

Тема 8. Організація самостійної роботи студентів. Методика проведення контролю знань студентів

Самостійна робота як форма організації навчальної діяльності студентів. Місце СРС в навчальному процесі ВНЗ. Види самостійної роботи з вивчення педагогічних дисциплін. Контроль за самостійною роботою студентів. Навчально-методичне забезпечення СРС. Науково-дослідницька робота студентів у ВНЗ. Форми науково-дослідної роботи студентів. Роль науково-педагогічного працівника в організації науково-дослідницької роботи студентів. Характерис-

тика та умови проведення різних форм контролю знань студентів. Критерії визначення якості знань студентів. Особливості проведення контролю в умовах КМСН.

Основні поняття: самостійна робота студентів (СРС); види самостійної роботи; форми організації самостійної роботи; організація СРС.

План практичних занять

1. Основні положення організації самостійної роботи студентів.
2. Види самостійної навчальної роботи студентів.
3. Самостійна робота під час лекційного заняття та відпрацювання лекції
4. Самостійна підготовка студента до семінарських, практичних і лабораторних занять.
5. Роль викладача в організації дидактично-керуваної самостійної роботи студентів.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Узагальніть теоретичний матеріал в опорній схемі «Організація самостійної навчальної роботи студентів».

Розробіть та представте інструктаж до різних видів завдань самостійної роботи студентів за обраними темами навчальних занять.

Визначте переваги та недоліки самостійної роботи у ЗВО.

Тема 9. Методи та засоби навчання

Поняття про методи навчання, прийоми і засоби, їх взаємодію. Основні підходи до класифікації методів навчання. Характеристика методів стимулювання навчальної діяльності школярів у процесі навчання. Характеристика методів організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності. Характеристика методів контролю і самоконтролю у навчанні.

Основні поняття: метод навчання; класифікація методів навчання; прийоми навчання; класифікація прийомів навчання; засіб навчання; різновиди засобів навчання; функції засобів навчання.

План практичних занять

1. Особливості класифікації методів навчання.
2. Умови оптимального вибору методів навчання.
3. Прийоми у навчанні під час навчальних занять.
4. Засоби навчання, їх функції та різновиди.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Розробіть структурно-логічну схему за обраною темою практичного (семінарського) заняття. Продемонструйте її під час мікрОВикладання як метод ілюстрації.

Обґрунтуйте взаємозалежність між вибором методу навчання і рівнем засвоєння навчального матеріалу студентами.

Тема 10. Методика викладання фахових дисциплін

Аналіз навчальних (робочих) програм фахових дисциплін з циклу професійної та практичної підготовки. Моделювання різних видів навчальних занять (за вибором студента).

Основні поняття: навчальна програма; робоча навчальна програма; структура програми.

План практичних занять

1. Типові та робочі навчальні програми як відображення змісту оперативного рівня змісту професійної підготовки.

2. Поняття логічної структури змісту навчального матеріалу в навчальних програмах.

3. Модульна структура навчальної програми.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Розробити навчальну програму спецкурсу відповідно до обраної спеціалізації.

Тема 11. Методи науково-педагогічного дослідження

Характеристика науково-педагогічного дослідження. Поняття про методи дослідження та їх вибір. Методи емпіричних досліджень. Методи теоретичних досліджень.

Основні поняття: методологія; метод науково-педагогічного дослідження; методи емпіричного дослідження; методи теоретичного дослідження; методи кількісної обробки результатів.

План практичних занять

1. Методологічні підходи до педагогічного дослідження.

2. Етапи науково-педагогічного дослідження.

3. Методи емпіричного дослідження.

4. Методи теоретичного дослідження.

5. Методи кількісної обробки результатів.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте систему методів наукових досліджень педагогіки вищої школи.

Підберіть та обґрунтуйте доцільність використання обраних Вами методів емпіричного дослідження у магістерській роботі.

Тема 12. Методика організації науково-дослідної роботи студентів

Науково-дослідна робота студентів – невід’ємна складова системи підготовки майбутнього педагога. Етапи реалізації науково-дослідної роботи студентів у вищих педагогічних навчальних закладах. Характеристика основних форм викладу результатів науково-педагогічного дослідження. Вимоги до написання наукової статті.

Основні поняття: наукове дослідження; науково-дослідна робота студентів (НДРС); форми науково-дослідної роботи студентів; етапи залучення студентів до наукової роботи; реферат; есе; курсова, дипломна, магістерська роботи; науково-практична конференція; олімпіада; проблемна група.

План практичних занять

1. Роль науково-дослідної роботи студентів у фаховій підготовці.

2. Індивідуальні завдання та написання рефератів й есе як початок науково-дослідної роботи студентів.

3. Етапи підготовки випускних робіт.

4. Етапи й вимоги до організації та проведення науково-практичних студентських конференцій та олімпіад.

5. Організація діяльності проблемних груп студентів.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Порівняйте вимоги до написання рефератів та есе. Висловіть власну думку щодо ефективності їх застосування у ЗВО.

Підготувати наукову статтю за тематикою магістерської роботи.

Запропонуйте тематику рефератів (есе, індивідуальних завдань) по 5 із кожної обраної навчальної дисципліни. Вкажіть мету їх написання, місце в загальній структурі вивчення курсу .

Запропонуйте тематику курсових робіт (по5тем) згідно навчального плану.

Запропонуйте тематику дипломних і магістерських робіт (5 тем) для студентів спеціальності «Педагогіка вищої школи».

Питання для самоконтролю до модуля 1

1. Предмет, функції та завдання педагогіки вищої школи.
2. Зв'язок педагогіки вищої школи з іншими науками.
3. Педагогічний практикум у системі наук.
4. Категоріально-понятійний апарат педагогіки вищої школи.
5. Предмет, мета, завдання навчальної дисципліни «Педагогічний практикум».
6. Система, структура і функції вищої педагогічної освіти в Україні.
7. Організація освітнього процесу у вищій школі.
8. Основні напрями реформування вищої освіти та науки у ХХІ столітті.
9. Соціальна роль, функції та вимоги до сучасного викладача.
10. Характеристика функціональних обов'язків викладача.
11. Основні складові діяльності викладача у процесі навчання.
12. Загальні та фахові компетентності викладача.
13. Педагогічна майстерність викладача.
14. Педагогічна культура викладача закладу вищої освіти.
15. Особистісні якості викладача, стиль викладання.
16. Розробка контенту навчальних та робочих програм навчальних курсів.
17. Основні форми організації навчання у ЗВО.
18. Методики професійного самовдосконалення викладача: саморозвиток, самоосвіта, самовиховання, самоорганізація, орієнтованість на інноваційну діяльність.
19. Навчальні заняття як організаційна форма контактної аудиторної взаємодії суб'єктів навчальної діяльності.
20. Різновиди навчальних занять за домінуючою роллю учасників процесу навчання (викладача, студентів), за характером діяльності (традиційні, активні).
21. Дидактичні й методичні вимоги до академічної лекції.
22. Способи вдосконалення лекції як основної форми організації навчання у ЗВО.
23. Методика підготовки та проведення різних видів семінарів.
24. Загальні методичні вимоги до організації і проведення практичних занять.

25. Особливості проведення лабораторних занять.
26. Методичні вимоги до проведення тренінгових занять.
27. Самостійна робота студентів (СРС) як провідна форма організації навчального процесу у ЗВО.
28. Види самостійної навчальної роботи студентів.
29. Навчально-методичне забезпечення СРС.
30. Роль науково-дослідної роботи студентів у фаховій підготовці. Індивідуальні завдання та написання рефератів й есе як початок науково-дослідної роботи студентів.
31. Форми науково-дослідної роботи студентів.
32. Характеристика та умови проведення різних форм контролю знань студентів.
33. Методика організації і проведення контролю під час вивчення навчальних дисциплін.
34. Методи навчання, їх сутність і взаємозв'язок з формами і засобами навчання.
35. Методика підготовки, моделювання і використання основних методів навчання у вищій школі.
36. Основні прийоми та засоби навчання.
37. Педагогічні умови добору оптимальних форм, засобів, методів та прийомів навчальної діяльності
38. Логічна структура змісту навчального матеріалу в навчальних програмах.
39. Поняття про методи дослідження, їх види та вибір.
40. Характеристика основних форм викладу результатів науково-педагогічного дослідження.

Змістовий модуль 2. Педагогічні інновації в освітньому процесі

Тема 1. Модульно-розвивальне навчання (українська експериментальна модель за Фурманом)

Зарубіжні версії модульного навчання. Суть модульно-розвивального навчання. Понятійно-термінологічне поле модульно-розвивального навчання. Загальні принципи модульно-розвивального навчання. Програмово-методичне забезпечення модульно-розвивального навчання. Наукове проектування психолого-педагогічного змісту етапів навчального модуля. Відмінність модульно-розвивального навчання від традиційного.

Основні поняття: модульно-розвивальне навчання; модуль; дидактичний модуль; навчальний модуль; змістовий модуль; міні-модуль.

План практичних занять

1. Сутність, зміст та принципи модульно-розвивального навчання.
2. Програмово-методичне забезпечення модульно-розвивального навчання.
3. Моделі об'єктивного оцінювання праці вчителя і учнів у модульно-розвивальному навчанні.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Вкажіть переваги модульно-розвивального навчання перед традиційним навчанням.

Складіть модель реалізації модульно-розвивального навчання в освітньому процесі.

Тема 2. Концентроване навчання

Сутність, ознаки концентрованого навчання. Напрями застосування концентрованого навчання під час опанування студентами – майбутніми педагогами вищої школи фахових дисциплін. Відмінність концентрованого навчання від традиційного.

Основні поняття: концентроване навчання; паралельна система навчання; інтегровані уроки; інтегровані дні; «занурення».

План практичних занять

1. Технологія концентрованого навчання.
2. Ознаки, функції та принципи технології концентрованого навчання.
3. Моделі, попередні концентрованому навчанню.
4. «Занурення» як найбільш поширена модель концентрованого навчання.
5. «Занурення» в предмет або одно предметне «занурення».
6. Двохпредметна система «занурення».

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Вкажіть переваги концентрованого навчання перед традиційним навчанням.

Складіть модель реалізації концентрованого навчання в освітньому процесі.

Тема 3. Диференційоване навчання

Сутність, ознаки диференційованого навчання. Напрями застосування диференційованого навчання під час опанування студентами – майбутніми педагогами вищої школи фахових дисциплін. Відмінність диференційованого навчання від традиційного.

Основні поняття: диференціація; види диференціації; диференційоване навчання.

План практичних занять

1. Сутність, ознаки диференційованого навчання.
2. Основні елементи заняття при диференційованому навчанні.
3. Форми організації навчальної взаємодії викладача та студентів у процесі диференційованого навчання.
4. Вимоги до організації диференційованого навчання.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Вкажіть переваги диференційованого навчання перед традиційним навчанням.

Складіть модель диференційованого підходу до організації викладання навчальної дисципліни у вищій школі.

Тема 4. Активне (контекстне) навчання

Сутність, ознаки контекстного навчання. Напрями застосування контекстного навчання під час опанування студентами – майбутніми педагогами вищої школи фахових дисциплін. Відмінність контекстного навчання від традиційного.

Основні поняття: контекст; технології контекстного навчання; квазіпрофесійна діяльність студентів, імітаційне моделювання, педагогічні ігри.

План практичних занять

1. Сутність, ознаки контекстного навчання.
2. Основні форми контекстного навчання.
3. Дидактичні методи в контекстному навчанні.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Вкажіть переваги контекстного навчання перед традиційним навчанням.
Складіть модель реалізації контекстного навчання у вищій школі.

Тема 5. Ігрові технології навчання у вищій школі

Різні види ігор, що застосовуються у навчальному процесі (ділові, рольові, дидактичні, імітаційні тощо) та технології їх реалізації.

Основні поняття: гра; ігрова діяльність; ігрові технології; класифікація ігор.

План практичних занять

1. Головні функції ігрової діяльності в освітньому процесі.
2. Класифікація навчальних ігор (ігри-вправи, ігрові дискусії, ігрові ситуації, рольові та ділові навчальні ігри, комп'ютерні ділові ігри).
3. Методика застосування ігрових технологій.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Обґрунтуйте доцільність використання ігрових технологій у вищій школі.
Назвіть переваги та недоліки використання ігор в освітньому процесі у вищій школі.

Підберіть та проведіть кілька навчальних ігор, які можна використати при вивченні фахової дисципліни (за власним вибором).

Питання для самоконтролю до модуля 2

1. Модульна система навчання та її різновиди.
2. Педагогічні умови застосування модульно-розвивального навчання.
3. Загальні принципи модульно-розвивального навчання.
4. Моделі об'єктивного оцінювання праці вчителя і учнів у модульно-розвивальному навчанні.
5. Сутність, ознаки концентрованого навчання.
6. Ознаки, функції та принципи технології концентрованого навчання.
7. «Занурення» як найбільш поширена модель концентрованого навчання.
8. Сутність, ознаки диференційованого навчання.
9. Форми організації навчальної взаємодії викладача та студентів у процесі диференційованого навчання.
10. Вимоги до організації диференційованого навчання.
11. Сутність, ознаки контекстного навчання.
12. Основні форми та методи в контекстному навчанні.
13. Головні функції ігрової діяльності в освітньому процесі.
14. Класифікація навчальних ігор (ігри-вправи, ігрові дискусії, ігрові ситуації, рольові та ділові навчальні ігри, комп'ютерні ділові ігри).
15. Методика застосування ігрових технологій у вищій школі.

4. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Форми оцінювання: усне опитування у вигляді мультимедійного представлення розроблених по темах проєктів, модульна контрольна робота, підсумковий тест.

Таблиця 4.1

Розподіл балів для денної та заочної форм навчання Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Поточний контроль (мах = 40 балів)												Модуль-ний контроль (мах = 60 балів)					Загальна кількість балів	
Модуль 1						Модуль 2						Модуль 3						
Змістовий модуль 1												МКР					100	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T1	T2	T3	T4	T5		60
2	2	2	4		2	2	2	4	4	2	2	2	2	2	2	2		

Таблиця 4.2

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90–100	Відмінно	Зараховано
82–89	Дуже добре	
75–81	Добре	
67–74	Задовільно	
60–66	Достатньо	
1–59	Незадовільно	Не зараховано (з можливістю повторного складання)

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи : курс лекцій : модульне навчання : навч. посіб. / А. М. Алексюк. – К. : ІСДО, 1993. – 218 с.
2. Астахова Е. В. Методика организации и проведения семинарских занятий по предметам гуманитарного цикла / Е. В. Астахова – Х. : [б. и.], 2000. – 52 с.
3. Білан Л. Л. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник / Л. Л. Білан. – Ніжин : ПП Лисенко, 2010. – 399 с.
4. Бондар В. І. Дидактика : ефективні технології навчання студентів : навч. посіб. / В. І. Бондар – К. : Вересень, 1996. – 129 с.
5. Вайнола Р. Методика викладання дисциплін соціально-педагогічного циклу : навч. посіб. / Р. Вайнола. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 140 с.

6. Ващенко Г. Загальні методи навчання / Ващенко Г. – К. : Укр. вид. спілка, 1997. – 410 с.
7. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход : метод. пособие. / А. А. Вербицкий. – М. : Высш. шк., 1991. – 207 с.
8. Вербицкий А. А. Концепция знаково-контекстного обучения в вузе / А. А. Вербицкий // Вопросы психологии. – 1987. – № 5. – С. 31–37.
9. Вітвицька С. С. Практикум з педагогіки школи : навч. посіб. за модульно-рейтинговою системою навчання для студ. магістратури / С. С. Вітвицька. – К. : Центр навч. л-ри, 2005. – 398 с.
10. Гладуш В. А. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія. Навч. посіб. / В. А. Гладуш, Г. І. Лисенко – Д., 2014. – 416 с.
11. Грицюк Л. К. Магістерська робота : навч.-метод. посіб. / Л. К. Грицюк, П. М. Гусак, Л. А. Завацька. – Л. : Стрім, 2002. – 94 с.
12. Грицюк Л. К. Організація самостійної роботи студентів у навчальному процесі вищого навчального закладу / Л. К. Грицюк, М. В. Сірук // Науковий вісник ВНУ ім. Лесі Українки. Сер. «Педагогічні науки». – 2011. – № 17. – С. 9–15.
13. Грищенко С. В. Організація самостійної роботи студентів педагогічного університету / С. В. Грищенко // Волинський національний університет імені Лесі Українки Наук. вісник. Серія: Педагогічні науки. – Луцьк, 2010. – № 13. – С. 27–31.
14. Гузій Н. В. Технологія контекстного навчання в організації дидактичної підготовки студентів у вищій педагогічній школі / Н. В. Гузій / Вища освіта України. – № 3 (додаток 1). – 2012. – Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи методологія, теорія, технології». – Т. 1. – С. 363–370.
15. Дунець Н. М. Тренінг як інтерактивний метод навчання / Н. М. Дунець. // Волинський національний університет імені Лесі Українки Наук. вісник. Серія : Педагогічні науки. – Луцьк, 2010. – № 13. – С. 14–18.
16. Інтерактивні технології навчання : теорія, практика, досвід : метод. посіб. / авт.-уклад. : О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : АПН, 2002. – 136 с.
17. Козлова Г. М. Методика викладання у вищій школі : навчальний посібник / Г. М. Козлова. – Одеса : ОНЕУ, ротапринт, 2014. – 200 с.
18. Концептуально-методологічні основи проектування методів і засобів діагностики освітніх результатів у вищих навчальних закладах: монографія / За заг. ред. В. І. Лугового, О. Г. Ярошенко, 2014. – 234 с.
19. Кучерявий О. Г. Модульно-розвивальне навчання у вищій школі : аспекти проектування / О. Г. Кучерявий – Донецьк : ДонНУ, 2006. – 304 с.
20. Лякішева А. Методика викладання навчальних дисциплін соціально-педагогічного напрямку студентам ВНЗ : [навч.-метод. посіб.] / Анна Лякішева, Лідія Грицюк. – Луцьк : Східноєвроп. Нац. Ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – 504 с.
21. Мармаза О. І. Ділова гра у навчальному процесі вищої школи / О. І. Мармаза // Педагогіка і психологія формування творчої особистості : проблеми і пошуки : зб. наук. пр. – К. ; Запоріжжя : Фінвей, 2002. – Вип. 25. – С. 296–301.

22. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник / О. В. Малихін, І. Г. Павленко, О.О. Лаврентьєва. – Кривий Ріг : КДПУ, 2010. – 270 с.
23. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі : навч. посіб. / М-во освіти і науки України ; за ред. С. У. Гончаренка, П. М. Олійника. – К. : Вища шк., 2003. – 334 с.
24. Мистецтво бути викладачем : практич. посіб. / за ред. О. І. Сидоренка. – К. : Консорціум із удосконалення менеджменту в Україні, 2003. – 144 с.
25. Нові технології навчання: наук.-метод. зб. – Вип. 61 / Ін-т інновац. технологій і змісту освіти МОН України; редкол.: О. П. Гребельник, Я. Я. Болюбаш та ін. – К., 2010. – 185 с.
26. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. / За ред. І. А. Зязюна. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К. : Вища школа, 2004. – 442 с.
27. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. Пометун. – К., 2007. – 142 с.
28. Практикум з педагогіки : навч. посіб. / М-во освіти і науки України, Житомир. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка ; за заг. ред. проф. О. А. Дубасенюк. – К. : Центр навч. літ., 2004. – 464 с.
29. Стрельников В. Ю. Педагогічні основи особистісного й професійного розвитку студентів засобами інноваційних технологій навчання / В. Ю. Стрельников. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2002. – Кн. 2. – 230 с.
30. Теоретичні засади науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів: практичний посібник / Авторський колектив: В. Майборода, О. Ярошенко, Ю. Скиба; за ред. О. Ярошенко. – Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. – 174 с.
31. Фурман А. В. Методологічна модель Школи розвитку / А. В. Фурман // Рідна школа. – 1994. – № 6. – С. 19–25.
32. Фурман А. В. Модульно-розвивальне навчання : два підходи до експериментування / А. В. Фурман // Освіта й управління. – 1995. – Т. 1. – № 1.
33. Фурман А. В. Принцип модульності в освітній практиці : два рівні втілення / А. В. Фурман // Рідна школа. – 1995. – № 7–8. – С. 22–25.
34. Юцявичене П. А. Теория й практика модульного обучения / П. А. Юцявичене. – Каунас, 1989. – 272с.

6. ЗРАЗОК ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Назвіть документ, у якому визначено зміст конкретної навчальної дисципліни: 1) державний стандарт; 2) навчальний план; 3) навчальна програма; 4) підручник; 5) ЗУ «Про вищу освіту».

2. Визначте структурні компоненти навчальної програми: 1) пояснювальна записка; 2) графік навчального процесу; 3) структурований план навчального предмета; 4) перелік та обсяг нормативних і вибіркового навчальних дисциплін за циклами ; 5) форми проведення навчальних занять; 6) перелік навчально-методичної літератури.

3. Визначте структурні компоненти робочої навчальної програми: 1) тематичний план змістових модулів; 2) графік навчального процесу; 3) індивідуальні завдання; 4) перелік та обсяг нормативних і вибіркових навчальних дисциплін за циклами; 5) форми проведення навчальних занять; 6) оцінювання.

4. Активне розвивальне навчання, засноване на організації пошукової діяльності студентів, виявленні та вирішенні ними реальних життєвих чи навчальних суперечностей, – це: 1) проблемне навчання; 2) контекстне навчання; 3) професійно-цільове навчання; 4) програмоване навчання; 5) інтерактивне навчання.

5. Тип навчання, який ґрунтується на психології людських взаємо-відносин і взаємодії, – це: 1) проблемне навчання; 2) контекстне навчання; 3) професійно-цільове навчання; 4) програмоване навчання; 5) інтерактивне навчання.

6. Професійне вміння викладача оптимізувати всі види навчальної діяльності, забезпечити високу організацію й ефективність навчання студентів – це: 1) педагогічний такт; 2) педагогічна майстерність; 3) професійно-специфічні здібності; 4) педагогічна творчість; 5) педагогічна техніка.

7. Психологічні передумови педагогічної майстерності – це: 1) педагогічний такт; 2) педагогічна культура; 3) професійно-специфічні здібності; 4) педагогічна творчість; 5) педагогічна техніка.

8. Здатність до безпосереднього емоційно-вольового впливу на студентів, уміння користуватися довірою – це вияв здібностей викладача: 1) перцептивних; 2) дидактичних; 3) комунікативних; 4) організаторсько-педагогічних; 5) сугестивних; 6) гносеологічно-дослідницьких.

9. Визначте правильні твердження. Лекція – це: 1) прийом оволодіння не тільки знаннями, а й переконаннями; 2) найдавніша форма викладання в університетах; 3) логічно структурований, послідовний, аргументований і систематизований виклад передбаченого навчальною програмою матеріалу; 4) альтернативний теоретичному спосіб викладання.

10. До переваг лекційного викладу матеріалу належать: 1) озброєння студентів не лише знаннями, а й переконаннями; 2) економне використання часу; 3) можливість враховувати специфіку аудиторії; 4) логічно послідовний, глибокий виклад основних наукових положень; 5) активність пізнавальної діяльності студентів.

11. Недоліки лекційного викладу матеріалу: 1) дублювання навчального матеріалу; 2) економне використання часу; 3) врахування специфіки аудиторії; 4) логічно послідовний виклад основних наукових положень; 5) зворотня інформація про рівень розуміння лекційного матеріалу віддалена в часі.

12. Вкажіть види лекції за способом викладу: 1) проблемна; 2) дедуктивна; 3) настановча; 4) інтерактивна; 5) тематична; 6) оглядова; 7) консультативна.

13. Вкажіть основні фази лекції: 1) комунікативна; 2) оглядова; 3) завершальна; 4) докомунікативна; 5) тематична.

14. Вкажіть найбільш повне визначення. Семінар – це: 1) форма активного навчання, спрямована на оволодіння студентами певними технологіями, знаннями, уміннями, навичками; 2) форма, що ґрунтується на використанні інтерак-

тивних методик; 3) форма організації навчання, що передбачає самостійне поглиблене опрацювання теоретичного матеріалу навчальної дисципліни.

15. Встановіть правильну послідовність структурних компонентів підготовки семінарського (практичного) заняття: 1) добір необхідних методів, прийомів навчання; 2) формулювання мети заняття; 3) ознайомлення з навчальною програмою; 4) формулювання цільових завдань; 5) ознайомлення з навчальним матеріалом.

16. Яка частина тренінгу має власні структурні компоненти і спрямована на знайомство з основою проблеми у тапощук шляхів її розв'язання: 1) вступна; 2) основна; 3) завершальна.

17. Форма заняття, заснована на використанні інтерактивних методів навчання, за якої створюються умови для поглиблення, усвідомлення й отримання нових знань та формування практичних умінь і навичок, називається: 1) диспут; 2) Оксфордські дебати; 3) мозковий штурм; 4) тренінг; 5) кейс-стаді.

18. Навчальне заняття, в основі якого лежить самостійне експериментальне вивчення теорії, оволодіння методами наукового дослідження, збагачення досвіду та підготовка студентів до практичної діяльності, – це: 1) семінарське заняття; 2) лабораторне заняття; 3) тренінг; 4) практичне заняття; 5) лекційне заняття.

19. Засоби навчання у ЗВО: 1) слово (мовлення); 2) приклад; 3) друковане слово; 4) навчальне та лабораторне обладнання; 5) наочні посібники; 6) ТЗН.

20. Способи спільної діяльності викладача та студентів, спрямовані на розв'язання навчальних завдань, – це: 1) форми організації навчання; 2) засоби навчання; 3) принципи навчання; 4) методи навчання; 5) прийоми навчання; 6) технології навчання.

21. Пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, дослідницький методи належать до класифікації методів за: 1) джерелом інформації; 2) ступенем самостійності студента; 3) рівнем пізнавальної активності; 4) логікою викладу.

22. Вкажіть метод, який залучає студентів до активного обміну інформацією, власними спостереженнями, досвідом, думками: 1) бесіда; 2) обговорення; 3) розповідь; 4) інструктаж; 5) доповідь.

23. Планова робота студентів, виконувана за завданням і під методичним керівництвом викладача, але без його особистої участі – це: 1) навчальні заняття; 2) контрольні заходи; 3) практична підготовка; 4) самостійна робота.

24. Зміст самостійної роботи студента з конкретної дисципліни визначається: 1) навчальним планом; 2) методичними рекомендаціями; 3) завданнями та вказівками викладача; 4) вимогами конкретного ЗВО; 5) навчальною програмою дисципліни.

25. Виділяють такі компоненти процесу організації самостійної роботи студентів: 1) оціночно-результативний; 2) творчо-пошуковий; 3) репродуктивно-контролюючий; 4) матеріально-технічний; 5) психолого-педагогічний; 6) мотиваційно-цільовий.

26. Вкажіть головні завдання науково-дослідної роботи студентів ЗВО: 1) розвиток творчого мислення у процесі розв'язання проблем соціально-педагогічної дійсності; 2) прищеплення навичок самостійної науково-дослідної

роботи; 3) допомога студентам у якнайшвидшому оволодінні спеціальністю; 4) формування у студентів загально навчальних умінь; 5) вироблення у студентів наукового світогляду.

27. Зазначте основні напрями здійснення НДРС у позанавчальний час: 1) робота в студентських наукових гуртках; 2) участь у виконанні науково-дослідної проблеми кафедри; 3) виконання ІНДЗ; 4) наукові дослідження у підготовці до навчальних занять; 5) участь у науково-практичних конференціях, олімпіадах.

28. Самостійне наукове дослідження, яке виконує кваліфікаційну функцію, демонструє вміння студента розв'язувати конкретні наукові та професійні завдання, – це: 1) есе; 2) реферат; 3) курсова робота; 4) науковий звіт; 5) випускна робота.

29. Вкажіть найбільш повне і точне визначення поняття контроль: 1) перевірка знань; 2) перевірка й оцінювання знань; 3) перевірка, оцінювання й облік знань; 4) перевірка, оцінювання, облік і закріплення знань.

30. Типові помилки у здійсненні контролю успішності: 1) не інформування про результати; 2) несистематичність; 3) коректування навчальної роботи студента; 4) не оптимальність показників вимірювання; 5) формування критичності мислення студента.

2.2.5. Навчально-методичне забезпечення курсу «Девіантологія студентської молоді» (автори: Т. А. Мартинюк, С. О. Гунько)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1.1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
			Денна
Денна форма навчання	01 Освіта/Педагогіка 0.11 Освітні, педагогічні науки Педагогіка вищої школи Магістр	Вибіркова	
Кількість годин/кредитів 120/4		Рік навчання	6
		Семестр	11
		Лекції	16 год.
		Практичні (семінарські)	16 год.
		Самостійна робота	80 год.
		Консультації	8 год.
ІНДЗ: <u>немає</u>	Форма контролю:	залік	

АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Програма навчального курсу «Девіантологія студентської молоді» складена відповідно до навчального плану підготовки здобувача другого рівня вищої освіти. Навчальний курс спрямований на оволодіння студентами знаннями, що дозволяють вивчити особливості девіантної поведінки молоді, сформувати сучасний погляд у майбутніх викладачів на проблему девіантної поведінки студентів та на причини, що сприяють її формуванню.

Метою навчальної дисципліни “Девіантологія студентської молоді” є озброєння майбутніх викладачів вищої школи теоретичними професійними знаннями та практичними навичками з проблем девіантної поведінки, особливості формування основних вмінь і навичок викладача щодо організації профілактики девіантної поведінки студентів, а також сучасних методів дослідження девіантних відхилень.

Завданнями курсу є:

- оволодіння студентами понятійним і термінологічним апаратом з дисципліни;
- формування уявлень щодо застосування навичок необхідних для роботи з проявами девіантної поведінки студентів;
- навчання студентів визначати цілі, та прогнозувати результат в процесі розробки та реалізації семінарів, тренінгів та програм профілактики девіантної поведінки студентів;

- ознайомлення з інноваційними технологіями профілактики девіантної поведінки студентів.

КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях:

Загальні:

1. Здатність бути критичним та самокритичним в розумінні девіантних процесів, які мають позитивний чи негативний вплив оточення.
2. Здатність визначити і врахувати чинники, що впливають на відхилення особистості студента.
3. Здатність здійснювати пошук та аналізувати інформацію з різних джерел,
4. Здатність ефективно використовувати на практиці різні психолого-педагогічні теорії.
5. Здатність використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології.

Фахові:

1. Здатність до використання набутих теоретичних знань на практиці.
2. Готовність до впровадження у практичну діяльність інноваційні підходи щодо профілактики корекції девіантної поведінки студентів.
3. Здатність до розробки лекцій з питань девіацій студентів, впровадження тренінгів, профілактичних програм з питань девіантної поведінки студентів.
4. Здатність до організації роботи щодо профілактики девіантної поведінки студентів у вищих навчальних закладах.
5. Здатність до складання плану підготовки та проведення студентських науково-практичних конференцій.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Структура навчальної дисципліни для денної форми навчання представляється у вигляді таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Теорія девіантології. Характеристика основних видів девіантної поведінки			
Тема 1. Загальна теорія девіантності та девіантної поведінки. Девіантологія: поняття, предмет та місце в системі наук.	2	2	
Тема 2. Основні види та типи девіантної поведінки. Структура девіантної поведінки.	4	2	2
Тема 3. Сутність адиктивної поведінки та її проявів. Механізми	4	2	2

формування адиктивної поведінки (на прикладі наркоманії)			
Тема 4. Характеристика алкогольної та тютюнової залежностей молоді	4	2	2
Тема 5. Соціально-педагогічні основи суїцидальної поведінки молоді.	4	2	2
Разом за модулем 1	18	10	8
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Механізми попередження відхилень у суспільстві			
Тема 6. Типи девіацій і соціальний контроль	4	2	2
Тема 7. Основні підходи та принципи до профілактики девіантної поведінки.	4	2	2
Тема 8. Психологічні методи корекції, терапії та реабілітації осіб з девіантною поведінкою.	4	2	2
Тема 9. Теорія зміни поведінки в сфері громадського здоров'я.	2		2
Разом за змістовим модулем 2	14	6	8
Всього годин:	32	16	16

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Теорія девіантології. Характеристика основних видів девіантної поведінки

Тема 1. Загальна теорія девіантності та девіантної поведінки. Девіантологія: поняття, предмет та місце в системі наук.

Розширений опис лекції 1

Предмет девіантології, її місце в системі наук. Поняття про відхилення у поведінці. Механізм та етапи формування поведінкових відхилень. Сутність девіантної поведінки. Характеристика підходів до класифікації відхилень у поведінці, форми девіацій. Методи дослідження девіантної поведінки. Критерії визначення поняття «девіантна поведінка». Основні ознаки девіантної поведінки. Підходи до класифікації поведінкових розладів. Соціальні норми. Девіантна поведінка та соціальні відхилення. Біологічні передумови виникнення поведінкових девіацій. Психологічні механізми розладів поведінки. Соціальні та соціально-педагогічні фактори девіантної поведінки.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Сформууйте словник термінів з дисципліни.

План практичних занять:

Тема: Загальна теорія девіантності та девіантної поведінки. Девіантологія: поняття, предмет та місце в системі наук

1. Предмет девіантології, її місце в системі наук.

2. Основні ознаки девіантної поведінки.
  3. Підходи до класифікації поведінкових розладів.
  4. Девіантна поведінка та соціальні відхилення.
  5. Біологічні передумови виникнення поведінкових девіацій.
  6. Психологічні механізми розладів поведінки.
  7. Соціальні та соціально-педагогічні фактори девіантної поведінки.
- Література для вивчення теми:** 3, 10, 15, 16, 22, 31, 34, 41.

Тема 2. Основні види та типи девіантної поведінки. Структура девіантної поведінки.

Розширений опис лекції 2.

Типи, форми й структура девіантної поведінки та їх особливості. Делінквентний тип девіантної поведінки. Аддиктивний тип девіантної поведінки. Патохарактерологічний тип девіантної поведінки. Психопатологічний тип девіантного поведіння.

Індивідуальні (ізолювані) девіації й групові девіації, їх особливості. Сімейні різновиди групових девіацій. Тимчасові й постійні, стійкі й нестійкі форми девіантної поведінки. Стихійні й сплановані, структуровані (організовані) і неструктуровані (слабоорганізовані) різновиди поведінки. Експансивні й неекспансивні девіації. Егоїстичні й альтруїстичні девіації. Усвідомлювані й неусвідомлювані девіації. Первинні й вторинні девіації (згідно «теорії ярликів» Г. Беккера).

План практичних занять:

1. Типи, форми девіантної поведінки та їх особливості.
2. Структура девіантної поведінки.
3. Індивідуальні (ізолювані) девіації й групові девіації, їх особливості. Сімейні різновиди групових девіацій.
4. Тимчасові й постійні, стійкі й нестійкі форми девіантної поведінки. Стихійні й сплановані, структуровані (організовані) і неструктуровані (слабоорганізовані) різновиди поведінки.
5. Експансивні й неекспансивні девіації. Егоїстичні й альтруїстичні девіації.
6. Усвідомлювані й неусвідомлювані девіації. Первинні й вторинні девіації (згідно «теорії ярликів» Г. Беккера)

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Запропонуйте модель структури девіантної поведінки.
2. Складіть таблицю типів девіацій та їх особливостей.

Література для вивчення теми: 1, 4, 8, 9, 10, 13, 16, 21, 31, 32.

Тема 3. Сутність адиктивної поведінки та її проявів. Механізми формування адиктивної поведінки (на прикладі наркоманії).

Розширений опис лекції 3.

Основні підходи до класифікації адиктивної поведінки. Адиктивна поведінка як крайній прояв соціальної дезадаптації неповнолітніх. Характеристика нехімічних видів адиктивної поведінки. Характеристика проміжних видів адиктивної поведінки. Соціологія перших спроб вживання психотропних речовин.

Вегетативна та психічна реакція організму на етапі перших проб. Психологічний стан суб'єкта адиктивної поведінки на етапі перших спроб. Пошуковий полінаркотизм. Фоновий наркотизм як прояв стійкої адиктивної поведінки та ризик її переходу в клінічну форму. Класифікація наркотичних засобів. Загальна характеристика груп наркотиків.

План практичних занять:

1. Адиктивна поведінка як крайній прояв соціальної дезадаптації неповнолітніх.

2. Характеристика нехімічних видів адиктивної поведінки.
3. Характеристика проміжних видів адиктивної поведінки.
4. Мотивація вживання наркотиків молоддю
5. Групи ризику наркотизації
6. Класифікація наркотичних засобів

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Представте схематично механізми формування адиктивної поведінки.
2. Складіть таблицю: Характеристика та класифікації наркотичних засобів.
3. Представте проблему цифрових наркотиків та енергетиків.

Література для вивчення теми: 3, 10, 15, 16, 22, 31, 34, 41.

**Тема 4. Характеристика алкогольної та тютюнової залежностей молоді
Розширений опис лекції 4.**

Характеристика алкогольної залежності. Вплив алкоголю на організм та поведінку підлітків. Пивний алкоголізм. Жіночий алкоголізм. Енергетики та їх вплив на молодий організм. Програми лікування та реабілітації алкозалежних в Україні. Міжнародний досвід лікування та реабілітації алкозалежних. Вплив тютюну на організм людини. Особливості тютюнової залежності підлітків. Куріння кальяну та його вплив на організм людини. Програми лікування та реабілітації в Україні. Міжнародний досвід лікування тютюнової залежності. Вплив куріння кальяну та електронних цигарок на організм молодої людини.

План практичних занять:

1. Вплив алкоголю на організм та поведінку студентів
2. Енергетики та їх вплив на молодий організм.
3. Вплив тютюну на організм людини.
4. Особливості тютюнової залежності підлітків.
5. Куріння кальяну, електронних цигарок та їх вплив на організм людини.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Представте питання «Програми лікування та реабілітації в тютюнової залежності»,

«Програми лікування та реабілітації в Україні. Міжнародний досвід лікування та реабілітації алкозалежних».

Література для вивчення тем: 1, 10, 11, 15, 18, 20, 22, 26, 27, 32, 39, 40, 49, 55.

**Тема 5. Соціально-педагогічні основи суїцидальної поведінки молоді.
Розширений опис лекції 5.**

Тема 8. Історичні відомості про суїцидальна поведінку. Філософські основи самогубства. Суїцидально-небезпечні групи неповнолітніх. Суїцидальна

активність та поширення самогубств у світі. Механізми прийняття суїцидального рішення. Ознаки суїцидальної поведінки. Характеристика стану людини, що стоїть на порозі самогубства. Вербальні ознаки суїцидальних намірів. Поведінкові ознаки суїцидальних намірів. Ситуативні ознаки суїцидальних намірів. Соціально-психологічні характеристики самогубства. Кризова інтервенція. Загальні рекомендації зі спілкування з потенційним самогубцею. Інтерв'ю з суїцидальним пацієнтом. Робота з сім'єю, близькими самогубців. Основи „поственції”. Виявлення людей із високим рівнем суїцидального ризику. Раннє розпізнавання симптомів депресії. Робота з відчуттям безвихіддя. Корекція переконань суїцидента. Інституціональні підходи до профілактики суїциду.

План практичних занять:

1. Історичні відомості про суїцидальна поведінку.
2. Суїцидальна активність та поширення самогубств у світі.
3. Механізми прийняття суїцидального рішення.
4. Ознаки суїцидальної поведінки.
5. Загальні рекомендації зі спілкування з потенційним самогубцею.
6. Робота з сім'єю, близькими самогубців. Основи «поственції».

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Складіть таблицю з порівняльним аналізом вербальних, поведінкових та ситуативних ознак суїцидальних намірів.
2. Опрацюйте питання «Інтерв'ю з суїцидальним пацієнтом» та представте алгоритм з рекомендаціями.

Література для вивчення теми: 1, 10, 11, 15, 18, 20, 22, 26, 27, 43, 47, 50, 52, 53.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Механізми попередження відхилень у суспільстві.

Тема 6. Типи девіацій і соціальний контроль

Розширений опис лекції 6.

Суспільне ставлення до соціальних відхилень: культурно-історична динаміка. Проблеми соціальної корекції відхилень. Види соціального контролю. Інститути соціального контролю і типи санкцій. Способи реалізації соціального контролю: соціалізація, груповий тиск, примус. Форми соціального контролю: ізоляція, обмеження контактів, реабілітація, повернення до нормального життя. Неформальний контроль: покарання, переконання, переоцінка норм, винагорода. Співвідношення зовнішнього (жорсткі санкції, посилення боротьби із злочинністю та іншими формами девіацій) і внутрішнього (засвоєння особистістю нових нормативних вимог до поведінки в суспільстві, підсилення непрямого контролю через ідентифікацію з позитивними групами) соціального контролю як чинників обмеження девіантної поведінки. Підсилення ролі внутрішнього контролю та переніс ваги на “контроль” через розширення соціальних можливостей для задоволення базових потреб людини. Стабілізація економіки та підсилення соціального захисту особистості – індикатори якісних змін в девіантних процесах. Зміни структури діяльності інституціональних органів, які здійснюють санкції щодо осіб з девіантною поведінкою: розширення і пере-

творення форм соціальної допомоги (наркологічної, суїцидологічної, геронтологічної тощо).

План практичних занять:

1. Визначення поняття соціальне регулювання та його особливості (мета, ознаки).
2. Типи соціального регулювання.
3. Поняття соціального контролю та його особливості.
4. Агенти та інструменти соціального контролю
5. Соціальні норми та приписи, правові норми та санкції як механізми соціального контролю

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Скласти модель соціального регулювання (дефініції, підходи, механізм, засоби, механізм, типи.).
2. Сформуйте порівняльну таблицю інструментів соціального контролю.

Література для вивчення теми: 3, 10, 15, 16, 22, 31, 34, 41.

Тема 7. Основні підходи та принципи до профілактики девіантної поведінки.

Розширений опис лекції 7.

Класифікація видів профілактики, цілі, завдання. Первинна, вторинна та третинна профілактика, їх характеристика. Завдання профілактичної діяльності. Різновиди підходів до профілактики залежностей. Концептуальні моделі профілактики наркоманії у підлітків. Основні напрями профілактичної роботи. Технології профілактики. Сутність соціально-педагогічної профілактики. Первинна, вторинна та третинна профілактика. Технологія соціально-психологічного тренінгу. Планування та розробка профілактичних програм.

Готовність студентів до профілактики девіантної поведінки. Змістова суть поняття «підготовка» до профілактики девіантної поведінки. Педагогічні принципи підготовки студентів до профілактики девіантної поведінки. Загальна характеристика етапів підготовки студентів до профілактики девіантної поведінки. Характеристика діагностичного етапу підготовки студентів до профілактики девіантної поведінки. Характеристика пропедевтичного етапу підготовки студентів до профілактики девіантної поведінки. Характеристика практичного етапу підготовки студентів до профілактики девіантної поведінки

План практичних занять:

1. Класифікація видів профілактики, цілі, завдання.
2. Первинна, вторинна та третинна профілактика, їх характеристика.
3. Завдання профілактичної діяльності.
4. Різновиди підходів до профілактики залежностей.
5. Концептуальні моделі профілактики наркоманії у підлітків.
6. Основні напрями профілактичної роботи.
7. Технології профілактики.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Представити питання «Особливості підготовки студентів до профілактики девіантної поведінки» у вигляді опорного конспекту.

2. Представити у вигляді порівняльної таблиці етапи підготовки студентів до профілактики девіантної поведінки

Література для вивчення теми: 3, 10, 15, 16, 22, 31, 34, 41.

Тема 8. Психологічні методи корекції, терапії та реабілітації осіб з девіантною поведінкою.

Розширений опис лекції 8.

Основні принципи проведення психологічної роботи з особами, які мають девіантні прояви. Види психологічної допомоги, їх характеристика та основні методи. Особливості проведення психологічної допомоги особам з різними формами девіантної поведінки. Діагностика девіантності та девіантної поведінки особистості. Методи вивчення девіантності та девіантної поведінки. Методика комплексної діагностики девіантності та девіантної поведінки на основі структурно-динамічного підходу. Специфіка психологічної роботи з девіантною поведінкою. Методи психологічної корекції поведінки, що відхиляється.

План практичних занять:

1. Основні принципи проведення психологічної роботи з особами, які мають девіантні прояви.

2. Види психологічної допомоги, їх характеристика та основні методи.

3. Особливості проведення психологічної допомоги особам з різними формами девіантної поведінки.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Запропонуйте та обґрунтуйте не зазначені у лекційному матеріалі психологічні методи корекції, терапії та реабілітації осіб з девіантною поведінкою.

Література для вивчення теми : 3, 10, 15, 16, 22, 31, 34, 41.

Тема 9. Теорія зміни поведінки в сфері громадського здоров'я.

Розширений опис лекції 9.

Міжтеоретичний підхід. Методологія змін. Етапи змін. Спіральна модель змін. Управління змінами. Супротив змінам. Емоційне пробудження. Підготовка до змін. Принципи досягнення успіху. Вплив оточення. Підтримка відносин на етапі дій. Стратегія успіху. Методи збереження змін.

План практичних занять:

1. Розділи 1–2. Книги «Психологія позитивних змін» авторів: Джеймс Прохазка, Джон Норкрос, Карло ді Клементе.

2. Розділи 3–4. Книги «Психологія позитивних змін» авторів: Джеймс Прохазка, Джон Норкрос, Карло ді Клементе.

3. Розділи 5–6. Книги «Психологія позитивних змін» авторів: Джеймс Прохазка, Джон Норкрос, Карло ді Клементе.

4. Розділи 7–8. Книги «Психологія позитивних змін» авторів: Джеймс Прохазка, Джон Норкрос, Карло ді Клементе.

5. Розділи 9–10. Книги «Психологія позитивних змін» авторів: Джеймс Прохазка, Джон Норкрос, Карло ді Клементе

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

Опрацювати книгу «Психологія позитивних змін. Як назавжди позбутися шкідливих звичок /Джеймс Прохазка, Джон Норкрос, Карло ді Клементе ; пер. з англ. Марини Пуксанти. – М. : Ман, Іванов і Фербер, 2013. – 320 с.

<https://www.mann-ivanov-ferber.ru/books/paperbook/changing-for-good/>
Література для вивчення теми: 39.

4. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Форми оцінювання: усне опитування у вигляді мультимедійного представлення розроблених по темах проєктів, модульна контрольна робота, підсумковий тест.

Таблиця 4.1

Розподіл балів для денної форми навчання

Поточний контроль (макс = 40 балів)								Модульний контроль (макс = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1								Модуль 2		
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				МКР 1	МКР 2	100
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8			
5	5	5	5	5	5	5	5	30	30	

Таблиця 4.2

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90–100	Відмінно	Зараховано
82–89	Дуже добре	
75–81	Добре	
67–74	Задовільно	
60–66	Достатньо	
1–59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

1. Арефьев А. Л. Девиантные явления в среде учащейся молодежи / А. Л. Арефьев // Народное образование. – 2003. – № 7. – С. 193–200.
2. Балаболкин М. И. Нервная анорексия и гормональные расстройства (обзор) / М. И. Балаболкина, Г. А. Герасимов // Журн. невропатол. и психиатр., 1994, вып. 4. – С. 5–18.
3. Бобнева М. И. Социальные нормы и регуляция поведения / Маргарита Исидоровна Бобнева. – М. : Наука, 1978. – 310 с.

4. Бэрн Р. Агрессия : учебное пособие / Р. Бэрн, Д. Ричардсон. – СПб. Питер, 2001. – 352 с.
5. Вайнола Р. Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи : теорія та практика : навч. посіб. [для студ.] / Ренате Хейкіївна Вайнола ; за ред. С. О. Сисоєвої. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. – 134 с.
6. Вакуленко О. В. Сучасні аспекти підготовки соціальних працівників до формування здорового способу життя дітей та молоді / О. В. Вакуленко // Соціалізація особистості : педагогічні науки : зб. наук. праць / М-во освіти і науки України, НПУ ім. М. П. Драгоманова ; за редкол.: В. П. Андрущенко, А. Й. Капської, Л. І. Міщик та ін. – К. : Логос, 2005. – Т. 24. – С. 99–110.
7. Васьківська С. В. Основи психологічного консультування : підруч. / С. В. Васьківська. – [2-ге вид.]. – К. : Ніка-Центр, 2011. – 424 с.
8. Вингендер И. Социально-психологические аспекты девиаций в Венгрии / И. Вингендер // Психологическая наука и образование. – 2000. – № 3. – С. 5–15.
9. Гидденс Э. Социология / Энтони Гидденс. – М. : УРСС, 2005. – 632 с.
10. Гишинский Я. И. Девиантология: социология преступности, наркотизма, проституции, самоубийств и других «отклонений» / Яков Ильич Гишинский. – [2-е изд., испр. и доп.]. – СПб. : Издательство Р.Асланова «Юридический центр Пресс», 2007. – 528 с.
11. Гоголева А. В. Аддиктивное поведение и его профилактика / А. В. Гоголева. – М. : Изд-во Моск. псих-соц. ин-та, Воронеж : Изд-во НПО МОДЭК, 2002. – 240 с.
12. Горьковая И. А. Влияние семьи на формирование делинквентности у подростков / И. А. Горьковая // Психологический журнал. – 1994. – Т. 15, № 2. – С. 57–65.
13. Дмитриев А. В. Насилие: социо-политический анализ / А. В. Дмитриев, И. Ю. Залысин. – М. : РОССПЭН, 2000. – 328 с.
14. Егоров А. Ю. К вопросу о новых теоретических аспектах аддиктологии // В кн. Наркология и аддиктология. [Сб. науч. тр.] / Под ред. В. Д. Менделевича. – Казань : Школа, 2004. – С. 80–88.
15. Егоров А. Ю. Нехимические зависимости / Алексей Юрьевич Егоров. – СПб. : Речь, 2007. – 190 с.
16. Егоров А. Ю. Расстройства поведения у подростков : клинико-психологические аспекты / Алексей Юрьевич Егоров, Сергей Александрович Игумнов. – СПб. : Речь, 2005. – 436 с.
17. Еникеева Д. Д. Популярныe основы психиатрии / Д. Д. Еникеева. – Д. : Сталкер, 1997. – С. 261–422.
18. Еникополов С. Н. Психологические проблемы патологического влечения к азартным играм / С. Н. Еникополов, Д. А. Умняшкина // Вопросы психологии, 2006. – № 3. – С. 82–99.
19. Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога / Людмила Миколаївна Завацька // Навчальний посібник для ВНЗ. – К.: Видавничий Дім "Слово", 2008. – 240 с.

20. Завацька Н. Є. Теоретичні підходи та основні методи психотерапії узалеженої поведінки: соціально-психологічний аспект. Монографія / Наталія Євгенівна Завацька. – Київ : Український видавничий консорціум, 2008. – 260 с.
21. Здравомыслова О. Молодежь: поведение, отклоняющееся от нормы / О. Здравомыслова // Народное образование. – 1999. – № 9. – С. 233–234.
22. Змановская Е. В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения) : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Елена Валерьевна Змановская. – [2-е изд., испр.]. – М. : Издательский центр «Академия», 2004. – 288 с.
23. Зубалий Н. П. Основы психотерапии : учеб. пособие / Н. П. Зубалий, М. Левочкина. – К. : МАУП, 2001. – 160 с.
24. Котляров А. В. ДРУГИЕ НАРКОТИКИ, или Homo Addictus: Человек зависимый / Андрей Владимирович Котляров. – М. : Психотерапия, 2006. – 480 с.
25. Леонова Л. Г. Вопросы профилактики аддиктивного поведения в подростковом возрасте / Л. Г. Леонова, Н. Л. Бочкарева. – Новосибирск : Новосибирский медицинский институт, 1998. – 60 с.
26. Личко А. Е. Подростковая наркология : Руководство / А. Е. Личко, В. С. Битенский. – СПб. : Медицина, 1991. – 167 с.
27. Малыгин В. Л. Клиника и динамика психических расстройств у лиц с патологической зависимостью от игры / В. Л. Малыгин, Б. Д. Цыганков // Наркология, 2006. – № 9. – С. 59–63.
28. Маркин А. В. Функции отклоняющегося поведения в условиях информационной аномии : монография / Александр Викторович Маркин. – М. : ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2006. – 159 с.
29. Мартинюк Т. А. Профілактика вживання психоактивних речовин підлітками : монографія / П. М. Гусак, Т. А. Мартинюк, І. І. Сидорук ; [за ред. П. М. Гусака] ; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк : Вежа-Друк, 2013. – 484 с.
30. Международная классификация болезней (10-й пересмотр). Классификация психических и поведенческих расстройств / [Пер. с англ.]. – СПб : "Оверлайд", 1994. – 243 с.
31. Менделевич В. Д. Психология девиантного поведения : учебное пособие / Владимир Давыдович Менделевич. – СПб. : Речь, 2005. – 445 с.
32. Налчаджян А. Агрессивность человека / А. Налчаджян – СПб. : Питер, 2007. – 736 с.
33. Немов Р. С. Основы психологического консультирования : учеб. для студ. педвузов / Р. С. Немов. – М. : Гуманит. Изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 528 с.
34. Орлов А. Б. Психологическое насилие в семье – определение, аспекты, основные направления оказания психологической помощи / А. Б. Орлов // Психолог в детском саду. – 2000. – № 2, 3.
35. Осипова А. А. Общая психокоррекция : учебное пособие для студентов вузов / А. А. Осипова. – М. : ТЦ «Сфера», 2000. – 512 с.
36. Психологія позитивних змін. Як назавжди позбутися шкідливих звичок / Джеймс Прохазка, Джон Норкрос, Карло ді Клементе ; пер. з англ. Марини Пуксанти. – М. : Ман, Іванов і Фербер, 2013. – 320 с.

37. Психология и лечение зависимого поведения / Под ред. С. Даулинга / [Пер. с англ. Р. Р. Муртазина.]. – М. : Независимая фирма “Класс”, 2000. – 240 с.
38. Ранняя профилактика девиантного поведения детей и подростков: интегративная социально-педагогическая деятельность учреждений дополнительного образования и общеобразовательной школы : Учебное пособие / Под ред. Анели Борисовны Фоминой. – М. : Педагогическое общество России, 2003. – 128 с.
39. Рудакова И. А. Девиантное поведение / И. А. Рудакова, О. С. Ситникова, Н. Ю. Фальчевская. – Ростов-на-Дону : «Феникс», 2005. – 156 с.
40. Сарджвеладзе Н. И. Травма и психологическая помощь / Н. Сарджвеладзе, З. Беберашвили, Д. Джавахишвили, Н. Махашвили, Н. Сарджвеладзе. – М. : Смысл, 2007. – 180 с.
41. Синеокий О. Проблема формування мотивацій сексуально-насильницької поведінки: структура, динаміка та перспективи досліджень / О. Синеокий // Практична психологія та соціальна робота, 2009. – №1 (118). – С. 11–16.
42. Смирнова Т. П. Психологическая коррекция агрессивного поведения детей : Серия „Психологический практикум” / Тамара Петровна Смирнова. – Ростов н/Д : „Феникс”, 2004. – 160 с.
43. Социальная психология агрессии / Б. Крэйхи. – СПб. Питер, 2003. – 336 с.
44. Социальные отклонения. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Юрид. лит., 1989. – 368 с.
45. Социология молодежи : учебник / Под ред. д-ра социол. наук, проф., чл.-корр. РАН В. Н. Кузнецова. – М. : Гардарики, 2005. – 335 с.
46. Старшенбаум Г. В. Аддиктология: психология и психотерапия зависимостей / Г. В. Старшенбаум. – М. : Когито-Центр, 2006. – 367 с.
47. Терещук Н. В. Ігрова залежність у підлітковому віці як форма аддиктивної поведінки / Н. В. Терещук // Практична психологія та соціальна робота, 2009. – № 1. – С. 31–41.
48. Франкл В. Человек в поисках смысла: Сборник: [Пер. с англ. и нем.] / Общ. ред. Л. Я. Гозмана, Д. А. Леонтьева. – М. : Прогресс, 1990. – 366 с.
49. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности / Эрих Фромм. – М. : АСТ-ЛТД, 1998. – 672 с. – (Классики зарубежной психологии).
50. Хьелл Л. Теории личности. Основные положения, исследования и применения / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – [Пер. с англ., 3-е междунар. изд.] – СПб. : Питер, 2003. – 608 с. – (Мастера психологии).
51. Щеглов Л. М. Сексология. Врачу и пациенту / Л. М. Щеглов – СПб. : Издательский Дом «Нева», М. : Издательство «ОЛМА-ПРЕСС», 2001. – С. 317–363.
52. Щеглов Ф. Г. Игровая зависимость: рецепты удачи для азартных игроков / Ф. Г. Щеглов. – СПб. : Речь, 2007. – 448 с.
53. Эйдемиллер Э. Психология и психотерапия семьи [Текст]: [Монография] / Эдмонд Георгиевич Эйдемиллер, Виктор Викторович Юстицкис. – [4-е изд., пераб и доп.] – СПб. : Питер, 2009. – 672 с. (Мастера психологии).
54. Энциклопедия психодиагностики. Психодиагностика детей / Под ред. Д. Я. Райгородского. – Самара : Издательский Дом «Бахрах – М», 2008. – С. 465–486.

6. ЗРАЗОК ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Визначте компоненти професійно-педагогічної підготовки викладача ЗВО:

- А) засвоєння загально-педагогічних і предметно-методичних знань;
- Б) формування практичних умінь і навичок (інформаційних, організаторських, комунікативних, операційних, технологічних, дослідницьких, проєктивних, самоосвіти та ін.);
- В) підготовка як доповнення до основної спеціальності, як додаткова кваліфікація;
- Г) формування та розвиток педагогічних здібностей (дидактичних, методичних, технологічних, конструктивних, комунікативних та ін.);
- Д) розвиток інтелектуальної сфери майбутнього фахівця (мислення, ерудиції, пам'яті, усної та письмової мови та ін.).

2. Визначте вірні назви рівнів соціальної профілактики:

- А) Загальний та індивідуальний;
- Б) Первинний, вторинний та третинний рівень;
- В) Макрорівень, макрорівень, індивідуальний рівень;
- Г) Рівень заходів та рівень програм.

3. Визначте, про який вид профілактики йдеться нижче:

Даний вид профілактики має інформаційно-роз'яснювальний характер, саме цей вид профілактики (своєчасність, повнота й постійність профілактичних втручань) є найважливішим у галузі запобігання відхилень у поведінці людини.

- А) Спеціальна профілактика;
- Б) Первинна профілактика;
- В) Вторинна та третинна профілактика;
- Г) Третинна профілактика.

4. Встановіть вірну послідовність дій у межах алгоритму реалізації соціальної профілактики:

- А) вплив на особистість;
- Б) моніторинг проблеми, аналіз ефективності профілактичних заходів;
- В) дослідження причин та факторів проблеми;
- Г) планування діяльності, організаційна та методична підготовка;
- Д) вплив на проблемне середовище;

5. Яка модель профілактики негативних явищ побудована на уявленні про те, що негативне явище (вживання наркотиків, небезпечна сексуальна поведінка, безпритульність) для певної кількості людей є неминучим та нездоланим у короткий проміжок часу. Метою профілактики у межах даної моделі виступає зниження ризику негативних наслідків від небезпечного способу життя як для самих людей, яким він властивий, так і для оточуючих, без спроби радикально та кардинально змінити сам спосіб життя.

- А) модель стримування;
- Б) радикальна модель, або модель соціального впливу;

В) модель контрольованого впливу;

Г) модель зменшення шкоди.

6. Назвіть процесуальні складові профілактичної програми:

А) когнітивна;

Б) змістова;

В) мотиваційна;

Г) радикальна;

Д) ціннісна;

Ж) емоційна;

З) поведінкова;

К) діяльнісна.

7. Встановіть вірну послідовність стадій зміни поведінки за Дж. Прочаскою та К. ДіКлементе:

А) підготовка до змін та прийняття відповідного рішення, планування;

Б) рецидив – повернення до старих форм поведінки та попереднього, небажаного способу життя;

В) активні дії у напрямі змін, реалізація плану;

Г) байдужість до зміни поведінки, невизнання потреб у змінах;

Д) зацікавленість та роздуми щодо можливості змін поведінки та способу життя;

Ж) нова поведінкова модель – активні дії щодо утвердження нової поведінкової моделі та уникнення повернення до старих поведінкових стереотипів.

8. Види девіантної поведінки. 1) деліквентна; 2) протиправна; 3) наркоманія; 4) адиктивна; 5) суїцидальна; 6) агресивна; 7) психопатична.

9. З латинської "norma" означає:

1) правило;

2) еталон;

3) зразок;

4) приклад.

10. Розрізняють такі види норм: ...

11. У кризі суспільних цінностей, механізмів моральної регуляції, аномії суспільства вбачали коріння девіантної поведінки:

1) Е. Дюркгейм;

2) Г. Беккер;

3) Р. Метрон;

4) У Шелдон.

12. Прихильниками теорії стигматизації були:

1) Г. Беккер,

2) Ч. Ламброзо;

3) Р. Таненбаум;

4) Д. Уолкс.

13. До чинників мікросередовища, що призводять до наркотизації належать:

1) акцентуації та психопатії;

2) гедоністична спрямованість особистості;

- 3) ілюзії щодо властивостей наркотиків;
- 4) негативний приклад батьків;
- 5) надмірна орієнтація на авторитети;
- 6) нерозвиненість соціально-культурної сфери;
- 7) низька здатність до психічних перевантажень;
- 8) низький рівень інтелекту; 9) дитяча бездоглядність.

14. До особистісних чинників наркотизації належать:

- 1) акцентуації та психопатії;
- 2) гедоністична спрямованість особистості;
- 3) ілюзії щодо, властивостей наркотиків;
- 4) негативний приклад батьків;
- 5) надмірна орієнтація на авторитети;
- 6) нерозвиненість соціально-культурної сфери;
- 7) низька здатність до психічних перевантажень;
- 8) низький рівень інтелекту;
- 9) дитяча бездоглядність.

15. До груп ризику наркотизації можна віднести:

- 1) підлітки та молодь, у родинях яких були випадки алкоголізму;
- 2) підлітки та молодь, котрі знайомі з наркоманами;
- 3) підлітки з конфліктних сімей;
- 4) підлітки, що належать до девіантів з протиправною поведінкою;
- 5) особи циганської національності;
- 6) особи з вираженими відхиленнями у поведінці внаслідок дефектів

виховання.

16. До мотивів вживання наркотиків молоддю належать:

- 1) насолода;
- 2) солідарність;
- 3) подолання заборони;
- 4) прийняття групою;
- 5) примус;
- 6) орієнтація на авторитети;
- 7) емансипація;
- 8) бажання виглядати дорослим;
- 9) страх.

17. До опіатів належать:

- 1) героїн;
- 2) кокаїн;
- 3) кодеїн;
- 4) морфій;
- 5) метадон.

18. До опіоїдів належать:

- 1) бупрінорфін;
- 2) кокаїн;
- 3) кодеїн;
- 4) морфій;
- 5) метадон.

19. Симптоми абстенентного синдрому при опіатній наркоманії, як правило, виникають після прийому останньої дози через:

- 1) 1–2 год.;
- 2) 3–5 год.;
- 3) 5–8 год.;
- 4) 10–12 год.

20. Розташуйте наркотики за швидкістю вироблення залежності від них:

- 1) кокаїн;
- 2) нікотин;
- 3) алкоголь;
- 4) фрібейз;
- 5) героїн;
- 6) морфій.

2.2.6. Навчально-методичне забезпечення курсу «Самовиховання і самореалізація особистості» (автор: Т. А. Мартинюк, О. А. Косинська)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1.1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
			Денна
Денна форма навчання	01 Освіта/Педагогіка 0.11 Освітні, педагогічні науки Педагогіка вищої школи Магістр	Вибіркова	
Кількість годин/кредитів 120/4		Рік навчання	6
		Семестр	11
		Лекції	16 год.
		Практичні (семінарські)	16 год.
		Самостійна робота	80 год.
		Консультації	8 год.
ІНДЗ: <u>немає</u>	Форма контролю:	залік	

АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Програма навчального курсу «Самовиховання і саморегуляція особистості» складена відповідно до навчального плану підготовки здобувача другого рівня вищої освіти. Навчальний курс спрямований на оволодіння студентами знаннями, що дозволяють вивчити себе, усвідомити власну професійну мотивацію і можливості саморегуляції як у професійній сфері, так і особистій.

Метою навчальної дисципліни “Самовиховання і саморегуляція особистості” є озброєння майбутніх викладачів вищої школи теоретичними професійними знаннями та практичними навичками з проблем самовиховання, самопізнання, розвитку самосвідомості, набуття досвіду особистісних змін, послідовного самопізнання та сприяння особистісному зростанню та самоздійсненню, саморегуляції та самореалізації у практичній діяльності.

Завданнями курсу є:

- оволодіння теоретичними знаннями з проблем самовиховання, самопізнання та саморозвитку особистості на різних вікових етапах;
- розкриття значення процесу самопізнання як механізму розвитку самосвідомості;
- актуалізація знань про професійно значущі якості особистості майбутніх педагогів вищої школи та мотивацію на їх розвиток та самовдосконалення;

КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях:

Загальні:

1. Здатність бути критичним та самокритичним в осмисленні психічних процесів, які мають позитивний чи негативний вплив оточення.
2. Здатність визначити і врахувати чинники, що впливають на самовиховання особистості студента.
3. Здатність здійснювати пошук та аналізувати інформацію з різних джерел,
4. Здатність ефективно використовувати на практиці різні психолого-педагогічні теорії.
5. Здатність використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології.

Фахові:

1. Здатність до адекватного розуміння себе і здійснення продуктивного самовиховання своєї особистості.
2. Здатність до ознайомлення та подальшої особистісної та професійної роботи з основними засобами самопізнання та саморозвитку.
3. Здатність до самодослідження і саморегуляції у професійному самовизначенні.
4. Готовність до набуття досвіду особистісних змін, послідовного самопізнання та самовиховання особистості викладача закладу вищої освіти.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Структура навчальної дисципліни для денної форми навчання представляється у вигляді таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Теоретико-методологічні засади обґрунтування самовиховання та саморегуляції особистості			
Тема 1. Історія самоосвіти та самовиховання особистості	2	2	
Тема 2. Самовиховання як фактор розвитку особистості.	4	2	2
Тема 3. Сутність процесу самопізнання як провідного компоненту самовиховання	4	2	2
Тема 4. Самооцінка у структурі самовиховання та самооцінювальної діяльності особистості Методи діагностики та корекції самооцінки	4	2	2
Тема 5. Регулятивні операції у самовихованні	4	2	2
Разом за модулем 1	18	10	8
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Технології самовиховання, самопізнання та саморегуляції			

Тема 6. Вікові рівні самовиховання особистості та їх характеристика	4	2	2
Тема 7. Особливості організації процесу самовиховання	4	2	2
Тема 8. Сутність професійного самовиховання майбутніх педагогів. Формування вміння професійного самовиховання у студентів.	4	2	2
Тема 9. Методики релаксації у системі аутогенного тренування та інших системах.	2		2
Разом за змістовим модулем 2	14	6	8
Всього годин:	32	16	16

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. Теоретико-методологічні засади обґрунтування самовиховання та саморегуляції особистості

Тема 1. Історія самоосвіти та самовиховання особистості

Розширений опис лекції 1

Самовиховання в історичному аспекті. Феномени «самовиховання» і «самовдосконалення» в українській народній педагогіці. Проблема самоосвіти та самовиховання особистості в пам'ятках педагогічної літератури періоду Київської Русі. Українські педагоги та просвітителі XVII–XIX ст. про необхідність наполегливої роботи над собою (Ф. Прокопович, І. Вишенський, К. Ставровецький, Г. Сковорода, Т. Шевченко та ін.). Місце і роль самоосвіти та самовиховання в педагогічних поглядах К. Д. Ушинського, М. І. Пирогова, І. І. Огієнка, Г. Г. Ващенко, С. Ф. Русової. А. С. Макаренка, В. О. Сухомлинський про формування потреби в самоосвіті та самовдосконаленні.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Скласти порівняльну таблицю «Самовиховання в історичному аспекті».
2. Опрацювати та тезисно представити тему «Українська народна педагогіка про значення самовиховання, самовдосконалення».
3. Моральні правила К. Д. Ушинського.
4. Зробити виписки зі статей В. О. Сухомлинського «Виховання і самовиховання» та «Щоб душа не була пустою»

План практичних занять:

1. Самовиховання в історичному аспекті.
2. Феномени «самовиховання» і «самовдосконалення» в українській народній педагогіці.
3. Проблема самоосвіти та самовиховання особистості в пам'ятках педагогічної літератури періоду Київської Русі. Українські педагоги та просвітителі XVII–XIX ст. про необхідність наполегливої роботи над собою (Ф. Прокопович, І. Вишенський, К. Ставровецький, Г. Сковорода, Т. Шевченко та ін.).

4. Місце і роль самоосвіти та самовиховання в педагогічних поглядах К. Д. Ушинського, М. І. Пирогова, І. І. Огієнка, Г. Г. Ващенко, С. Ф. Русової. А. С. Макаренка, В. О. Сухомлинський про формування потреби в самоосвіті та самовдосконаленні.

Література для вивчення теми: 30, 81, 82, 83, 84.

Тема 2. Самовиховання як фактор розвитку особистості.

Розширений опис лекції 2.

Виховання в широкому соціальному розумінні. Виховання у гранично вузькому розумінні. Самовиховання як усвідомлений, керований самою особистістю саморозвиток. Саморозвиток в психіці людини та його прояв. Взаємозв'язок свідомого і несвідомого саморозвитку. Взаємозв'язок саморозвитку і самовиховання. Самовиховання – як вищий стан духовного процесу. Зв'язок між вихованням і самовихованням. Вплив самовиховання на комплексний підхід у виховному процесі. Основний критерій оцінки виховного педагогічного впливу. Структура процесу самовиховання: самопізнання, самоствавлення, саморегуляція. Воля – провідна функція у самовихованні. Основне правило самопізнання. Рушійні сили самовиховання.

План практичних занять:

1. Суть поняття «самовиховання».
2. Роль виховання у процесі самовиховання.
3. Роль самовиховання в розвитку особистості.
4. Взаємозв'язок між саморозвитком і самовихованням.
5. Структура процесу самовиховання. Модель самовиховання особистості.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Складіть таблицю «Система самовиховання особистості»;
2. Складіть таблицю «Методи самовиховання»;
3. Скласти власну програму самовиховання (див. Зразок у кн. О. Л. Главацької);

Література для вивчення теми: 17, 39, 51, 52, 55, 56, 70, 71, 72, 79.

Тема 3. Сутність процесу самопізнання як провідного компоненту самовиховання.

Розширений опис лекції 3.

Поняття свідомості. Поняття самосвідомості. Поняття самопізнання. Роль свідомості і самосвідомості у процесі самопізнання. Основні характеристики процесу самопізнання: спрямованість особистості, темперамент, характер, здібності, особливості мислення, пам'яті. Методи самопізнання: самоспостереження, самокритика, самоаналіз. Правила самоспостереження. Прийоми самоспостереження. Допоміжні засоби самоспостереження. Самокритика. Самоаналіз. Самоствавлення – це самооцінка особистості. Самооцінка – це оцінка особистості самої себе.

План практичних занять:

1. Сутнісна характеристика особистості та її психологічна структура.
2. Роль свідомості та самосвідомості в процесі самопізнання.

3. Поняття «Я-концепції».
4. Основні характеристики процесу самопізнання.
5. Методи самопізнання.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Виконання тестів із самопізнання:

- готовність до саморозвитку;
- загальний рівень комунікативних умінь;
- тип темпераменту; 4. самооцінку комунікативних і організаторських здібностей;
- свій характер;
- здібність до емпатії;
- самооцінка стресостійкості особистості.

2. Скласти власну програму самопізнання.

Література для вивчення теми: 12, 17.

Тема 4. Самооцінка у структурі самовиховання та самооцінювальної діяльності особистості Методи діагностики та корекції самооцінки

Розширений опис лекції 4.

Суть поняття самооцінки. Види самооцінки та їх значення. Характерні риси людей з завищеною та заниженою самооцінкою. Фактори, що впливають на формування самооцінки особистості та умови її вдосконалення. Правила та умови формування об'єктивної самооцінки. Методика самооцінювальної діяльності. Методи діагностики та корекції самооцінки

План практичних занять:

1. Суть поняття самооцінки.
2. Види самооцінки та їх значення.
3. Фактори, що впливають на формування самооцінки особистості та умови її вдосконалення.
4. Методика самооцінювальної діяльності.
5. Методи діагностики та корекції самооцінки

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Виконайте тест «Самооцінка» за кн. О. Л. Главацької;
2. Визначіть та обґрунтуйте свою самооцінку за допомогою тесту-питальника за кн. О. Л. Главацької.

Література для вивчення тем: 12, 17.

Тема 5. Регулятивні операції у самовихованні.

Розширений опис лекції 5.

Саморегуляція – це уміння особистості керувати станом свого здоров'я, емоціями, думками, почуттями, психічним станом, діями, вчинками, поведінкою. Характеристика компонентів саморегуляції. Психічна енергія та фізичне здоров'я. Фактори нагромадження психічної енергії. Думка людини -джерело всіх вчинків і дій. Властивості думки. Емоції людини. Зовнішній вигляд і внутрішній світ. Воля – рушійна сила саморегуляції.

План практичних занять:

1. Особистість як система самоуправління.
2. Загальна характеристика регулювальних процесів.
3. Склад саморегуляції діяльності та поведінки.
4. Вплив думки, слова та волі на саморегулювальний процес.
5. Методи саморегуляції.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Наведіть приклади різних рівнів саморегуляції своїх вчинків та поведінки, який рівень у вас домінує?
2. Наведіть приклад самонаказу на справжню ситуацію із вашого життя і методи його здійснення.

Література для вивчення теми: 12, 17.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Технології самовиховання, самопізнання та саморегуляції

Тема 6. Вікові рівні самовиховання особистості та їх характеристика

Елементарне самовиховання в дошкільному віці – основа подальшого самовиховання. Формування навичок самовиховання у молодшому шкільному віці. Роль прикладу у самовихованні молодших школярів. Колективна оцінка, як дійовий засіб самовиховання. Рухливі ігри, як елемент самовиховання. Роль громадської роботи у розвитку самовиховання молодших школярів. Цілеспрямоване самовиховання підлітків. Психологічна мета самовиховання підлітків. Особисті мотиви й інтереси у самовихованні підлітків. Роль учителя у самовихованні підлітків. Допомога у складанні програми самовиховання. Суспільно-громадська діяльність підлітків і самовиховання. Методи педагогічного керівництва самовихованням підлітків. Психологічні основи самовиховання у юнацькому віці. Значення волі у самовихованні учнів старшого віку. Стимули самовиховання у юнацькому віці. Узагальнені висновки самовиховання в різні вікові періоди. Зміна критеріїв вимогливості особистості до себе в різні вікові періоди. Психологічні особливості студентського віку. Характеристика особистості студента в ранній дорослості. Самооцінка особистості студента. Самоцінність особистості. Саморозуміння і самопізнання. Особливості переходу від отрочтва до дорослості. Формування вміння робити вибір.

План практичних занять:

1. Психологічні особливості студентського віку.
2. Характеристика особистості студента в ранній дорослості.
3. Самооцінка особистості студента. Самоцінність особистості.
4. Саморозуміння і самопізнання.
5. Особливості переходу від дитинства до дорослості. Формування вміння робити вибір.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Зробіть оцінку особливостям свого характеру (за кн. О. Л. Главацької, с. 179–181);
2. Проаналізуйте структуру своєї особистості (за С. Рубінштейном);

Література для вивчення теми: 4,6,8,9,10, 13,15, 18, 20, 25,31, 32, 34,37, 39,42, 43, 46, 49, 56, 57, 60,64, 67, 68, 89, 92.

Тема 7. Особливості організації процесу самовиховання.

Розширений опис лекції 7.

Зміст самовиховання особистості педагога. Основні джерела розвитку самовиховання особистості. Рушійні сили та механізм самовиховання. Основні етапи процесу самовиховання особистості. Особливості механізму самовиховання. Характеристика параметрів зрілого самовиховання та виникнення протиріч між ними. Суть самовиховання.

Етапи самовиховання. Перший етап – усвідомлення в необхідності роботи над собою. Другий етап – первинне самовиховання. Третій етап – активне здійснення програми над собою. Четвертий етап – завершальний, оцінка результатів самовиховання.

План практичних занять:

1. Зміст самовиховання особистості педагога.
2. Основні джерела розвитку самовиховання особистості.
3. Рушійні сили та механізм самовиховання.
4. Основні етапи процесу самовиховання особистості.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1 Написати есе на одну із тем:

«Який (яка) Я? Спробую розібратися»;

«Самохарактеристика»;

«Як до мене ставляться рідні, друзі, приятелі, колеги, викладачі. Чому саме так?»;

«Як змінювалися мої мрії та бажання впродовж останніх років?»; «Як я готую себе до професії соціального педагога»;

«У моєму характері вся історія мого “Я”».

Література для вивчення теми: 2, 22, 25, 29, 37, 47, 57, 58, 72.

Тема 8. Сутність професійного самовиховання майбутніх педагогів. Формування вміння професійного самовиховання у студентів.

Розширений опис лекції 8.

Рушійні сили та умови самовиховання майбутніх викладачів вищої школи. Особливості професійного самовиховання майбутніх викладачів вищої школи. Взаємозв'язок механізмів професійного самовиховання і творчості студентів. Умови виникнення потреби у професійному самовихованні та самовдосконаленні. Етапи самовдосконалення у процесі оволодіння професійно-педагогічними вміннями. Самовдосконалення студентів у процесі практичної підготовки. Ступені самовдосконалення. Елементи акторського мистецтва у педагогічній майстерності.

План практичних занять:

1. Особливості професійного самовиховання майбутніх викладачів вищої школи.
2. Взаємозв'язок механізмів професійного самовиховання і творчості студентів.

3. Умови виникнення потреби у професійному самовихованні та самовдосконаленні.

4. Етапи самовдосконалення у процесі оволодіння професійно-педагогічними вміннями.

5. Самовдосконалення студентів у процесі практичної підготовки.

Література:

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

1. Розкрийте суть мотивів самовиховання майбутніх викладачів вищої школи як єдність і боротьбу внутрішніх протиріч.

2. Порівняйте акторське мистецтво і педагогічну майстерність.

Література для вивчення теми: 2, 22, 25, 29, 37, 47, 57, 58, 72.

Тема 9. Основні теорії соціальної роботи

Розширений опис лекції 9.

Значення та можливості застосування релаксації у життєвих ситуаціях. Стресові ситуації, їх причини, ознаки, наслідки. Ситуації фрустрації, їх причини, ознаки, наслідки. Принципи АТ за Шульцем. Медитативні вправи: зосередження на кольорі, на образі одного кольору, на образі предмета, на абстрактній ідеї, на емоційному стані, на образі іншої людини. Методика релаксації в системі візуалізації: вправа для відчуття розслабленості та спокою, вправа для здобуття відчуття впевненості. Прийоми самонавіювання в раціональній терапії. Формули самонавіювання для підлітків та юнаків за Г. М. Ситіним.

План практичних занять:

1. Значення та можливості застосування релаксації у життєвих ситуаціях.

2. Стресові ситуації, їх причини, ознаки, наслідки.

3. Ситуації фрустрації, їх причини, ознаки, наслідки.

4. Медитативні вправи: зосередження на кольорі, на образі одного кольору, на образі предмета, на абстрактній ідеї, на емоційному стані, на образі іншої людини.

5. Методика релаксації в системі візуалізації: вправа для відчуття розслабленості та спокою, вправа для здобуття відчуття впевненості.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи:

Скласти власний життєвий проект (методика розроблена Л.В. Сохань).

Література для вивчення теми: 2, 22, 25, 29, 37, 47, 57, 58, 72.

4. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Форми оцінювання: усне опитування у вигляді мультимедійного представлення розроблених по темах проектів, модульна контрольна робота, підсумковий тест.

Таблиця 4.1

Розподіл балів для денної форми навчання

Поточний контроль (макс = 40 балів)								Модульний контроль (макс = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1				Модуль 2				МКР 1	МКР 2	
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2						30
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	30	30	
5	5	5	5	5	5	5	5			
								30	30	100

Таблиця 4.2

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90–100	Відмінно	Зараховано
82–89	Дуже добре	
75–81	Добре	
67–74	Задовільно	
60–66	Достатньо	
1–59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

1. Алиев Х. Ключ к себе: этюды о саморегуляции / Х. Алиев. – М., 1990. – 223 с.
2. Антонова Л. Г. Педагогический дневник и личность учителя / Л. Г. Антонова. – М., 1998. – С. 39–45.
3. Андреев В. И. Саморазвитие менеджера / В. И. Андреев. – М., 1995.
4. Андреева Г. М. Социальная психология / Г. М. Андреева. – М., 1986.
5. Архипова С. П. Тренінг самопізнання: навч.-метод. посіб. / С. П. Архипова. – Черкаси, 2007. – 80 с.
6. Асмолов А. Г. Психология личности / А. Г. Асмолов. – М., 1990.
7. Атватер И. А. Я вас слушаю. Советы руководителю, как правильно слушать собеседника / И. А. Атватер. – М., 1994.
8. Барсова А. Как прожить свою, а не чужую жизнь, или Типология личности / А. Барсова. – М., 2001.

9. Безруких М. Я. Я, или Правила поведения для всех / М. Я. Безруких. – М., 1991.
10. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Психология человеческих отношений. Люди, которые играют в игры. Психология человеческой судьбы / Э. Берн. – М., 1988.
11. Биркендиль В. Как добиться успехов в жизни / В. Биркендиль. – М.: Интерэкспорт, 1992.
12. Березовська Л. І. Самовиховання та саморегуляція особистості : навч. посіб. / Л. І. Березовська. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. – 168 с.
13. Бондаренко О. Ф. Психологічна допомога особистості / О. Ф. Бондаренко. – Х., 1996. – 239 с.
14. Браун Л. Имидж – путь к успеху / Л. Браун. – СПб., 1996.
15. Вилюнас В. А. Психологические механизмы мотивации человека / В. А. Вилюнас. – М., 1990.
16. Воронов М. Психологические основы успеха / М. Воронов. – К., 2003.
17. Главацька О. Основи самовиховання особистості / О. Главацька. – К. : Кондор, 2008. – 206 с.
18. Галузинський В. М. Педагогіка: теорія та історія / В. М. Галузинський, М. Б. Евтух. – К., 1996.
19. Гримак Л. П. Общение с собой: начало психологии активности / Л. П. Гримак. – М.: Политиздат, 1991. – 320 с.
20. Дайер У. Поверь в себя / У. Дайер. – Минск, 2000. – 336 с.
21. Дороніна М. С. Культура спілкування ділових людей / М. С. Дороніна. – К., 1998.
22. Елканов С. Б. Профессиональное самовоспитание учителя / С. Б. Елканов. – М., 1986.
23. Жизненный путь личности / под ред. Л. В. Сохань. – К., 1987.
24. Життєві кризи особистості: у 2 ч. / за ред. В. М. Донія, Г. М. Несен, Л. В. Сохань. – К., 1998.
25. Займитесь собой: пособие по саморегуляции и самосовершенствованию. – М., 1995.
26. Иванов Ю.В. Деловая соционика. – 2-е изд., доп. и перераб. / Ю. В. Иванов. – М., 2004.
27. Карнегі Д. Як здобувати друзів і впливати на людей / Д. Карнегі; перекл. з англ. В. М. Грузина – К.: Молодь, 1990. – 168 с.
28. Карнегі Д. Как перестать беспокоиться и начать жить / Д. Карнеги. – М., 1989. – 224 с.
29. Карпенчук С. Г. Самовиховання особистості: наук.-метод. посіб. / С. Г. Карпенчук. – К., 1998. – 216 с.
30. Ковалев А. Г. Личность воспитывает себя / А. Г. Ковалев. – М., 1983. – 256 с.
31. Кон И. С. В поисках себя / И. С. Кон. – М., 1984. – 335 с.
32. Карпенчук С. Г. Теорія та методика виховання: навч. посібник / С. Г. Карпенчук. – К., 1997.
33. Кондаш О. Хвилювання: страх перед випробуванням / О. Кондаш. – К., 1981. – 170 с.

34. Креггер О. Типы людей / О. Креггер, Дж. М. Тьюсен. – М., 1995.
35. Крижанская Ю. С. Грамматика общения / Ю. С. Крижанская, В. П. Третьяков. – М., 1999. – 279 с.
36. Курбатов В. И. Стратегия делового успеха / В. И. Курбатов. – Ростов-на-Дону, 1995. – 416 с.
37. Курс практической психологии, или Как научиться работать и добиваться успеха. – М., 2001. – 448 с.
38. Лабунская В. А. Невербальное поведение (социально-перцептивный подход) / В. А. Лабунская. – Ростов, 1986. – 136 с.
39. Леви В. Л. Искусство быть собой: индивидуальная психотехника / В. Л. Леви. – Луганск, 1990. – 254 с.
40. Леонтьев А. А. Психология общения / А. А. Леонтьев. – М., 1999. – 365 с.
41. Лукашевич М. Н. Самоменеджмент. Теория и практика : учеб. / М. Н. Лукашевич. – К., 2007. – 344 с.
42. Меннингер К. Война с самим собой / К. Меннингер. – М., 2000. – 480 с.
43. Миславский Ю. А. Саморегуляция и активность личности в юношеском возрасте / Ю. А. Миславский. – М., 1991. – 152 с.
44. Мистецтво життєтворчості особистості : у 2 ч. / за ред. В. М. Донія, Г. М. Несен, Л. В. Сохань. – К., 1997.
45. Мерфи Дж. Сила вашего подсознания / Дж. Мерфи; пер. с нем. Р. М. Кутузовой. – Донецк, 2004. – 200 с.
46. Мостова И. Першокурснику: поради психолога / И. Мостова. – К.: Тандем, 2000. – 76 с.
47. Никифоров Г. С. Самоконтроль человека / Г. С. Никифоров. – М., 1990.
48. Норбеков М. С. Опыт дурака или ключ к прозрению: как избавиться от очков / М. С. Норбеков. – СПб., 2002. – 316 с.
49. Общая психология / под ред. А.В. Петровского. – М., 1986. – 464 с.
50. Общение и оптимизация совместной деятельности / под ред. Г. М. Андреевой, Я. Яноушека. – М., 1987. – 302 с.
51. Орлов Ю. М. Восхождение к индивидуальности / Ю. М. Орлов. – М., 1992. – 278 с.
52. Орлов Ю. М. Самопознание и самовоспитание характера: беседы психолога со старшеклассниками / Ю. М. Орлов. – М., 1987. – 224 с.
53. Палеха Ю. І. Ділова етика: навч.-метод. посіб. / Ю. І. Палеха. – К., 2004.
54. Парыгин Б. Д. Анатомия общения: учеб. пособ. / Б. Д. Парыгин. – СПб., 1999. – 301 с.
55. Пекелис В. Твои возможности, человек! / В. Пекелис. – М., 1984. – 282 с.
56. Петровский А. В. Быть личностью / А. В. Петровский. – М.: Педагогика, 1990. – 112 с.
57. Петровский А. В. Что мы знаем и чего не знаем о себе / А. В. Петровский. – М., 1988. – 160 с.
58. Пехота Е. И. Индивидуальность учителя: теория и практика: учеб. пособ. / Е. И. Пехота. – Николаев, 1996. – 144 с.
59. Пиз А. Язык телодвижений. Как читать мысли других по их жестам / А. Пиз. – СПб., 1997.

60. Платонов К. К. Структура и развитие личности / К. К. Платонов. – М., 1986. – 255 с.
61. Познание и общение / отв. ред. Б. Ф. Ломов. – М., 1988. – 208 с.
62. Практическая психология в тестах, или Как научиться понимать себя и других / сост. Р. Римская, С. Римский. – М., 2000. – 394 с.
63. Психология и этика делового общения / под. ред. В. Н. Лавриненко. – М., 1997. – 279 с.
64. Психология индивидуальных различий. Тесты. – М., 1982.
65. Психология жизненного успеха / под ред. Л. В. Сохань, Е. И. Головахи, Р. А. Ануфриевой. – К., 1995.
66. Психологія і педагогіка життєтворчості / за ред. В. М. Донія, Г. М. Несен, Л. В. Сохань. – К., 1996. – 791 с.
67. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста / Ф. Райс. – СПб., 2000. – 616 с.
68. Райх В. Анализ личности / В. Райх. – М.: КСП; С.-Пб.: Ювента, 1999. – 332 с.
69. Ридлер Б. Сила твоего выбора / Б. Ридлер. – СПб., 2003. – 224 с.
70. Рувинский Л. И. Самовоспитание личности / Л. И. Рувинский. – М., 1984. – 140 с.
71. Рувинский Л. И. Психология самовоспитания: учеб. пособ. / Л. И. Рувинский, А. Е. Соловьева. – М., 1982. – 143 с.
72. Самопознание: путь к себе: метод. рекомендации / авт.-сост. Л. М. Перминова. – СПб., 1994. – 85 с.
73. Свияш А. Улыбнитесь, пока не поздно!: позитивная психология для повседневной жизни / А. Свияш. – М., 2004. – 350 с.
74. Сухомлинський В. О. Виховання і самовиховання / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5 т. – К., 1977. – Т. 5. – С. 229–238.
75. Сухомлинський В. О. Щоб душа не була пустою / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5 т. – К., 1977. – Т. 5. – С. 255–269.
76. Слинько О. Б. Ключ к сердцу – соционика / О. Б. Слинько. – К.: Доверие, 1991.
77. Стивенс Дж. Приручи своих драконов: как обратить свои недостатки в достоинства / Дж. Стивенс. – СПб., 1995.
78. Стресс жизни. Понять, противостоять и управлять им. – СПб., 1994.
79. Тернопільська В. І. Психологія для старшокласників (Від самопізнання до соціальної відповідальності): навч. посіб. / В. І. Тернопільська. – К., 2004. – 271 с.
80. Тигер П. Делай то, для чего ты рожден: путь к успешной карьере через самопознание / П. Тигер, Б. Бэррон-Тигер; пер. с англ. – М., 1996.
81. Тихолоз В. В. Проблема самоосвіти: історичний аспект / В. В. Тихолоз // Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки. – Черкаси, 2005. – Вип. 64. – С. 93–99.
82. Тихолоз В. В. Г. С. Сковорода про виховання потреби в самоосвіті / В. В. Тихолоз // Григорій Сковорода. Інтерпретації: Культурологія. Філософія. Педагогіка. Літературознавство. – Черкаси, 2003. – С. 79–82.

83. Тихолоз В. В. Г. Ващенко про виховання потреби в самоосвіті / В. В. Тихолоз // Г. Г. Ващенко – видатний педагог національного відродження України. – Черкаси, 2003. – С. 71–76.
84. Тихолоз В. В. Проблема самоосвіти у педагогічних поглядах Івана Франка / В. В. Тихолоз // Франківські читання. – Черкаси, 2006. – С. 86–89.
85. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник / М. М. Фіцула. – К., 1995.
86. Хей Л. Исцели свою жизнь. Исцели свое тело. Сила внутри нас / Л. Хей. – Каунас, 1996. – 226 с.
87. Харламов М. Педагогика: уч. пособ. / М. Харламов. – Минск, 1995.
88. Хорни К. Невротическая личность нашего времени: самоанализ / К. Хорни. – М., 2000. – 480 с.
89. Хроленко А. Т. Самоменеджмент: для тех, кому от 16 до 20 / А. Т. Хроленко. – М.: Экономика, 1996.
90. Цимбалюк І. М. Психологія спілкування / І. М. Цимбалюк. – К., 2004. – 304 с.
91. Швальбе Б. Личность, карьера, успех / Б. Швальбе, Х. Швальбе; пер. с нем. – М., 1993.
92. Шулдик Н. В. Становлення особистості студента: психологічний аспект: навч. посіб. / Н. В. Шулдик. – К., 2004. – 216 с.
93. Шепель В. М. Имиджелогия. Секреты личного обаяния / В. М. Шепель. – М., 1994. – 320 с.
94. Энкельманн Николаус Б. Власть мотивации. Харизма, личность, успех / Б. Энкельманн Николаус; пер. с нем. – М., 2001. – 272 с.
95. Ядов В. А. Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности / В. А. Ядов. – Л., 1979.

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Самовиховання як важливий компонент розвитку особистості.
2. Взаємозв'язок виховання і самовиховання.
3. Історична зумовленість процесу самовиховання.
4. Характеристика процесу самопізнання.
5. Взаємозв'язок між саморозвитком і самовихованням.
6. Структура процесу самовиховання.
7. Характеристика методів самопізнання.
8. В.О.Сухомлинський про виховання і самовиховання.
9. Самовиховання в житті та діяльності видатних людей.
10. Крилаті вислови про роль самовиховання в житті людини.
11. Роль свідомості і самосвідомості у процесі самовиховання.
12. Значення спілкування у самовихованні.
13. Вольові якості у процесі самовиховання.
14. Роль темпераменту у процесі самовиховання.
15. Значення самооцінки у процесі самопізнання.

16. Регулятивні операції у процесі самовиховання.
17. Характеристика методів саморегуляції.
18. Рушійні сили та механізм самовиховання особистості.
19. Характеристика етапів самовиховання особистості.
20. Характеристика стимулів у процесі самовиховання.
21. Можливості самовиховання у шкільному віці.
22. Формування навичок самовиховання у молодшому шкільному віці.
23. Цілеспрямоване самовиховання у підлітковому віці.
24. Самовиховання у юнацькому віці.
25. Вплив колективу на самовиховання особистості.
26. Шляхи формування позитивного мислення.
27. Педагогічне керівництво самовихованням – вищий етап здійснення індивідуального підходу.
28. Аутогенне тренування як засіб самовиховання.
29. Актуальність теоретичної розробки і практичної організації самовиховання в сучасних умовах.
30. Роль самовиховання у здійсненні комплексного підходу виховного процесу.
31. Умови та рушійні сили процесу самовиховання майбутніх соціальних педагогів.
32. Взаємозв'язок професійного виховання і професійного самовиховання студентів.
33. Ступені самовдосконалення майбутніх учителів.
34. Мотивація самовиховання майбутнього учителя.
35. Засоби самовиховання майбутнього учителя.
36. Елементи акторського мистецтва у педагогічній майстерності.
37. Самовдосконалення психофізичної природи майбутнього учителя.
38. Самовдосконалення у процесі оволодіння педагогічною майстерністю.
39. Самовиховання соціальних якостей особистості майбутнього вчителя.
40. Естетичне самовиховання студента.
41. Керівництво колективним самовихованням студентів.
42. Самовиховання основних пізнавальних умінь.
43. Самовиховання комунікативних умінь.
44. Самовиховання інформаційних умінь.
45. Самовиховання організаторських умінь.
46. Педагогічний такт у самовихованні студентів.
47. Моральні вимоги у процесі самовиховання студентів.
48. Самопізнання і самооцінка у процесі самовиховання майбутніх учителів.
49. Самостимулювання і самопрограмування у процесі самовиховання студентів.
50. Програма самовиховання майбутнього учителя.
51. Методи і прийоми саморегуляції студентів.
52. Вплив колективу вашої групи на індивідуальне самовиховання.
53. Вплив самовиховання на ваш професійний розвиток.
54. Вплив самовиховання на розвиток професійно-значимих якостей майбутнього учителя.
55. Самовиховання як мистецтво керувати своєю особистістю.

2.2.7. Навчально-методичне забезпечення курсу «Організація виховної роботи у ВНЗ» (автори: А. В.Лякішева, Н. І. Корпач, В. В. Петрук, І. І. Сидорук)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1.1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна	
Денна форма навчання	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка	Вибіркова	
Кількість годин/кредитів: 120/4		Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки	Рік навчання
	Семестр		10
	Лекції		16
	Практичні (семінарські)		20
ІНДЗ: <u>немає</u>	Освітня програма Педагогіка вищої школи	Самостійна робота	76
		Консультації	8
		Форма контролю:	екзамен

АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Програма навчального курсу «Організація виховної роботи у ВНЗ» складена відповідно до навчального плану підготовки здобувачів другого рівня вищої освіти. Навчальний курс спрямований на вивчення суті процесу виховання його рушійні сили, закономірності та особливості організації виховної роботи у закладі вищої освіти.

Вивчення навчального курсу «Організація виховної роботи у ВНЗ» сприятиме підвищенню рівня професійної компетентності майбутніх педагогічних працівників, їх готовності кваліфіковано і майстерно виконувати свої професійні обов'язки, забезпечить оволодіння сучасними теоретичними і прикладними знаннями з організації виховної роботи, допомагатиме подальшому професійному зростанню в умовах закладу вищої освіти.

Метою викладання навчальної дисципліни «Організація виховної роботи у ВНЗ» є засвоєння студентами теоретичних засад організації виховної роботи, оволодіння практичними вміннями щодо виховання особистості і колективу та застосування їх у майбутній педагогічній діяльності.

Завданнями курсу є: ознайомлення студентів з теорією виховання та його роллю у педагогічній науці; озброєння методиками вивчення та виховання особистості студента; роботою куратора студентської групи; розробкою та проведенням виховних заходів.

Студенти оволодіють такими компетенціями:

загальними: абстрактно мислити, аналізувати, застосовувати знання у практичних ситуаціях; розуміти предметну область та професійну діяльність;

виявляти, ставити та вирішувати проблеми; приймати обґрунтовані рішення, працювати в команді; демонструвати навички міжособистісної взаємодії; мотивувати людей та рухатися до спільної мети; здатність діяти на основі етичних міркувань, соціально відповідально і свідомо.

фаховими: аналізувати психічні властивості, станів і процесів, процесів становлення, розвитку та соціалізації особистості, розвитку соціальної групи і громади; попереджувати соціальні ризики, складні життєві обставини, запобігати та вирішувати соціальні конфлікти; застосовувати різноманітні форми та методи виховної роботи у процесі підготовки та проведення виховних заходів, здійснювати вивчення особистості та колективу, застосовуючи різні методики; гуртувати студентський колектив; застосовувати оптимальні організаційні форми та методи виховання за його основними напрямками; планувати виховний процес у вищому навчальному закладі; організовувати та проводити виховні заходи.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Структура навчальної дисципліни для денної форми навчання представляється у вигляді таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.
		Денна форма	
Змістовий модуль І. Теоретико-методичні аспекти виховання у ВНЗ			
Тема 1. Поняття виховання. Сутність процесу виховання у вищому навчальному закладі	4	2	2
Тема 2. Закономірності та принципи виховання	4	2	2
Тема 3. Методи, форми і засоби виховного впливу на особистість студента	6	4	2
Тема 4. Напрями виховання у вищому навчальному закладі	6	2	4
Тема 5. Методика вивчення особистості і колективу. Методика формування студентського колективу	6	2	4
Тема 6. Педагогічне планування як аспект удосконалення організації системи позанавчального виховання у вищому навчальному закладі	2	-	2
Тема 7. Організаційно-методичні засади роботи куратора академічної групи та куратора спеціальності	4	2	2
Тема 8. Студентське самоврядування у виховному процесі вищого навчального закладу	4	2	2
Разом за модулем 1	36	16	20
Всього годин	36	16	20

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ

Модуль 1. Теоретико-методичні аспекти виховання у ВНЗ

Тема 1. Сутність процесу виховання у вищому навчальному закладі

Теорія і методика виховання як частина педагогіки. Поняття про виховання. Виховання в широкому і вузькому розумінні. Особливості виховного процесу. Структурні елементи процесу виховання. Етапи процесу виховання. Рушійні сили процесу виховання (внутрішні та зовнішні суперечності). Основні функції виховання. Сутність процесу виховання у вищому навчальному закладі. Основна мета виховної роботи вищої школи.

Основні поняття: Виховання, процес виховання, об'єкт, суб'єкт, предмет виховання, функції виховання.

План практичних занять теми 1

1. Поняття виховання. Суть та завдання процесу виховання у вищому навчальному закладі

2. Об'єкт, суб'єкт, предмет виховання.

3. Основні функції виховання.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Підготувати повідомлення на тему: «Виховання в різні історичні періоди».

Література для вивчення теми: 6, 8, 26, 38, 41, 55, 56.

Тема 2. Закономірності та принципи виховання

Характеристика закономірностей процесу виховання. Поняття про сутність та основні характеристики принципів виховання. Класифікації принципів виховання.

Основні поняття: закономірності виховання, принципи виховання, система принципів виховання.

План практичних занять теми 2

1. Закономірності процесу виховання.

2. Поняття про принципи виховання, їх сутність.

3. Характеристика принципів виховання та шляхи їх реалізації в педагогічному процесі ВНЗ.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Підготувати доповідь на тему: «Принципи виховання особистості в колективі: положення, які треба зберегти і від яких слід відмовитись».

Література для вивчення теми: 26, 41, 42, 55, 56.

Тема 3. Методи, форми і засоби виховного впливу на особистість студента

Поняття «метод виховання», «прийом виховання». Оптимальний вибір методів виховання. Класифікація методів виховання: методи формування свідомості; методи формування суспільної поведінки; методи стимулювання діяльності і поведінки; методи самовиховання. Форми виховної роботи та їх класифікація.

Основні поняття: метод виховання, форми виховної роботи, засоби виховної роботи.

План практичних занять теми 3

1. Поняття про метод виховання. Класифікація методів виховання.
2. Характеристика методів формування свідомості.
3. Характеристика методів формування суспільної поведінки.
4. Характеристика методів стимулювання діяльності і поведінки.
5. Методи самовиховання.
6. Форми та засоби організації виховної роботи у вищій школі.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Організувати екскурсію для студентів 2 курсу з метою підвищення їх інтелектуального рівня або ж збагачення цікавою і життєво необхідною інформацією.

Література для вивчення теми: 4, 5, 6, 9, 26, 39, 50.

Тема 4. Напрями виховання у вищому навчальному закладі

Рівні організації виховного процесу. Особливості виховання студентської молоді. Основні напрями виховання студентської молоді: моральне, трудове, економічне, правове, екологічне, естетичне, фізичне виховання студентів, підготовка студентів до сімейного життя, превентивне, громадянське виховання.

Основні поняття: рівні виховного процесу, напрями виховання.

План практичних занять теми 4

1. Поняття про зміст виховання.
2. Основні напрями виховання студентської молоді.
3. Особливості виховання толерантності в системі професійної підготовки.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Підготувати та провести виховну годину з національно-патріотичного виховання молоді.

Література для вивчення теми: 1, 4, 6, 24, 26, 27, 39; 42, 43, 55.

Тема 5. Методика вивчення особистості і колективу. Методика формування студентського колективу

Основні труднощі студентів-першокурсників: дидактичні; соціально-психологічні; професійні. Фази адаптації студента. Характеристика основних груп студентів. Особливості розвитку особистості студента на: першому, другому, третьому, четвертому і п'ятих курсах. Поняття колективу. Ознаки колективу. Функції колективу. Методика формування студентського колективу.

Основні поняття: студенти, студентський колектив, адаптація студента, ознаки колективу, функція колективу.

План практичних занять теми 5

1. Поняття «група», «колектив», «гурт», «спільнота». Ознаки колективу.
2. Типи та функції колективу. Стадії розвитку колективу.
3. Методика вивчення особистості та колективу.
4. Шляхи гуртування студентського колективу.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Розробити орієнтовну Програму вивчення особистості студентів. Провести дослідження (в одній із груп) та подати його результати.

Література для вивчення теми: 14, 16, 17, 20, 22, 23, 41, 42, 55.

Тема 7. Організаційно-методичні засади роботи куратора академічної групи та куратора спеціальності

Організаційно-методичні засади роботи куратора академічної групи. Функції, принципи роботи куратора. Діяльність куратора на першому курсі (адаптаційний період). Науково-методичні засади роботи куратора спеціальності. Педагогічне планування як аспект удосконалення організації системи позанавчального виховання у вищому навчальному закладі. Етапи планування виховної роботи. Види планів: перспективний, календарний, план-графік, службовий щоденник, сценарій. Вимоги до планування виховної роботи.

Основні поняття: куратор, види планів, планування виховної роботи, структура плану, колективне планування.

План практичних занять теми 7

1. Діяльність куратора на першому курсі (адаптаційний період).
2. Організаційно-методичні засади роботи куратора академічної групи.
3. Науково-методичні засади роботи куратора спеціальності.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Скласти план виховної роботи студентської групи на рік (до окремих заходів подайте сценарії їх проведення).

Література для вивчення теми: 9, 18, 22, 28, 29, 35, 37.

Тема 8. Студентське самоврядування у виховному процесі вищого навчального закладу

Поняття про студентське самоврядування. Головна мета діяльності органів студентського самоврядування. Нормативно-правові акти які регулюють діяльність студентського самоврядування в Україні. Лідерство та студентське самоврядування.

Основні поняття: самоврядування, студентське самоврядування, лідер, офіційний лідер, неофіційний лідер.

План практичних занять теми 8

1. Роль та значення студентського самоврядування у навчальному закладі.
2. Досвід роботи студентського самоврядування у вищому навчальному закладі (на прикладі СНУ ім. Лесі Українки та інших навчальних закладів Волині).
3. Формування та розвиток лідерських якостей студентської молоді в процесі їх участі в діяльності студентського самоврядування.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Розробити та провести тренінг на розвиток лідерських якостей у студентів.

Література для вивчення теми: 2, 31, 32.

Питання для самоконтролю до модуля

1. Теорія і методика виховання як частина педагогіки.
2. Поняття про виховання.
3. Виховання в широкому і вузькому розумінні.
4. Об'єкт, суб'єкт, предмет виховання.
5. Рушійні сили процесу виховання (внутрішні та зовнішні суперечності).
6. Основні функції виховання.
7. Сутність процесу виховання у вищому навчальному закладі.

8. Закономірності процесу виховання.
9. Поняття про принципи виховання.
10. Характеристика принципів виховання та шляхи їх реалізації в педагогічному процесі ВНЗ.
11. Поняття про метод виховання. Класифікація методів виховання.
12. Методи формування свідомості.
13. Методи формування суспільної поведінки.
14. Методи стимулювання діяльності і поведінки.
15. Методи самовиховання.
16. Форми та засоби організації виховної роботи у вищій школі.
17. Рівні організації виховного процесу.
18. Національно-патріотичне виховання.
19. Громадянське виховання.
20. Розумове виховання.
21. Моральне виховання.
22. Естетичне виховання.
23. Фізичне виховання.
24. Трудове виховання.
25. Екологічне виховання.
26. Антинаркогенне виховання.
27. Статеве виховання та підготовка до сімейного життя.
28. Основні труднощі студентів-першокурсників.
29. Поняття «група», «колектив», «гурт», «спільнота». Ознаки колективу.
30. Типи та функції колективу. Стадії розвитку колективу.
31. Методика вивчення особистості та колективу.
32. Шляхи гуртування студентського колективу.
33. Характеристика основних груп студентів.
34. Особливості розвитку особистості студента.
35. Організаційно-методичні засади роботи куратора академічної групи.
36. Діяльність куратора на першому курсі (адаптаційний період).
37. Науково-методичні засади роботи куратора спеціальності.
38. Педагогічне планування як аспект удосконалення організації системи позанавчального виховання у вищому навчальному закладі.
39. Етапи планування виховної роботи.
40. Система планування виховної роботи у ВНЗ.
41. Історичний аспект розвитку самоврядування.
42. Роль та значення студентського самоврядування у навчальному закладі.
43. Формування та розвиток лідерських якостей студентської молоді в процесі їх участі в діяльності студентського самоврядування.
44. Нормативно-правові акти які регулюють діяльність студентського самоврядування у ВНЗ.

4. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Форми оцінювання: усне опитування у вигляді мультимедійного представлення розроблених по темах проєктів, модульна контрольна робота, підсумковий тест.

Таблиця 4.1

Поточний контроль (мах = 40 балів)										Модульний контроль (мах = 60 б.)	Загальна кількість балів
Модуль 1										Модуль 2	
Змістовий модуль 1										МКР 1	
T1	T2	T3	T4	T4	T5	T5	T6	T7	T8	60	100
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4		
40											

Таблиця 4.2

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90–100	Відмінно	Зараховано
82–89	Дуже добре	
75–81	Добре	
67–74	Задовільно	
60–66	Достатньо	
1–59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

1. Алексєєва О. В. Формування громадянської позиції сучасної молоді / О. В. Алексєєва // Педагогіка і психологія. – 2006. – № 2. – С. 31–35.
2. Байрамова М. Технології студентського самоврядування // Завуч. – 2004. – № 11. – С. 4–12.
3. Бартків О. Сутність та основні принципи організації виховної роботи у вищому навчальному закладі / О. Бартків, Є. Дурманенко // Педагогічні науки : зб.наук. праць. – Луцьк: Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, 2013. – № 8. – С. 82–87.
4. Боришевський М. Й. Формування громадянина-творця. Соціально-психологічний портрет особистості громадянина / М. Й. Боришевський // Світло. – 1998. – № 3. – С. 8–9.
5. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. – Полтава : Ред.газ. «Полтавський вісник», 1994. – 191 с.
6. Вишневський О. І. Сучасне українське виховання : педагогічні нариси / О. Вишневський ; Львів. наук.-метод. ін-т освіти ; Львів. обл. пед. т-во ім. Г. Ващенка. – Л. : [б. в.], 1996. – 238 с.
7. Вульфів Б. З. Организатор внеклассной и школьной воспитательной работы (Содержание и методика деятельности) / Б. З. Вульфів, М. М. Поташник. – М. : Просвещение, 1978. – 192 с.

8. Галузинський В. М. Педагогіка: теорія та історія: Навчальний посібник / В. М. Галузинський, М. Б. Євтух. – К. : Вища школа, 1995. – 237 с.
9. Грабовська Т. О. Виховний процес та педагогічна діагностика / Т. О. Грабовська. – Рівне. – 1999. – 61 с.
10. Гутник О. Є. Реалізація технології формування толерантності студентів соціальних педагогів у виховній діяльності / О. Є. Гутник // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – Харків, 2001. – № 3. – С. 30–31.
11. Декларація принципів толерантності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_503
12. Делянченко В. М. Особливості процесу формування толерантності у майбутніх соціальних педагогів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.psyh.kiev.ua>
13. Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття). – К. : Райдуга. – 1994. – 61 с.
14. Дроздов О. Ю. Проективна методика “тест-руки”: з досвіду використання на молодіжних виборках / Практична психологія та соціальна робота. – № 2.
15. Дурманенко О. Л. Виховна робота в університеті як чинник становлення особистості майбутнього фахівця // Педагогічні науки : зб.наук. праць. – Луцьк: Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки, 2013. – № 8. – С. 59–62.
16. Дьомін А. І. Основні напрями нейтралізування причин спаду згуртованості малої групи // Проблеми освіти : наук. – метод. зб. / А. І. Дьомін, Л. М. Жалдак. – К. : Наук.-метод. центр вищої освіти, 2000. – Вип. 21. – С. 47–52.
17. Дьомін А. І., Жалдак Л. М. Причини спаду згуртованості малої групи // Нові технології навчання: Науково-методичний збірник / А. І. Дьомін, Жалдак Л. М. – К. : Наук.-метод. центр вищої освіти, 2000. – Вип. 25. – С. 141–150.
18. Жалдак Л. М. Педагогічна діяльність наставника як одна з основних умов гуртування студентської групи // Науковий вісник Національного аграрного університету / Л. М. Жалдак. – К. : 1999. – Вип. № 19. – С. 293–296.
19. Жалдак Л. М. Про теорії груп та колективів, стан та перспективи їх розвитку // Придніпровський науковий вісник / Л. М. Жалдак. – 1998. – № 111(178). – С. 36–41.
20. Жалдак Л. М. Роль лідерів в організації студентського самоврядування на рівні академічної групи // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Реформування системи аграрної вищої освіти в Україні: досвід і перспективи», 21 квітня 2005 р. – Національний аграрний університет. – Частина 1. – К.: НАУ, 2005. – С. 60–63.
21. Жалдак Л. М. Роль наставника на першому етапі гуртування студентської групи // Наукові записки. Психолого-педагогічні науки / Л. М. Жалдак. – Ніжин. – 1998. – С. 174–177.
22. Жалдак Л. М. Управління гуртуванням студентської групи // Освіта і управління / Л. М. Жалдак. – 1999. – Том 3. – № 3. – С. 99–102.

23. Журнал та основні нормативно-правові і організаційно-методичні матеріали наставника студентської групи. Видання 3, перепоб. і доп. / Укл. В. І. Рябченко, 2001.
24. Завірюха Л. А. Оволодіння засадами толерантності у студентському середовищі / Л. А. Завірюха // Педагогіка толерантності. – 2003. – № 2. – С. 76–87.
25. Закон України “Про вищу освіту”. – К. : Наукметодцентр аграрної освіти, 2002. – 69 с.
26. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання / С. Г. Карпенчук. – К. : Вища шк., 1997. – 304 с.
27. Ковальчук Л. Ю. Педагогічна спадщина А.Макаренка та сімейне виховання: Навчальний план і програма для організаторів педагогічної освіти батьків / Л. Ю. Ковальчук. – Івано-Франківськ, 1997. – 56 с.
28. Кондрашова Л. В. Внеаудиторная работа по педагогике в педагогическом институте / Л. В. Кондрашова. – Киев; Одесса: Высшая школа, 1988. – 160 с.
29. Концепція виховної роботи зі студентами (Харківський інститут управління) // Матеріали до науково-практичного семінару "Основи ефективної організації виховної роботи в сучасному ВЗО недержавної форми власності" (12–17 вересня 1999 року): Ч. 1. – Центр студентських ініціатив. – Київ: Бескид. – С. 3–18.
30. Красовицький М. Ю. На власні очі. Проблеми морального виховання учнів у теорії і практиці вітчизняної та американської педагогіки / М. Ю. Красовицький. – К.; Нью-Йорк: Педагогічна думка. – 1998. – 160 с.
31. Кухар В.Л. Модель студентського самоврядування // Управління освітою (Основа). – 200. – № 1. – С. 2–10.
32. Лівандовська Л., Кушева Н. Студентське самоврядування – шлях до самореалізації Шкільний світ. – 2004. – № 7. – С. 6–14.
33. Лозниця В. С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навч. посібник для самостійного вивчення дисципліни / В. С. Лозниця. – К. : “Екс Об”. – 2000. – 304 с.
34. Лузан П. Г. Студентська група дієздатна тільки тоді, коли вона згуртована і безконфліктна. Про оптимізацію міжособистісних взаємин у ній // Педагогіка толерантності / П. Г. Лузан, Л. М. Жалдак. – 1999. – № 2. – С. 53–56.
35. Матюша І. К. Особистість і колектив як цілісна гармонійна система (психолого-педагогічний аспект) : навч.-метод. посібник / І. К. Матюша. – ІЗМН, 1997. – 188 с.
36. Мельничук М. І. Використання тренінгів у формуванні толерантності майбутніх соціальних працівників / М. І. Мельничук // Педагогічні науки : зб. наук. ст. – Черкаси: Вісник Черкаського університету, 2008. – Вип. 121. – С. 82–88.
37. Методичні рекомендації до проведення виховної роботи у вищих навчальних закладах (на матеріалах Волинського інституту економіки та менеджменту) / Укл. д. пед. н. С. О. Нікітчина. – Луцьк: ВІЕМ, 2001. – 44 с.
38. Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ столітті. – К.: “Шкільний світ”. – 2001. – 24 с.

39. Організація, зміст, форми та методи виховної роботи серед студентів колективами кафедр вищого навчального закладу освіти: Методичні рекомендації / Укл.: В. Д. Базилевич, М. І. Поночовний, Н. І. Косарева. – К. : ІЗМН. – 1997. – 28 с.
40. Осипова Т. Ю., Бартенєва І. О., Біла О. О. Виховна робота зі студентською молоддю : навч. посіб. / За заг. ред. Т. Ю. Осипової. – Одеса: Фенікс, 2006. – 288 с.
41. Педагогіка. Навчальний посібник / В. М. Галузьяк, М. І. Сметанський, В. І. Шахов. – Вінниця: РВВВАТ “Віноблдрукарня”. – 2001. – 200 с.
42. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс : учебник для студентов пед. вузов: В 2 кн. / И. П. Подласый. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000.
43. Проблеми вдосконалення виховної роботи у вищій школі в сучасних умовах: Тези доповідей на Всеукраїнській науково-метод. конф. 16–18 грудня 1998р. / За ред. В. І. Большакова. – Дніпропетровськ: ПДАБтаА, 1998. – 88 с.
44. Професійна освіта: Словник: Навч. посіб. / Уклад. С. У. Гончаренко та ін. / За ред. Н. Г. Ничкало. – К.: Вища шк., 2000. – 380 с.
45. Психологическая теория коллектива / Под ред. А. В. Петровского, М. : Педагогика, 1979. – 240 с.
46. Робоча книга вихователя. Випуск 1 / Укладачі О. І. Тимчишин, В. І. Уруський. – Тернопіль: ТОППО, 2000. – 300 с.
47. Семиченко В. А. Психологія соціальних відносин. – К.: "Магістр-S", 1999. – 168 с.
48. Соловей М. І. Виховна робота у вищому навчальному закладі / М. І. Соловей, В. С. Демчик. – К., 2003. – 257 с.
49. Сорока Г. І. Планування та аналіз виховної роботи школи / Г. І. Сорока. – Харків: Видавнича група "Основа", 2003. – 64 с.
50. Суходольська Л. В. Методика виховної роботи / Л. В. Суходольська, М. М. Фіцула. – Тернопіль. – 1998.
51. Сухомлинський В. О. Виховання у учнів любові і готовності до праці (узагальнення досвіду роботи Павліської школи Кіровоградської області) / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1959. – 46 с.
52. Толерантність у сучасному суспільстві. Її принципи та напрямки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://genichesk-rda.ks.ua/index.php?option=com_content&view=article &id=492&Itemid=263
53. Уманский Л. И. поэтапное развитие группы как коллектива // Коллектив и личность / Ред. кол. К. К. Платонов /руков. группы/ и др./ . – М. – 1975. – 263 с.
54. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – К.: «Академвидав», 2006.
55. Фіцула М. М. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищ. пед. закл. освіти / М. М. Фіцула. – Тернопіль: “Навчальна книга-Богдан”, 1999. – 192 с.
56. Фіцула М. М. Педагогіка: Навч. посіб. / М. М. Фіцула. – К. : «Академвидав», 2007.

57. Шкільні свята та розваги. Збірник сценаріїв. – Тернопіль: СМП “Астон”, 1999. – 190 с.
58. Корпач Н. І. Виховання толерантності в студентів вищих навчальних закладів / Н.І.Корпач, С. П. Олешак // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі українки: [зб. наук. праць]. – Випуск № 1 (302). – Луцьк, : СНУ імені Лесі Українки, 2015 р. – С. 90 –95. – (Серія Педагогічні науки).

ВРАЗОК ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. У широкому соціальному значенні виховання – це .....
2. У вузькому соціальному значенні виховання – це .....
3. У широкому педагогічному значенні виховання – це .....
4. І. П. Підласий виокремлює такі принципи виховання: .....
5. Ю. К. Бабанський методи виховання поділяє на: .....
6. Дидактичні труднощі студентів-першокурсників: .....
7. Соціально-психологічні труднощі студентів-першокурсників ...
8. Професійні труднощі студентів-першокурсників: .....
9. В адаптації студента виокремлюють такі фази: .....
10. На першому курсі у студентів відбувається .....
11. Другий курс для студента є періодом .....
12. На четвертому курсі студенти .....
13. Колектив – це .....
14. До основних ознак колективу належать .....
15. До основних форм позааудиторної роботи студентів належать .....
16. У виховній роботі куратор використовує такі форми : .....
17. До організаційних форм роботи куратора відносяться .....
18. Основні функції роботи куратора.....
19. Аналітична функція куратора передбачає .....
20. Організаційна функція куратора передбачає .....
21. Основні завдання роботи куратора спеціальності:.....
22. Обов'язки кураторів спеціальностей:.....
23. Студентське самоврядування – це .....
24. Основними нормативно-правовими актами, які регулюють діяльність органів студентського самоврядування в Україні є: .....
25. За змістом розрізняють такі типи лідерів: .....
26. За характером діяльності розрізняють такі типи лідерів: .....
27. Колектив виконує такі функції:.....
28. Напрямами роботи куратора є: .....
29. Функції куратора студентської групи:.....
30. Колектив виконує такі функції:.....

2.2.8. Навчально-методичне забезпечення курсу «Організація дозвілля в освітніх закладах» (автори: В. В. Петрук, А. М. Здіховський)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1.1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни		
			Денна	Заочна
Денна форма навчання	01 Освіта/Педагогіка 011 освітні, педагогічні науки Педагогіка вищої школи Магістр	Вибіркова		
Кількість годин/кредитів 120/4		Рік навчання	1	
		Семестр	10	
		Лекції	16	
		Практичні (семінарські) Лабораторні год.	20	
		Самостійна робота Індивідуальні год	76	
ІНДЗ: <u>немає</u>		Консультації	8	
	Форма контролю: екзамен	10 сем.		

АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Програма навчального курсу «Організація дозвілля в освітніх закладах» складена відповідно до навчального плану підготовки здобувачів другого рівня вищої освіти. Навчальний курс спрямований на забезпечення студентів новими знаннями та вміннями проведення культурного дозвілля школярів та молоді, збагаченими інноваційними досягненнями науки, що є підґрунтям формування професійних компетентностей сучасного фахівця даної сфери.

Вивчення навчальної курсу «Організація дозвілля в освітніх закладах» сприятиме формуванню у студентів уявлення про розумно організоване дозвілля в різних освітніх закладах, специфіку та особливості його організації з різними віковими групами, що дає змогу збагатити духовний світ дитини, виховує естетичні смаки, стимулює розвиток здібностей, інтелекту, уяви, активізує пізнавальну і трудову діяльність, вміння визначити вільний час і раціонально заповнити його, що залежить від смаків та інтересів дітей та молоді.

Метою викладання навчальної дисципліни «Організація дозвілля в освітніх закладах» є засвоєння студентами теоретичних засад з організації змістовного дозвілля з дітьми та молоддю в різних освітніх закладах.

Завданнями курсу є:

- сформувати у студентів знання ключових понять стосовно дозвіллевої діяльності;
- вивчити і практично використовувати різноманітні форми й методи організації дозвілля;
- вдосконалювати професійну майстерність та організаторські здібності майбутнього організатора дозвілля;
- сформувати у студентів арсенал непростих дозвіллевих вмінь, які могли б проникнути у різні сфери життєдіяльності школярів та молоді: заняття спортом, технічною творчістю, охорони природи, організації суспільно корисної праці, заняття у гуртках художньої самодіяльності і читання цікавих книг, переглядом та обговоренням телефільмів, спектаклів, дитячих програм, відвідання музеїв, виставок, організація походів, прогулянок на природу тощо.

КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця вивчення навчальної дисципліни студенти повинні оволодіти компетентностями, спрямованими на: формування у дітей, підлітків та молоді основ дозвіллевої культури особистості; застосування дозвіллевого досвіду у формуванні всебічно розвиненої особистості; доцільно організовувати ігрову та дозвіллево-розважальну діяльність (фахові); формування здатності до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем; застосування знань у практичних ситуаціях; формування професійної етики, доброчесності; вивчення професійних проблем за допомогою методів дослідження в умовах конкретної ситуації (загальні).

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Структура навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання представляється у вигляді таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. робота	Конс.
Змістовий модуль І. Особливості організації дозвілля в освітніх закладах					
Тема 1. Теоретичні основи дозвілля	22	2	4	15	1
Тема 2. Організація дозвілля в дошкільному закладі	22	2	4	15	1
Тема 3. Організація дозвілля з дітьми шкільного віку	25	4	4	15	2
Тема 4. Дозвіллева діяльність в позашкільних навчальних закладах	25	4	4	15	2
Тема 5. Специфіка молодіжного дозвілля	26	4	4	16	2
Разом за змістовим модулем 1	120	16	20	76	8
Всього годин:	120	16	20	76	8

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ

Модуль 1. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

Тема 1. Теоретичні основи дозвілля

Розширений опис лекції 1

Соціальна сутність вільного часу. Дозвілля та творча діяльність у структурі вільного часу. Сутність і змістові параметри дозвілля. Функції та рівні дозвілля. Закономірності дозвілля. Принципи дозвілля.

Основні поняття: соціальний час; вільний час; дозвілля; творча (більш піднесена) діяльність; робочий (навчальний) час; час для задоволення фізіологічних потреб; структура вільного часу; ознаки вільного часу; функції вільного часу; ознаки дозвілля; класифікація дозвілля; відпочинок; розваги; класифікація відпочинку; змістові параметри дозвілля; функції дозвілля; рівні дозвілля; закономірності дозвілля; принципи дозвілля.

План практичних занять

1. Соціальна сутність вільного часу.
2. Дозвілля та творча діяльність у структурі вільного часу.
3. Сутність і змістові параметри дозвілля.
4. Функції та рівні дозвілля.
5. Закономірності дозвілля.
6. Принципи дозвілля.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати власний соціальний час на предмет виявлення об'єму часу, необхідного для: а) виконання виробничих (навчальних) завдань; б) задоволення фізіологічних потреб; в) вільний час. Обчислення подати за один астрономічний рік біографічного часу.

2. Проаналізувати свій вільний час, виявити, яка в ньому питома вага дозвілля та «більш піднесеної діяльності». На основі аналізу структурних компонентів вашого вільного часу визначте його зміст (провідні форми проведення вами вільного часу). Оцініть чи повністю ваше дозвілля та «більш піднесена діяльність» сприяють вашому розвитку.

Література для вивчення теми: 6; 9; 11; 19; 22.

Тема 2. Організація дозвілля в дошкільному закладі

Розширений опис лекції 2

Особливості організації дозвілля дітей дошкільного віку. Педагогічні умови, що забезпечують ефективність взаємодії дошкільного закладу у створенні дозвілля дітей. Форми і методи організації дозвілля дітей в ДНЗ. Значення гри для дитини дошкільного віку. Основні цілі діяльності психолога, вихователя в організації дозвілля дитини.

Основні поняття: дитяче дозвілля; сутність дитячого дозвілля; характеристика дозвілля дітей; функції дитячого дозвілля; педагогіка дозвілля; завдання педагогіки дозвілля; методи педагогіки дозвілля; культурно-дозвіллева діяльність дітей; форми організації дозвілля дітей; методи організації дозвілля дітей; класифікація культурно-дозвіллевої діяльності дітей.

План практичних занять

1. Особливості організації дозвілля дітей дошкільного віку.
2. Педагогічні умови, що забезпечують ефективність взаємодії дошкільного закладу у створенні дозвілля дітей.
3. Форми і методи організації дозвілля дітей в освітньому дошкільному закладі.
4. Значення гри для дитини дошкільного віку.
5. Основні цілі діяльності психолога, вихователя в організації дозвілля дитини.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

1. Скласти план-конспект проведення години дозвілля в ОДЗ на теми (за вибором):
  - а) година улюбленого дозвілля;
  - б) відпочиваємо в колі ровесників.
2. Ознайомитись із різними видами ігор шляхом аналізу літературних джерел.

Література для вивчення теми: 4; 10; 16; 17; 18; 21; 30.

Тема 3. Організація дозвілля з дітьми шкільного віку

Розширений опис лекції 3

Педагогічна сутність вільного часу та культурного дозвілля. Ігрова сутність дозвілля. Класифікація дозвіллевих потреб. Форми культурного конфлікту: аномія, культурне запізнювання, сторонній вплив. Особливості організації дозвіллевої роботи з дітьми. Характеристика вікових груп дітей. Особливості організації дозвілля молодших школярів. Основні чинники для спрямування дозвіллевої діяльності підлітків.

Основні поняття: дозвіллева діяльність школярів; ігрова сутність дозвілля; гра; дозвіллеві потреби; основні характеристики вільного часу; форми культурного конфлікту; особливості вікових груп дітей.

План практичних занять

1. Педагогічна сутність вільного часу та культурного дозвілля.
2. Ігрова сутність дозвілля.
3. Класифікація дозвіллевих потреб.
4. Форми культурного конфлікту: аномія, культурне запізнювання, сторонній вплив.
5. Особливості організації дозвіллевої роботи з дітьми.
6. Характеристика вікових груп дітей.
7. Особливості організації дозвілля молодших школярів.
8. Основні чинники для спрямування дозвіллевої діяльності підлітків.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

1. Скласти план-конспект проведення години дозвілля в початкових класах на теми (за вибором):
    - а) година улюбленого дозвілля;
    - б) відпочиваємо в колі ровесників.
  2. Скласти 5 ігор-ребусів з назвами тварин, рослин (за вибором).
- Література для вивчення теми:** 2; 9; 12; 23; 24; 29.

Тема 4. Дозвіллева діяльність в позашкільних навчальних закладах **Розширений опис лекції 4**

Вільний час школярів та його специфіка. Організація дозвілля дітей та підлітків у системі позашкільної освіти. Напрями та види діяльності позашкільних навчальних закладів в Україні. Зміст позаурочної та позашкільної виховної роботи. Масові, групові та індивідуальні форми виховної роботи. Форми та види дозвіллевої діяльності підлітків і старшокласників.

Основні поняття: раціональна організація вільного часу школяра; позашкільна освіта; позашкільні заклади; позаурочна та позашкільна роботаформи виховної роботи; форми дозвіллевої діяльності школярів.

План практичних занять

Тема. Дозвіллева діяльність в позашкільних навчальних закладах

1. Вільний час школярів та його специфіка.
2. Організація дозвілля дітей та підлітків у системі позашкільної освіти.
3. Напрями та види діяльності позашкільних навчальних закладів в Україні.
4. Зміст позаурочної та позашкільної виховної роботи.
5. Масові, групові та індивідуальні форми виховної роботи.
6. Форми та види дозвіллевої діяльності підлітків і старшокласників.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

1. Скласти план-конспект проведення години дозвілля із старшокласниками на теми (за вибором):
    - а) година улюбленого дозвілля;
    - б) відпочиваємо в колі ровесників.
  2. Скласти сценарій проведення свята "Тиждень чистоти вод".
- Література для вивчення теми:** 1; 2; 9; 12.

Тема 5. Специфіка молодіжного дозвілля

Розширений опис лекції 5

Дозвілля молоді як соціально-педагогічна проблема. Характеристика специфіки дозвілля студентської молоді. Особливості культурно-дозвіллевої діяльності молоді. Інновації у сфері молодіжного дозвілля: форми, види, умови. Роль культурно-дозвіллевої діяльності у соціалізації студентської молоді.

Основні поняття: особливості молоді; клуби за інтересами; дозвілля молоді; дозвіллева соціалізація молоді.

План практичних занять

1. Дозвілля молоді як соціально-педагогічна проблема.
2. Характеристика специфіки дозвілля студентської молоді.
3. Особливості культурно-дозвіллевої діяльності молоді.
4. Інновації у сфері молодіжного дозвілля: форми, види, умови.
5. Роль культурно-дозвіллевої діяльності у соціалізації студентської молоді.

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

1. Скласти план-конспект проведення години дозвілля із студентами на теми (за вибором):
  - а) година улюбленого дозвілля;

б) відпочиваємо в колі ровесників.

2. Ознайомитись із творчими іграми-конкурсами шляхом аналізу літературних джерел. Підготувати та організувати конкурсне змагання із студентами групи.

Література для вивчення теми: 6; 13; 25; 27; 28.

Питання для самоконтролю до МОДУЛЯ

1. Соціальна сутність вільного часу.
2. Дозвілля та творча діяльність у структурі вільного часу.
3. Сутність і змістові параметри дозвілля.
4. Функції та рівні дозвілля.
5. Закономірності дозвілля.
6. Принципи дозвілля.
7. Особливості організації дозвілля дітей дошкільного віку.
8. Педагогічні умови, що забезпечують ефективність взаємодії дошкільного закладу у створенні дозвілля дітей.
9. Форми і методи організації дозвілля дітей в ДНЗ.
10. Значення гри для дитини дошкільного віку.
11. Основні цілі діяльності психолога, вихователя в організації дозвілля дитини.
12. Педагогічна сутність вільного часу та культурного дозвілля.
13. Ігрова сутність дозвілля.
14. Класифікація дозвіллевих потреб.
15. Форми культурного конфлікту: аномія, культурне запізнювання, сторонній вплив.
16. Особливості організація дозвіллевої роботи з дітьми.
17. Характеристика вікових груп дітей.
18. Особливості організації дозвілля молодших школярів.
19. Основні чинники для спрямування дозвіллевої діяльності підлітків.
20. Вільний час школярів та його специфіка.
21. Організація дозвілля дітей та підлітків у системі позашкільної освіти.
22. Напрями та види діяльності позашкільних навчальних закладів в Україні.
23. Зміст позаурочної та позашкільної виховної роботи.
24. Масові, групові та індивідуальні форми виховно роботи.
25. Форми та види дозвіллевої діяльності підлітків і старшокласників.
26. Дозвілля молоді як соціально-педагогічна проблема.
27. Характеристика специфіки дозвілля студентської молоді.
28. Особливості культурно-дозвіллевої діяльності молоді.
29. Інновації у сфері молодіжного дозвілля: форми, види, умови.
30. Роль культурно-дозвіллевої діяльності у соціалізації студентської молоді.

4. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Форми оцінювання: усне опитування у вигляді мультимедійного представлення розроблених по темах проєктів, модульна контрольна робота, підсумковий тест.

Таблиця 4.1

Розподіл балів для денної та заочної форм навчання

Поточний контроль (макс = 40 балів)										Модульний контроль (макс = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1										Модуль 2		
Змістовий модуль 1										МКР 1		
Т 1		Т 2		Т 3		Т 4		Т 5		60	100	
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4			

Таблиця 4.2

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90–100	Відмінно	Зараховано
82–89	Дуже добре	
75–81	Добре	
67–74	Задовільно	
60–66	Достатньо	
1–59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www. URL : www.city.cv.ua/Ukrainian/ScienceEducation/AfterSchool.shtml/](http://www.city.cv.ua/Ukrainian/ScienceEducation/AfterSchool.shtml/)
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www. URL : www.nenc.gov.ua/](http://www.nenc.gov.ua/) – Прес-служба МОН.
3. Аванесова Г. А. Культурно-досугова діяльність / Г. А. Аванесова. – М., 2006. – 236 с.
4. Азбукина Е. Ю. Використання елементів театральної педагогіки під час роботи з дітьми // Вісник Томського державного педагогічного університету. – 2010. – № 1. – С. 70–74.
5. Аксютин Н. Ф. Культурно-досугова діяльність / Н. Ф. Аксютин. – Казань : Пресса, 1995. – 326 с.
6. Бочелюк В. Й. Дозвіллезнавство / В. Й. Бочелюк, В. В. Бочелюк. – К., 2006. – 208 с.
7. Виховання життєвих перспектив старшокласників засобами соціокультурної діяльності у вільний від навчання час : метод. посіб. для вихователів, соц. працівників та вчителів старших класів, студ. пед. навч. закл. / уклад. О. Л. Чуланова. – Кіровоград, 2000. – 261 с.
8. Вишняк А. И. Культура молодіжного досуга / А. И. Вишняк, В. И. Тарасенко. – К. : Педагогіка, 1988. – 165 с.

9. Воловик А. Ф. Педагогіка дозвілля: підручник / А. Ф. Воловик, В. А. Воловик. – Х.: ХДАК, 1999. – 332 с.
10. Гализіна Е.С. Туризм – джерело радості // Додаткова освіта. – 2010. – № 9. – С. 34.
11. Гімро І. В. Історія та теорія дозвілля / І. В. Гімро // Позашкільна освіта. – 2012. – № 11. – С. 2–6.
12. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник [Текст] / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
13. Грач І. С. Педагогіка молодіжного досуга / І. С. Грач // Образование. – 2003. – № 2. – С. 15–19.
14. Ерошенков І. Н. Культурно-досугова діяльність в сучасних умовах / І. Н. Ерошенков. – М.: МГІК, 1994. – 32 с.
15. Жарков А. Д. Культурно-досугова діяльність: учебник / А. Д. Жарков, Е. М. Чижиков. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 378 с.
16. Зацепина М. Б. Організація культурно-дозвілдової діяльності дошкільнят / Під ред. Т. С. Комарової. М., 2004.
17. Ісаєва І. Ю. Дозвіллова педагогіка: навчальний посібник / І. Ю. Ісаєва. – Москва: Флінта, 2010. – С. 26.
18. Кльонон Н. В. Культурно-досугова сфера УДОД // Додаткова освіта. – 2008. – № 7. – С. 12–18.
19. Максимовська Н. О. Наукові засади розвитку соціальної педагогіки дозвілля / Н. О. Максимовська // Освіта та педагогічна наука. – 2012. – № 5–6 (154–155). – С. 37–42.
20. Монастирський Г. Л. Теорія організації / Г. Л. Монастирський. – К., 2008. – 319 с.
21. Онощенко С. В. Педагогічні умови реалізації можливостей іграшки як засобу формування соціального досвіду дошкільнят // Вісник Тамбовського університету. Серія: Гуманітарні науки. – 2008. – № 12. – С. 156.
22. Петрова І. В. Дозвілля в зарубіжних країнах: підручник / І. В. Петрова. – К.: Кондор, 2005. – 408 с.
23. Петрук В. В. Роль вікових особливостей дітей під час організації дозвілля / Актуальні проблеми педагогічної освіти: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (16–17 травня 2017 р.) [Текст] / А. В. Лякішева (заг. ред.). І. М. Брушневська, П. М. Гусак та ін. – Луцьк: ФОП Покора І. О., 2017. – С. 213–216.
24. Петрук В. В. Педагогічна організація дозвілля дітей та підлітків як основа формування й розвитку особистості / Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (31 травня–1 червня 2018 року) [Текст] / А. В. Лякішева (заг. ред.). П. М. Гусак, І. Б. Кузава та ін. – у 2 т. Т. 2 (М–Я). – Луцьк: ФОП Покора І. О., 2018. – С. 77–80.
25. Пішун С. Г. Проблеми формування культурних потреб студентів та шляхи їх вирішення / С. Г. Пішун // Педагогічні науки: [зб. наук. праць]. – Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2001. – С. 237–244.

26. Прохоров А. М. Клуб / А. М. Прохоров // БСЕ: [у 30 т.; 3-е изд.]. – М., 1973. – Т.12. – С. 324.
27. Рубин Б. Студент глазами социологов / Б. Рубин, Ю. Колесников. – Ростов, 1968. – 277 с.
28. Сіненко О. О. Педагогічні засади організації діяльності студентського аматорського хорového колективу: дис. ...кандидата пед. наук: 13.00.05 / О. О. Сіненко. – К., 2008. – 297 с.
29. Харченко С. Я. Організація вільного часу школярів: навч.-метод. посіб. / С. Я. Харченко, І. В. Белецька, Т. С. Гаміна. – Луганськ: Альма-матер, 2007. – С. 14–32.
30. Шамсутдинова Д. В. Організований дозвілля як вид соціально-культурної й школи // Вісник Казанського державного університету культури. – 2007. – № спеціальний. – С. 147.

6. ЗРАЗОК ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Тестовий контроль знань з курсу „Організація дозвілля в освітніх закладах”.

1. Відпочинок призначений для відновлення затрачених сил під час роботи (навчання) і поділяється на: 1) спортивний; 2) активний; 3) спонтанний; 4) пасивний.

2. Частина загального бюджету часу, яка залишається після виконання школярами навчальних занять, задоволення природних фізіологічних потреб, інших обов'язкових занять і яку вони використовують за власним бажанням, відповідно до своїх потреб, інтересів, нахилів називається: 1) біографічний час; 2) вільний час; 3) дозвілля; 4) соціальний час.

3. Частина соціального часу, яка вивільнена від невідкладних справ і є простором вільної діяльності і вільного розвитку особистості називається: 1) вільний час; 2) біографічний час; 3) дозвілля.

4. Не має чіткої правової, технологічної та соціальної регламентації: 1) вільний час; 2) дозвілля; 3) соціальний час.

5. До активного відпочинку можна віднести: 1) фізичні заняття; 2) спортивні ігри; 3) гру в доміно; 4) перегляд вистави в театрі; 5) участь у туристичному поході; 6) прибирання у помешканні.

6. До більш піднесеної діяльності можна віднести такі види занять: 1) заочне навчання; 2) самоосвіту; 3) роботу в бібліотеці; 4) підвищення кваліфікації; 5) активну діяльність у політичній партії; 6) заняття в гуртку; 7) роботу в полі; 8) участь у туристичному поході.

7. До вимог, яким має відповідати молодіжне дозвілля слід віднести: 1) чітку самоорганізацію; 2) дезалкоголізацію; 3) підтримку біологічної норми здоров'я.

8. До вимог, яким має відповідати молодіжне дозвілля слід віднести підтримку _____ норми здоров'я.

9. До дозвілля можна віднести такі види занять: 1) спілкування; 2) фізичні заняття; 3) заняття в музичній школі; 4) розваги та ігри; 5) відпочинок; 6) творчі заняття.

10. До основних вимог, яким має відповідати молодіжне дозвілля слід віднести _____ молоді в організації власного вільного часу.

11. До основних напрямів дитячої творчості слід віднести: 1) художню; 2) технічну; 3) спорт, туризм та краєзнавство; 4) еколого-натуралістичну; 5) театральну; 6) зображувальне та декоративно-прикладне мистецтво.

12. До пасивного відпочинку можна віднести: 1) сон; 2) сидіння; 3) лежання; 4) читання преси; 5) похід в музей; 6) прогулянку.

13. До структурних компонентів гри можна віднести: 1) мету (ігровий задум); 2) ситуацію гри; 3) правила гри; 4) хід гри.

14. Безпосередні фізичні, психічні і духовні потреби, в основному відновлюючого характеру задовольняються у процесі: 1) відпочинку; 2) гри; 3) дозвілля; 4) сну.

15. Дозвілля є специфічним _____ способом регенерації сил людини.

16. Дозвілля виступає фактором: 1) виховання; 2) розвитку особистості.

17. За _____ вільного часу можна визначити, яке місце відводить людина певному заняттю, а за _____ – спрямованість її інтересів і потреб.

18. Культура дозвілля – це перш за все внутрішня _____ людини.

19. Молодіжне дозвілля повинне бути різноманітне, цікаве, _____.

20. Порівняно із дозвіллям, більш піднесена діяльність – це прояв _____, соціальної активності, напруги духовних і фізичних сил.

21. Структурними компонентами вільного часу є _____ та _____.

22. Структуру соціального часу складають основні сфери життєдіяльності людини: _____ час, час для задоволення _____ потреб і _____ час.

23. За тривалістю дозвілля поділяють на:

а) щоденне, щотижневе, відпускне, святкове;

б) короткочасне, довготривале, епізодичне;

в) щоденне, щотижневе, святкове;

г) короткочасне, довготривале.

24. Головними соціальними функціями дозвілля є:

а) рекреаційна, комунікативна, соціальна, творча, ціннісно-орієнтаційна, пізнавальна, виховна;

б) рекреаційна, гедоністична, комунікативна, соціальна, творча, ціннісно-орієнтаційна, пізнавальна, виховна;

в) рекреаційна, комунікативна, розвивальна, творча, ціннісно-орієнтаційна, пізнавальна, виховна.

25. Встановіть відповідність між функціями дозвілля та їх характеристикою:

1) Соціальна функція	а) спрямована на зняття виробничої (навчальної) перевтоми, психологічної перенапруги, відтворення фізичних, інтелектуальних, емоційних сил людини; на зміцнення здоров'я шляхом участі в ігрових, оздоровчих, розважальних, спортивних, туристично-екскурсійних
----------------------	---

	програмах, проведення вечорів відпочинку, видовищних заходів, театралізованих вистав, масових свят.
2) Рекреаційна функція	б) сприяє тому, щоб кожна особистість мала власну гідність, могла знайти зміст свого існування, сприяє інтеграції людини в суспільство, задовольняє можливість самоідентифікації, дозволяє відчувати свою приналежність до певної спільноти.
3) Виховна функція	в) створення умов для вияву й розвитку творчого потенціалу особистості за межами професійно-трудової та сімейно-побутової діяльності шляхом участі особистості у виставках, творчих вечорах, в різноманітних гуртках, хобі-групах, у роботі майстерень, літературних, музичних, народознавчих віталень, художніх салонів.
4) Творча функція	г) має специфічні особливості, які полягають у добровільному включенні людини в дозвілльєву діяльність і виявляється в цілеспрямованому розвитку особистісних потенціалів (пізнавального, ціннісно-орієнтаційного, творчого, комунікативного).

26. До засобів, які забезпечують дитячий розвиток відносять:

- а) гри;
- б) спілкування дітей із дорослими і однолітками;
- в) дитячу літературу;
- г) різноманітні види художньої діяльності дитини;
- г) навчання.

27. Форми проведення учнями свого дозвілля залежать від:

- а) рівня розвитку;
- б) потреб та інтересів;
- в) ціннісних орієнтацій особистості;
- г) місця проживання.

28. Відмінною якістю культурного молодіжного дозвілля є:

- а) емоційна забарвленість;
- б) можливість займатися улюбленою справою;
- в) зустрічатись з цікавими людьми;
- г) відвідувати значимі для себе місця;
- г) бути учасником важливих подій.

29. До соціально-психологічних особливостей молоді відносять:

- а) підвищена емоційність;
- б) фізична рухливість;
- в) динамічна зміна настроїв;
- г) глядацька та інтелектуальна сприйнятливність;
- г) нездатність до компромісу та згоди.

30. Характерною рисою молодіжного дозвілля останнього десятиріччя стало яскраво виявлене прагнення молодих людей до психологічного комфорту в спілкуванні, бажання набути певних навичок спілкування з людьми різного соціально-психологічного стану.

Закінчення додатка А

Всього годин за циклом професійної підготовки	5	7	##	54	426	176	250	0	0	108	1086	9	5,5	15
Всього кредитів за циклом професійної підготовки				54								15	13	26
Всього годин за навчальним планом	10	10	##	90	768	316	432	20	0	182	1750	17,5	18	18

у тому числі:

згальна підготовка	5	3	##	36	342	140	182	20		74	664	8,5	12,5	3
професійна підготовка	5	7	1620	54	426	176	250			108	1086	9	5,5	15
Кількість екзаменів												3	4	3
Кількість заліків												3	3	4
Кількість курсових робіт												0	0	0

Навчальна		Виробнича	
Назва практики	Термін проведення Семестр	Назва практики	Термін проведення Семестр
	Кількість тижнів		Кількість тижнів
		Асистентська практика	10
		Переддипломна практика	11
			5

Державна агеґація	
№ за порядком	Форма і назва пісумової агеґації
Магістр	Захист магістерської роботи
	Семестр
	11

Завідувач кафедри соціальної педагогіки та педагогіки вищої школи

Завідувач кафедри педагогіки

Завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти

Завідувач кафедри філології та методики початкової освіти

Затверджено на засіданні Вченої ради педагогічного факультету

Протокол № від " " 20 року

Декан факультету

проф. Лякішева А.В.

Погоджено

Начальник навчального відділу

" " 20 р.

Погоджено

Проректор з науково-педагогічної і навчальної роботи та рекрутації

" " 20 р.

Затверджено

Рішення Вченої ради
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки

" " 20 р.

Для нотаток

Навчально-методичне видання

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ:

навчально-методичне забезпечення магістерської програми

Друкується в авторській редакції
Технічний редактор *І. С. Савицька*

Формат 60x84 ¹/₁₆. Обсяг 19,53 ум. друк. арк., 18,6 обл.-вид. арк.
Наклад 300 пр. Зам. 53. Видавець і виготовлювач – Вежа-Друк
(м. Луцьк, вул. Шопена, 12, тел. (0332) 29-90-65).
Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України
ДК № 4607 від 30.08.2013 р.